

Preface

Piyyut

This book is the result of an attempt to provide the broader community of English readers across the world (particularly in Israel, Europe, the United States, and also Japan) with the opportunity to become acquainted with the beauty and significance of *piyyut* or Hebrew liturgical poetry of the Middle Ages. The unique language and style of *piyyut* are important for understanding the history of the Hebrew language. The rich contents of *piyyut*, whose parallels are found among rabbinic and other literatures, can contribute toward understanding the transmission of beliefs and ideas in ancient and early medieval Judaism. Moreover, it is important to remember that *piyyut* is poetry, which can be read and enjoyed as belles lettres.

Despite the fact that the study of *piyyut* could be of great help in understanding many other fields within Jewish studies in particular, and in Christian and other religious studies in general, *piyyut* scholarship (particularly the study of early medieval *piyyut* in Palestine and Babylonia, prior to the rise of Andalusian *piyyut*) still remains one of the least international fields in Jewish studies. Almost all of the fundamental and essential studies and editions of *piyyut* have been published in modern Hebrew in Israel.¹ It is unfortunate that non-Israeli readers, who might be interested in the world of *piyyut*, have hardly any means of learning of the existence of *piyyut*. The only thing related to *piyyut* that is available to them is Carmi's best-selling anthology of Hebrew verse.²

However, the internationalization of *piyyut* scholarship has finally begun in recent years. The International Medieval Hebrew Poetry Colloquium has taken place five times so far (Oxford 2000, Granada 2002, Aix-en-Provence 2004, Boston 2006, and Groningen 2008). In addition, publishing procedures have begun to change. A historical survey of Jewish hymnography has been published, in English, by L. J. Weinberger.³ Although his description of the early period of *piyyut* in Palestine and Babylonia is very limited in comparison

¹ It is impossible to provide references to all these important studies and editions in Hebrew. See the entry "piyyut" (written by E. Fleischer) in the *Encyclopaedia Judaica*, second edition, Detroit 2006, and the list of additional bibliography there. Most of the works cited are in Hebrew.

² T. Carmi, *The Penguin Book of Hebrew Verse*. New York, 1981.

³ L. J. Weinberger, *Jewish Hymnography: A Literary History*. London, 1998.

to his description of the later periods in different regions, it can undoubtedly contribute toward providing scholars and students outside Israel with a convenient tool with which they can enter the unknown world of piyyut. Moreover, critical editions of piyyut have begun to be published outside Israel. In such editions, the text, apparatus, and commentary are provided in Hebrew, but the introduction appears in English.⁴ Recently, J. Yahalom and M. Swartz published a collection of early poems of *Seder Avodah* in Hebrew together with an English translation.⁵ This publication will no doubt stimulate international interest in *Seder Avodah* in particular, and in early medieval piyyut in general.

The next step in this process of internationalizing piyyut scholarship requires the publication of a critical edition of piyyut (with variant readings and commentary) together with an English translation all in one volume. An English translation is indispensable not only for those readers with no knowledge of Hebrew, but also for those who know it well. The language of piyyut is unique and sometimes strange, and the content is often enigmatic. Even scholars of Jewish studies often face difficulties in understanding piyyut texts. This book, which includes a critical edition and full English translation of two monumental poems of *Seder Avodah* composed by Shelomoh Suleiman, attempts to meet this need. While the Yahalom and Swartz anthology contains the ancient *Seder Avodah* poems from late antiquity, the *Seder Avodah* poems in this book were composed by a poet who apparently lived in the ninth to tenth century in Palestine or a neighboring area. One can also make an interesting comparison of style and content in the *Seder Avodah* genre between the ancient and early medieval periods.

Seder Avodah

Numerous studies published over the past several years have indicated that, even after the destruction of the second temple, a priestly line continued to exist and exert influence down to a certain period during which the rabbinic school finally assumed absolute leadership over the Jewish public. This phenomenon finds expression both in archeological remains – in particular the mosaic floors of ancient synagogues in Palestine⁶ – and in literary texts in which priestly

⁴ See, for example, W. J. van Bakkum, *Hebrew Poetry from Late Antiquity: Liturgical Poems of Yehudah*. Leiden, Boston, and Cologne, 1998; N. Katsumata, *The Liturgical Poetry of Nehemiah ben Shelomoh ben Heiman Ha-Nasi*. Leiden, Boston, and Cologne, 2002.

⁵ M. D. Swartz and J. Yahalom, *Avodah: An Anthology of Ancient Poetry for Yom Kippur*. University Park, Pennsylvania, 2005.

⁶ See, for example, Z. Weiss, *The Sepphoris Synagogue: Deciphering an Ancient Message through Its Archaeological and Socio-Historical Contexts*. Jerusalem, 2005.

motifs play a prominent role, such as the Hekhalot literature,⁷ early piyyut,⁸ and Aramaic translations (*targum*) of the Torah.⁹ Although rabbinic literature attempts to devalue anything related to the priesthood by rendering it subordinate to rabbinical authority, this priestly literature describes the figure of the priest in an overwhelmingly positive light.

The representative genre of the early piyyutic priestly tradition is the *Seder Avodah* for Yom Kippur. The *Seder Avodah* is an early liturgical genre, which was originally recited during the additional prayers (*musaf*).¹⁰ In it, the paytan describes the service of the high priest in the temple on the holiest day of the Jewish year by relying throughout on the description of that service found in the Mishnah Yoma. The paytan prefaces this ritual section with a narrative introduction, namely, an account of the creation of the world and the history of mankind up to the selection of Aaron as the high priest (whose descendants inherit the priesthood). This event marks the transition from the historical to the ritual section of the piyyut.¹¹ The genre itself was consolidated early in the history of the Hebrew piyyut. This is hardly surprising since it is only reasonable to assume that the poets would first deal with the most important rite of the holiest day of the year and only then deal with other prayers and festivals.¹² Almost all the paytanim attempted this solemn genre, down to the last paytan of Muslim Spain – Abraham ibn Ezra. The paytanim's special affection for this genre can be better understood if we take into account the fact that some of the paytanim – at least, the early Palestinian paytanim – were descendants of the priestly line.¹³

⁷ See, for example, R. Elier, *The Three Temples: On the Emergence of Jewish Mysticism in Late Antiquity*. London, 2004.

⁸ See, for example, J. Yahalom, *Priestly Palestinian Poetry: A Narrative Liturgy for the Day of Atonement*. Jerusalem, 1996 (in Hebrew); idem, *Poetry and Society in Jewish Galilee of Late Antiquity*. Tel Aviv, 1999, 107–136 (in Hebrew); M. D. Swartz and J. Yahalom, *Avodah: An Anthology of Ancient Poetry for Yom Kippur*. University Park, Pennsylvania, 2005.

⁹ See, for example, E. Katsumata, "Priests and Priesthood in the Aramaic Bible," *Journal for the Aramaic Bible* 3 (2001), 141–161.

¹⁰ During the later period, the practice of reciting the *Seder Avodah* as part of the morning and afternoon prayers was initiated. See *Yosse Ben Yosse, Poems*, ed. A. Mirsky, second edition. Jerusalem, 1991, 26–27 (in Hebrew).

¹¹ Normally the two parts are joined by the verse: "As he has done this day, so the Lord has commanded to do, to make atonement for you" (Leviticus 8:34).

¹² See E. Fleischer, *Hebrew Liturgical Poetry in the Middle Ages*. Jerusalem, 1975, 67 (in Hebrew).

¹³ See J. Yahalom, *Priestly Palestinian Poetry: A Narrative Liturgy for the Day of Atonement*. Jerusalem, 1996, 56–58 (in Hebrew).

Shelomoh Suleiman

Several scholars in Jerusalem, such as M. Zulay, E. Fleischer, and S. Elizur, have demonstrated a great interest in the paytan called Shelomoh Suleiman Al-Sinjari. In his recent dissertation, E. HaCohen edited the *Qedushta* poems by this paytan.¹⁴ He also intends to edit his *Yotser* type poems.¹⁵

Zulay, Schirmann, and Fleischer have tried to determine the place and time of Shelomoh Suleiman's active work. One can find a detailed survey of the history of research in HaCohen's above-mentioned dissertation.¹⁶ According to Fleischer's latest research, Shelomoh Suleiman might have been active late in the second half of the ninth century in Palestine or in a community that was located close to the boundaries of Palestine and had adopted the Palestinian custom of prayer. HaCohen, as a result of his study on this paytan's *Qedushta* poems, suggests that the careers of Shelomoh Suleiman and Saadya Gaon (882–942) may have somewhat overlapped, and that it is accordingly more appropriate to place the paytan's active period at a later date. According to HaCohen, it may be possible that Shelomoh Suleiman was also active in the first quarter of the tenth century.¹⁷

HaCohen's study is also important for our study of the *Seder Avodah* by Shelomoh Suleiman. Because he signed his name to them, we know for certain that Shelomoh Suleiman composed two poems of the *Seder Avodah* – *E'ezrah Gevurah* and [...] *Ba-Meromim*. We also know that there is another anonymous *Seder Avodah* poem, [...] *Zekhor Millati*, that is attributed to him by some scholars. However, this poem, the structure of which is based upon the usage of biblical openings and endings from the Psalms, is preserved in only one copy (in two manuscript fragments), with no indication of the paytan's name. Z. Malachi was the first scholar to attribute this work to Shelomoh Suleiman based on a comparison of the internal structure of the poems.¹⁸ HaCohen strengthens Malachi's assumption by providing additional pieces of evidence showing that the poem should be attributed to Shelomoh Suleiman, and even suggesting that the *Seder Avodah* [...] *Zekhor Millati* was originally part of the morning prayer (*shaharit*) for Yom Kippur for which Shelomoh Suleiman composed his *Qedushta* – *La-Menatseah Anatsah Be-Nitsuah Havivah*, the structure of which

¹⁴ The *Qedushta* is a series of poems for the embellishment of *qedusha* (a compilation of extracts from Isaiah 6:3, Ezekiel 3:12, and Psalm 146:10) for the morning of Sabbaths and Festivals. See E. HaCohen, "The Qedushta'ot of Rabbi Shelomo Suleiman Al-Sanjari for the Festival," 2 vols., PhD diss., Hebrew University of Jerusalem, 2003.

¹⁵ The *Yotser* is series of poems that was inserted into the first benediction (*Yotser Or*) of the morning Shema prayer.

¹⁶ Ibid., vol. 1, 222–240.

¹⁷ Ibid., vol. 1, 236–237.

¹⁸ See Z. Malachi, "The 'Avoda' for Yom Kippur: Its Characteristics, History, and Development in Hebrew Poetry," 2 vols., PhD diss., Hebrew University of Jerusalem, 1974, vol. 1, 54–55, vol. 2, 120–124.

is also based on the usage of biblical openings and endings from the Psalms.¹⁹

HaCohen has recently edited and published another *Qedushta* which opens with *Emet Hotamekha Mi-Kol Hotamot*. This too was composed by Shelomoh Suleiman for the morning prayer on Yom Kippur. HaCohen even ventures to suggest that the *Seder Avodah* [...] *Ba-Meromim* by Shelomoh Suleiman was part of this *Qedushta* composition, because, in both poems, the paytan uses the technique of *shirshur* (anadiplosis, or concatenation), in which each strophe opens with the final word of the strophe preceding it.²⁰ If all of HaCohen's assumptions are indeed correct, we might be tempted to make the further assumption that the *Seder Avodah E'ezrah Gevurah* was part of a *Qedushta* for the additional prayer (*musaf*) composed by Shelomoh Suleiman for Yom Kippur – *Omen Nissekha Hish*. This, however, cannot be proven at present.

Acknowledgements

It would not have been possible to publish this book without the preceding work of scholars who had studied the *Seder Avodah* of Shelomoh Suleiman. It should be emphasized that the most important contribution is that of Dr. Z. Malachi of Tel Aviv University in the form of his unpublished PhD dissertation. I must also thank Prof. J. Yahalom of the Hebrew University of Jerusalem, under whose supervision I edited these poems for my master's thesis ten years ago. The *ma'agarim* of the Academy of the Hebrew Language was also of great help to me. I would also like to thank Prof. E. Hazan of Bar-Ilan University, Ramat-Gan, who accepted my article on the *Seder Avodah E'ezrah Gevurah* for publication in *Pirke Shira*; and Prof. M. Schlüter of Johann Wolfgang Goethe-Universität, Frankfurt am Main, who accepted my article on the *Seder Avodah* [...] *Ba-Meromim* for publication in *Frankfurter Judaistische Beiträge*.

Last but not least, I must express my sincere thanks to the late Prof. E. Fleischer from whom I received several important suggestions and uncompromising criticism of my studies on Shelomoh Suleiman. I received the sad news of his death a mere two minutes prior to reading my paper at the EAJIS conference in Moscow in July 2006.

¹⁹ See HaCohen, *ibid.*, vol. 1, 65–67.

²⁰ See E. HaCohen, "Shelomo Suleiman Al-Sanjary's *Qedushta'ot*: A Clarification regarding the Extent of Their Circulation and Reception," *Jerusalem Studies in Hebrew Literature* 21 (2007), 47–89 (in Hebrew).

Contents

Chapter 1: E'ezrah Gevurah.....	1
A. Introduction	1
B. Text, Apparatus, and Translation	5
C. Commentary	59
Chapter 2: Ba-Meromim	97
A. Introduction	97
B. Text, Apparatus, and Translation	102
C. Commentary	155
Appendix: Plates	185
Bibliography	209
Indices	213

Chapter 1

E'ezrah Gevurah

A. Introduction

I. Previous Editions and Publications

Part of this piyyut was previously published by Elbogen approximately one hundred years ago. His edition was based on four manuscripts without vocalization, variant readings, or commentary on the piyyut (J. Elbogen, *Studien zur Geschichte des jüdischen Gottesdienstes*. Berlin, 1907, 176–82). Three strophes of this piyyut were also published by Schirmann as an example in his discussion of the image of Leviathan in piyyut (J. Schirmann, “The Battle between Behemoth and Leviathan according to an Ancient Hebrew Piyyut,” *Proceedings of the Israel Academy of Sciences and Humanities* (Hebrew) 3 (1970), 57). And, although Z. Malachi edited this piyyut almost in its entirety in his unpublished PhD dissertation (Z. Malachi, “The ‘Avoda’ for Yom Kippur: Its Characteristics, History, and Development in Hebrew Poetry,” PhD diss., Hebrew University of Jerusalem, 1974, vol. 2, 1–11), he provided neither systematic variant readings for nor a commentary on the piyyut.

Ten years ago, in an unpublished master’s thesis, I prepared a full critical edition of this piyyut with variant readings and a detailed list of biblical, rabbinic, and paytanic sources and parallels (N. Katsumata, “Sidre Avodah for the Day of Atonement from the Generation of Saadya Gaon,” master’s thesis, Hebrew University of Jerusalem, 1998, 36–89). Utilizing thirteen different copies of the piyyut in twenty manuscript fragments, I adopted an eclectic method in the reconstruction of the urtext. This complete critical edition was later published in an academic journal, at which time, however, I decided to adopt the diplomatic method, i.e., the transcription of a single manuscript with variant readings (N. Katsumata, “Seder Avodah li-Shelomoh Suleiman Al-Sinjari,” *Pirke Shira: From the Hidden Treasures of Jewish Poetry* 3 [2003], 9–66).

In this book, I offer significant improvements to this earlier edition, while continuing to employ the diplomatic method. All of the manuscripts have been reread, variant readings have been confirmed, and an improved commentary on the piyyut has been composed. Together with the new edition, I have translated the entire piyyut into English for the first time.

II. Structure and Content

The *Seder Avodah E'ezrah Gevurah* by Shelomoh Suleiman comprises twenty-two alphabetical units, with each unit being constructed of five four-line strophes. The first three lines are divided into two hemistichs of two to three word units each, while the fourth line quotes a biblical verse. In the SHIN and TAV units there are six, rather than five, strophes, and in these two units the paytan signs his name as he does in the *Seder Avodah* [...] *Ba-Meromim*: סולימן יזכה לחיי עולם.¹ The contents of the alphabetical units are as follows:

ALEF – *Acts of the First Day*

On the first day, God created the heavens and the earth (line 5) by consulting the Torah, which antedates the creation of the world (lines 10–13). The heavens were created by mixing fire and water (line 14), while the earth was created out of snow (line 15). In this unit, the paytan emphasizes the harmony between the heavens and the earth: “The earth and the heavens like one stood together” (line 19). God also created light out of darkness (lines 17–18).

BET – *Acts of the Second Day*

According to rabbinic sources, God created three things on the second day: the firmament, angels, and hell. All of these are described in this unit, including the separation of the waters into upper and lower waters, the objection of the lower waters to this division, and their comfort in being given precedence in praising God (lines 25–27). An interesting and beautiful parallelism is employed in the description of the creation of hell: “He kindled it (= hell) on the *second* day for those who say ‘there is a *second* god’ (= wicked men). He created the *second* world (= world to come) for those who learn ‘there is no *second* god’ (= righteous men)” (lines 37–38).

GIMEL – *Acts of the Third Day*

The biblical story of the gathering of the water into one place and the uncovering of the land is given a teleological explanation. The purpose of these acts, according to the paytan, was to enable the future people of Israel to gather the produce of the land at the Feast of Ingathering (lines 41–42). One also reads that, “God filled the ravine (= earth) with corn before the creation of those who sow food” (line 54). In addition, the paytan states that God made a stipulation with the sea that it should be divided for Moses and, alternatively, that it should drown the Egyptians (line 50).

¹ The paytan sets his acrostic in the first letter of the third line in each strophe of the SHIN unit and in the first letter of the second and third lines in each strophe of the TAV unit.

DALET – Acts of the Fourth Day

When the two lights (the sun and the moon) were created on the third day, they were equal in appearance and size (line 65). The moon, however, denounced its counterpart and requested God make it larger than the sun; instead, God made it smaller (line 69). From then on, the moon would serve the people of Israel for the sake of intercalation (line 70). In this unit, the paytan also mentions the three times in history at which the lights in the heavens were silenced: for Israel on the sea (line 73), for Jacob (line 74), and for Joshua (line 75).

HE – Acts of the Fifth Day

In this unit, the paytan states that the bird was created out of marshy ground saturated with water (line 83). *Leviathan* was created on the fifth day so that it might be pulled in with a fishhook on the day of redemption and eaten by the righteous men of Israel (lines 89–91). This unit also mentions that all the fish created on this day were either clean or unclean, according to Jewish *kashrut* (dietary laws) (lines 93–95).

VAV – Acts of the Sixth Day

This unit opens with a description of the creation of *Behemoth*, which would eat a thousand hills and drink the water of the Jordan every day (lines 101–4). Then, the paytan describes the final creation, that of man. After God had created everything in the world, he noticed that one thing was lacking: those who would “plow furrows” in the land (line 106). However, soon after the man and his mate had been created, they were expelled from the Garden of Eden because of their sin. Adam would then be separated from Eve for one hundred and thirty years (line 115).

ZAYIN – The Sabbath

After God had completed all his acts of creation came the Sabbath day, which the righteous men of Israel should “remember” and “observe” (lines 129–30). This unit concludes with an interesting parallelism sharply contrasting the fate of wicked and righteous men: “Sparks trampled to the depth (= the fire of *gehenna*) shall be cast upon the desecrators of the Sabbath. Concealed merits (= *manna*) shall be gathered for its keepers” (lines 137–38).

HET–TET – History of Humanity up to Abraham

In these two units, the paytan makes a quick survey of the history of humanity from Cain and Abel up to Abraham: the birth of Cain and Abel (lines 141–144) and the elder son’s sin of slaughtering his younger brother (lines 145–48); the birth of Seth (line 149); the sin of the generation of Enosh (lines 150–51); a

detailed description of the sin of the generation of the flood (lines 153–64) and the story of Noah – an innocent man among them (line 159); a detailed description of the sin of the generation of the tower of Babel (lines 165–72); and Abraham, a righteous man who came out from amongst these wicked men (lines 173–76). By virtue of the covenant of circumcision that Abraham made with God, the people of Israel would be rescued from the fires of *gehenna* (lines 177–80).

YUD – *Binding (Sacrifice) of Isaac*

Unlike the *Seder Avodah* [...] *Ba-Meromim*, which depicts the binding of Isaac (in two units, YUD–KAF) in a detailed and even theatrical fashion, here, the paytan presents an abbreviated depiction of the binding. Only a single unit (YUD) is given over to this subject, and here too, the language is spare in the extreme. Nevertheless, the two versions share some motifs in common: both mention of the names of Ishmael and Eliezer as attendants to Abraham and Isaac (line 187, cf. *Seder Avodah* [...] *Ba-Meromim*, line 126) and both refer to the weeping of the angels at the very moment of the binding (line 191, cf. *Seder Avodah* [...] *Ba-Meromim*, lines 134–35, 142–43).

KAF – *Jacob and His Twelve Sons*

After the description of the two sons of Isaac – Jacob, who is called “the plain one,” and Esau, who is called “the brazen-faced one” (line 202) – the paytan mentions the names of the twelve sons of Jacob, all in epithets (*kinnui*): “the crown of honor” (Reuben) (line 214); “the second” (Simeon) (line 215); “a cord of three strands” (Levi) (line 216); “a great lion” (Judah) (line 217); “the one who springs” (Dan) (line 217); “a doe” (Naphtali) (line 217); “a raider” (Gad) (line 217); “the one who yearns for delicacies” (Asher) (line 218); “the one who lies down” (Issachar) (line 218); “the one about whom he said, ‘rejoice!’” (Zebulun) (line 218); “the one who is called with blessings” (Joseph) (line 219); and “the one who dwells in large stones” (Benjamin) (line 219).

LAMED – *Exodus*

The opening of this unit emphasizes the disparity between the number of Israelites who descended into Egypt and the number who later departed: “To there they overflowed in seventy and from there they passed through and overflowed *six hundred thousand men on foot, besides children* (Exodus 12:37)” (lines 223–24). It is also said that Moses led the Israelites in chains, as one leads lactating animals (line 230). When Miriam died, the well disappeared (line 233). When Aaron died, the clouds of glory disappeared (line 234). Moses restored all of these (line 235), though when he died, *manna* disappeared, and

it will return only at the time of redemption. At this point, the historical part of the *Seder Avodah* concludes.

MEM – *The Chosen Clan*

Since Aaron, the first high priest in Jewish history, came from the tribe of Levi, so too shall every high priest in each subsequent age (line 241). As in the *Seder Avodah* [...] *Ba-Meromim*, the paytan here mentions those who rebelled against the priesthood: Uzziah (lines 246–47) and Korah (lines 249–50). The paytan also mentions the name of Phinehas as one who was zealous for the priesthood (line 251).

NUN–TAV – *Avodah (Priestly Rite)*

The second part of the *Seder Avodah*, the ritual section, describes the service of the high priest in the temple on the holiest day of the Jewish year, relying throughout on the description found in the Mishnah Yoma. It now becomes clear that the “history of sins” narrated from the creation of the world is, in fact, intended to culminate at this point. All of these sins arose, as it were, in order that they might be atoned for on Yom Kippur.

In the SAMEKH–AYIN units, the paytan describes the eight garments of the high priest and the atoning power of each. As in the *Seder Avodah* [...] *Ba-Meromim*, in this part we also find a strong emphasis on the words spoken by the high priest and other participants in the *Avodah* service. Some examples include: “Compassionate One (God)! May your wrath be allayed. May my prayer be beautified before you, and may my iniquity and sin be forgiven” (lines 337–38); “By this, the evil shall be nullified, and by this, the iniquity shall be forgiven” (line 388); “‘Give us a sign,’ they replied to the messenger of the goat. He said to them, ‘Look at the thread that my sages have arranged. I tied one half, as they had prepared it, to the rock, and the other half between the goat’s horns, as they had understood. *Though your sins are like scarlet, they shall be as white as snow*’ (Isaiah 1:18)” (lines 436–39).

B. Text, Apparatus, and Translation

Symbols Used in This Edition

- [] Square brackets denote restorations.
- () Parentheses denote erasures.
- .. Two-dot ellipses denote a lacuna of less than a single word.
- ... Three-dot ellipses denote a lacuna of a full word.

List of Manuscripts

Sigla	Fragments
א	Cambridge, T-S H6. 30 (lines 1–447)
ב	Cambridge, T-S NS 116. 53 (lines 1–26) (=1ב) Oxford, Bodleian, 2845(d.59). 32–33 (lines 251–451) (=2ב)
ג	Cambridge, T-S NS 275. 114 (lines 1–20) (=1ג) New York, Jewish Theological Seminary, ENA 2464. 61 (lines 21–58) (=2ג) Cambridge, T-S NS 235. 36 (lines 159–197, 322–362) (=3ג)
ד	Cambridge, T-S NS 276. 48a (lines 21–56)
ה	Cambridge, T-S H6. 53 (lines 32–93, 393–451)
ו	Cambridge, T-S 10H9. 14 (lines 33–78) (=1ו) Cambridge, T-S NS 315. 76 (lines 229–269) (=2ו)
ז	St. Petersburg, Russian National Library, Antonin 161 (lines 41–451)
ח	Cambridge, T-S 6H7. 3 (lines 56–95, 130–165)
ט	Cambridge, T-S NS 119. 53 (lines 57–196) (=1ט) Cambridge, T-S NS 328. 8 (lines 197–223, 261–286) (=2ט)
י	Cambridge, Westminster College, Liturgica III 1(1–3) (lines 75–131, 423–451) (=1י) Cambridge, T-S NS 92. 77 (lines 181–390) (=2י)
כ	Oxford, Bodleian, 2714(d.41). 65–66 (lines 121–200, 326–374)
ל	Cambridge, T-S NS 119. 14 (lines 161–256)
מ	Cambridge, Westminster College, Liturgica III 15(33–34) (lines 375–415) (=1מ) Oxford, Bodleian, 2849(e.71). 16 (lines 415–451) (=2מ)

Base Manuscripts

Lines 1–40 = א

Lines 41–451 = ז

[The First Day]

[ALEF]

I shall gird myself with might
 In front of the one who is girded with might (= God)
 Girded with the glory
 Of the flames of fire (= angels)
 Terrible and dreadful (= God)
 And upon everything shall be the fear
"Thine, O Lord, is the greatness and the power" (1 Chronicles 29:11)

5 Earth and heavens
 He (= God) was ranging throughout everything upon observation
 Evening and morning
 He was examining without limit
 He weighed and sought out
 Set in order everything for honor
"He performs wonders that cannot be fathomed" (Job 9:10)

For the first time, when the time has come
 To set the world in place

10 He swiftly consulted the knowledge (= *torah*)
 Counsel and knowledge (= *torah*)
 She (= *torah*) gave advice with knowledge
 To the one who favors man with knowledge (= God)
"A rich store of salvation and wisdom and knowledge" (Isaiah 33:6)

He heard words of recommendation from her (= *torah*)
 And rejoiced with joy
 Fire and water evenly

He mixed, and spread out the heavens
 15 He seized a piece of snow
 And founded a clod of the earth
"He says to the snow, 'Fall on the earth'" (Job 37:6)

Darkness was destroyed
 And so was *tohu*
 Light rose, and He rejoiced
 By one saying
 The earth and the heavens like one
 Stood together

20 *"And there was evening, and there was morning, the first day"* (Genesis 1:5)

[מעשה היום הראשון]
 [א]אָזְרָה גְבוּרָה / לְנֶאֱזֹר בְּגְבוּרָה
 אָזוּר בְּאֶדְרָה / שְׂבִיבִי נְהוּרָה
 אָיוּם וְנוּרָא / וְעַל כָּל מוּרָא
 "לֵךְ יְיָ הַגְּדוּלָּה [וְהַגְּבוּרָה]" (דברי הימים א כט, יא)

5 אָרַק וְגַם תִּיקֵר / מְשׁוּטָט כָּל בְּסָקֵר
 אָמַשׁ וְגַם בּוּקֵר / בּוֹחֵן בְּלִי חָקֵר
 אֵיזֵן וְחִיקֵר / תִּיקֵן כָּל לִיקֵר
 "עוֹשֶׂה גְדֻלּוֹת [עַד] אֵיזֵן [חָקֵר]" (איוב ט, י)

[אז מ]אָז פְּגַעַת / עוֹלָם לְטַעַת
 10 אָץ וְנִמְלֵךְ בְּדַעַת / בְּמוֹעֲצוֹת נְדַעַת
 אוֹמֵר עֲצָה בְּדַעַת / [ל]חֹנֵן הַדַּעַת
 "חֹסֵן יְשׁוּעוֹת חֲכָמַת נְדַעַת" (ישעיה לג, ו)

אֵיזֵן מְנַה מְלֵץ / וְדָץ בְּעֵלֵץ
 אֲשׁ וּמִים בְּתֶרֶץ / פִּיתָף וְטִיפַח עֶרֶץ
 15 אַחַז שֶׁלֵּג בְּקֶרֶץ / וְסָד גּוֹשׁ אֶרֶץ
 "כִּי לְשֶׁלֵּג יֹאמַר הָיִי אֶרֶץ" (איוב לו, ו)

אוֹפֵל הוֹכַחַד / וְתַהוּ הַ[כ]חַד
 אוֹר זָרַח [נ]חַד / בְּמֶאֱמָר אַחַד
 אֶרֶץ וְשָׁמַיִם כְּאַחַד / עֲמָדוֹ יַחַד
 20 "נִיְהִי עֶרֶב וְיִהְיֶה בֵּן[קֵר] יוֹם אַחַד" (בראשית א, ה)

1 [א]אזרה אב¹. לנאזר ב¹ נאזר א. 2 באדרה באדרה ג¹(=נ"פ) ב[...]. ב¹. 4 לך יי הגדולה והגבורה [[ה[...]] א האל[...]. ב¹. 5 ארק ארק א ארק ב¹ ארק ג¹(=נ"פ). תיקר א תיקר ג¹(=נ"פ) חקר ב¹. כל ליתא א במ ב¹. 6 חקר חיקר א. 7 תיקן ותיקן אב¹. ליקר ב¹ ליי[...]. א. 9 אז מ[אז] אב¹. עולם ב¹ עת א. 11 אומר ב¹ אומר ג¹(=נ"פ) אמר א. עצה א עצה לו ב¹. [ל]חונן א חונן ג¹(=נ"פ). 13 איז מנה ב¹ איז מנה א. 15 אחז אח א אחז ב¹ אחז ג¹(=נ"פ). וסד יסד א. 17 הוכחד הוכחד ג¹(=נ"פ) הוכחד ב¹ ניכחד א. ותהו ותוהו אב¹. ה[כ]חד ה[כ]חד ג¹(=נ"פ) הוכחד א הנכחד ב¹. 18 זרח פ[...]. א.

[The Second Day]

[BET]

When He set the heavens in place
 Out of fire and water
 On the second day, "bear the waters (*sa mayim*)"
 He hinted to the heavens (*shamayim*)
 In the midst of the waters
 He made a firmament of the heavens
"And let it divide water from water" (Genesis 1:6)

25 When He gathered half of the dwellers (= the waters)
 Up to the upper chambers whose beams He had laid (= the heavens)
 Bitter weeping
 [...] Of those who were running down (= the lower waters)
 He separated them from the great ones (= the upper waters)
 In order to give precedence to them in praising God
"Mightier than the thunder of the great waters" (Psalm 93:4)

In the host of His light (= the firmament)
 He brightened His saying

30 He built its fence
 And the lattices of its chamber
 He created, in order to glorify Himself,
 The angels of His glory
"Mighty ones who perform His bidding" (Psalm 103:20)

Each day and day
 From the second day of creation
 In the light of the day
 They (= the angels) would renew themselves

35 On the same day
 He created for those who would desecrate the Sabbath
"A fire that burns all the day (= hell)" (Isaiah 65:5)

He kindled it (= hell) on the second day
 For those who say, "There is a second god" (= wicked men)
 He created the second world (= the world to come)
 For those who learn, "there is no second god" (= righteous men)
 When He clarified on the second day
 The works of the second heavens

40 *"And there was evening, and there was morning, the second day"*
 (Genesis 1:8)

- [מעשה היום השני]
 בְּהִכְנוּ [שְׁמִים / מַאֲשׁ וּמִמֵּי] [פְּשָׁנִי "שָׂא מִים" / רָמַז לְשְׁמִים]
 בְּתוֹךְ [הַמֵּי] / ה[רָק] יַע שְׁמִים
 "[וַיְהִי מִבְּדִיל בֵּין מִיָּם] לָמָּה]" (בראשית א, ו)
- 25 בְּהִתְתוֹתוֹ דָּרִים / לְעֲלִיּוֹת הַמְּקָרִים
 בְּכִי תִמְרוֹךְ[ים] / [...] יוּ מוֹגָרִים
 בְּדָלָם מִפְּבִירִים / לְהַקְדִּים הַיְדוּרִים
 "מִקּוֹלֶת מִיָּם רַבִּים אֲדִירִים" (תהלים צג, ד)
- 30 בְּצָבָא מְאוּרוֹ / הִבְהִיק אָמְרוֹ
 בְּנָה גְדִירוֹ / נִחְרָפִי [חֲדָרוֹ]
 בְּרָא לְהַדְרוֹ / מִלְּאָכִי הַדְרוֹ
 "גְּבוּרֵי כוֹחַ עוֹשֵׁי[ן] דְּבָרוֹ]" (תהלים קג, כ)
- 35 בְּכָל יוֹם וַיּוֹם / מְשַׁנֵּי יוֹם
 בְּנוֹגָה הַיּוֹם / מִתְחַדָּשִׁים בְּכָל יוֹם
 בּוֹ בַּיּוֹם / צָר לְמַחֲלָלֵי יוֹם
 "אֵשׁ יוֹקֶדֶת כָּל הַיּוֹם" (ישעיה סה, ה)
- 40 בִּיעֲרָה בְּשָׁנִי / לְאוּמָרִי "יֵשׁ" שְׁנִי
 בְּרָא עוֹלָם שְׁנִי / לְלוּמְדֵי "אֵין שְׁנִי"
 בְּהִבְרָאוֹ בְּשָׁנִי / מַעַשְׁ[ה] דְּדוֹק שְׁנִי
 "[וַיְהִי עֶרֶב] וַיְהִי בֹקֶר יוֹם שְׁנִי]" (בראשית א, ח)

21 [שמים מאש וממים] אב¹ ד. 22 [רמז לשמים] רמז לש[...]¹ ב[...]¹ לשמים ד. 23 [המים] א. ה[רק] יע[...]
 ב¹ הירק[ני] ע א. 26 תמרור[ני]ם ב¹. [...] יו[...]. [...] ו[...]. 29 אמרו[...]. [...] ורו ד. 30 וחרכי[...]. [...] וחרכי א (חרכי) וחרכי
 ג²(=נ"פ). [...] אד הדרו ג²(=נ"פ). 32 גבורי[...]. [...] עושי[...]. [...] עושי א עושה ה. 33 משני[...]. [...] משני ו¹.
 34 מתחדשים ו¹ מיתחדשים אה. בכל[...]. [...] דו¹ה כל א. 35 בו ביום צר[...]. [...] יצר ה בו יצר ביום ו¹. 37 בשני[...]
 בשיני הו¹. [...] לאומרי יש[...]. [...] הו¹ לאומר ויש ג²(=נ"פ). [...] שני[...]. [...] אדו¹ שיני ה. 38 עולם שני[...]. [...] אד עולם שני ו¹. [...] ללומדי
 [אין שני[...]]. [...] ללומדי [...] א [...] ללומדי שנוני ג²(=נ"פ) ללומדי אין שני ד [...] או שיני ה ללומדי אין שני ו¹. 39
 בהבראו[...]. [...] בפרשו דהו¹. [...] בשני[...]. [...] או בשיני דה. [...] מע[...]. [...] אהו מעש ד. [...] דוק[...]. [...] אדהו¹. [...] שני[...]. [...] דו¹ שיני א. 40 ב[קר[...]]
 ב' דו¹ בוקר ה.

[The Third Day]

[GIMEL]

He uncovered the ravine (= earth)
 And gathered its liquids (= water)
 So that, at the Feast of Ingathering, the produce of its threshing floors
 Would be gathered and collected
 He fixed their boundary
 And said to it (= the sea) in a shaming way
"Hitherto shall you come, but no further" (Job 38:11)

45 In order for the strong waves of the sea
 To be oppressed in strength
 And in order for their pride in willingness
 Not to cover the earth
 He repaired for them the broken wall
 And measured the waters of the earth
"And held the dust of the earth in a basket" (Isaiah 40:12)

He ordained that, in perpetuity,
 They should not cross their boundary
 50 To drown the boastful ones (= the Egyptians)
 He made a stipulation with their depth (= the sea)
 While those who were traveling their path (= the Israelites)
 Would be guided by the sea's vault
"And the waters were a wall to them on their right and on their left"
 (Exodus 14:22; 29)

He narrated with intelligence
 From the beginning to the end
 He filled the ravine (= earth) with corn
 Before the creation of those who sow food (= human beings)
 55 He rewards and feeds
 And favors and supports
"Seed for the sower and bread for the eater" (Isaiah 55:10)

In order to let the earth sprout
 He caused it to produce plant and vegetation
 He grew the fruit of the oblivion (= the earth)
 To my heart's content
 He completed on the third day
 The third work
 60 *"And there was evening, and there was morning, the third day"* (Genesis 1:13)

[מעשה היום השלישי]

גִּיא הַחֲסִיף / וְנוֹזְלִיהָ הָאֶסִּיף
גְּוִרְנִיהָ בְּאֶסִּיף / לְהַעִישׁ וּלְהַאֲסִיף
גְּבוּלָם הַסִּיף / וְנָם לוֹ בְּכֶסֶּיף
”עַד פֹּה תָּבוֹא וְלֹא תוֹסִיף” (איוב לח, יא)

45

גָּלָם מִיָּרֵץ / לְדַכָּא בְּעָרֵץ
גְּאוּנָם בְּהִירֵץ / בְּלִי לְכִסּוֹת אֶרֶץ
גָּדַר בְּעֶדֶם פָּרֵץ / וּמָד [מִי אֶרֶץ]
”וְכָל בִּשְׁלִישׁ עֶפְרָה הָאֶרֶץ” (ישעיה מ, יב)

50

גָּזַר לְעוֹלָם / לְבַל יַעֲבֹרוּ גְבוּלָם
גָּאִים לְהַצְלִילָם / ה[תְּנָה] עִם מְצוּלָם
גָּזִי סְלוּלָם / בְּכִיפּוֹתָיו לְהַסְלִילָם
”וְהַמִּים לָהֶם חוֹמָה מִי[מִינָם] וּמִשְׁ[מֵאֲלָם]” (שמות יד, כב; כט)

55

גָּ[ד] בְּסִיכָל / מֵרֹאשׁ וְעַד תִּיכָל
גִּיא הַדְּגִין בְּאוֹכַל / טָרָם זֹרְעֵי אוֹכַל
גּוּמַל וּמַאֲכַל / חוֹנֵן וּמַכְלִיכַל
”זָרַע לְזֹרַע וְלָחֶם לְאוֹכַל” (ישעיה נה, י)

60

גְּאִיּוֹת לְהַדְּשִׂיא / [הַעֲשִׂיב וְהַדְּשִׂיא]
גִּידֵל פְּרִי נִישִׁי / לְסוֹבַע נִפְשִׁי
גָּמַר בִּשְׁלִישִׁי / פּוֹעֵל שְׁלִישִׁי
”נִיְהִי עַ[רְבָב] וְנִיְהִי בִקְ[ר] יוֹם שְׁלִישִׁי” (בראשית א, יג)

42 גורניה] ה גורניה ג² גורניה ד גרניה א גרנה ו¹. באסיף] אג² באסיף ד באסיף ו¹. להעיש] אה להעיש ג² להעיש ו¹. 43 גבולם] גבולם ד גבוליה ג² גבולים ו¹. הסיף] היסיף ד הוסיף ו¹. בכסיף] אה בכסיף ו¹. 45 גלם מירץ] גלם מרץ ג² גלי מרץ ד גלם מארץ ו¹. לדכא] אג² לחבב הו¹. בערץ] אהו בעלץ ג². 46 גאונם] אג² גאונה ה. בהירץ] בהרץ אד בפרץ הו¹. 47 [מי ארץ]] אג² מארץ הז(=נ"פ). 49 יעברו] ג²הו¹ עברו א. 50 גאים] הו¹ גאים ג² גאים ד גיאם א. ה[תנה]] ג²ה היתנה או¹. עם] ג² ליתא הו¹. 51 בכיפותיו] בכיפותיך אג²1 בכפותיך ה. 52 ומש[מאלם]] ומשמולם ו¹. 53 ג[ד]] ג²דו¹ ער ה גר ז(=נ"פ). בסיכל] בשכל ג²הו¹ בסכל ד. ועד] אג²ו¹ ועדי ה. תיכל] אה תכל ג²ו¹. 54 הדגין] אג²דו¹ הידגין ה. טרם זורעין] הו¹ קדם זוריע ג². 55 גומל] ג²דו¹ גוממל ה. ומאכל] אה ומאכל ג² ומאכל ו¹ [מאכל] ד. חונן] אה חומל ג² [..]וען ו¹. 56 לזורע] ח לזוריע אג²ו¹. 57 גאיות] גיאיות הח. [העשיב והדשיא]] ג²הו¹ העשב להדשיא ז(=נ"פ). 58 נישין] הח נשי ג²ו¹. לסובע נפשי] לרקקי וגושי ג² לרקקי וגושי ו¹ לרוקקי וגושי הח. 59 שלישין] ו¹ שלשי הט¹. 60 בק[ר]] בק ו¹ בוקר אה. שלשין] הח שלישי ו¹.

[The Fourth Day]

[DALET]

He ignited among the upper ones (= angels in the heavens)
 Lights for the sake of the lower ones (= human beings upon the earth)
 They (= the lights) were running throughout their houses in the heavens
 As arrows (= signs) for those who have license (= *sanhedrin*) on the earth
 They shall teach laws
 And shall not change them
"As signs to mark seasons and days and years" (Genesis 1:14)

65 To fly by their desire
 He made them (= the lights) equal as one
 They were preeminent in praising God
 And were equal in their glory
 He taught them about their course
 And ordained them to praise God
"Their line is gone out through all the earth" (Psalm 19:5)

The small heaven (= the moon) was darkened
 Because it requested the glory
 70 It was arranged in order for generations
 For the sake of intercalation
 Its camp was glorified
 With the glorious host (= the stars)
*"Because of the greatness of His might, and because He is strong in power,
 not one is missing"* (Isaiah 40:26)

He made the lights silent for the sake of the people He has acquired (= Israel)
 When He divided their path through the Red Sea
 They were made silent for the second time in His heavens
 For the portion of his lot (= Jacob)
 75 They became silent for the third time, when He raised
 Ben Porat and his army (= Joshua)
"In majesty he is like a firstborn bull" (Deuteronomy 33:17)

The knowledge of my kinsman (= *torah*)
 He let me know in them (= the lights)
 Times of my minute
 And times of my hour
 The fourth word
 He established on the fourth day
 80 *"And there was evening, and there was morning, the fourth day"*
 (Genesis 1:19)

[מעשה היום הרביעי]

דילק בְּעֲלִיּוֹנִים / מְאֻרֹת לַתְּחִתּוֹנִים
 דוֹהֲרִים בְּמַעֲוִנִים / לְחֻצֵּי רְשִׁיּוֹנִים
 דְּתוֹת מְשֻׁנָּנִים / וְלֵא[א] מְשֻׁנִּים
 "לְאוֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים" (בראשית א, יד)

65 דְּ[א]וֹת בְּתַאֲנוֹם / יַחַד [שִׁינוֹם]
 דְּ[גוֹלִים בְּחָנוֹם / וְשִׁקּוּלִים בְּזִינוֹם
 דְּרָף חִינוֹם / וְאוֹמֵר [צִינוֹם]
 "בְּכָל הָאָרֶץ יֵצֵא קָנוֹם" (תהלים יט, ה)

70 דֶּק הֶוְקֶדֶר / בְּבִקְשׁוֹ הֶדֶר
 דוֹרֵי דוֹרִים הֶוְסֶדֶר / לְעִיבּוֹר יוֹסֶדֶר
 דִּיגְלוֹ הוֹדֶר / בְּצִנְאָה נֶאֱדָר
 "מְרֹב אוֹנִים וְאֻמִּיץ פֶּחַ אִישׁ לְ[א] נֶעֱדָר" (ישעיה מ, כו)

75 דִּימָם לְעַם קָנָה לוֹ / בְּגִוְ[ו]זְרוֹ שְׂבִילוֹ
 דְּמָמוֹ שְׁנִית בְּזִבּוּלוֹ / בְּחֶלֶק חֶבְלוֹ
 דוֹמָמִים ג' בְּהַעֲלוֹ / בֶּן פּוֹרֶת וְחִילוֹ
 "בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הֶדֶר לוֹ" (דברים לג, יז)

דַּעַת מְדַעִי / בָּם הוֹדִיעִי
 דִּי זְמַנִּי רִיגְעִי / וְעִיתוֹתִי שְׁעִי
 דִּיבְרַת רְבִיעִי / הִיכִין בְּרִבְעִי
 80 "נִיְהִי עֲנִיב [נִיְהִי] בְּ[קֶר] יוֹם רְבִיעִי" (בראשית א, יט)

61 דילק] אה דלק ו¹. 62 דוהרים] הו¹ אור דוהרים ז(=נ"פ). במעונים] אהו¹ במעונים ח. לחצנין] א כחיצני
 הו¹ח לחצו ז(=נ"פ). 63 דתות] ו¹ט¹ דתת ה. משננים] הט קשנים ו¹. ולנא]] הו¹ט¹. משנים] א משונים ו¹.
 64 לאותות] א והיו לאותות ו¹. ולמועדים] ו¹ ומועדים א. ושננים]] הו¹ח. 65 דנאות]] אהו¹ח דת ז(=נ"פ).
 בתאווים] בתאום א בתיכם ו¹ בתי[...]. ח. [שיווים]] א שונום ו¹ שיום ט¹. 66 דגולים]] הו¹ט¹. בחווים] ו¹ בהווים
 ה. 67 חיווים] אהח חיינם ו¹. [ציווים]] הח ציינם ו¹. 69 דק] א דוק הו¹. בנבקשו הד]] אהו¹. 70 דוריים] דורות
 ו¹ח. הוסדר] ו¹ הותר ח. לעיבור] או¹ לעבר ח. יוסדר] ומסדר א וסדר ה [..] סדר ו¹ וסדר ט¹. 71 דיגלו]] אהט¹
 דגלו ו¹. בצנבא]] הט¹. [נאדר]] ו¹. 72 כח] ח כוח הו¹. לנא]] ל' ו¹ח לו ה. 73 בגוזרו]] בגיזרי ה בגיזרי ו¹.
 74 דממו]] א דוממו ו¹. שנית] הו¹ שינית א. בזבולו]] או¹ בזבלו ח. 75 ג' שלישי] אהו¹ט¹ שלוש ו¹.
 בהעלו]] ליתא א להעלו הו¹. בן] או בין ו¹. 77 מדעי]] מודעי אהי¹ מו[ב]עי ח. 78 די]] אהו ליתא ו¹. ריגעני] ו¹.
 רגעי הו¹. שעי] ו¹ שעי א שעי ה שעי ו¹. 79 דיברת] ה דברת אהי¹. היכין] א [..] כן ה הוכין ו¹. 80 בנקר]] ב' ו¹.
 בוקר אה. [יום רביעי]] אהי¹ רביעי ה.

[The Fifth Day]

[HE]

He multiplied moving creatures to walk
 And created proud beasts to move
 The bird of prey to fly
 And the moving creature to move
 He crystallized the pool
 Out of the water which He beautified
"Creatures that have life, and let birds fly" (Genesis 1:20)

85 Food to give to the fish
 He sought out from there
 He waved from the fair skies
 And held the dust in a basket
 It was set up according to the number
 And was not counted
"There are creeping things innumerable" (Psalm 104:25)

He prepared for the free one (= Israel)
 The one whose body is like polished ivory (= God)
 90 That (= Leviathan) which would be pulled in on the day of redemption
 With a strong fishhook
 He would catch it in a net
 Because it would be required immediately
"Arrows do not make him flee" (Job 41:20)

The fin for the pure one (= God)
 And all the scales of the stream
 He invited them to hurry to the feast
 The swift ones to pay dowry (= Israel)
 95 The permission to explain
 And the prohibition to purify
"You must distinguish between the unclean and the clean" (Leviticus 11:47)

To encourage me to study
 In the Pentateuch
 The one who turns my evening into light (= God)
 And causes my sun to rise (= God)
 The fifth day was brightened,
 In which to free me
 100 *"And there was evening, and there was morning, the fifth day"* (Genesis 1:23)

[מעשה היום החמישי]

השריץ לטופף / והשריץ לנפף
העיט לעופף / והשריץ לרופף
הרקק ציפף / ממי יפף
"נפש חיה ועוף ועופף" (בראשית א, כ)

85 האוכל לסנפר / משם חפר
הרחיף משמי שפר / כל בשליש עפר
הוצב למספר / ולא נ[ספר]
"שם רמש ואין מספר" (תהלים קד, כה)

90 הכין למחופשת / מעיו עשת
המשוך ליום תחבושת / בחכה מאוששת
הוא לוכדו ברשת / כי מיד נדרשת
"לא יבריחנו בן קשת" (איוב מא, כ)

95 הסנפירים ל[ט]הור / וכל קשקשני יאור
הזמין ל[ד]הור / המנהירים למהור
התיר לנהור / ואסור לב[ה]ור
"ולחבדיל בין הטמא ובין הטהור" (ויקרא יא, מז)

הריות להחמישי / בתורות חומשי
המגיה אמשי / ומזריח שמשי
הוצהר חמישי / בו לחפשי
100 "ניהי ע[רב] נ[יהי] ב[קר] יום חמישני" (בראשית א, כג)

81 לטופף] א לעופף החי¹. 82 [והשריץ] לרופף] ושריץ לרפף ה והשריף לרופף ז (=נ"פ) והשריץ לרופף] י¹.
83 ממי יפף] ממי יפף ה ממי יפף ח ממם יפף י¹. 84 יעופף] י¹ יעופף ה לע[...]. ט¹. 85 לסנפר] לסנפר הי¹.
86 הרחיף] הרחיף הי¹ הרח[...]. ח. משמין י¹ בשמי הח. שפר] הי¹ שפ[...]. ח. כל בשליש] מתניף הט¹ מחניף י¹.
87 נ[ספר] א נספר הי¹ נוספר ז (=נ"פ). 89 הכין] היכין החי¹. מעיו] הט מיעו א מעין י¹. 90 המשוך] אהט
השמך י¹. 91 הוא] אי הוה ה. לוכדו] א לוכד הט¹ י¹. כין] א ליתא הט¹ י¹. 92 יבריחנו] ה יבריחנו י¹. בן] אה
בין י¹. 93 הסנפירים] ה הסנפיר א הסנפירים י¹. ל[ט]הור] הי¹ לטהור א לשהור ז (=נ"פ). קשקשני] הט¹ י¹.
קשקשו ז (=נ"פ). 94 ל[ד]הור] לנהור אי¹ לזהור ז (=נ"פ). המנהירים] המהיר[ים] א המהירים י¹. 95 התיר
התר ח התר י¹. לב[ה]ור] ט¹ י¹ לבחור אז (=נ"פ). 97 הריות] הוריות י¹. בתורות] בתורת אי¹. חומשי] א חימושי
ט¹ י¹. 99 הוצהר חמישי בו לחפשי] האמיש חמשי בצורך [...] א [...] חמישי ט¹ האמיש חימושי כל צוהר
חמישי י¹. 100 ב[קר] ב' י¹ בוקר א.

[The Sixth Day]

[VAV]

He made it (= *behemoth*) lie down on its couch
 Released hills as its pasture
 And a thousand hills
 Every day He put it to pasture
 And to fertilize its pasture
 To contain its drink
"He is secure, though the Jordan should surge against his mouth" (Job 40:23)

105 And He shaped the worlds
 In six days
 And there was no one on the footstools (= the earth)
 Who would plow furrows
 And by half of His name (= two letters of the Tetragrammaton) they were
 created
 And in them they were characterized
"For the Lord God is an eternal Rock" (Isaiah 26:4)

And his advice (= *torah*) initiated
 To let man stand

110 He kneaded him as a gift
 And cast him in a heap
 He breathed the breath
 And likened him in the image
"Man from the dust of the ground" (Genesis 2:7)

And he (= Adam) enjoyed himself with a helper (= Eve)
 And was shown (or: taught) a commandment
 But he repudiated the instruction
 And met hardship

115 And throughout one hundred and thirty years
 He has been cast out of the Garden of Eden
"Dragged away and thrown outside" (Jeremiah 22:19)

And from the canopy of silk
 My Holy One (= God) expelled him
 And the ten decrees, He revealed to me
 In the twilight
 And He completed on the sixth day
 His work to make me rest

120 *"And there was evening, and there was morning, the sixth day"* (Genesis 1:31)

[מעשה היום השישי]

והרביץ ברכיעהו / התיר הרים מרעהו
 ואָלף ה[נ]ריהו / בָּכַל יום הרעהו
 ולדשן מרעהו / להכיל משקהו
 "יבטח פי יגית ירדן אל פיהו" (איוב מ, כג)

105 וצָר עוֹלָמִים / בְּשֹׁשֶׁה יָמִים
 ואין בהדומים / מסד[ה]י תלמים
 ובחצי שם מקומים / ובם מס[ו]ימים
 "פי ביה[ה] י' צור עולמים" (ישעיה כו, ד)

נעצתו יזמה / תת תקומה
 110 וקרץ כתרונמה / [ו]הטיל כערימה
 ונפ[ח] נשמה / ובצלם דימה
 "את האדם [עפ]ר מן האדמה" (בראשית ב, ז)

ובעיוז הונאה / וציווי הוראה
 ומ[וסר] הילאה / ומצא תלאה
 115 ומשלושים ומאה / נגרר מקריאה
 "ס[חוב] וה[ש]לף מהלאה" (ירמיה כב, יט)

[ו]מחופת משי / גרשו קדושי
 נעשרה פילשי / בין השמשי
 [וכילל בשישי] / מלאכתו להנפיש
 120 "ניהי ע[נ]ב[ב] ו[י]הי[ה] ב[ק]ר[ר] י[ו]ם[ם] ששי" (בראשית א, לא)

101 ברביעהו[]...עיהו ט¹ בדיעהו י¹. התיר הרים מרעהו[]...תור הרים מרעהו א יתור מרעהו ט¹ יתיר מדיעהו
 י¹. 102 ה[נ]ריהו א הדריהו ז(נ"פ) הררהו ט¹ הדרהו י¹. הרעהו[] הרעהו י¹. 103 מרעהו[] מרעהו א
 מאכליהו י¹. להכיל[] ולהכיל אי¹ [..]כיל ט¹. משקהו[] אי¹ משקהו ט¹. 104 יגית ט¹ יגון י¹. 105 בששה י¹
 לששה א. 106 ואין י¹ [..]אן ט¹. מסד[ה]י א משדרי ט¹ משדרי י¹ מסדרי ז(נ"פ). 107 שם שמו י¹. ובם
 מס[ו]ימים ובו מסוימים י¹. 108 כי ביה[ה] אי¹. 110 כתרונמה[] אי¹. [ו]הטיל י¹ והיטיל אט¹. כערימה[]
 ט¹ בערימה י¹. 111 ונפ[ח] ט¹. דימה ט¹ דמה י¹. 112 [עפ]ר י¹. 113 ובעיוז[] ובעזר ט¹ י¹. וציווי ט¹
 ובציווי י¹. 114 ומ[וסר] הילאה[] י¹ [..] הילאה א ומוטו [..] ט¹. 115 ומשלושים[] מש[] א [..] שלשים ט¹
 ומשלשים י¹. נגרר מקריאה[] [..] קרואה א נגרש מעדן קרואה ט¹ גירש מעדן קדומה י¹. 116 ס[חוב] וה[ש]לף
 אט¹ י¹. 117 [ו]מחופת[] גרשו ט¹ גירשו י¹. 118 בין אי¹ בן ט¹. 119 [וכילל בשישי] י¹. מלאכתו
 להנפיש[] מלאכת שישי אט¹ י¹. 120 ששי[] שישי ט¹ הששי י¹.

[The Sabbath]

[ZAYIN]

He lifted those that were spanned with the handbreadth (= the heavens)
 And froze those that were founded (= the earth)
 He tied them and hanged them
 And created them in six days
 He filled them with His adorned works
 And He saw them, and it was good
"Thus the heavens and the earth were finished, and all their host"
 (Genesis 2:1)

125 This God is high and exalted
 Extolled on His throne
 The glory of His clothed majesty
 Covered the heavens
 He lifted His arm
 The canopy (= the heavens) and the world (= the earth) in bearing
"By the seventh day God had finished the work He had been doing"
 (Genesis 2:2)

"Remember" was done
 And "observe" was observed
 130 Its remembering with those who were mourning
 And its observing with those who were sitting at the entrance
 To rejoice those who were warned by Him (= Israel)
 About the pressure of burden
"And on the seventh day He rested from all His work which He did"
 (Genesis 2:2)

This is his (= man's) rest
 To guide him forever and ever
 The time of its coming
 To set for the living and the dead
 135 To tranquilize him from the sweat of the living
 And to emancipate him from the sentence of the dead
"And God blessed the seventh day and made it holy" (Genesis 2:3)

Sparks trampled to the depth (= the fire of *gehenna*)
 Shall be cast upon the desecrators of the day of Sabbath (= evil men)
 Concealed merits (= *manna*)
 Shall be gathered for its keepers (= righteous men)
 Dates of joy
 He received with delight
 140 *"Because on it He rested from all the work of creating that He had done"*
 (Genesis 2:3)

[מעשה השבת]

זרותים בְּנִישׁוּאָם / וְיִסּוּדִים בְּקִיפּוּאָם
 זִרְזָם וְחִלָּאָם / בְּשִׁשָּׁה בְּרָאָם
 זִיו מַעֲשֵׂיו מִלָּאָם / וְהִנֵּה טוֹב רָאָם
 "וַיִּכְלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָא[ם]" (בראשית ב, א)

125 זֶה רָם וְנִישָׂא / עַל כֶּסֶּאֱו הִתְנַשָּׂא
 זֶה הוֹדוּ הַמְּנוּשָׂא / שָׁמַיִם כִּי־סָא
 זְרוּעוֹ נִשָּׂא / דּוֹק וְחִלָּד בְּמִשָּׂא
 "וַיִּכְלּוּ אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשָּׁנִי בִּיעֵי מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה" (בראשית ב, ב)

130 "זָכוֹר" הוֹעֲשֶׂה / וְ"שְׁמוֹר" הוֹחֲסָה
 זְכִירְתּוֹ בְּאוֹנֵי טִיסָה / וְשִׁמְיָתּוֹ בְּיוֹשֵׁב כְּנִיסָה
 זִיהוּרוֹ לְעֵלְסָה / מִלַּחֲץ מִסָּא
 "וַיִּשְׁכַּח בַּיּוֹם הַשָּׁבִיעִי מִן[כָּל] מִן[לֹאכְתּוֹ] אֲ[שָׁר] עָ[שָׂה]" (בראשית ב, ב)

135 זֹאת מְנוּחָתּוֹ / עַד לְהִנָּחֻתּוֹ
 זְמַן בִּיאָתּוֹ / לְחַיִּים וּמֵתִים הִנָּחֻתּוֹ
 זֵיעַת חַיִּים בְּהַשְׁלוֹתּוֹ / וְדִין מֵתִים בְּהַשְׁבִּיתּוֹ
 "וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת[ת] יוֹם הַשָּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ" (בראשית ב, ג)

140 זִיקוֹת דְּרוּסוֹת / לְמַחְלָלִיו פְּרוּסוֹת
 זְכִיּוֹת כְּמוּסוֹת / לְנוֹצְרֵיו כְּנוּסוֹת
 זְמַנֵּי סִיסוֹת / קוּדֵם בְּעִלְסוֹת
 "כִּי בּוֹ שָׁכַח מִכָּל מְלָאכְתּוֹ אֲ[שָׁר] בְּ[רָא] אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת" (בראשית ב, ג)

121 בנישואם] י¹כ בנשואם א. 122 ותלאם] אי¹כ ותלם ט¹. בששה] ובששה אט¹י¹כ. 123 זיו] זיון אי¹כ.
 מעשיו] אכ מעשה י¹. מלאם] מילאם אי¹כ. 124 ויכלו] ויכלו ט¹י¹כ ויכלו כ. 125 זה] אכ זך י¹. ונישא] אט¹כ ונישא
 י¹. התנשא] ט¹כ היתנשא אי¹. 126 זה] זיו אט¹י¹כ. כיסא] א כיסה כ כסא י¹. 130 זכירתו] אט¹כ זכירתו י¹.
 באוני] חי¹ באוני כ באוני א. טיסה] חכ טיסא א ששה י¹. ושמירתו] אחכ ושמירתו י¹. ביושב] ביושבי חי¹ ליתא
 כ. כניסה] י¹ בכניסה כ. 131 זיהורו] א זהוריו י¹ זיהורו כ. מסא] משא אט¹כ. 132 וישבת] ח וישבות כ. 134
 ומתים] ולמתים אכ ומיתים ח. הנחתו] אכ הנחתו ח. 135 בהשלותו] בה[ש]לותו כ. ודין] דין כ. מתים] מיתים כ.
 בהשבותו] כ בהשבותו ט¹. 138 זכיות] כ זכיות ט¹. 139 סיסות] טיסות כ. קודם] קידם כ.

[History of Humanity up to Abraham]

[HET]

She became pregnant
 By the one who is like a breath (= Adam)
 His fruits (= Cain and Abel) stood upright
 Out of the bosom of the pregnant (= Eve)
 The one who bustled about in vain (= Abel), hurried
 To graze the beast
"And Cain worked the soil" (Genesis 4:2)

145 The entreaty of the younger (= Abel) was remembered
 While the elder (= Cain) was troubled
 The firstborn (= Cain) began
 To tear his brother to pieces and to trouble him
 He (= God) revealed to him on the land
 The blood of the keeper of the land (= Abel)
"For He avenges blood, He remembers it" (Psalm 9:13)

A fruit (= Seth) stood in the world
 In place of Abel

150 His (= Enosh's) generation began to act sinfully
 In the name of vanity
 He destroyed their life
 And let them be destroyed
"He made the earth by His power, He founded the world" (Jeremiah 10:12)

The violent men of the earth (= the generation of the flood)
 Abhorred the waters of the heavens
 The mass of waters on the earth
 Refused to be broken

155 He changed the order of the world with destruction as measure for measure
 To wipe them away from the earth
"On the surface of the water, their portion of the earth is cursed" (Job 24:18)

He uncovered its floodgates
 And gave them its favors (= waters) in abundance
 They destroyed its clod
 And corrupted its portions
 An innocent man (= Noah) among his contemporaries
 Taught them its manners

160 *"They know not its ways, nor abide in its paths"* (Job 24:13)

[תולדות האנושות עד אברהם]
 חום להת[יח]מה / להבל [דמה]
 חניט[יו] קפו קומה / מח[י]ק יוחמה
 חש הבל והמה / לר[עות בה]מה
 "קין היה עובד אדמה" (בראשית ד, ב)

145 חילוי כף ניזכר / ורב [נעפר]
 [ח]ל מבוכר / ואח טרף ועבר
 חיספו על כר / דמי רועה כר
 "כי דורש דמים א[ותם] ז[כר]" (תהלים ט, יג)

150 חניט צג בתבל / תחת הבל
 [ח]ל דורו להבל / בשם ההבל
 חיתם חבל / ונתנם להתחבל
 "עושה א[רץ] בכחו מ[כין] תבל" (ירמיה י, יב)

155 חומסי א[רץ] / קצו במי [ערץ]
 חשרת מי א[רץ] / מאסו בהירץ
 חלף בן בחרץ / למחותם מארץ
 "על פני מ[ים] תקולל חלוקתם בא[רץ]" (איוב כד, יח)

160 חסף ארובותיו / השפיע להם טובותיו
 חבל[ו] רגיבותיו / ושיחתו חבלותיו
 חף בדורותיו / חנים ארחותיו
 "לא הפירו דרכיו [ולא ישובו בנתיבותיו]" (איוב כד, יג)

141 חום להת[יח]מה חס להתיחמה כ חום להתיחמה ז(=נ"פ). [דמה] כ דומה ט¹. 142 חניט[יו] קפו אט¹ כ. מח[י]ק אכ מחיק ח מחוק ז(=נ"פ). יוחמה א יוחימה חכ. 143 לר[עות בה]מה אכ. 144 וקין ט¹ כ וקין א. עובד אכ עבד ט¹. 145 ניזכר ח נזכר כ. [נעכר] חכ ניכר א. 146 [ח]ל אכ. ואח אכ וא(ף) ח ז(=נ"פ). 147 כר איכר אט¹ כ. דמי רועה כר[] אח דמי רועי כר כ. 150 [ח]ל אכ. להבל כ להבל ח. 151 ונתנם כ ונתנה א. להתחבל להבל כ. 152 בכחו בכחו אט¹ כ. 153 במי [ערץ] אכ במי א' ז(=נ"פ). 154 חשרת חשכת אכ. א[רץ] א' א' ערץ טכ. מאסו אכ מאסו ט¹ [...] ס ח. בהירץ מלהפרץ אכ מלהפרץ ח. 155 חלף חילף חכ. 156 תקולל א ת(ח)קולל כ. 157 השפיע כ והישפיע א. להם א ליתא כ. 158 חבל[ו] רגיבותיו חבלו רגיבותיו ט¹ חבלו רגבותיו כ חבלי רגיבותיו ז(=נ"פ). ושיחתו אכ שיחתו ט¹. חבלותיו רחובותיו אט¹ כ. 159 חיום ג³ חיוום כ. 160 הכירו ג³ ט¹ יכירו כ. [ולא ישובו בנתיבותיו] ולא ישובו [...] ג³ ולא ישובו בנתיבותיו (בנתיבותיו) כ ולא הלכו בנת[...]. ט¹.

[TET]

They were swept from the earth
 With the springs of the earth
 They were sunk into the earth
 With the floodgates of the heavens
 The good one (= God) took pity on the earth
 And swore to the earth
"The waters of Noah would never again cover the earth" (Isaiah 54:9)

- 165 Those who daubed the tower with whitewash on the earth (= the generation of the tower of Babel)
 From the dust of the earth
 They established the tower on the earth
 And it collapsed impetuously
 They made a mistake and thought that the flood of the earth
 Would not terrify them violently
"Their mouths lay claim to heaven, and their tongues take possession of the earth" (Psalm 73:9)

The inhabitants (= the generation of the tower of Babel) of the lower place
 (= the earth)

Were its residents

- 170 They hurried to ascend from its settlements (= the earth's)
 To the circle of the one that revives the soul (= the heavens)
 He caused them to wander, with its blowing
 Through all of its places
"He will ruin its face and scatter its inhabitants" (Isaiah 24:1)

Caring with his affection (= Abraham)

His love was wonderful

He departed from among them in his youth

When he was three years old

- 175 When he approached the good one (= God)
 He (= God) took him from his settlement
"He turns them to dust with His sword, to windblown chaff with His bow"
 (Isaiah 41:2)

טואטאו מאַרץ / במעִינות אַרץ
 טבעו באַרץ / באַרובות אַרץ
 טוב ריחם אַרץ / ונשבע לאַרץ
 "מעבור [מי נח] עוד ע[ל] האַרץ" (ישעיה נד, ט)

165 טחי תפל באַרץ / מעפר אַרץ
 טחו מגדל באַרץ / ונפל כפּרץ
 ט[ע]ו שטיפת אַרץ / [מלבעתם פּרץ]
 "שתו בשמים פיהם וילשונם תהלך באַרץ" (תהלים עג, ט)

170 טבעה ליושביה / היו תושביה
 טסו עלות מיושביה / לחוג משיביה
 טילטלם בנישביה / בכל מושביה
 "וענה פניה ויהפין יושביה" (ישעיה כד, א)

175 טיפוח בחיבתו / נפלאה אהבתו
 טס מבינתם בקטנות[ו] / בן ג' בהיותו
 טוב אליו בגשתו / לקחו משיבתו
 "יתן כעפר חרבו כק[ש] נ[דף] ק[שתו]" (ישעיה מא, ב)

161-164 ליתא ח. 161 מארץ ג³ בארץ ל. במעִינות אג³ מעינות ל. ארץ הארץ אג³ט¹כ ע[...]. ל. 162
 טבעו א טבעו ג³ טוכעו ט¹ טובעו כ. בארובות אכ ב[...]. פ³. ערץ אכ ארץ ג³. 163 ריחם אכ ריחם ג³.
 164 מי נח כל מי נוח אט¹. 165 ארץ אט¹ הארץ ג³כ. 166 טחו ט¹ טחו ג³ טעו כל. כפרץ בפרץ אל בא'
 בפרץ כ. ולאחר הטור הזה: (טבועה ליושביה היו תושביה) כ. 167 ט[ע]ו אכ טחו ז(=נ"פ). [מלבעתם פּרץ] כ
 מלבע[...]. א [..]. מערץ ג³ מלא עתם פלץ ז(=נ"פ) [..]. עתם פלץ ט¹ [..]. בעתם פּרץ ל. 168 וילשונם תהלך
 בארץ[...]. אג³כל. 169 טבעה טבועה אג³כ. 170 טסו ל טולטלו כ ט[...]. א. מיושביה משוביה א ל[...]. ביה
 ג³ מיושביה ט¹ מיושביה כ מיושביה ל. לחוג אג³כ לח[...]. ט¹ אל מקום ל. משיביה מושביה אג³כ מיישביה ל.
 171 טילטלם א טלטלם כ טולטלם ג³. 172 ועוה ועוה א וענה ג³ ועוה ט¹כ ועוה ל. והפיץ ג³ט¹כ והפיץ
 א והפיץ את ל. 173-176 סטרופה זו באה לאחר הטורים 177-180 ל. 173 נפלאה כ ניפלאה א נפלאה ג³
 נפלאה ל. 174 מבינתם מבינותם אג³ט¹כל. בקטנות[ו] אג³כל בקטנות ז(=נ"פ) בקטנות ט¹. בן אג³ל ליתא
 ט¹ ובן כ. ג' כ שלש אל שלוש ג³ט¹. בהיותו ג³כל ביהיותו א. 175 אליו אג³ל אליו כ. בגשתו כל בגישתו א
 כגשתו ג³. משיבתו א משיבתו ג³ משבתו כל. 176 יתן אג³ט¹כ ויתן ל. נ[דף] ג' ג³ל נידף אט¹.

He swept away those who abominated
 The covenant of circumcision, and those who mocked it
 Much of its dripping (= blood)
 Would become remedy for pains
 The trouble of wrath (= *gehenna*) would disappear
 And its blood would extinguish
 180 “*Its bonfire is of much fire and wood*” (Isaiah 30:33)

[*Binding of Isaac*]

[*YUD*]

The child was born to him by virtue of his prayers
 And he trained him in his covenant of circumcision
 On the day when he (= Isaac) was to be burnt on coals
 He was taken from his community
 The heir of the one who sought to assuage God (= Abraham)
 When he led him as a tribute
 “*And God tested Abraham, and He said to him*” (Genesis 22:1)

185 The precious one in his eyes (= Isaac)
 Born by the word of his creator
 He was stirred up from his nest
 And he took him from his dwelling
 Ishmael, his son
 And Eliezer, his faithful servant
 “*The two youths with him, and Isaac his son*” (Genesis 22:3)

He (= Abraham) ran straight
 To the altar which was found on the mountain of Moriah
 190 His only one who had been chosen (= Isaac)
 He bound there to the ground
 The envoys of running
 Began to weep urgently
 “*Behold, their mighty ones shall cry outside*” (Isaiah 33:7)

טָרַף מְתוּעָבִי / בְּכָרִית מְלַעֲיָבִי
 טַפְטוּפָה תְּרַבָּה / רְפָאוֹת לְמַכְאוּבִי
 טְרָחוֹת זַעַם תַּחְבָּא / וְדָמָה [י] כָּפָה
 180 "מְדוֹרָתָהּ אֵשׁ וְעֵצִים הָרָ[בָּה]" (ישעיה ל, לג)

[עֲקֵדַת יִצְחָק]
 יָלַד יוֹלֵד לוֹ / וּבְרִיתוֹ הִרְגִּילוֹ
 יוֹם בּוֹעֵר בְּגִיחָלוֹ / וְתִדְחָה מִקְהָלוֹ
 יוֹרָן[ש] מְחָלוֹ / שִׁי לְהוֹבִילוֹ
 "וְהָאֱלֹהִים נִסָּא אֶת אֲבָרָהָם וַיֹּאמֶר[וּ] לוֹ" (בראשית כב, א)

185 יָקָר בְּעֵינָיו / מֵאֲמָר קוֹנֵנוֹ
 [יֹעֵר מְקִינֵנוֹ] / וְלָקַח מִשְׁכָּנוֹ
 יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ / וַאֲלִיעֶזֶר נְאֻמָּנוֹ
 "אֵת[וֹ] שְׁנֵי נְעָרָיו עָמְדוּ וְאָ[ת] יִצְחָק בְּנוֹ" (בראשית כב, ג)

יִישָׁר מְרוּצָה / לְמִזְבֵּחַ הַנִּמְצָא
 190 [יַחֲדוֹ הִנֵּר] צָה / עָקֵד אֲרָצָה
 [י] דוֹדֵי רִיצָה / בְּכֹחוֹ בְּמִחִיצָה
 "הֵן אֲרָ[אֶלֶם] צָעַן[קוֹ] חוּצָה" (ישעיה לג, ז)

177 מתועבין ל מתן[עובי א מתועבין ג³ מתועבה כ. מלעיבין ג³ ט¹ ל מלעיבה כ. 178 טפוטפה כ טפוטפיה ג³ טפוטפה ט¹ טיפוטפה ל. תרבה[ה] הרבה אג³ ט¹ כל. רפאות[ה] ג³ ט¹ כל ריפאות א. למכאובין א למכאיבין ל למחויבין ג³ מחיין[בה] כ. 179 זעם[ג] עם ל. תחבא[ה] ט¹ כל תחבה ג³. ודמה[ה] ורמה ג³ ודמה כ חמה ט ודמם ל. [י] כבה[ה] ט¹ כל הכבה ג³ וכבה ז(=נ"פ). 180 ועצים[ה] אג³ ט¹ ועצים ל. 181 יולד[ה] איכל יולד ג. לו[ה] אי² ב[...]. ילוליו ג³ [..] פילו ט¹ לו בפילולו כ לו בגידוליו ל. ובריתו הרגילו[ה] ובברית הי[...]. א ובבריתו הרגיליו ג³ ובבריתו הרגילו ט¹ ובבריתו היר[...]. 2 ובבריתו הרגילו כ ובבריתו הרגילו ל. 182 בוער[ה] ג³ ט¹ ל ביער כ. בגיחלו[ה] בגחליו ג³ בגחלו ט¹ בגחלו כ בגיחוליו ל. ותדחה[ה] נדחה ג³ תיד[...]. ט¹ תדחה י² ל ונדחה כ. מקהלו[ה] י² מקהליו ג³ ל. 183 יור[ש] מחלו[ה] י² יורש מחליו ג³ יורט מחלו ז(=נ"פ) יורש מחלו כ יורש מחליו ל. שיי ג³ ל. להובילו[ה] בהוביליו ג³ בהוביליו ט¹ בהובילו כ להוביליו ל. 184 [והאלהים] ג³ ט¹ ליתא ל. [נ]סא[ה] נסה ג³ ט¹ נישא ט¹ ניסה כ. לו[ה] אליו ג³ כל. 185 יקר[ה] כל יקר ג³. 186 [יוער מקינו] י² כל ייער מקינו ט¹. ולקח[ה] ט¹ ל לקחו ג³ ולקחו כ. משכנו[ה] כ משכנו ג³ משיכנו ט¹ ל. 188 [את] אט¹ ויקח את ג³ ואת ל. עמו[ה] אג³ כ(עמו) [אתו] ט¹. 189 הנמצא[ה] ג³ ט¹ ל הנמצא א² הנמצה כ. 190 [יחידו הנר] צה[ה] ג³ ט¹ כל יחידו הנרצה א. 191 ידודי[ה] ריצה[ה] ידודי רצה א ידודי מלאכי ריצה ג³ ידודו ריצה ז(=נ"פ) ידודי ריצה ט¹ ידודו רצה י² ידודי ריצה כ ידודי ריצה ל. [בכו במחיצה] כל בכך בצרומה א ענו ב[...]. ג³ בכך המרוצה ז(=נ"פ) בכך [..] ט¹ בכך [..] י². 192 [הן אר] אלם[ה] אג³ ט¹ כל. חוצה[ה] אג³ ט¹ כל ארצה י².

When he directed his hand
 To slay him with his knife
 A voice came out from his dwelling (= the heavens)
 "Do not lay your hand," He made him listen
 195 He turned his eyes
 Behold, a ram in his camp
"And he took the ram, and sacrificed it as a burnt offering instead of his son"
 (Genesis 22:13)

The son (= Isaac) who was valued by his elder (= Abraham)
 As if he had been set on fire as a burnt offering
 In his heir's distress, would be recalled
 The ash of his conquest
 On the day of judgment in his trembling
 His merit would be renewed
 200 *"Because he poured out his life unto death"* (Isaiah 53:12)

[Jacob and His Twelve Sons]

[KAF]

Mighty and radiant (= God)
 And His years forever
 He (= God) crowned him (=Isaac) by answering his prayers,
 With the plain one (= Jacob) and the brazen-faced one (= Esau)
 He denied and also killed
 And pursued his brother for murder
"Because his anger raged continually and his fury flamed unchecked"
 (Amos 1:11)

205 He learned the writings of eloquent speech (= *torah*)
 To watch the doorpost of the temple
 Because he bought the goods (= *torah*)
 From the spice of the merchant
 When he grasped the heel of his cunning brother
 He rebelled and overcame
"He struggled with the angel and overcame him" (Hosea 12:5)

The tent for sitting (= *bet midrash*) was established for Jacob
 To consult and seek guidance
 210 To cure and teach the root of his plant (= his twelve sons)
 To raise its root
 The vineyard to which God has likened it (= Israel)
 With the first fruits of its harvest to be satisfied
"The vineyard of the Lord Almighty is the house of Israel" (Isaiah 5:7)

יָד בְּכוֹנוֹ / לְשָׁחוּט בְּסָכִינוֹ
 [יֵצֵא קוֹל] מִמְּעוֹנוֹ / "אֵל תִּשְׁלַח" הָאֲזִינוּ
 יִיָּסֵב עֵינוֹ / וְהִנֵּה אֵיל בְּמַחְנוֹ 195
 "וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעַלְהוּ לְ[עוֹלָה] תַּחַת בְּ[נֹו]" (בראשית כב, יג)

יָלַד נֶחֱשֵׁב לִישִׁישׁוֹ / כִּיקָד בְּאִישׁוֹ
 יוֹזְכֵר בְּצֶרֶת יוֹרְשׁוֹ / אֶפֶר כִּיפּוּשׁוֹ
 יוֹם [דִּין] בְּהִתְרַגְּשׁוֹ / זְכוּתוֹ בְּחִדְשׁוֹ
 "תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ" (ישעיה נג, יב) 200

[יעקב ושנים עשר בניו]
 כְּבִיר וְצַח / וּשְׁנוּתָיו לְנֶצַח
 כִּילָלוּ בְּעֶתְרַת פָּצַח / תָּם וְעַז מְצַח
 כָּפַר וְגַם רָצַח / וְאֵחַ רִדְף בְּרָצַח
 "וַיִּטְרֹף לְעַד אָפוֹ וְעַבְרָתוֹ שְׁ[מֶרְה] נֶצַח" (עמוס א, יא)

כִּיתָבִי מְלִיצָה הוֹסֵפֶל / שְׁמוֹרוֹת מְזוּזַת הֵיכָל 205
 כִּי בְּסִחוּרָה הוֹרְכֵל / מְאַבְקֶת [מְרוֹכֵל]
 כְּעוֹקְבוֹ אֵחַ [הַמְנוּפֵל] / כְּהִסְתוּרֵר וַיִּוֹכֵל
 "וַיִּסֵּר אֶל מְלֶאךָ וַיִּוֹכֵל" (הושע יב, ה)

בְּ[וֹנֵה] יְשִׁיבַת אוֹהֵל / לְדְרוֹשׁ וּלְהַשְׁאֵל
 כְּנֶת נִטְעוֹ לְהַתְעַל / שְׁוֹרְשָׁה לְהַעֵל 210
 כָּרֶם מְשֻׁלָּה אֵל / רְאִשִׁית תְּבוּאָתוֹ לְהַאֵל
 "כִּי כָרֶם יִי' צָבָא[וֹת] בְּ[יִת] יִשְׁ[רָאֵל]" (ישעיה ה, ז)

193 בכווננו אגט¹ כל בכיון[ו]נו י². 194 [יצא קול] אגט³ כל. תשלח] אט¹ כל תשלח יד ג³. 195 ייסב] ייסב א קעץ ויסב ג³ ויסב ט¹ ישא כ יסב ל. איל] כ השעה ג³ אייל אל שה ט¹. 201 במחננו] אגט³ כל לעינו ט¹. 196 ויקח] אגט¹ כל וילך אברהם ויקח ל. 197 כיקד] אי² ל כיקד ט² כנעקד כ. באישו] אכל באשו ט². 198 יוזכר] אט² ייזכר כ [י..] כר ל. כיפוש] ל כיפ[ו]שו א כיבושו י². 199 [דין] אי² כל. בהתרגשו] ט² כל בהיתרגשו א. בהדשו] תחפשו אי² בחבשו ט² בחפשו כ תחבשו ל. 200 למות] י² כל למוות אל. 201 כביר] אי² [...] ימים ל. 202 כיללו] ט² כל כללו א ככילו י². בעתרת] אל בעדת ט² בעדת י². תם ועז] ט² כל בתם ועז א אם העז י². 203 וגם רצח] א וגם ר[י]צח י² גם ורצח ל. 204 ויטרף] ויטרוף אט² י² ל. 205 הוסכל] הושכל אט². שמורות] שמור אט². מזוזת] אט² מזוזות י². 206 [מרוכל] אי² רוכל ז(נ"פ). 207 כעוקבו] כעקבו אי². [המנוכל] י² מרתכל ז(נ"פ). ויוכל] משוכל ט². 208 ויסר] א וישר ט². 209 כ[ו]נה] א כינה ז(נ"פ). ולהשאל] ולהישאל י². 210 נטעו] י² ניטעו ט². להתעל] להתעל ט². 211 להאל] להואל ט².

- The one whose palate is sweet (= God) crowned them
 Directed them in faithfulness
 The crown of honor (= Reuben) shall be faithful
 In order not to uproot his men
 215 To tear off the yoke of the Canaanite
 The second (= Simeon) in keeping distance
 "A cord of three strands (= Levi) is not quickly broken" (Ecclesiastes 4:12)
- A great lion (= Judah) and the one who springs (= Dan) were exalted
 A doe (= Naphtali) and a raider (= Gad) were crowned
 The one who yearns for delicacies (= Asher) was praised
 Including the one who lies down (= Issachar) and the one about whom
 he said, "rejoice!" (= Zebulun)
 The one who is called with blessings (= Joseph) was crowned
 And the one who dwells in large stones (= Benjamin)
 220 "In the morning he devours the prey, in the evening he divides the plunder"
 (Genesis 49:27)

[Exodus]

[LAMED]

- The food of his multitude (= Israel) disappeared in Canaan
 And they were thrown into the waters of the Shihor (= the Nile)
 They (= the Israelites) were oppressed, and shed tears
 And then the pride of Nof (= Egypt) was plucked
 To there they overflowed in seventy
 And from there they passed through and overflowed
 "Six hundred thousand men on foot, besides children" (Exodus 12:37)
- 225 He cut for the plentiful ones (= Israel)
 The boiling abyss (= the Red Sea)
 He stretched, in order to shelter them,
 The stretched covering
 He opened for those who cried (= Israel)
 The waters of the opened well
 "Yet He gave a command to the skies above and opened the doors of the
 heavens" (Psalm 78:23)

כִּילָם [חכו] מִתָּק / כְּוֹנֵם כְּוֹתָק
 כְּתֵר הַכְּבוֹד לְ[התו]תָק / מִתְּיו בְּלִי לְהִתָּק
 כְּנַעֲנִי עֲלוּ לְנִתָּק / הַשְּׁנִי בְּהַעֲתָק 215
 "וְהַחוּט הַמְּשׁוּלָּשׁ לֹא בְּמִהְרָה יִנָּתָק" (קהלת ד, יב)

כְּפִיר וּמִזְנָק מוֹתָלָל / וְאַיִלָּה וּגְדוּד מְכוֹלָל
 כְּסוּף לְמַעַדְנֵי מְהוּלָּל / וְרוֹבֵץ [ו] "שְׂמַח" בְּכָלָל
 כְּנוֹי בְּכִרְכוֹת מְכוֹלָל / וְחֲנוּי אֶבֶן גָּלָל
 "בְּבִקָּר יֵאָכֵל" עַד וְלְ[עֲרֹב] יִחַלְקָ [שְׁלָל] (בראשית מט, כז) 220

[יציאת מצרים]

לְחֵם הַמּוֹנוֹ נִשְׁטָף / וּבְמִי שִׁיחֹר שְׁוֹטָף
 לוֹחֵץ וּדְמָעוֹת הַיִּטָּף / וּגְאוֹן נָף נִקְטָף
 לְשֵׁם לְשִׁבְעִים הַוִּשְׁטָף / [וּמִשָּׁם] עָבַר [וְשִׁטָּף]
 "שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי [הַגְּבָרִים] לְ[בֹד] מְ[טָף]" (שמות יב, לז)

לְדִגּוּיִם נִיתָח / צוֹנָל [הַנִּרְתָּח] 225
 [לְסוֹכְכָם מִתָּח] / מְסָף הַנִּמְתָּח
 לְצַעֲקוֹ פִּתָּח / מִי בְּאֵר הַנִּפְתָּח
 "וַיֵּצֵאוּ שְׁחָקִים מִן[מַעַל וְדָלְתֵי שָׁמַיִם] פָּ[תָח]" (תהלים עח, כג)

213 כיללם] כללם א. [חכו] א חכם ז(=נ"פ). כוונם כוותק] שנים עשר בוותק א שנים עשר בוותק ט². 214
 כתר הכבוד ל[התו]תק] כיתר הכבוד להתוותק] א כתר הכבוד לתק ז(=נ"פ) כותר בכור לה[...]. ט² כותר [...] ...
 [...] י². להרתק] א להרתק י². 215 השני] השני אט²ל. בהעתק] ל בהיעתק א בהעתק ט². 217 מותלל] אל
 ומוכלל י². ואיילה] אט²ל ואילה י². וגדוד] אט²ל ויגוד י². מכולל] אט²י ו[...]. ולל ל. 218 למעדני] א [מעד[...].
 י². [ו]שמח] אי²שמח ז(=נ"פ). בכלל] א בסלל י². 219 כנוי] כינוי א כגוי י² בניי ל. בברכות] ברכות א [..]. רכת
 י² ובברכות ל. מכולל] אל כלל ט². אבן] באבן אל בבקר י². 221 המוני] המונם אי²ל. ובמי שיחור] א [...] ...
 שיחור ט² ובשיחור י² ובמימי שיחור ל. 222 לוחץ ודמעות] אל לחוץ דמעות י². היטף] ל ש[...]. א. וגאון] ל
 [...]אות י². נף] נוף אי²ל. נקטף] י² ניקטף א. 223 לשבעים] בשבעים אי²ל. הושטף] ל (נ)השטף א [...]טף ט²
 חוטף י². [ומשם] עבר [וושטף] אט²י²ל עבר [ושטף] ז(=נ"פ). 224 שש מאות] א שמאות י² ושש מאות ל.
 225 לדגוים] א לדגויני] י² לה[...]. ים ל. ניתח] י² נותח אל. צוֹנָל] אל צור ז(=נ"פ) צולים י². הנרתח] ל הנירתח
 אי². 226 [לסוככם מתח] א לסוככים מתח י² לסוככם נמתח ל. [הנמתח] י²ל הנימתח א הנפתח ז(=נ"פ).
 227 לצעקן] לצמאם א לצדקן י² לזנקם ל. פתח] אי הנפתח ל. מין אל פי י². הנפתח] ל הניפתח אי². 228 ויצו
 שחקים] י²ל ויצו שחקים א.

He (= Moses) led slowly
 Like a man who made his way
 230 He was leading the wandering ones (= Israel) in chains
 Like the one who leads those that are with young
 He taught them God's decrees
 Through Jekuthiel
"Which I commanded him in Horeb for all Israel" (Malachi 3:22)

On the death of the one about whom it was said "and she sang" (= Miriam)
 The well disappeared without giving any more water in abundance
 On the death of the minister who would answer (= Aaron)
 The refuge and support (= the clouds of glory) disappeared
 235 The shepherd of their pasture (= Moses) whispered
 And returned them to their fixed places
"Until they reached the border of Canaan" (Exodus 16:35)

The fiery flames of the feared one (= angels)
 When they wept for the one in trouble (= Moses)
Manna has never been seen to this day
 Since that same day
 When the end of days shall be hastened
 He (= Elijah) shall bring a jar of *manna* for redemption
 240 *"Before the day comes"* (Malachi 3:23)

[The Chosen Clan]

[MEM]

He (= the high priest) was found in the tribe of Levi
 And was sequestered from his tribe
 He would go straight (or: smooth the breaking)
 And would repair the breach
 He would serve with joy
 And in the wisdom of eloquent speech
"True instruction was in his mouth and nothing false was found"
 (Malachi 2:6)

245 His service for the first and the last one (= God)
 A stranger should not approach the qualification (= the priesthood)
 A king (= Uzziah) approached the superiority (= the priesthood)
 And returned to deficiency (= leprosy)
 His forehead was afflicted with leprosy due to God's wrath
 And became a reminder
"No one except a descendant of Aaron should come" (Numbers 17:5)

229 דרכי איש [המתנהל] דכי איש המתנהל א [...] ש התנהל ו¹ דרכי איש ו[...] ז="נ"פ) דכי אש התנהל ו² דכי איש המנהל ל. 230 [לנבוכים] או¹ ו² לכתים ל. בעינוק מנהל או² בעינוק מנהל ו² בעמק מנהל ל. ינהל איל מ[...] ו². 231 לימדם ו² למדם א. יק[ותיאל] או² ו². 232 צויתי א[נתו] צויתי א' ו² צויתי אותו א צויתי אתו ו² צויתי אותו ל. 233 מ[להשפיען] או² מל[ה(פ)ש] ויען ו². 234 הסתלק נסתלק ו² ו². מחסה איל מחס ו². 235 והחזירן ו² והחזירם י והשיבם ל. לקיבען ו² לקיבען ו². 236 עד עד ז(ז="נ"פ). 237 ככבו לקשי[ן] [...] כן לקשו ו² ככבו לקשה ו² ככו לקשי ל. 238 עד היום ו² עד יום ו² עד (עד) היום ז("נ"פ). 239 יום קץ יום ו² ו². יביא ו² יבא ו². 240 לפני בא אליה הנביא לפני בוא ו² אליהו הנביא לפני בוא ו². 241 לוי נמצא ו² ו² לוי נימצא א. ומשבטו נקצא ומשבטו ניקצא א מישר מרוצה ו² [...] נרצה ו² ומשבטו נקצה ל. 242 מיישר מרוצה או² ומשבטו נרצה ו². פרצה ו² פירצה אל. 243 ובשכל ו² ובשכיל א ובכתר ל. 244 וע[ולה] ו' ו' ו² ועוולה א. נמ[צא] נמ' ו² נימצא א נמצה ו². 245 לא או² ו² לבל ל. 246 וחזר ל ונחקר א וּמְצָא ו². לחסרון א חס[...] ו². 247 הוצר[ען] או² ו² הוצרצ ז("נ"פ). לזכרון זיכרון או² ו² ו². 248 אהר[ון] ו² אהרון א.

From a fortified city he led them,
 An offended brother (= Korah) in their lot (= priesthood)
 250 He rebelled, and then he was swallowed and disappeared
 And did not inherit their portion (= priesthood)
 The one who is zealous for the king forever (= Phinehas)
 Appeared from the seed of their virtue (= the priesthood)
"He and his descendants will have a covenant of a lasting priesthood"
 (Numbers 25:13)

Their priestly divisions in regularity
 Twenty-four
 Their gifts on demand
 Twenty-four
 255 They would pray a prayer
 In order to raise the sinking one (= Israel)
"Who can count the dust of Jacob or number the fourth part"
 (Numbers 23:10)

The one who would purify and sprinkle (= the high priest)
 To sprinkle on this day (= Yom Kippur)
 This, my god (= God) protected them (= the priests)
 Through a prophet (= Moses)
 He would sprinkle swiftly
 To do on this day
 260 *"As he has done this day"* (Leviticus 8:34)

[Avodah]

[NUN]

They (= the Levites) would play their songs
 And would cast lots to choose a high priest for their congregation
 A head of their priesthood (= a high priest)
 To sequester to their chamber
 He would conduct himself according to their law through seven days
 Before the day of their forgiveness
"Atonement is to be made for all the sins of the Israelites" (Leviticus 16:34)

מְקִרִית עֵז נִיהָלָם / אַח נִפְשָׁע בְּחֶבְלָם
 מְרַד וְנִבְלָע וְנִעְלָם / וְלֹא נָחַל גּוֹרְלָם 250
 מְקַנָּא לְמִלְךָ עוֹלָם / צִץ מְזַרַע סִיגוּלָם
 "וְהִיטָה לוֹ וּלְזֹרְעוֹ אֶתְחָרִיו בְּרִית [פְּהוֹנָת] עוֹלָם]" (במדבר כה, יג)

מִשְׁמֵרוֹתֵיהֶם בְּקִיבָע / עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע
 מִתְנֹתֵיהֶם בְּתַבַּע / כֹּד
 [מַחְלִים] שְׂבַע / לְדָלוֹת טַבַּע 255
 "מִי מָנָה עֶפֶר יַעֲקֹב וּמִסָּפָר אֶת [רֹבֵעַ]" (במדבר כג, י)

מַחֲטָא וּמִזָּה / בְּיוֹם זֶה לְהִזָּה
 מִיִּגְנָם אֵלֵי זֶה / עַל יְדֵי חוֹזָה
 מְהִיר [זֶה] / לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם הַזֶּה
 "כֹּפֶאֶשׁ עָשָׂה בְּיוֹם הַזֶּה" (ויקרא ח, לד) 260

[העבודה]

נוֹגְנִים בְּשִׁירוֹתָם / מְגִרִילִים בְּעֲדָתָם
 נְשִׂאִים מְכַהוֹנָתָם / לְהַפְרִישׁ [לְלִשְׁכָּתָם]
 נִהַג שְׂבָעָה פְּדָתָם / קֶדְשׁ יוֹם מְחִילָתָם
 "לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטָּאתָם]" (ויקרא טז, לד)

249 עז] עוז או²ל. ניהלם] או²ל הולם ל. נפשע] ו²ל ניפשע א. בחבלם] אל בִּיחָלָם ו²ל ביהלם י². 250 ונבלע] ו²ל וניבלע א ופשע ל. ונעלם] ו²ל וניעלם א. נחל] אול ני[...]. י². 251 ציץ] ב²ל ציץ א מינץ ציץ ו²ל מצוצץ י². סיגולם] אב²ל סגולם ו². 253 בקיבוע] י² בקבע אב²ל. 254 כד] עוד כ' וארבע א עשרים וארבע ב²ל ע[...]. ע' וא' ו²ל בעשרים וארבע י². 255 [מחלים]] אי²ל מחלים ב² מחלים ו²ל מלווים ז(=נ"פ). שבע] ב²ל שיווע א ו²ל שבע ו². טבע] מטבע אי²ל מטבע ב² מטבע ו². 256 מי מנה] ליתא אב²ל. יעקב] ב²ל יעקוב א. 257 זה] א הזה ב²ל. 258 מ[ניגנם] י² מיגנם א מיגנם ב² מיגנם ו²ל מוגנם ז(=נ"פ). ידי] א יד ב²ל. 259 [יזה] א במחזה ב²ל וזה ז(=נ"פ). ביום הזה] בקץ זה אב²ל. 260 לאחר הטור הזה, אותו הפסוק חוזר ומופיע כפסוק מעבר אב²ל. 261 בשירותם] ו²ל בשירותם ב². מגרילים] ו²ל ומשמיעים ב²ל מגדלים ו²ל [דלים ט². 262 נשיאים] או²ט² נשיא ב². מכהונתם] אב²ט² מכהנת ו²ל [ללשכתם]] אב²ל להשכתם ז(=נ"פ). 263 נהג] נוהג ב²ל. שבענה כדתם]] ב²ל [בד[...]] ט². [קד[ם]] קדם ב²ל קדם ו²ל [ד[ם]] דם ט².

- 265 They would read the wisdom before him
 Lest there occur a nocturnal pollution
 A second married one (= a wife) in marriage,
 They would make ready to help him
 They would let him know the wisdom
 To slaughter and toss in knowledge
"Wise, understanding, and respected men" (Deuteronomy 1:13)
- The congregation of my brothers (= priests) conducted him
 To take and to sacrifice my perfumes (= incense)
- 270 They told him from the writings of my honest men (= the Bible)
 To grow accustomed to the gift of my sacrifices
 To observe the sacrifice of my perfumes
 They adjured him by the name of the living one (= God)
"In His hand is the life of every creature" (Job 12:10)
- They moved from around him
 They would weep and he would weep in sorrow
 They removed the sleep from the one which was turning (= his eyes)
 When he heard the sound of the middle finger
- 275 He would sing in his heart
 And would speak in his utterance
"Unless the Lord builds the house, its builders labor in vain" (Psalm 127:1)
- At midnight they would cry outside
 Casting lots so that they would win
 They would open their mouths for the clearing of the ashes
 And would open their mouths for the lamps of the daily offering
 They would open their ears for those who would cast lots for the incense
 And would make clear who would bring the limbs
- 280 *"Planted in the house of the Lord, they will flourish in the courts of our God"*
 (Psalm 92:14)

- 265 [נָגְדוּ דִיעַ] מְקַרְיָאִים] / [לְבַל יִיקַר בְּמַ] קְרָאִים
נְשׁוּאָה שְׁנִיָּה בְּנִשׁוּאִים / לְהַעֲזִירוֹ מִמְּצִיאִים
[נְבוֹנוֹת אוֹתוֹ מִ] יְדָעִים / לְשַׁחוּט בְּמִדָּעִים
“אֲנָשִׁים חֲכָמִים נְבוֹנִים [וידועים]” (דברים א, יג)
- 270 נִיחֻהוּ קָהֵל אַחִי / לְטוֹל לְהַקְרִיב נִיחֻחִי
נַעֲמֻהוּ [בְּכַתְּבִי] נְכוּחִי / לְרָגוֹל בְּשִׁי זָבְחִי
נְצוּרֵי הַקְּטָרֶת רְקוּחִי / הַ[שְּׁבִי]עוּהוּ בְּשֵׁם חֵי
“אֲשֶׁר בִּידוֹ נָפַל כָּל חַי” (איוב יב, י)
- 275 נָדוּ מְסִיבֻ / בּוֹכִים וּבּוֹכָה בְּעִצּוּבוֹ
נִידְדוּ שִׁנַּת מְסִיבֻ / צָרְדָּה בְּקוֹשְׁבוֹ
נוֹהֵם בְּלָבוֹ / וְהוֹגָה בְּנִיבֻ
“אִם יִי לְ[א] ?[בְּנָה בֵּית שָׂא עָמְלוֹ בּוֹנִיו בּוֹ]” (תהלים קכז, א)
- 280 נָשַׁף [בַּחוּץ] יַצְרִיחוֹ / מְפִיסִים אֲשֶׁר יַצְלִיחוֹ
נְקוֹת דָּשֶׁן יַפְצָחוֹ / וּלְנִירוֹת תְּמִיד יַפְצָחוֹ
נְצַבְעֵי קְטָרֶת יַפְקָחוֹ / וּמַעֲלָה אֲבָרִים יַפְעֲנָחוֹ
“שְׁתוּלִים בְּ[בֵית] יְיִ [בַּפְּצָרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוֹ]” (תהלים צב, יד)

265 [נָגְדוּ] בְּנִי ז(=נ"פ). [דִיעַ] בְּ ריע 2 וז(=נ"פ). מְקַרְיָאִים לְבַל יִיקַר בְּמַ] קְרָאִים בְּ 2 מְקַרְיָאִים
לְב[... ..] 2 ו[... ..] לְבַל יִיקַר בְּמַ] קְרָאִים ט 2 [...] לְבַל יִיקַר בְּמַ] קְרָאִים י 2. 266 בְּנִשׁוּאִים [בְּנִשׁוּאִים בְּ 2 [...] וְאִים
2. [לְהַעֲזִירוֹ] 2 לְעַזְרוֹ בְּ 2. [מְצִיאִים] 2 וְ 2. [מְצִיאִים בְּ 2. 267 [נְבוֹנוֹת] 2 וְ 2. [נְבוֹנוֹת בְּ 2. [אוֹתוֹ מִ] יְדָעִים
בְּ 2. [אוֹתוֹ מִ] יְדָעִים 2. [לְשַׁחוּט] לְשַׁחוּט וּלְזוֹרוֹק בְּ 2 לְשַׁחוּט וּלְזוֹרוֹק ט 2 [...] רוק 2. 268 נְבוֹנִים א וְנְבוֹנִים
בְּ 2. 269 אַחִי אַחִי בְּ 2 אַחִי 2. [לְטוֹל] לְטוֹל א בְּ 2. [לְהַקְרִיב] לְהַקְרִיב בְּ 2 וְלַהַקְרִיב 2. [לְרָגוֹל]
נִיחֻחִי א נִיחֻחִי בְּ 2. 270 נַעֲמֻהוּ [נִיחֻחִי אַחִי] 2. [בְּכַתְּבִי] אַחִי 2. [נְכוּחִי] אַחִי 2. [נְכוּחִי] אַחִי 2. [לְרָגוֹל]
אֲט 2 לְרָגוֹל בְּ 2 לְרָגוֹל 2. [בְּשִׁי] בְּשִׁי א בְּ 2. [זָבְחִי] זָבְחִי אַחִי 2. 271 נְצוּרֵי [נְצוּרֵי] נְצוּרֵי אַחִי 2. [בְּקוֹשְׁבוֹ] בְּקוֹשְׁבוֹ
הַקְּטָרֶת א לְקָטְרֶת בְּ 2 חֵי 2. [רְקוּחִי] רְקוּחִי א רְקוּחִי בְּ 2 [...] חֵי 2. [שְׁבִי]עוּהוּ אַחִי 2. [חֵי] בְּ 2 חֵי 2. [חֵי]
272 [חֵי] בְּ 2 חֵי אַחִי 2. 273 נְדוּ ט 2. נְדוּ א נְדוּ בְּ 2. [מְסִיבֻ] מְסִיבֻ א. [בְּעִצּוּבוֹ] בְּעִצּוּבוֹ ט 2. [בְּעִצּוּבוֹ]
א. 274 נִידְדוּ נִידְדוּ א נִידְדוּ בְּ 2 [...] דו ט 2. [שִׁנַּת] שִׁנַּת י שִׁנַּת א שִׁנַּת בְּ 2 שִׁנַּת ט. [בְּקוֹשְׁבוֹ] בְּקוֹשְׁבוֹ א
בְּ 2. 276 [בֵּית] בְּ 2 בֵּית ט. 277 נֶשֶׁף [בַּחוּץ] נֶשֶׁף בְּהַעֲלֹת א נֶשֶׁף בַּחוּץ בְּ 2 נֶשֶׁף בְּהַחֲזָקוֹת ז(=נ"פ) נוֹהֵם
בַּחֲצוּצָרֶת 2. 278 נְקוֹת אֲטִי נְאוֹת בְּ 2. [דָּשֶׁן] דָּשֶׁן יַפְצָחוֹ בְּ 2. [דָּשֶׁן] דָּשֶׁן יַפְצָחוֹ אַחִי 2. [וּלְנִירוֹת] וּלְנִירוֹת
הַתְּמִיד יַבְטָחוֹ א וְיַטְבּוֹל וְיַתְעַלְסוּ בְּ 2 וּלְנִירוֹת הַתְּמִיד [...] 2. 279 נֶצַבְעִי נֶצַבְעִי א נֶצַבְעִים בְּ 2 [...] צַבְעִי 2.
יַפְעֲנָחוֹ א יַפְעֲנָחוֹ בְּ 2 עַת יפ[... ..] ט עַת [...] 2. 280 [אֱלֹהֵינוּ] אֱלֹהֵינוּ 2. [אֱלֹהֵינוּ] אֱלֹהֵינוּ בְּ 2.

[SAMEKH]

Those who are sustained by righteousness (= the high priest)
 Were running to the east in righteousness
 To look, in truth and righteousness,
 If the rising of righteousness (= the sun) has flashed
 The hope of the reminder of righteousness
 To stir up for the sleep of righteousness
"Who has stirred up one from the east" (Isaiah 41:2)

285 They would walk the path to the outside
 And would go straight to the place of immersion
 They would spread a linen sheet
 And he would immerse himself and come up, and then they would rejoice
 They would urge the chief (= the high priest)
 And would enter to dress him
"These are the garments they are to make" (Exodus 28:4)

The rejection of their linen undergarments
 About the exposure of their nakedness
 290 The forgiveness of their woven tunic
 To bear the names (or: the sin of a tunic) of their tribes
 The ability of the sash of their girdles
 To forget the sin of their multitudes
"Girded with girdles upon their loins" (Ezekiel 23:15)

He arranged the crown-turban
 To cancel the uncovering of a head
 The garments of a sewn robe
 To put their treachery to shame
 295 Its edge (or: lip) and its voice would speak
 To atone for the evil speaking
"Because on this day atonement will be made" (Leviticus 16:30)

He would put an *ephod* on the heart
 From the navel to the heart
 Forgiving the pondering of the heart
 And the wrapping of those who conceal the heart
 To raise the soul and the heart
 To the one who examines the minds and the hearts (= God)
 300 *"Since He knows the secret of the heart"* (Psalm 44:22)

- סְמוּכִים עַל צֶדֶק / לְמִזְרַח רָצִים בְּצֶדֶק
 סְקוֹר בְּאַמוּנָה וּבְצֶדֶק / בְּרָקָה זְרִי[חת צֶדֶק]
 סֶכֶר זָכוֹן צֶדֶק / לְעוֹרֵר לְלִינָת צֶדֶק
 "מִי הָעִיר מִמִּזְרַח צֶדֶק" (ישעיה מא, ב)
- 285 סְלוּל לַחוּץ יִדְרִיסוּ / וּלְבֵית טְבִילָה יִפְלִיסוּ
 סֶדִין בַּד יִפְרְסוּ / וַיִּטְבּוּל וַיַּעֲלֶה וַיִּתְעַלְסוּ
 שֶׁר יִטִּיסוּ / וּלְהַלְבִּישׁוּ יִיפְנְסוּ
 "וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ" (שמות כח, ד)
- 290 סְלִיּוֹת מְכַנְסֵי בְּדִיָּהֶם / עַל עֲרִיּוֹת גִּילוּיָהֶם
 סְאִיִּית כְּתוּנָת שִׁיבוּצֵיהֶם / סְבוּל שְׁמוֹת שְׁבֻטֵיהֶם
 סִיגוּל [אַבְנֵט] הֶמְ[נִי]נִיהֶם / לְשַׁכַּח עוֹן [מְהוּמִיָּהֶם]
 "וְחִגּוּרֵי אֲזוּר בְּמִתְנִיָּהֶם" (יחזקאל כג, טו)
- 295 סִידֵּר בְּמִצְנַפֶּת צִיפֶּר / פְּרִיעַת רֹאשׁ לְהַפֵּר
 שְׁאֲתוּ מַעִיל תּוֹפֵר / מַעֲלָם לְהַחֲפֵר
 שְׁפָתוּ וְקוּלוּ מְסַפֵּר / לְשׁוֹן הָרַע מְכַפֵּר
 "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר" (ויקרא טז, ל)
- 300 שֵׁם אֵיפוֹד בִּלְבָב / מְטִיבוֹר וְעַד לֵב
 סוּלִיחַ לְהִירָהוּר לֵב / וְלֶאֱפֹדֶת [חֲתוּלִי לֵב]
 שְׁאוֹת נֶפֶשׁ וְלֵב / לְבוּחַן כְּלִיּוֹת וְלֵב
 "כִּי הוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלֹמוֹת לֵב" (תהלים מד, כב)

282 סקור] סיקור א סקור ב² סגור י². ברקה] ב² בירקי א. זרי[חת צדק]] ב² זר[... צדק א זריחת [...] ט² זריקת
 נוגה צדק י². 283 סבר] א סיבר י². ללינת] ב² לנימת א לנוות י². 285 סלול] אב² סלל י². יפליסו] אי² יפליסו
 ב². 286 יפרסו] אי² יפרשו ב². 287 שר] סר אי². ייכנסו] ייכניסו א יכניסו ב² יכניסו י². 288 ואלה] אלה
 אב². 289 סליות] סליית אי². עריות] א [...] וות ב² ערות י². גילויהם] ב² גילויה[...]. א גולמיהם י². 290
 סאיית כתונת] שאת בכתונת י². סבול שמוות] [...] על שמוות א עון כתנת ב² סבול עון כתונת י².
 שבטיהם] ב² שבטהם א. 291 סיגול [אבנט]] א סיגול אבנים ז(=נ"פ) סודו גילה י². המ[ני]ניהם] למיניהם ב²
 להם י המוניהם ז(=נ"פ). לשכח עון [מהמוניהם] [...] [...] מהמוניהם ב² לשכח עון מהמוניהם ז(=נ"פ). בפרסם
 כפיהם י². 292 וחגורי אזור במתניהם] [...] [...] במתניהם א חגורי אזור במתניהם ב² וירא בצר להם י². 293
 סידר] י סדר א. במצנפת] ב² במצניפת א. ציפר] צפר אי². להפר] י² להפר ב². 294 שאתו] סותי ב². מעלם]
 שעלים ב² מעלים י². להחפר] לה[...]. ב² בלי להחפר י². 295 שפתו] ספתו י². 297 שם איפוד בלב] סח אפוד
 על לב י². מטיבור] י² מטבור ב². 298 סוליה להירהור] סלוח להירהור ב² סוליה להרהור י². [חתולי לב]] ב².
 299 שאות] שאיית א שאיתו י². לבוחן] א לחוקר ב². 300 יודע] יודיע אב².

[AYIN]

On the *ephod*, to shed the light
 Of two bright stones
 On them, the names of the bright one (= Israel)
 Were clarified with a *shamir*
 The world on the precious stone
 Was like the constellation on the ceiling (= in the heavens)
"He determines the number of the stars and calls them each by name"
 (Psalm 147:4)

305 On one stone half of their names
 And also half of their letters
 Twenty-five of their letters
 Were the letters of Reuben and Simeon in their pronunciation
 Adding Levi and Judah to them
 With Dan and Naphtali, six of them
"And the remaining six names on the other stone in the order of their birth"
 (Exodus 28:10)

The making of a breastpiece, in order not to deceive
 Those who judge with a deceitful heart
 310 On it were the tribes of Jacob
 Mentioning their names in four rows
 Lest their children decay,
 Engraved on it explicitly
 Were the names of *"Abraham, Isaac, and Jacob"*
 (Exodus 3:16; 2 Kings 13:23)

Those who are shameless and those who annoy others
 Were forgiven with phylacteries between the eyes
 Those who are brazen-faced and those who are disgraceful
 Were protected with a frontlet on the forehead
 315 On them were prepared
 Marked engravings
 The names of *"God of gods and Lord of lords"* (Deuteronomy 10:17)

He consulted and asked, like one who studies,
 To train himself in the *urim* and *thummim*
 He put on eight garments together
 Like a wise man who teaches
 His powerful appearance in beauty
 Was likened when he stood
 320 To *"Michael, the great prince who stands"* (Daniel 12:1)

על האפוד מאורה / שתי אבני אורה
עליהם שמות ברה / בשמיר [מבוארה]
עולם ביקרה / במזלות תקרא
מונה מספר לפוכבים ל[כלם] ש[מות] ?[קרא] (תהלים קמז, ד)

305 על אחת חצי שמותם / וגם חצי אותותם
עשרים וחמש אותיותם / אותות ראובן ושמעון בהגותם
עוד לוי ויהודה איתם / דן ונפתלי ששפתם
"ואת שמות הששה הנותנים" [על האבן השנית כתולדותם] (שמות כח, י)

310 עשיית חושן [בלי] לעקוב / שופטי כלב עקוב
עליו שבטי יעקב / וארבעה טו[ר]ים [לנקוב]
עוליהם בלי לרקוב / [עלימו] חרותים בניקוב
שם "אברהם יצחק" [יעקב] (שמות ג, טז; מלכים ב יג, כג)

315 עזי פנים וסלונים / בתפילין שביין עיניו חנונים
עזי מצח ומגונים / בצ[יץ] שבמצחו גנונים
עליהם נכונים / פיתוחים מצוינים
שם "אלהי [האלהים] ואדני [האדנים]" (דברים י, יז)

320 עץ ושאל כלומד / באורים ותומים להתלמד
עטה שמונה בצמד / כמשכיל מלמד
עוז פניו בחימד / נידמה כשהוא עומד
כ"מיכאל השר הגדול העומד" (דניאל יב, א)

301 מאורה ב² מאירה א להאירה י². 302 שמות א² שמות ב². ברה ב² ברא א². [מבוארה] אב². 303 ביקרה] א ביקרה י². במזלות] כמזלות א². תקרא ב². תיקרא א. 304 ל[כלם] ל' י לכולם ב². 305 אותותם] א² אות[...]. ב². 306 אותיותם] א אותותם י². [אותות ראובן ושמעון בהגותם] א ראובן ושמעון הנייתם ב² ליתא ז(=נ"פ) אותות ראובן ושמעון בהגיתם י². 307 לוי ב² לוי א. איתם] א אתם ב². 308 [כתולדותם] א בת[...]. י². 309 עשיית] אב² עשית י². חושן] א² חשן ב². [בלי] א² ליתא ב² כלו ז(=נ"פ). 310 יעקב ב². יעקוב א. טו[ר]ים [לנקוב] אב². 311 עולליהם בלי ב² עוללהם בל א. [עלימו] ב² עלה א על מה ז(=נ"פ) עליהם י². 312 ויעקב] ב² ויעקוב א. 313 בתפילין] בתפלים א בתפילים ב². עיניו ב² עניו א. 314 ומגונים] ומגיונים א ומגונים ב² ומיגונים ז(=נ"פ) ליתא י². בצ[יץ] אב². 315 נכונים] בכתב נכוחים ב בכתב נכונים י². פיתוחים] ב² בפיתוחים ב². מצוינים] א מצוינים ב² מציינים י². 316 [האלהים] אב² האלים ז(=נ"פ). ואדני ב² ואדוני א. הא[דנים] הא' א האדונים ב². 317 כלומד] ב² כלמד י². להתלמד ב² להתלמד א. 318 עטה] א עט ב² עט י². שמונה ב² שמנה א². מלמד י² ומלמד ב². 319 בחימד] א בחמד ב² נראה בחמד י². נידמה] א נדמה ב².

[PE]

He sanctified his face (= his hands and his feet) in order to instruct
 And slaughtered according to the laws
 One officer from the groups
 Completed according to the warning
 He walked to toss and scatter (the blood)
 And burned the columns of smoke (= the incense)
"Every morning when he tends the lamps" (Exodus 30:7)

325 He offered the piece and the head
 The baked cakes, and the pouring of the new wine
 He turned to the *parvah* to ask
 And sanctified again as from the beginning
 He stripped off his clothes to immerse himself in abundance
 Lest reliable stock (= Israel) should be thrashed
"He shall bathe himself with water in a holy place" (Leviticus 16:24)

There he dried his body
 And took his garments and put them on
 330 The palms of his hands and their feelings (= fingers)
 He sanctified with his feet
 He turned and moved from there
 And came to the inscribed bull
"To the place where he had stood" (Genesis 19:27)

The face of the sacrificed bull
 Was toward the west
 Also his (= the high priest's) face was toward the west
 When he stood in the east, awaiting behind the bull
 335 The transgression of the junior and the senior
 To move far from the numerous people (= Israel)
"As far as the east is from the west" (Psalm 103:12)

פְּנִי קִידֵשׁ כְּהוֹרוֹת / וְשַׁחַט כְּתוֹרוֹת
 פְּקִיד אַחַת מִכְּבוֹרוֹת / הִירִיק כְּאַזְהָ[רוֹת]
 פֶּסַע זְרִיקָה לְזֵרוֹת / וְהִקְטִיר [תִּימְרוֹת]
 "בִּבְקָר בִּבְקָר בְּהֵטְ[יבוֹ] אֶ[ת] הַנְּ[רוֹת]" (שמות ל, ז)

325 פִּילֵשׁ נִתַּח וְרֹאשׁ / חֲבִיתִים וְנִסּוּךְ וְתִירוֹשׁ
 פְּרוֹנוֹה לְדְרוֹשׁ / וְקִידֵשׁ עוֹד כְּמֹרֵאשׁ
 פֶּשֶׁט לְטָבוֹל וְלִגְ[ד]וֹשׁ / זָרַע אֶמֶת מְלֹדֵשׁ
 "וְרַחֵץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קְדוֹשׁ" (ויקרא טז, כד)

330 פִּיגֵר סִיפֵג שֵׁם / וְלָקַח בְּגָדָיו וּלְבִישָׁם
 פִּסּוֹת [נִדְיוֹ] וְרִיגָשָׁם / עַם רְגֵלָיו קִידֵשָׁם
 פְּנָה וְזוֹ מִשָּׁם / וְתָבַע פֶּר הַנִּירָשָׁם
 "אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שֵׁם" (בראשית יט, כז)

פְּנִי פֶר הַנִּירָשָׁם / הָיָה לַמַּעֲרָב
 [פְּנִי] יוֹגֵם הוּא לַמַּעֲרָב / וְעוֹמְדוֹ בְּמִזְרָח מְאוֹרָב
 335 פֶּשַׁע צָעִיר [וְ] רֵב / לְהִרְחִי[ק] מֵעַם רֵב
 "כִּרְחוֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב" (תהלים קג, יב)

321 כהורות] ² להורות ב². 322 אחת] אחד ב². היריק] א הִירִיק מדין ב² מריק ג³ מרק י². כאזה[רות]] אב²ג³ באזהרות י². 323 [תימרות]] תימרות ב² כתימורות ג³ לתמורות אז(=נ"פ) לתימרות י². 324 בהט[יבו]] בהיטיבו ב²ג³. הנ[רות]] הנ' ב² הנירות אג³. 325 פילש] א ב²ג³ פולש י². נתח וראש] ניתח וראש א נתחים וראש ב²ג³ נתחים לראש י². חביתים] אג חביתים ב². וניסוך] ב²ג³ ונסך א ונרות י². 326 פרווה] א פנה לפרוה ב²ג³. לדרוש] אב²ג³ לפרוש כ. וקידש עוד] אי²כ וקידש ב² וקטר ג³. 327 לטבול] אג³ב² לטבול ב². ולג[ד]וש] אב²ג³כ ולגרש אז(=נ"פ) ולקדוש י². מלדוש] כ מלדוש א מלדוש ב²ג³. 329 פיגר] א פיגר ג³ב²כ פגר ב². שם] אב²כ דם י². ולבישם] י²כ ולבשם א ולבשם ב²ג³. 330 פסות] אי² פסות ב² פסות ג³ פיסות כ. [ידיו]] אב²ג³כ ידם ז(=נ"פ)י². וריגשם] אג³ב²כ ורגשם ב². עם] ב²י²כ עים א. 331 וזו משם] אב²ג³כ ודץ משם א וחמשם י². ותבע] אב²כ ותבר י². הנירשם] אב²י² הנרשם ג³כ. 332 המקום] אב²ג³כ המקם י². 333 פני] ב²ג³כ פנה אי² ליתא כ. הנקרב] אב² הנקרב ג³י²כ. היה למערב] א הורה כלפי מערב ב²ג³כ היה כלפי מערב י². 334 [פני] יו גס הוא] א גס הוא פניו ב² פניו וגם הוא ג³י²כ. ועומדו] י² ועמדו אב²ג³כ. במזרח] אב²ג³כ במזרח במזרח כ. מאורב] א הוארב ב²ג³י²כ. 335 [ו]רב] אב² עם רב י²כ. להרחיק] אב²ג³י²כ להרחיץ ז(=נ"פ). 336 כרחוק] אב²ג³כ כרחק י².

He opened his mouth in a beautiful speech,
 "Compassionate one (= God)! May your wrath be allayed!"
 "May my prayer be beautified before you!
 And may my iniquity and sin be forgiven!"
 For his transgressions to be forgiven in confession
 He came to his bull
 340 *"He laid his hand on the head of the bull"* (Leviticus 4:4)
"And thus he used to say" (Yoma 3:8)

[TSADI]

He walked to the gateway of the entrance with joy
 And his heart was joyful
 Besides him were two diligent men (= the prefect and the chief of the father's house)
 They were tied to him on this side and on that side
 Two goats were connected
 They were connected there
 345 *"From the Israelite community he is to take two male goats"* (Leviticus 16:5)

He took the lots and sentenced
 By shaking the casket
 In order to sink the iniquity into the depth of the dropping (= the sea)
 And also the sin which was engraved with iron
 He commanded them to strengthen God
 And the strength would be for those who would strengthen God
"One lot for the Lord and the other for the scapegoat" (Leviticus 16:8)

350 The justice of the raised lot (= the lot bearing the Name)
 If it was raised in the right hand
 The prefect and envoy of the upheld one (= Israel)
 Would say, "Raise your right hand"
 If it appeared in the left hand and was raised,
 The chief would answer, "Raise your left hand"
"For this is what the high and the lofty one says" (Isaiah 57:15)

פֶּן בָּנִיב מְשׁוּפָּר / "רְחוּם כַּעֲסָד" יוֹפֵר
 "פִּילֹלִי יוֹשְׁפֵר / וְעוֹנֵי יִכּוּפֵר"
 פִּשְׁעֵי בְּיָדֵי לְהַתְּכַפֵּר / נִיגַשׁ אֶל פֶּר
 340 וְסִמָּן אֶת יָדוֹ עַל ר[אש] הַפֶּן" (ויקרא ד, ד)
 וְכך הִיא אֲנוּמֶר]

צָעַד לְאִיתוֹן בְּעִלּוּזִים / וְכִלּוּתָיו מוֹעֲלִים
צָדְדָיו שְׁנֵי זְרִיזִים / מִפָּה וּמִפָּה מְזוּרָזִים
צָפִירִים שְׁנַיִם אַחֲזוּזִים / שֶׁם מְאֻחָזִים

345 "וּמֵאֵת עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָקַח שְׁנֵי שְׁעִירֵי עִזִּים" (ויקרא טז, ה)

צִימָד פּוֹרִים וְגִיזָר / בְּקֶלְפִי לְחַזֵּר
צָרוֹר עוֹוֹן בְּצוֹל יָיִל / וְחַט חֲרוּט בְּכַרְזָל
צִינּוֹם לְעִידּוֹ אֵל / וְעוֹז לְמַעֲזִים אֵל
"גּוֹרֵל אֶחָד לִי וְגוֹרֵל אֶחָד" [לַעֲזָאֵל] (ח, ויקרא טז, ח)

350 צֶדֶק גִּוֹרֵל הַמְּנוּסָא / בְּיָמֵינוּ אִם נִוְסָא
צִיּוֹן סָגְנָה עֲמוּסָה / אֹמֵר "יָמֵינוּ שְׁה"
[צִי] בְּשִׂמְלַל הַתְּנַשָּׂא / רֹאשׁ יַעֲזֵן "שִׂמְלַל שְׁה"
"כִּי כֹה אָמַר רַם וְנִיסָא" (ישעיה נז, טו)

337 מושפֹר אגִיבִיבִי מוֹשֶׁפֶר בִּ2. [רוחם כֶּסֶךְ] בִּ2בִיבִי רֹחוּם כֶּסֶךְ גִּ3 כֶּסֶךְ א זכס ז(=נ"פ). 338 פִּילוּלִי בִּ2 פִּילוּלִי לִפְנִיךָ בִּ2 פִּילוּלִי [..] ה גִּ3 פִּילוּלוֹ לִפְנִיךָ בִּ2. יוֹשֶׁפֶר א בִּ2בִיבִי נִישָׁפֶר גִּ3. ועוֹנִי א ועוֹנִי וְחֹטֵאִי בִּ2 ועוֹנִי גִּ3 ועוֹנִי וְחֹטֵאִי בִּ2 ועוֹנִי וְחֹטֵאִי בִּ2. 339 בּוֹדִידִי [גִּ3 בּוֹדִידִי א בּוֹדִידִי בִּ2 בּוֹדִידִי גִּ2 כּבּוֹדִידִי כ. נִיגֶשׁ א פִּנָּה כּנִיגֶשׁ בִּ2 כּנִיגֶשׁ גִּ3 פִּתַּח כּנִיגֶשׁ בִּ2. פֶּר א הפֶּר בִּ2גִּ2בִיבִי. 340 וּסְמַךְ א בִּ2גִּ2בִיבִי. 341 וּסְמַךְ א בִּ2גִּ2בִיבִי לִיתָא בִּ2. יִדִּי בִּ2בִיבִי יִדִּי אגִּ3. 341 בִּמְקוֹר בִּ2: לִפְנֵי הַטּוֹר הַזֶּה כְּתוּב: כִּמְנָה רְבוּתִינוּ. וְלֵאחֶר הַטּוֹר הַזֶּה בֵּא נֹסֵחַ הַיּוֹדִי: אֲנִי הֵשֵׁם חֲטָאִי עֲוִיתִי פִּשְׁעִיתִי לִפְנִיךָ אֲנִי וּבִיתִי אֲנִי [א] הֵשֵׁם כִּפֵּר נָא עַל הַחֲטָאִים וְעַל הָעוֹנוֹת וְעַל [א] הַפִּשְׁעִים שְׁחֲטָאִי שְׁעִייתִי וּשְׁפִשְׁעִיתִי לִפְנִיךָ אֲנִי וּבִיתִי כְּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ לֵאמֹר כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עָלִי 'וְג' וְהַכְּהֵנִים וְהַעַמִּים בְּעֶזְרָה וּמִשְׁחָתִים וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְאִ' בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד וְהוּא מְתֻכֵּן. 342 בְּקִדּוּשָׁה הִיוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁחָתִים וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְאִ' בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד וְהוּא מְתֻכֵּן. 342 בְּעִלּוּזִים] אגִּ3בִיבִי בְּעִלּוּזִים בִּ2 בְּעִלּוּזִים ז(=נ"פ). וְכִלְיוּתִי] אגִּ3בִיבִי וְכִלְיוּתִי בִּ2. מוֹעֲלִיזִים] מוֹעֲלִיזִים אגִּ3בִיבִי מְעַלְזִים בִּ2. 343 זְרִיזִים] יִבִּ2 זְרִיזִים בִּ2 זְרִיזִים גִּ3 זְרִיזִים ז(=נ"פ). מִפָּה וּמִפָּה] אכ מִפּוּ וּמִפּוּ אגִּ3בִיבִי. 344 שְׁנִים] בִּ2גִּ3בִיבִי שְׁנֵי כ. מִאוּחֻזִּים] אגִּ3בִיבִי מִאוּחֻזִּים בִּ2. 345 נְעִיזִים] אגִּ3בִיבִי נְעִיזִים בִּ2. 346 צִימָד] בִּ2בִיבִי צִמָד גִּ2. וּגִזִּיר] אגִּ3בִיבִי גִזִּיר בִּ2. לְחֹזֶר] לְחֹזֶר בִּ2 לְחֹזֶר גִּ3 לְחֹזֶר בִּ2. 347 צִרֹר עוֹנִי] צִרֹר עוֹנִי בִּ2גִּ3 צִרֹר עוֹנִי ז(=נ"פ). צִלָּל עוֹנִי בִּ2 צִלָּל עוֹנִי כ. נִיזִל] לְנֹזֵל בִּ2 לְנֹזֵל גִּ3 לְנֹזֵל בִּ2 נִיזִל ז(=נ"פ). וְחֹטֵא בִּ2 וְחֹטֵא גִּ3 וְחֹטֵא ז(=נ"פ). 348 צִיּוּם לְעִיזוֹ א[[...] לְעוֹזֵר וְאֵל בִּ2 צִיּוּן לְעוֹזֵר אֵל גִּ3 צִיּוּן לְעוֹזֵר אֵל בִּ2 צִיּוּן לְעוֹזֵר אֵל ז(=נ"פ). 349 צִיּוּם לְעִיזוֹ א[[...] לְעוֹזֵר וְאֵל בִּ2 צִיּוּן לְעוֹזֵר אֵל גִּ3 צִיּוּן לְעוֹזֵר אֵל ז(=נ"פ). 350 מְנוּסָא] מְנוּסָא בִּ2 מְנוּסָא אגִּ3בִיבִי. נֹסָא] נֹשָׂא בִּ2 נֹשָׂא בִּ2. 351 צִיּוּן] אגִּ3בִיבִי צִיּוּן ז(=נ"פ). סִגְן] אגִּ3בִיבִי סִגְן א. שֶׁה] שֶׁה אכ. 352 צִיּוּן] אגִּ3בִיבִי צִיּוּן ז(=נ"פ). הַתְּנִשָּׂא] הַתְּנִשָּׂא אגִּ3בִיבִי הַתְּנִשָּׂא ז(=נ"פ). רֹאשׁ יַעֲקֹב] הַשְּׂמָאל יַעֲקֹב א יַעֲקֹב בִּ2 הַשְּׂמָאלִי יַעֲקֹב גִּ3 הַשְּׂמָאלִי בִּ2. שְׂמָאל שֶׁה] שְׂמָאל שֶׁה אגִּ3בִיבִי שְׂמוֹל שֶׁ כ. 353 וְנִישָׁא] וְנִישָׁא אכ וְנִישָׁא אגִּ3בִיבִי.

- He put these two lots with hope
 On the goats of the community
- 355 He cried to speak,
 "A sin offering to the name of the power (= God)"
 In order to send the scapegoat to the *tsuq* (= ravine)
 He bound a binding (= a thread of crimson wool) on his head
"By sending it into the desert as a scapegoat" (Leviticus 16:10)
- He walked his way
 To the bull on which he would lay his hands
 The prayer of his whisper
 When he whispered for the sons of Aaron (= Israel)
- 360 He cried in his confession
 About the transgressions of his tribe and its revolt
"And make atonement for himself and for his house" (Leviticus 16:6)
"And thus he used to say" (Yoma 4:2)

[KUF]

- He cut it and offered the basin
 And collected its blood in it
 He called and met the one,
 Who would stir it up in the multitude
- 365 He went swiftly, not being lazy
 To the altar of fire
"He is to take a censer full of burning coals" (Leviticus 16:12)
- The heated burning (= the glowing cinders)
 He poured out on the terrace
 They submitted to him with strength
 The ladle and the tureen (= here, firepan) according to the law
 He took the ground (= the incense) from it
 As it was legislated
- 370 *"And two handfuls of finely ground fragrant incense"* (Leviticus 16:12)

צָק שְׁנִיָּהֶם בְּסִבְיָהּ / עַל שְׁעִירֵי חֲבוּרָה
 355 צָרַח לְדַבָּרָהּ / "חֲטָאת לְשֵׁם הַגְּבוּרָה"
 צוּקוּ לְהַדְבִּירָהּ / קָשֶׁר בָּרָאשׁוּ קְשִׁירָה
 "לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה" (ויקרא טז, י)

צִיעַד הִלִּיכְתּוֹ / אֶל פֶּר סְמִיכְתּוֹ
 צָקוֹן לְחִישָׁתּוֹ / לְבָנֵי אֶהְרֶן בְּרַחֲשָׁתּוֹ
 360 צָעַק בְּהִתְנַדּוּתּוֹ / פִּשְׁעֵי מְרִידָתּוֹ
 "וְכַפֵּר בְּעֶדּוֹ וּבְעֵד בֵּיתּוֹ" (ויקרא טז, ו)
 וּכַךְ הָיָה אוֹ[מֶר]

קָרָצוּ וּמִ[זֶּ]רֶק הִיגֵשׁ / וְנָדְמוּ לְתוֹכּוֹ רִיגֵשׁ
 קָרָא וְאוֹתוֹ פִּיגֵשׁ / מִ[י]רְסוּ בְּרִיגֵשׁ
 365 קִידֵם וְלֹא הִתְיָאֵשׁ / לְמִזְבֵּחַ אֵשׁ
 "וְלָקַח מִלֹּא הַמִּחְתָּה גִחְ[לִי] אֵשׁ" (ויקרא טז, יב)

קוֹדֶחַת מוֹסָקָה / בְּרוּבֹד הִירִיקָה
 קִירְבוּ לוֹ בְּחוּקָה / כַּף וּמָגֵס בְּחוּקָה
 קַח מִינוֹ שְׁחוּקָה / כְּמוֹ הוֹחָקָה
 370 "וּמִלֵּא חֲפָנָיו קֶטֶר[חֵת] סִמְ[יָם] דִּקָּה" (ויקרא טז, יב)

354 בסבירה] א בסבירה ב²ג³י² בסברה כ. שעירי] שני שעירי א שעירי ב²י² שְׁעִירֵי ג³. חבורה] א הבירה ב²ג³י² כ.
 355 חטאת] ב²י² חטאתי א חטאות ג³. 356 צוקו] א צוק ב²ג³י² צדק י². להדבירה] אב²י² (ה) להדבירה כ.
 קשירה] ב²ג³י² קשורה אכ. 357 אתו] ב²י² אותו א². לעז[אזל]] לעז' ב²ג³י² לעזאל א. 358 ציעד] אב²ג³י² כ
 צועד י². הליכתו] אב²ג³י² הליכותו י². 359 לחישתו] ב²ג³י² לחושתו א. אהרן] ב²ג³י² אהרון א. 360
 בהתודותו] ב²י² בהיות וודותו א בעמ[...]. ג³ בהתודותו י². פשעי מרידתו] א פשעי שבטו ומרידתו ב²י² כ על
 שבטו ומרידתו ג³. 362 במקור י²: לאחר הטור הזה בא נוסח הוידוי: אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך אני
 וביתי ובני אהרן עם קדושיך אנא השם כפר נא על החטאים ועל העוונות ועל הפש' שחטאתי שעויתי ושפשעתי
 לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך ככ בתורת משה עב' וג' והוא מתכוון לג'. 363 ומ[ז]רק] אב²י² ומירק
 ז(=נ"פ). היגש] א היגש ב² היגש ז(=נ"פ) הגש י² הגיש כ. 364 מ[י]רסו] מורסו א ומירסו ב² מורסו ז(=נ"פ)
 מירסו י² ומירסו כ. בריגש] א ברגש ב²י² כ. 365 התיאש] י² היתאש א היתיאש ב². למזבח אש] למזבח האש א
 אל מזבח האש ב²י² על מזבח האש כ. 367 מוסקה] א² המוסקה ב² מוסקה כ. ברובד] אב²י² כדובר י². היריקה]
 א הורקה ב² הריקה י² הורקה כ. 368 קירבו] א קידמו ב²י² קידמה י². בחוקה] י² פרחי חשיקה א בְּחוּקָה ב²
 בחוזקה כ. ומגס] ומגיס א²י² ומגס ב². בחוקה] א²י² בחוקה ב²י² כ. 369 מינו] מנו א מנה ב² ממנו י² כ. שחוקה]
 אב²י² שחוקה י². הוחקה] י² הותקה ב². 370 ומלא] ב² מלא י² מלוא כ. חפניו] ב²י² חופניו כ. סמ[יָם]] סמים
 אב²י² הסמים י².

He took incense
 And mixed it in the ladle
 He took his sling (= the ladle) in the left hand
 And the firepan of spice in the right hand
 He went through the sanctuary when he was taken
 Because he was clever
"A wise man will hear, and will increase learning" (Proverbs 1:5)

375 He hurried to go to the south
 And came to the place between the curtain
 Swiftly he turned his way to the left
 Toward the ark of the reviving of the soul (= *torah*)
 He was brought to the eastern part of the place
 There the hidden power was hiding
"In the council of the holy ones God is greatly feared" (Psalm 89:8)

He offered his incense to be perpetual
 In the foundation of the ancient sanctuary
 380 To buy the flock of people (= Israel)
 He arranged and came out to invite them
 He shortened the prayer in order not to frighten them
 About their iniquities and revolts
"And then Aaron's sons the priests shall bring the blood" (Leviticus 1:5)

[RESH]

The officer of the people (= the high priest) ran
 To atone for their transgressions
 He sprinkled the blood on it (= the curtain) once upward
 And counted seven times downward
 385 He put the blood gracefully
 On the graceful stand
"He shall then slaughter the goat for the sin offering for the people"
 (Leviticus 16:15)

קטורת לוקח / ועל כף רקח
 קלעו בשמאל לקח / ובימין [מחתת] רקח
 קדם היכל פהוקח / כי מפוקח
 "ישמע חכם ויוסף לקח" (משלי א, ה)

375 קפץ מדבר נגפה / ולבין פרקת בא
 קל והשמיל נתיבה / אל ארון משי[בה]
 קדם לשם הובא / שם חביון עוז הנחבא
 "אל נערץ בס[וד] קדו[שים] ר[בה]" (תהלים פט, ח)

380 קטורתו להתמיד היקדם / בשתיית מקדש מקודם
 קנות צאן אדם / [נערץ ויצא לנעדם]
 קיצר תחן מלהפחידם / על עוונותם ועל מרדם
 "והקריבו בני א[הרן] ה[כהנים] את הדם" (ויקרא א, ה)

385 רץ קצין עם / לכפר את פשעם
 ריסס עליה פעם / ושבוע לפניה הפעם
 רטש הדם בנועם / על כ[ן] המונעם
 "ושחט א[ת] שער החט[את] א[שר] ל[ע]ם" (ויקרא טז, טו)

371 קטורת] כ קטרת אב²2. לוקח] לקח אב²2 כ לוקח ז(=נ"פ). ועל] אי²2 כ ועל וגם ב². רקח] אכ ריקח ב²2.
 372 קלעו] י² קילעו ב² קילעו כ. בשמאל] ב²2 בשמאל כ. לקח] רקח ב² קח ב²2. [מחתת] רקח] אכ מחתה קח
 ב² רקח ז(=נ"פ) מחתת ריקח י². 373 קדם] י² כ קידם אב². כהוקח] אי²2 כ להרקח ב². כי מפוקח] כהוקח ופוקח
 ב² משכיל מפוקח י² כ. 375 ולבין] ב²2 מ¹ ולבית י². פרכת] י² לפרוכת ב². 376 קל והשמיל] ב²2 קח במשאל
 מ¹. משינ[בה]] ב²2 ישיבה מ¹. 377 קדם] ב²2 מ¹ קדש י². לשם] אי²2 לשם ב² ל[.]. מ¹. שם] אי²2 ליתא ב² מקום
 מ¹. חביון] אי²2 מ¹ בחביון ב². הנחבא] אב²2 נחבא י² מ¹. 378 ר[בה]] ר' ב² רבא אי². 379 קטורתו] אי²2 מ¹
 קטרת ב². היקדם] אי²2 מ¹ הקדם ב². בשתיית מקדש מקודם] א בשתיית מקדם ב² בשתיית מקדש מוקדם י² בפני
 אבן שתייה הוקדם מ¹. 380 קנות] אמ¹ קנוע ב² קנה י². צאן] ב²2 מ¹ צאון א. [נערץ ויצא לנעדם]] לאחר הטור
 382 ז(=נ"פ) נערך ויצא לוועדם א ערך ויצא לוועדם ב² מ¹ שרף ויצא לוועדם י². 381 קיצר] ב²2 מ¹ קצר א. על
 עוונותם ועל מרדם] על עוונותם ועל מרדתם א על שגגתם ועל מירדם ב² על שגגתם ועל מזידם י² על שגגתם
 ועל מירדם מ¹. 382 והקריבו] א וימציאו ב² והמציאו י² מ¹. ה[כהנים]] ה' אי²2 מ¹ אליו ב². 383 את] אי²2 מ¹
 ליתא ב². 384 ריסס] אב²2 מ¹ רסס י². לפניה] י² למטה א היות ב² [..]מה מ. הפעם] ב²2 מ¹ היפעם אי². 385
 רטש] א ריטש ב²2 מ¹. בנועם] אב²2 מ¹ בטעם י². כן] כף א כן ב² כך ז(=נ"פ) כאן י² כאן מ¹.

- He whispered a beautiful speech
 And received its (= the goat's) blood like the bull's blood
 "By this the evil shall be nullified
 And by this the iniquity shall be forgiven"
 He hurried and came, and counted
 One and seven in number
 390 "*And do with it as he did with the bull's blood*" (Leviticus 16:15)
- He put it on the stand in his sanctuary
 And to sprinkle the bull's blood as though he were wielding a whip in his strength
 He walked swiftly as he used to do
 He strengthened himself toward the ark
 He also received before himself some
 Of the blood of the goat for his community
 "*As he did with the bull for a sin offering, so shall he do with this*"
 (Leviticus 4:20)
- 395 He sacrificed the bull's blood and the goat's blood by mixing them together
 And purified the altar
 He sprinkled the four horns of the altar
 And proceeded to sprinkle seven times
 He sang and praised
 The God who praises himself
 "*He poured out the blood at the base of the altar*" (Leviticus 8:15; 9:9)
- He ran, with God as his refuge,
 To the goat of *azazel* (= scapegoat)
 400 To work a cure for this people (= Israel)
 And to raise justice
 He laid his hands on its head, and hurried
 To ask for mercy from God
 "*And confess over it all the iniquities of the children of Israel*"
 (Leviticus 16:21)
 "*And thus he used to say*" (Yoma 6:2)

רַחֵשׁ אוֹמֵר מְסוּפֵּר / וְדָמוּ קִיבֵּל כְּדָם פֶּר
 "רַשֵּׁעַ בָּזָה יוֹפֵר / וְעוֹן בָּזָה יְכוּפֵּר"
 רַגֵּשׁ וּבָא וְסָפֵר / אַחַת וְשִׁבְעַת פִּמְסָפֵר
 390 "וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ בָּא' עָשָׂה [לְדָם] הָפֵר" (ויקרא טז, טו)

רִיבְצוּ בְּכֵן שְׂבִיחֵיכֶלּוּ / וְדָם פֶּר לְהַצְלִיף מְאִילוּ
 רִיגֵל בּוֹ כְּפַעֲלוּ / עוֹמֶת אֲרוֹן אֵילוּ
 רִיבְצָה כֵּן לְמוֹלוּ / מִדָּם שְׁעִיר קֶהְלוּ
 "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר הַחֹטְאִית [כֵּן יַעֲשֶׂה] לוֹ" (ויקרא ד, כ)

רַק יֶחֱד [דָּמוֹ] זִיבַח / וְחִיטָּא הַמְזִבֵּחַ
 רִיבּוּעַ קֶרְנוֹת הַמְּרִיחַ / וְשִׁבְעַת הַזִּיזוֹת [הַצְּלִיחַ]
 רִיגֵן וְשִׁיבַח / לְאֵל הַמְּשִׁתְּבִיחַ
 "וְאֵת הַדָּם יִצַּק אֶל יִסְדֵּי הַמְּזִבֵּחַ" (ויקרא ח, טו; שם ט, ט)

רָץ וּמַחְסוֹ אֵל / אֶל שְׁעִיר עֲזֹזָאֵל
 רַפְאוֹת זֹו לְהַתְעִיל / וְצִדֵּק לְהַעִיל
 400 רֹאשׁוֹ סִמֵּךְ וְהוֹאֵל / לְחִנֵּן לְאֵל
 "וְהִתְנַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת פִּשְׁ' יִשְׂרָאֵל" (ויקרא טז, כא)
 וכך היה אומר

387 מסופר] משופר אב²מ². ודמו קיבל כדם פר] א וקיבל דמו מדם פר ב² ודמו קיבל בדם הפר ב² רחום כעסך יופר מ¹. 388 רשע בזה] אי²מ¹ רחום כעסך ב². יופר] אב²מ² יכופר מ¹. ועון] מ¹ ועון אי² ועוני ב². בזה] אי²מ¹ ליתא ב². יכופר] אב²מ² יופר מ¹. 389 ובא] אב²מ² ליתא מ¹. כמספר] אמ¹ במספר ב². 390 בא'] כאשר אב². 391 שבהיכלו] ב²מ¹ שבהכלו א. להצליף] אמ¹ להציק ב². מאילו] א כאילו ב²מ¹. 392 ריגל בו כפעל] א ריצה כן למולו ב² ריגלם כפועלו מ¹. עומת ארון א]ילו] אמ¹ לעומת אילו ב². 393 כן א כן ב². 394 לפר החט[את] אה ליתא ב² לדם הפר מ¹. 395 רק יחד [דמו] זיבח] א רץ לזבח ב² רק יחד דמי זוביח ה רק יחד רמו זיבח ז(=נ"פ) רץ יחד ודמו זיבחי מ¹. וחיטא המזבח] אמ¹ וחיטא את המזבח ב² לחיטא הכהן ה. 396 קרנות] אמ¹ קרנותיו ב². המריח] אב²ה המזבח מ¹. [הצליח] אב²המ¹. 397 ושיבחי] א ורומם ושבח ב² ורומי[... ..] ה ורומם ושבחי מ¹. המשתבחי] המ¹ המשתבח ב². 398 יצק] ב²מ¹ יציק ה. 399 עזזאז] עזאזל ב²המ¹. 400 רפאות] ב² רפאות ה ריפאות עם מ¹. וצדק] ב² וצ[... ..] ה וצדקם מ¹. להעל] מ¹ להועל ב². 401 והואל] ה כהואל מ¹. לאל] לפני אל ב²ה פני אל מ¹. 402 עונות] ב² עונות מ¹. פשי] בני מ¹.

[SHIN]

He sent it away from there
 In the care of an inscribed man appointed for the task
 405 He offered the slaughtered ones (= the bull and goat)
 And burned the fat portions of the fire offering
 Those who were to burn them, in their multitude,
 Took them outside
"And they shall burn in the fire their skins, and their flesh, and their dung"
 (Leviticus 16:27)

His path to the solitary place (= the wilderness)
 About a mile in walking, and about a mile in returning
 Waiting time enough to go a mile according to the warning
 And they knew that he had reached the solitary place (= the wilderness)
 410 And at the ten places
 They were waving towels from the sentinel posts in order to bring good
 news
"And the priests and the people who stood in the temple court" (Yoma 6:2)

He stripped off his checkered weaving (= linen garments) and sanctified
 with joy
 And put on his own garments
 He read the biblical section as it was revealed
 And pronounced eight benedictions to be qualified
 He taught as the one who studies to qualify
 For the law, the temple service, the thanksgiving, and the forgiveness of sin
 415 *"For the temple, the Israelites, the priests, and the rest a prayer"* (Yoma 7:1)

He concealed his body from the people
 And immersed himself and dried himself in gracefulness
 He put on the eight garments and was made graceful
 And sanctified his hands and his feet as at other times
 He would make the additional offerings of the people
 His ram and the ram of the people
"To make atonement for himself and for the people" (Leviticus 16:24)

- שילח משם / ביד עתי הנרשם
 שחוטים הגישם / והקטיר חלבי אשם 405
 סו[רפ]יהם ברגשם / לחוץ הגישם
 "ושקפו באש את עור[תם] וא[ת] בשרם ואת פרשם" (ויקרא טז, כז)
- שבילו עד גזירה / כמיל הילוף וכמיל חזירה
 שוהים כרי מיל באזרה / [וי]דעו שהגיע לגזרה
 ועל מקומות עשרה / דרכיות מניפים לבשרה 410
 "הכהנים והעם העומדים בעזרה" (משנה יומא ו, ב)
- שיבוצו פשט וקי[נ]דש בגילה / ובגדי עצמו תלה
 שימע סדר כהתגלה / וברך שמונה להסתגלה
 למד כלומד להסגילה / [על התורה] על העבודה והודייה ומחילה
 "ועל המקדש וישראל והכהנים והשאר תפילה" (משנה יומא ז, א) 415
- שאיירו הצניע מעם / וטבל וסיפג בנועם
 שמונה עט והונעם / וקידש כפעם כפעם
 יעשה מוספי עם / אילו ואיל העם
 "וכפר בעדו ובעד ה[עם]" (ויקרא טז, כד)

404 שילח] ב²ה שלחו א שילחו מ¹. עתי] ב²המ¹ עתי א. הנרשם] אהמ¹ הנרשם ב². 405 הגישם] ב²ה הגישם
 אמ¹. אשם] אה אישם ב² אישם מ¹. 406 סו[רפ]יהם ברגשם] סורפיהם ברגושם א [..]הם בריגשם ב² שורתיים
 ברגשם ה סורפיהם ברגשם ז(=נ"פ) שורפיהם בריגשם מ¹. הגישם] לגרשם אב²המ¹. 407 עור[תם]] ב² עורותם
 א. 408 הילוף] אב²ה הלוף מ¹. 409 שוהים] ב² שוהין] א שוהין ה שהין מ¹. באזהרה] א אזהרה ב²מ¹ אזהרה
 ה. [וי]דעו שהגיע לגזרה] וידעו שיהגיע לגזרה אה וידעו כי הגיע לגזרה ב²מ¹. 410 דרכיות] דרכיות א דכאיות
 ב² דרכיות ה דרכיות מ¹. מניפים] אהמ¹ מניפים ב². 411 העומדים] ב²המ¹ העמדים א. 412 וקי[נ]דש]]
 ב²המ¹ וקדש א וקירץ ז(=נ"פ). 413 סדר] המ¹ סידר א. כהתגלה] א (כהגלה) בהתגלה ה כנתגלה מ¹. וברך]
 אה וברך ב²מ¹. שמונה] המ¹ שמנה א. להסתגלה] א לסגולה המ¹. 414 למד כלומד] לימד כלומד אמ¹ שמונה
 לימד כלומד ה. להסגילה] אה להשכילה ב²מ¹. [על התורה] על העבודה והודייה ומחילה] על התורה והעבודה
 והודייה ומחילה א [...] העבודה והודייה ומחילה ב² על התורה ועל העבודה והודייה ומחילה ה על העבודה
 והודייה ומחילה ז(=נ"פ) על התורה ועל העבודה ועל הודיה (ומיל) ועל מחילה מ¹. 415 ועל המקדש וישראל
 והכהנים ושאר תפילה] ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים והשאר תפילה א על המק[...]. ועל ישראל ועל
 הכהנים ועל שאר התפילה ב² ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים ושאר התפילה ה ועל המקדש ועל ישראל
 ועל הכהנים ועל שאר התפילה מ¹. 416 הצניע] ב²המ² הוצנע א. וטבל וסיפג] א וטבל וסיפג א. 418 יעשה] ב²מ²
 וטבל מ². 417 עט] אב²ה עטה מ². והונעם] אב²המ² וקדש ה. וקדש] ב²המ² וקדש א. 418 יעשה] ב²מ²
 ועשה א שיי יעשה ה. מוספי] ב²המ² מוספיו ומוספי א. אילו] אה ואילו ב²מ². ואיל] ב²מ² ואייל א ואילו ה.

- 420 He sanctified his hands and his feet for the sixth time
 And immersed himself in holiness
 So that he would change his vestments for the white ones
 And would sanctify again
 From the house of the holy of holies
 He would bring out the tools of spice (= the ladle and firepan), and sanctify
"And take off the linen garments he put on before he entered the most holy place" (Leviticus 16:23)

Observing and immersing himself as it was said
 And putting on the garments and sanctifying his hands and his feet as it was
 observed

- 425 He would complete the gift of evening (= the daily offering at evening)
 And would raise the fragrances (= the incense) with the lamps
 He would raise his hands and bless to observe
 The threefold in the benediction of "Say" (= the priestly benediction)
"Whom the Lord of hosts shall bless, saying" (Isaiah 19:25)

[TAV]

The end of the work of his ornaments (= his vestments)
 He would sanctify his hands and his feet according to the laws
 He would strip off the dresses of his ornaments
 And would put on his coverings (= his raiment)

- 430 The elders of his tribes
 Would go with him to his house, with his rulers
"All Israel, with their elders, officials, and judges" (Joshua 8:33)

The innocent ones (= Israel) at that time
 Were waiting for salvation
 That their messenger of the scapegoat had been paid heed by God
 To delight his heart
 They were standing to pray
 And he, suddenly, toward the redeemed one (= Israel)

- 435 *"Who brings good tidings, who proclaims salvation"* (Isaiah 52:7)

- 420 שְׁשִׁית יְקָדֵשׁ / וַיִּטְבֹּל בְּקָדֵשׁ
שֶׁהִלְבוֹשׁ לָבֶן יַחֲדָשׁ / וְעוֹד יְקָדֵשׁ
מִבֵּית קֹדֶשׁ יְקָדֵשׁ / יוֹצִיא כָּלִי רֶקֶח וּמִקָּדֵשׁ
”וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו הַבָּד אֲשֶׁר לָבָשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקִּדְשׁ” (ויקרא טז, כג)
- 425 שׁוֹמֵר וְטוֹבֵל בְּאֵמֹר / וְעוֹטָה וּמִקָּדֵשׁ כְּשִׁמּוֹר
שִׁי עָרַב יִגְמֹר / וְסָמִים עִם נִירוֹת יִתְמֹר
נֹשֵׂא יָד וּמִבְּרַךְ לְשִׁמּוֹר / מְשׁוֹלֵשׁ בְּבִרְכַּת ”אֲמֹר”
”אֲשֶׁר בִּרְכוּ יְיָ צִבְאוֹת לֵאלֹהֵי מֶרְ” (ישעיה יט, כה)
- 430 תְּכַלִּית פּוֹעֵל קִי[שׁוּט]יּוֹ / יְקָדֵשׁ כְּמִשְׁפָּטִי
יִפְשׁוּט כָּלִי קִישׁוּטִיּוֹ / וַיִּאֲפֹד מִעֲטִי
זִקְנִי שְׂבָטִיּוֹ / יִלוּהוּ עִם שְׁלִיטִי
”וְכָל יִשְׂרָאֵל וְזִקְנָיו וּשְׁפָטִים וְשׁוֹפְטִי” (יהושע ח, לג)
- 435 תְּמִימִים בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה / מְחַכִּים לְתִשׁוּעָה
כִּי שְׁלֹחֵם נִשְׁעָה / לְבוֹ לְשַׁעֲשָׁעָה
הֵם עוֹמְדִים לְשׁוּעָה / וְהוּא פְתָאוֹם לְנוֹשָׁעָה
”מִבְּשׂוֹר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה” (ישעיה נב, ז)

420 ויטבל בקדש] ויטבול בקודש אב²המ². 421 שהלבוש] שלבוש ב²המ². 422 קודשי הקדש] קדשי קדש ב קודשי קודש המ². ומקדש] ויקדש ב²מ² ליתא ה. 423 בג[די] הבר] מ² בגדי הבר בגדי הקדש ב² בגדי הקד[...]. הבר ה בגדי י¹. א[שר] ל[בש] ב[באו] אל ה[קדש] ה ליתא ב² אשר לבש בבואו אל הקדש י¹ אשר בבואו אל הקודש מ². 424 שומר] ב²מ¹מ² [..]ביל ה. ועוטה ומקדש] ה וקידש ב² מקדש ועוטה י¹מ². כשומר] ב²מ¹ כשימור מ². 425 ש[י] מ² שיי ב²מ¹. וסמים עם נירות] אמ² ונירות עם סמים ב² וסמים עים נירות ה וסמים עם נרות י¹. 426 נושא] אב²מ² שם נושא ה שם נוש[...]. י¹. יד] א ידיו ב²הי¹מ². לשמור] אב²מ¹מ² (לגמור) לשמור ז(=נ"פ). משולש] א משולשת ב²ה משולש רב י¹ משולשה מ². בברכת] אב²הי¹ בברכות מ. אמור] ה גמור ב² שמור מ². 427 ברכו] ב²מ¹מ² ברכו א בירכו ה. לא[מר] ב²מ¹מ² לאמור א ליתא ה. 428 קי[שׁוּט]י] אב²מ² קישטיו ה קידושיו ז(=נ"פ). יקדש] ב²הי¹מ² קדש א. 429 ויאפוד מעטיו] אב²הי¹מ² ויאפוד מעטיו ז(=נ"פ). 430 זקני] ב²מ¹מ² זיקני א. ילווהו] אהי¹מ² ילווהו ב². 431 וזקניו] ב²מ¹מ² וזקניו אה. ושפטים] ושטרים ב²מ¹ ושופטיו] מ² ושפטי ש' א ושפטי ב²מ¹. 433 נשעה] י¹מ² נישעה אה הנשעה ב². לבו לשעשעה] ליבם לשעשעה א לא בא לפשיעה ב² ולא בא לפשיעה הי¹מ². 434 הם עומדים לשוועה והוא] אמ² הם עמדו בשועה והוא ב² תכפו הם לשוועה והוא שומע ה תכפו הם לישועה השמיע י¹.

“Give us a sign,”

They replied to the messenger of the goat

He said to them, “Look

At the thread that my sages have arranged”

“I tied one half of it, as they had prepared it, to the rock,

And the other half between the goat’s horns, as they had understood”

“Though your sins are like scarlet, they shall be as white as snow”

(Isaiah 1:18)

440 It (= the goat) fell down the hills

And its bones were smashed

It went down, and was broken

In pieces

The upright ones (= Israel) have known

That he (= the messenger) was faithful in his words

“He who walks righteously and speaks what is right” (Isaiah 33:15)

The crimson roundings (= the sins)

Were cleansed as white as wool

445 They would be burnt forever

In deep waters

And drinking of beverages

And eating of delicacies

“Go your way, eat sumptuously, and drink sweet beverages” (Nehemiah 8:10)

The iniquity of the terrible one (= Israel) has ended

By means of the speech of his lips (= his prayer)

To the sun in its cycle

He (= the high priest) was likened, when he came out

450 On this side and on that side, they were joining him

In order to adorn him with ornaments and embellishments

“Who is like a bridegroom coming out of his chamber” (Psalm 19:6)

“תִּנָּה אוֹת לָנוּ” / לְמַשְׁמִיעַ עָנוּ
 לָהֶם נָם “בִּינוּ” / [לַחוּט] אֲשֶׁר חֲכַמֵּי הַתְּקִינוּ
 “[חֲצִיו קְשֶׁרֶתִי] בְּסֹלֶעַ כְּהִכְנוּ / וְחֲצִיו בֶּן קֶרְנִיו כְּהִיבִינוּ”
 “אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ” (ישעיה א, יח)

440 תַּחֲתִיו נָפַל בְּהֶרְרִים / וְעֲצֻמוֹתָיו מִשְׁתַּבְּרִים
 יוֹרֵד הָיָה וּמִתְפַּזְרִים / אֲבָרִים אֲבָרִים
 יִדְעוּ יִשְׂרָאֵל / כִּי הוֹאֵמָן בְּדָבָרִים
 “הוֹלֵךְ צְדָקוֹת וְדוֹבֵר מִיִּשְׂרָאֵל” (ישעיה לג, טו)

תוֹלְעֵי חֲמוּקִים / כְּצֶמֶר מְנוּקִים
 445 עֲדֵי עַד עֲלוּקִים / בְּמִים עֲמוּקִים
 [וְ]שְׁתִּיית פִּינוּקִים / וּמֵאֵל תִּפְנוּקִים
 “לָכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים וּשְׁתוּ מִמֶּתֶקִים” (נחמיה ח, י)

תָּם עוֹן אִיוֹמָתוֹ / בְּמִלּוּל שְׁפָתוֹ
 לְשֹׁמֵשׁ בְּתִקּוּפָתוֹ / נִדְמָה בְּצִאָתוֹ
 450 מְזָה וּמְזָה תִּכְיִפָתוֹ / בְּעִיטוֹר וְהִידוֹר יִפָתוֹ
 “וְהוּא כְּחֶתֶן יוֹצֵא מִחוּפָתוֹ” (תהלים יט, ו)

436 [למשמיע] למשליח אהי¹ למשלח ב² למשולח מ². 437 להם נם] אב¹מ² להים בם ה. [לחוט] אשר חכמי התקינו] לחוט אשר חכמי ישראל התקינו ב² אשר חכמי התקינו אז(=נ"פ) כי חכמי היתקינו ה כן חכמי התקינו י¹ לחוט של חכמים התקינו מ². 438 [חציו קשרתי] אמ² חציו הכנתי ב² ת[ו]לע קשר[...]. חציו ה קשרתי חציו ז(=נ"פ) תולע כשרתי י¹. כהכינו] ב² כהתקינו א כהכינו י¹מ². בן] ה בין אי¹מ². כהיבינו] אי¹ כהבינו ב² היבנו ה כהיתקינו מ². 440 בהררים] בהרים אב²המ²י¹. 441 יורד היה] אב²הי¹ יורדים היו מ². 442 ידעו] אב²מ² ידעו ה. כי] אב²מ² כי הוא הי¹. 443 הולך צדקות ודובר מישורים] אב²מ² יבין ש' לדעת לבב נמהרים ה יבין לדעת לבב נמהרים י¹. 444 תולעי חמוקים] אהי¹מ² תולעי חמוקים ב² תולעי חמוקים ז(=נ"פ). 445 עדי עד] אהי¹ עונותיכם ב²מ². במים] אב²מ² כמים ה. עמוקים] אב²מ² מנקים ה מנוקים י¹. 446 [ו]שתיית] ומ[...]. א תתעוררו ב²ה שתיית ז(=נ"פ) ועת התעורדו י¹ ומשור מ². ומאכל] [..]וס א מיב[...]. ב² ממעדני ה וממעדני י¹מ². 448 עון] ב²מ² עון ה. 449 בתקופתו] ב²מ² בתקופתו ה. בצאתו] ב²מ² בציתו ה. 450 מזה ומזה] מ² מזה ומזה תחכמונים ב² תחכמונים מזה ומזה הי¹. יפתו] ליפותו ב²הי¹ יפתו ז(=נ"פ) לייפותו מ². 451 מחופתו] ב²המ² מחפתו י¹.

C. Commentary

- 1 אאזרה גבורה אתחזק. לפתיחה דומה השווה גשם, 'אזור נא גבורות', טור 4 (על פי המילון ההיסטורי): אזור נא גבורות; סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 74 (מהד' יהלום, עמ' 72): גבורה לבשתה / ועז התאזרתה. וזה על פי תהלים צג, א: ה' מלך גאות לבש ... עז התאזר. אאזרה המילון ההיסטורי מנקד את המילה בבניין פיעל: אָאָזְרָה. נאזר בגבורה כינוי לאל על פי תהלים סה, ז: מכין הרים בכחו נאזר בגבורה.
- 2 באדרה כמו באָדָר, בתפארת. הניקוד 'אָדָרָה' על פי המילון ההיסטורי. בנוסח הפנים מנוקד: באָדָרָה. אולי אפשר לקרוא בנוסח הפנים גם: באברה. אז כוונת הטור תהיה: המוקף בכנפי המלאכים. שביבי נהורה לצירוף השווה דניאל ג, כב: שביבא די נורא. כאן הכוונה למלאכים. הפייטן שלנו משתמש באותו צירוף במקום אחר. ראה שלמה סולימן, זולת לפרשת דברים 'אשר המתברכים בארץ', טורים 22-29 (על פי המילון ההיסטורי): קול אומר קרא / להם יקרא // רוב עם נברא / ניני יפה וברה // שביבי נהורא / פניהם להאירה // תמיד לשוררה / את השירה. השווה גם יוסף בירבי ניסן, קדושתא לז' פסח, סילוק 'אתה אדיר מהררי', טור 9 (על פי המילון ההיסטורי): נהורא להבהיק כשביב וצורף.
- 3 לסגנון השווה תוכחה, 'איום ונורא משפט יום בוערה', טור 1 (מחזור ליום כיפור, מהד' גולדשמידט, עמ' 296): אים ונורא ... מי ישמע ולא יירא. איום ונורא כינוי לאל. הצירוף על פי חבקוק א, ז: אים ונורא הוא. ועל כל מורא השווה בראשית ט, ב: ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וכו'.
- 5 ארק וגם תיקר כלומר ארץ ושמים. 'אָרְק' על פי ארקא בארמית (ראה ירמיה י, יא: אלהיא די שמיא וארקא). 'תִּיקֶר' כמו תקרה, כלומר שמים. לצירוף 'אָרְק וְתִיקֶר', ראה שמואל השלישי, גוף היוצר לראש השנה, 'מלך אדרזת תכסיס', טור 7 (על פי המהדורה העתידית של יהלום): מלך ההבסיס ארק והשפיר תקר. אבל בכ"י שלנו (נוסח הפנים) מנוקד: אָרְק ... תִּיקֶר. ולפי זה המילון ההיסטורי מפרש את המילים האלה כפועל: אָרְק (בניין קל) ... תִּיקֶר (בניין פיעל). דוגמא נוספת לשימוש בשורש אר"ק כפועל בבניין קל, ראה יוחנן הכהן, דיברין לשבועות, 'אזור דתות וחוקים', טור 358 (מהד' ויסנשטרן, עמ' 43): ארקו בריחי תהומות. והשווה שלמה הבבלי, גוף היוצר, 'אל נישא ארנן בהתעלסה', טורים 31-32 (מהד' פליישר, עמ' 232): חלד להאריק / חירור הזריק. לשימוש בשורש תק"ר כפועל, השווה שמואל השלישי, אהבה לפרשת בראשית, טור 1 (על פי המהדורה העתידית של יהלום): קניתנו כקנין עדינו תקרת רום מתקיר. משוטט כל על פי דברי הימים ב טז, ט: כי ה' עיניו משוטטות בכל הארץ. בסקר בראייה, בהתבוננות על פי ישעיה ג, טז: ומשִׁקְרוֹת עינים.
- 6 אמש ערב. לצירוף 'אמש וגם בוקר', השווה יהושע, יוצר יום חמישי, 'הרנינו ידידים להשריץ בחמישי מים', טור 3 (פליישר, היוצרות, עמ' 345): לאלהים עוזינו האמירוהו בקר ואמש. בוחן בלי חקר השווה למשל ישעיה מ, כח: אין חקר לתבונתו. לצירוף 'בלי חקר', ראה למשל סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 367 (מהד' יהלום, עמ' 106): ספר תולדותיו העצמתה בלי חקר.
- 7 איזן וחיקר תיקן על פי קהלת יב, ט: ואזן וחקר תקן משלים הרבה. ליקר לכבד.
- 9 אז מאז הביטוי הזה מופיע הרבה בפייטנות. ראה למשל שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 4 (להלן): אז מאז היה אחד. הפייטן שלנו בונה גם פיוט אלפביתי שלם על ידי שימוש בצירוף הזה כפתיחה קבועה. ראה שלמה סולימן(?), רהיט לשבועות, 'אז מאז עד לא ארקים', טורים 1-4 (על פי המילון ההיסטורי): אז מאז עד לא ארקים / ברית עולם הקים / אז מאז עד לא גבהי דוק / דתותיו לבדוק וכו'. כגעת כאשר הגיע הזמן לברוא את העולם. ראה נוסח אחר למילה 'עולם': עת. אבל אפשר לפרש גם: כאשר נגע. כלומר כאשר נגע האל בעולם כדי לנטוע אותו. המילון ההיסטורי מפרש את המילה 'געת' לא רק כפועל בצורת מקור: גָּעַת, אלא גם כפועל בזמן עבר: גָּעַת. עולם לטעת השווה ישעיה נא, טז: לנטע שמים וליסד ארץ.
- 10 האל מיהר להתייעץ בתורה על בריאת העולם. השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ג, ו' ע"א-ע"ב: שבעה

דברים נבראו עד שלא נברא העולם, ואלו הן התורה ... תורה מנין שנאמר ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, קדם ר"ל קודם שלא נברא העולם ... מיד נתייעץ הקב"ה בתורה ששמה תושיה לברוא את העולם וכו'. נמלך לשימוש בפועל 'נמלך' בהקשר זה ראה בראשית רבה פ"ח ג, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 58-59: ויאמר אלהים נעשה אדם וגו' (בראשית א, כו) – במי נמלך, ר' יהושע בן לוי אמר במלאכת שמים וארץ נמלך ... ר' שמואל בן נחמן אמר במעשה כל יום יום נמלך ... ר' אסי אמר בליבו נמלך. ראה גם יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 3 (מהד' מירסקי, עמ' 127): נמלך ואין נעדר / שח ואין מאחר. נמלך בדעת לצירוף הזה השווה הושענא, 'למען אב נם יוקח נא', טור 7 (סידור רס"ג, עמ' שצג): למען נמלך בחכמה ודעת ותבונה. בדעת כינוי לתורה. השווה משלי ח, יב: אני חכמה שכנתי ערבה ודעת מזמות אמצא; רש"י למשלי ג, יט: ה' בחכמה יסד ארץ – ע"פ התורה והיא התורה והיא התבונה והוא הדעת; תלמוד בבלי סוטה מט ע"א: ואין דעת אלא תורה. והשווה גם יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 1 (מהד' מירסקי, עמ' 222): אז בדעת חקר / בבינה יעץ / בערמה זמם / בשיכל היתבונן. במועצות ודעת גם זה כינוי לתורה על פי משלי כב, כ: הלא כתבתי לך שלשום (שלישים) במעצות ודעת. והשווה מדרש תנחומא יתרו י: בחדש השלישי, זש"ה הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת, אמר ר' יהושע ברבי נחמיה זו תורה שאותותיה משולשים.

11 כוונת הטור: התורה נתנה עצה לאל. אומר עצה על פי העניין, כנראה יש לנקד: אומר עצה (=נתנה עצה). אבל על פי הניקוד בנוסח הפנים וכן על פי נוסחים אחרים (ראה ח"ג), אפשר להבין גם אחרת (אכן כך מפרש המילון ההיסטורי): אומר (או: אומר) עצה (לו). אבל אז יהיה קשה להבין מי אמר למי. לחונן הדעת כינוי לאל על פי הברכה הרביעית בשמונה עשרה: אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה חננו מאתך חכמה בינה ודעת ברוך אתה ה' חונן הדעת. בנוסח הפנים כתוב: חונן הדעת. כנראה יש להעדיף את הנוסח האחר: לחונן הדעת.

13 האל שמע ('איון', כמו 'האיון') מפי התורה ('מנה') וקיבל ממנה המלצה ('מלץ') לבריא, ואז שמח ('ודץ בעלץ'). השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ג: מיד נתייעץ הקב"ה בתורה ששמה תושיה לברוא את העולם השיבה לו ואמרה רבון העולמים אם אין צבא ואם אין מחנה למלך על מה הוא מולך, ואם אין עם מקלסין למלך איזה הוא כבודו של מלך שמע אדון העולם וערב לו. ודץ בעלץ זהו צירוף של פועל ושם עצם במשמעות נרדפת.

14 האל ברא את השמים ('ערץ') מאש וממים. לדרשת הנוטריקון השווה בראשית רבה פ"ד ז, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 31: ויקרא אלהים לרקיע שמים (בראשית א, ח) נטל הקב"ה אש ומים ופתכן זה בזה ומהן נעשו שמים; במדבר רבה פ"ב ד, ד, מו ע"ג; תלמוד בבלי חגיגה יב ע"א; פסיקתא דרב כהנא פ"כ ג, מהד' מנדלבוים, עמ' 6; מדרש כונן, בית המדרש, ב, עמ' 24. בתרץ במישרים. פיתך ערבב. טיפח ערץ השווה ישעיה מח, יג: ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים.

15 הארץ נבראה משלג שמתחת לכיסא הכבוד. השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ג: הארץ מאיזה מקום נבראה משלג שתחת כסא הכבוד לקח וזרק על המים ונקפאו המים ונעשה עפר ארץ שנאמר כי לשלג יאמר הוא ארץ (איוב לו, ו). בקרץ בחתיכה. סד צורה פייטנית של הפועל 'יסד'.

16 הפסוק הזה מובא גם בפרקי דרבי אליעזר שם.

17-18 האל הוציא אור מתוך חושך. השווה פסיקתא רבתי פמ"ד, קפג ע"א: אין מדת הקדוש ברוך הוא כמידת בשר ודם, מידת בשר ודם מדליק את הנר מתוך הנר, שאין יכול להדליק אורה מתוך אפילה, הקדוש ברוך הוא יתברך שמו כשברא את עולמו היה הכל חושך תוהו ובוהו והוציא אור מתוך חושך, שנאמר והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום (בראשית א, ב).

17 הוכחד ... הכחד כלומר הושמד. ותהו לפירוש 'תוהו' כאופל, השווה פינחס הכוהן, סדר עבודה, 'אקרא בגרון', טור 21 (מהד' אליצור, עמ' 409): ברח אופל ואור הצהיר / וממעי תוהו הזהיר; סעדיה גאון, סדר עבודה, 'בה' יצדקו ויודוהו', טור 7 (סידור רס"ג, עמ' רפא): בארץ תוהו ויכחידהו / ויאר אור וירץ.

- 18 אור זרח הצירוף על פי ישעיה נח, י: וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים; תהלים קיב, ד. וחד המילון ההיסטורי משלים כך, כלומר: ושמח. במאמר אחד הכוונה לבראשית א, ג: ויאמר אלהים יהי אור. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 7 (מהד' מירסקי, עמ' 223): דובר (נ"א: דיבר) והיאיר.
- 19 לסגנון דומה לטור הזה, ראה סידור רס"ג, עמ' רמו: קרא שמים וארץ ויעמדו כאחד.
- 21 השווה לעיל, טור 14. בהכינו שמים על פי משלי ח, כז: בהכינו שמים שם אני.
- 22 רמז לשמים האל רמז לשמים 'שא מים'. ראה בראשית רבה פ"ד ז, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 31: ויקרא אלהים לרקיע שמים (בראשית א, ח) ... ר' יצחק אמר, שאמים, טעון מים. ראה גם אלעזר בירבי קליר, שבעתא לפרשת זכור, 'ויקח המן איור', טור 43 (מהד' אליצור, בתודה ושיר, עמ' 77): רוחם מרמז לשמים שא מים; קרובה ל"ח לחול, יום ב', 'אדיר ונאדר מקולות מים', טור 11 (על פי המילון ההיסטורי): בשני רמז לשמים שא מים. וכן השווה שמואל השלישי, מי כמוכה לשביעי של פסח, אצל ע' פליישר, 'חידושי האסכולה הפייטנית הספרדית בפיוטי היוצר', הספרות, ד (תשל"ג), עמ' 350: וימן לשמים מים שא. אבל שם, הנוסח הנכון בכ"י הוא: רמז לשמים, במקום: וימן לשמים. על פי עדויות אלו, אפשר לשחזר גם את הטור שלנו כאן כנראה כך: בש[ני] שא מים / רמז לשמים.
- 23 על פי בראשית א, ו: ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים. הרקיע עשה רקיע.
- 25 האל חתה את חצי המים ונתנם למעלה. בהחתותו בניין הפעיל משורש חת"י, במובן גריפת גחלים (כך גם אצל המילון ההיסטורי). אבל פרופ' פליישר ז"ל העיר לי שיכול להיות שהוא מלשון חתת ומורא, כמו 'בהפחידו'. דרים שוכנים. כנראה הכוונה למים. עליות המקרים הצירוף על פי שופטים ג, כ: והוא ישב בעלית המקרה, ואילו העניין על פי תהלים קד, ג: המקרה במים עליותיו. כאן כינוי לשמים. ראה ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 131, הע' 10.
- 26 המים התחתונים התחילו לבכות ולהתלונן. בכי תמרורים על פי ירמיה לא, יד: נהי בכי תמרורים. השווה בראשית רבה פ"ה ד, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 34-35: אמר ר' לוי ... קולו שלהקב"ה נעשה מטטרון על המים ... אמר ר' ברכיה לא פרשו המים העליונים מן התחתונים אלא בבכי ... ר' תנחומ' ... ואין קול אלא בכי היך דאת אמר קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים. מוגרים הכוונה למים תחתונים על פי מיכה א, ד: כמים מגרים במורד.
- 27 לכן האל נתן למים התחתונים זכות קדימה לשיר לאל. השווה מדרש עשרת הדברות, בית המדרש, א, עמ' 63: ולמה נקרא שמם בוכים שבשעה שחצה הק"ב את המים חציים נתנם למעלה וחציים נתנם למטה, אותן שנתן למטה התחילו בוכים ואומרי' אוי לנו שלא זכינו להיות קרובים ליוצרינו והיו מעיזות פניהם ורוצות לעלות למרום עד שגער בהם הקדוש ברוך הוא וכבשם תחת כפות רגליו, אז אמרו לפני הקדוש ברוך הוא גלוי וידוע לפניך שבשביל כבודך עשינו, אמר להם הקדוש ברוך הוא הואיל ובשביל כבודי עשיתם דעו באמת שלא אתן רשות למים העליונים לומר שירה לפני עד שיקחו מכם רשות, שנאמר מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה' (תהלים צג, ד). והשווה שלמה סולימן, סדר עבודה, '...' במרומים', טור 41 (להלן). כבירים הכוונה למים עליונים על פי ישעיה יז, יב: כשאון מים כבירים; שם כח, ב. הידורים שבח, שירה לאל.
- 28 הפסוק הזה מובא גם במדרש עשרת הדברות שם.
- 29 בצבא מאורו כנראה הכוונה לרקיע. אגב המאורות נבראו רק ביום רביעי (על פי בראשית א, יד: ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים). לצירוף 'צבא מאורו', ראה מלחמת בני אור בבני חושך, מהד' ידין, עמ' 318: מפרש שחקים צבא מאורות. והשווה גם שמעון בר מגס(?) , סידרא, '....] אתה מראשית', טור 6 (מהד' יהלום, עמ' 281): בהציבך צעד מאורות צבא; יוחנן הכהן, קדושתא למוסף של יום כיפור, סדר, 'אזכר סלה לשם פה לאדם', טור 366 (מהד' ויסנשטרן, עמ' 133): גבהי שחק העטיר מאורות וצבא. הבהיק אמרו הפיץ זוהר דבריו.
- 30 המדובר בבריאת רקיע, שהוא אחד משלושת הדברים שנבראו ביום השני (רקיע, מלאכים, גיהנום).

השווה בראשית רבה פ"א ט, מהד' תיאודור ואלבך, עמ' 96: ג' בריות היה הקב"ה בורא בכל יום ויום, בראשון שמים וארץ ואורה, בשני רקיע וגיהנם ומלאכים. חרקי חדרו כלומר האל ברא שס"ה חלונות. השווה תלמוד ירושלמי ראש השנה פ"ב ה"ה, נח ע"א: שלש מאות וששים וחמש חלונות ברא הקב"ה שישתמש בהן העולם מאה ושמונים ושתים במזרח ומאה ושמונים ושתים במערב ואחת באמצעו של רקיע שממנו יצא מתחילת מעשה בראשית. חדרו בנוסח הפנים כתוב: הדרו, אבל יש להעדיף את הנוסח: חדרו.

31 הכוונה לבריאת המלאכים. ברא להדרו השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ד, ט ע"א-ע"ב: בשני ברא הקב"ה את הרקיע והמלאכים ואשו של בשר ודם ואשו של גיהנם ... ד' כתות של מלאכי השרת מקלסין לפני הקב"ה. וכן סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 54 (מהד' יהלום, עמ' 156): כל צבאם נועד / וכורעים לבוראם. מלאכי הדרו השווה למשל כינויו החוזר של מטטרון בספר חנוך השלישי: מלאך שר הפנים הדר מרום כל. ראה פ' שפר, קונקורדנציה לספרות היכלות, א, עמ' 178-179.

32 פסוק זה מדבר על המלאכים: ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו.

33 משני יום החל מהיום השני של הבריאה.

34 מתחדשים בכל יום בכל יום המלאכים משבחים את האל וחוזרים לנהר האש, והאל מחדש אותם. השווה שמות רבה פט"ו ו, כו ע"ד: המלאכים מתחדשין בכל יום ומקלסין להקב"ה והן חוזרין לנהר אש שיצאו ממנו ושוב האלהים מחדשן ומחזירן כשם שהיו בראשונה; שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים', טור 47 (להלן): דלוקים ומתחדשים.

35 המדובר בבריאת גיהנום. צר צורה פייטנית של הפועל 'יצר'. מחללי יום הכוונה לרשעים המחללים את השבת. ראה נחמיה יג, יז: ומחללים את יום השבת. כלומר האל ברא גיהנום בשביל הרשעים האלה. השווה בראשית רבה פ"א ט, מהד' תיאודור ואלבך, עמ' 85: גיהנם ניסוקת לרשעים. וכן סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טורים 57-58 (מהד' יהלום, עמ' 156): גחלי עלוקה / ערך והסיק // לאכול בתוכה / כל זירי רשע; וכן יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 12 (מהד' מירסקי, עמ' 180).

36 זה גיהנום. השווה תרגום נביאים על אתר, מהד' שפרבר, ג', עמ' 127: בגיהנם דאשתא דלקא בה כל יומא.

37 האל הדליק את אשו של גיהנום בשביל רשעים ('אומרי יש שני'). ביערה את האש, הגיהנום. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 12 (מהד' מירסקי, עמ' 180): גם מדורת אש / לשונאיק הסקת / ומאש וממים / אוהביך תציל. אומרי יש שני הכוונה לכל מי שאינם מאמינים באל אחד. כך למשל הפרסים שהדת שלהם מבוססת על אמונה בשתי רשויות. ולא נראה שהפייטן מתכוון דווקא לנוצרים, שהרי לדעתם יש גם שלישי (הערת פרופ' פליישר ז"ל). יש שני לשימוש בביטוי 'יש שני' לעומת 'אין שני' (בטור הבא), השווה למשל פיוטי ינאי, מהד' רבינוביץ, ב, עמ' 142: דעו כי יש אחד ואין שיני לו; ושם, עמ' 145: אין שיני יש אחד / בכך יש שיני ואין אחד / גם אין אל שיני יש אל אחד / די עולם שנים ולא עולם אחד; וכן אגדת בראשית (מהד' ש' בובר, קרקוב תרס"ג) פל"א, כז ע"ב: טפס לבם של שקרנין, שהן אומרים יש לו בן להב"ה ... לפיכך שלמה אומר יש אחד ואין שני וגו' ומפני חיבתן של ישראל קרא אותן בנים שנאמר בני בכורי ישראל (שמות ד, כב).

38 האל ברא את העולם הבא בשביל צדיקים ('לומדי אין שני'). עולם שני הכוונה לעולם הבא. לשימוש בביטוי 'עולם שני', השווה מחזור לשבועות, מהד' י' פרנקל, עמ' 188: עולם הוכן באות שני כי יש עולם שני / אנכי באות ראשון כי הוא אחד ואין שיני; פיוטי יהודה, מהד' ון-בקום, עמ' 114: ליצחק עולם שני תחדש להגבר; וכן שלמה סולימן, קדושתא לסוכות, מגן, 'וארץ ארעיל בפצח ניגוני', טור 17 (מהד' הכהן, עבודת דוקטור, ב, עמ' 286): עולם שני לחדש לניניו להגביהם. לומדי אין שני הכוונה לצדיקים הלומדים את התורה. בנוסח הפנים כתוב: לומדי שנוני. אבל יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"ג): לומדי (או: לְמִידִי) אין שני. ואז תהיה תקבולת נאה בין 'אומרי יש

- שני' בטור הקודם ובין 'לומדי אין שני' כאן. לדיון בתקבולת הזאת, ראה ע' הכהן, א, עמ' 133.
- 39 בהבראו אולי יש להדיף את הנוסח (ראה ח"נ): בְּפָנָיו. כלומר כוונת הטור: כאשר האל פירש ובירר ביום השני לבריאה את מעשה בריאת הדוק (שמים) השני. דוק שני 'דוק' הוא כינוי לשמים על פי ישעיה מ, כב: הנוטה כדק שמים. 'דוק שני' – אולי הכוונה לרקיע שנברא ביום שני, לעומת השמים שנבראו ביום ראשון. לשימוש בביטוי 'דוק שני', ראה יוסף בירבי ניסן, שבעתא לטל, 'אתיצבה לצמחי פרח לוקח מחוח ונוטל', טור 33 (על פי המילון ההיסטורי): והמחיל קור וחום ודוק שיני נטל. והפייטן שלנו עצמו משתמש בביטוי הזה במקום אחר. ראה שלמה סולימן, גוף היוצר לפרשת בראשית, 'אריגי רום גבוהים', טורים 22-24 (על פי המילון ההיסטורי): שמים להמטיר ארץ דשני / צררם בדוק שני / ויהי ע' וי' ב' יום שני.
- 40 גם בגוף היוצר שלו לפרשת בראשית (הנזכר בטור הקודם), הפייטן שלנו מסיים את הסטרופה בפסוק הזה.
- 41 המים נקוו לעמקים ועלתה האדמה. השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ה, יא ע"ב – יב ע"א: וכשיצא הדיבור מפי הגבורה יקוו המים (בראשית א, ט) עלו מקצות הארץ ההרים והגבעות ונתפזרו על פני כל הארץ ונעשים עמקים על תוכה של ארץ ונתגלגלו המים ונקוו לעמקים. גיא כינוי פייטני נפוץ לארץ (על פי המילה היוונית ἡψ, וראה י' יהלום, שפת השיר, עמ' 42). השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 82 (מהד' יהלום, עמ' 73): גיא הקרשתה. החסיף כמו חשף, גילה. גיא החסיף לביטוי זה, ראה יני, קדושתא לבראשית, 'א.. הפצחת', טור 19 (על פי המילון ההיסטורי): יופי פני גיא היחספתה; שירמן, שירים חדשים מן הגניזה, עמ' 11 (יוסף בירבי ניסן): לאילנות ודשאים החסיף אדמה ממים; שמואל השלישי, מי כמוכה לשביעי של פסח (טור 22), אצל ע' פליישר, 'חידושי האסכולה הפייטנית הספרדית בפיוטי היוצר', הספרות, ד (תשל"ג), עמ' 350: החסיף פני נשי. נוזליה הכוונה למים. האסיף כמו אסף, כלומר הקווה.
- 42 כוונת הטור: האל הקווה את המים וגילה את האדמה, לשם כך שבני אדם יוכלו לאסוף יבול מן הגורן. גורניה באסיף הצירוף על פי דברים טז, יג: באספך מגרנך ומיבךך. באסיף בחג האסיף. להעיש לשון איסוף והתקבצות על פי יואל ד, יא: עושו ובאו כל הגוים מסביב ונקבצו שמה הנחת ה' גבוריה. משמעותו של השורש עו"ש במקרא היא כמו למהר. אבל על פי פירוש הקדמונים לפסוק הזה, משמעותו כמו לאסוף (הערת פרופ' פליישר ז"ל). להעיש ולהאסף צירוף של שתי מילים נרדפות: איסוף והתקבצות.
- 43 הסיף כמו סיים, קבע, מלשון סוף וקץ. גבולם הסיף כלומר: קבע את הגבול בין הים ובין האדמה. השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ה, יב ע"א: מיד נתגאו המים ועלו לכסות הארץ כבתחלה עד שגער בהם הקב"ה וכבשן ונתנם תחת כפות רגליו ומדדן בשעלו שלא להוסיף ולא לגרוע ועשה חול גבול לים כאדם שהוא עושה גדר לכרמו וכשהן עולין ורואין את החול לפניהם חוזרין לאחוריהם שנאמר האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים (ירמיה ה, כב). גם לו האל אמר לים את האמירה בטור הבא. בכסיף המילה הזו מתועדת רק כאן (על פי המילון ההיסטורי). המשמעות כאן אינה ברורה, אבל נדמה לי שהכוונה: בביוש, כלומר האל ציווה לים באופן מבייש ומכסיף את פניו.
- 44 לציטוט הפסוק הזה בהקשר זה, השווה במדבר רבא פ"ח כב, עז ע"ב: מה עשה הקב"ה כבשן ודרכן וקבלן הים ... וכתוב האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים (ירמיה ה, כב) וכתוב ואמר עד פה תבא ולא תוסיף (איוב לח, יא).
- 45 גלם מירץ כנראה יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): גלי מרץ. כלומר, גלי הים העזים והנמרצים. בערץ בכוח ועוז.
- 46 גאונם יחד עם המילה 'גלם' בטור הקודם, השווה המשך הפסוק המצוטט בסוף הסטרופה הקודמת (טור 44) (איוב לח, יא): ופא ישית בגאון גליך. בהירץ לשון רצון ופיוס. ראה גם ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 168. בלי לכסות ארץ הצירוף על פי תהלים קד, ט: גבול שמת בל יעברון בל ישבון

- לכסות הארץ. יחד עם הביטוי 'גדר בעדם' בטור הבא, השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 22 (מהד' מירסקי, עמ' 130): גדר בעדם / בל יכסו ארץ.
- 47 גדר בעדם פרץ הצירוף השווה ישעיה נח, יב: וקרא לך גדר פרץ. ומד מי ארץ על פי ישעיה מ, יב: מי מדד בשעלו מים. מד צורה פייטנית של הפועל 'מדד'. מי ארץ בנוסח הפנים כתוב: מארץ. כנראה יש להעדיף את הנוסח: מי ארץ.
- 48 פתיחת הפסוק הזה 'מי מדד בשעלו מים' נרמזת כבר בצלעית השנייה של הטור הקודם.
- 49 על פי ירמיה ה, כב: אשר שמתי חול גבול לים חק עולם ולא יעברנהו ויתגעשו ולא יוכלו והמו גליו ולא יעברנהו. השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ה, יב ע"א (המצוטט לעיל); סדר עבודה, 'אז בין כול', טור 116 (מהד' יהלום, עמ' 75): כי חקתה בעדם / בלי חוק יעברו.
- 50 האל התנה עם הים וציווה אותו שיקרע לפני משה. השווה בראשית רבה פ"ה ה, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 35: אמר ר' ירמיה בן אלעזר לא עם הים בלבד התנה הקב"ה אלא עם כל שנברא בששת ימי בראשית ... צויתי את הים שיקרע ואת השמים שישתתקו לפני משה האזינו השמים וגו'. גאים כינוי למצרים. השווה תוספתא סוטה ג, יג, עמ' 163: מצרים לא נתגאו לפני המקום ברוך הוא אלא במים. להצליח להצליח את המצרים כמו אבן. השווה מדרש ויושע, בית המדרש, א, עמ' 46: וראו ישראל והכירו כל אחד שונאיו ונטלו כל כספם וזהבם ולאחר שראו נקמתם הצליחם הק"ב כמו אבן. מצולם המילה 'מצול' היא צורה פייטנית של 'מצולה'. ראה שמות טו, ה: תהמת יכסימו ירדו במצולת כמו אבן.
- 51 גזי סלולם הכוונה לישראל ההולכים בים. והשווה שלמה סולימן, 'וארץ אצהיל', טור 47 (ו') פדבה, "וארץ אצהיל בשירות מנושקות" – קדושתא לפסח לשלמה סולימן, קבץ על יד, ס"ח יא (כא) חלק ב, עמ' 29): סלסלוהו ורוממוהו יונקים ועוללים בים גזים. הפייטנים משתמשים לעתים קרובות בביטויים כמו 'גזי ים' או 'גזי מים'. סלולם דרכם, השווה להלן, טור 285. כיפותיו ראה גם נוסח אחר (ח"נ): כיפותיך. הים נעשה כמו כיפה. השווה מכילתא דרבי ישמעאל מסכתא דויהי בשלח פ"ד, עמ' 100: עשרה נסים נעשו לישראל על הים נבקע הים ונעשה כמין כיפה שנאמר נקבת במטיו ראש פרזיו יסערו להפידני (חבקוק ג, יד). להסלילם להדריכם.
- 52 השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 57 (להלן): המים היו כחומות.
- 53 האל אמר כבר בזמן הבריאה את כל מה שיהיה בעתיד. גד אמר, מלשון הגיד. בנוסח הפנים כתוב: גר. יש להעדיף את הנוסח: גד. מראש ועד תיכל לצירוף השווה קהלת ג, יא: מראש ועד סוף; יוסף אבן אביתור, נשמת, 'נשמת ישראל עמך שארית אום עמוסה', טור 26 (על פי המילון ההיסטורי): חק יום ביום מראש ועד תכל. 'תיכל' כמו תכלית, כלומר סוף.
- 54 האל ברא מיני צמחים ביום השלישי, כדי שבני אדם שייבראו ביום השישי יוכלו לאכול אותם. גיא הדגין באוכל השווה פיוטי יניי, מהד' זולאי, עמ' שסב: תגיל גיא וגרניה להדגין. גיא כינוי לארץ. הדגין מילא בדגן. טרם זורעי אוכל קודם לבריא בני אדם שהם זורעי אוכל.
- 55 גומל ומאכל וכו' כל אלה כינויים לאל.
- 56 רישא של הפסוק הזה מובא גם בסוף הפרק ה"א (על מעשה היום השלישי לבריאה) של פרקי דרבי אליעזר, יג ע"א: וכתוב כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים וגו', והשווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 77 (מהד' יהלום, עמ' 159): דשון זרע / תת לזורע.
- 57 גאיות ארצות. העשיב הדשיא בנוסח הפנים כתוב: העשב להדשיא. יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): העשיב והדשיא. כלומר צירוף של שני פעלים בבניין הפעיל משמות עצם 'דשא' 'עשב' (בראשית א, יא). ואז השווה שמואל השלישי, מי כמוכה לשביעי של פסח (המצוטט לעיל, טור 22), עמ' 350: החסיף פני נשי / והעשיב והצמיח והדשיא.
- 58 נישו כינוי לארץ על פי תהלים פח, יג: בארץ נשיה. לסובע נפשי על פי משלי יג, כה: צדיק אכל לשבע נפשו. השווה גם נוסח אחר (ראה ח"נ): לְרַקְקִי נְגוּשִׁי. כלומר: גם במים וגם באדמה.
- 61 דילק הדליק, הבעיר. עליונים הכוונה למלאכים שבשמים. דילק בעליונים הפייטן שלנו משתמש

בביטוי זה גם במקום אחר. ראה שלמה סולימן, אופן לפרשת פנחס, 'אל זוכר ברית ראשונים', טורים 1-2 (על פי המילון ההיסטורי): אל זוכר ברית ראשונים / גדודי שחק דילק בעליונים. תחתונים הכוונה לבני אדם שבארץ.

62 דוהרים בנוסח הפנים כתוב: אור דוהרים. התיבה 'אור' מיותרת בשביל האקרוסטיכון. 'דוהרים' – רצים. כאן הכוונה למאורות. השווה נחום ג, ב: וסוס דהר ומרכבה מרקדה. מעונים חלונות הרקיע. לחצי לסימני. בנוסח הפנים נראה שכתוב בטעות: לחצו. לשימוש במילה 'חצים' בהקשר זה, ראה חבקוק ג, יא: שמש ירח עמד זבלה לאור חציך יהלכו לנגה ברק חניתך. אולי הכוונה כאן: האל ברא את המאורות וסידר את מסלולם כדי שיידעו על פיו את תקופות הזמנים. השווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טורים 83-84 (מהד' יהלום, עמ' 160): הכין למו מסלול / בכיפת רקיע // להורות זמנים / ובינת עתים. ולמקור לרעיון הזה, השווה קדמוניות היהודים (יוסף בן מתתיהו [פלביוס יוספוס], מהד' א' שליט, 'ירושלים תש"ד) ספר ראשון, א:א, עמ' 6: ביום הרביעי קישט את השמים בשמש והירח ובשאר הכוכבים וציום על תנועותיהם ומסלוליהם, שאפשר יהיה לסמן לפיהם את תקופות הזמנים. רשיונים כנראה הכוונה לסנהדרין, שיש להן שלטון ('רשיון'). לעניין, השווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טורים 95-96 (מהד' יהלום, עמ' 162): הממם יבינו / תחכמוני שבת // לעבור שנים / וראשי חדשים.

64 השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים, טור 76 (להלן).
65 בהתחלה היו שני המאורות שווים ושקולים כאחד. השווה מדרש כונן, בית המדרש, ב, עמ' 26: והיו שניהם שווים ושקולים כאחד הה"ד ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים (בראשית א, טז). דאות שני המאורות היו 'עפים' בשמים. בתאום ברצונם. 'תא' – צורת המקור של השורש תא"ו בבניין קל. אבל השווה גם נוסח אחר (ראה ח"נ): בתיבם, כלומר בתיבתם (=בשמים). יחד שיווים כלומר, השווה אותם יחד. ראה משולם בר קלנימוס, סדר עבודה, 'אשוחח נפלאותים', טור 11 (מחזור ליום כיפור, עמ' 448): והארת נאור אורים גדולים / והשויתם יחד לעתותם חלים.

66 דגולים בחוום שני המאורות היו מצוינים ('דגולים') בשבח לאל. השווה תהלים יט, ג: יום ליום יביע אמר ולילה יחיה דעת, והשווה גם שם צב, ג: להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות. 'בחווים' – כמו בַּחֲוֹתָם. ואילו ע' הכהן מפרש את המילה כשם עצם מחודש מהשורש הארמי חו"י, במובן: במראם. ראה הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 154. שקולים השווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 86 (מהד' יהלום, עמ' 161): שקולים זה בזה / כשני קצינים.

67 דרך חיוום האל ציוום על מסלוליהם. השווה לעיל, טור 62. אומר ציוום האל ציוום לשבח. השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טורים 126-127 (מהד' יהלום, עמ' 77): וצויתה ועמדו / כצירי אמונה // להגיד חסדיך / ולספר אמונתך.

69 האל הקטין את הירח משום שהוא קטרג על השמש וביקש מהאל להגדיל אותו. השווה מדרש כונן, בית המדרש, ב, עמ' 26: שניהם היו גדולים עד שקטרגה הלבנה על החמה ... אמר הקב"ה גלוי וידוע לפני שבדעתך שאגדיל אותך ואמעית אותו הואיל וקטרגת עליו לך את ומעטי את עצמך אחר מן ששים לאור החמה. דק הקטן, כינוי לירח.

70 מעתה ואילך תפקידו של הירח נעשה לעיבור חודשים ושנים. השווה בראשית רבה פ"ו א, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 39: לא נברא להאיר אלא גלגל חמה בלבד, אם כן למה נבראת לבנה, למועדים, כדי לקדש בה ראשי חדשים ושנים; וגם שוליים לתרגום נאופיטי לבראשית א, יד, מהד' דיאז-מאצ'ו, עמ' 5: ויהוון לאתין ולזמנין ולמקדש בהון עבור רישי ירחין ושנין; וכן סדר עבודה, 'אז באין כול', טורים 144-145 (מהד' יהלום, עמ' 78): ובמנות זקיניך / רגעי חודש ושנים // ימעטו צעירה / למען תקדש; סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 96 (מהד' יהלום, עמ' 162): לעבור שנים / וראשי חדשים. דורי דורים דורי דורות. הוסדר ... יוסדר משונה קצת הדבר שהפייטן חוזר ומשתמש באותו פועל רק בשינוי זמנים. על פי נוסחים אחרים (ראה ח"נ), ייתכן שיש לגרוס 'וסדר' במקום 'יוסדר'. אז המחצית השנייה תהיה: לעיבור וסדר, והכוונה: לסדר העיבור.

- 71 מחנהו של הירח (דיגלו') הודר, שהאל ציווה שיהיו הכוכבים ('צבא נאדר') מלווים את לכתו כדי לפצותו על שהוקטן. השווה בראשית רבה פ"ד, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 43: כך אמר הקב"ה הואיל והלבנה הזו מיעטה עצמה להיות שולטת כלילה גוזר אני עליה בשעה שיוצאה יהיו הכוכבים יוצאין עימה וכשנכנסת יהיו הכוכבים נכנסין עמה. דיגלו ... בצבא לצירוף השווה במדבר א, נב: איש על דגלו לצבאתם.
- 73 הסטרופה הזו מדברת על הדממת המאורות המשולשת. בטור זה הפייטן מדבר על בקיעת ים סוף, וזאת הדממת המאורות הראשונה. השווה בראשית רבה פ"ה ה, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 35: צויתי את הים שיקרע ואת השמים שישתתקו לפני משה האזינו השמים. דימם הדמים, השתיק. עם קנה לו כינוי לישראל על פי שמות טו, טז: עד יעבר עם זו קניית. בגוזרו שבילו השווה תהלים קלו, יג: לגזר ים סוף לגזרים. אבל השווה גם ח"נ: בגיזרי.
- 74 ההדממה השנייה היא מקרהו של יעקב, שהאל השקיע לו חמה שלא בעונתה בצאתו לחרן. השווה בראשית רבה פס"ח י, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 780: כי בא השמש מלמד שהשקיע הקב"ה חמה שלא בעונתה בשביל לדבר עם יעקב אבינו בציונה; וכן דברים רבה פ"י ב, קיח ע"א: בא יעקב ועשה את היום לילה ששקע לו הקב"ה את השמש שלא בעונתה שנאמר ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש (בראשית כח, יא). זבולו הכוונה לשמים. חלק חבלו כינוי ליעקב על פי דברים לב, ט: כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.
- 75 המדובר במקרהו של יהושע כהדממה האחרונה. השווה בראשית רבה פ"ה ה, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 35: צויתי את השמש ואת הירח שיעמדו לפני יהושע; וכן דברים רבה פ"י ב, קיח ע"א (מייד לאחר הקטע המצוטט בטור הקודם על יעקב): בא יהושע ועשה הלילה יום שנא' שמש בגבעון דום (יהושע י, יב) וכן השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טורים 136-137 (מהד' יהלום, עמ' 78): ונער ימשל במ / במלחמת עיזוז // וידומו בגבעון / ויעמדו באילון; סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 97 (מהד' יהלום, עמ' 162): הדמימם בעמק / נער מבחוריו; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 26 (מהד' מירסקי, עמ' 131): עד משרת אהל / ידמימם בעמק. בהעלו בהעלותו. בן פורת כינוי ליהושע, שהיה משבט אפרים בן יוסף שנקרא 'בן פורת'. הצירוף על פי בראשית מט, כב: בן פרת יוסף.
- 76 המדובר ביוסף.
- 77 דעת מדעי כינוי לתורה. על פי משלי ז, ד: אמר לחכמה אחתי את ומדע לבינה תקרא. המליון ההיסטורי מפרש את המילה השנייה: מדעי, אבל ראה ח"נ: מודעי, הודיעי הודיעני.
- 78 על פי בראשית א, יד: והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים. השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 144 (מהד' יהלום, עמ' 78): ובמנות זקניך / רגעי חודש ושנים; סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 84 (מהד' יהלום, עמ' 160): להורות זמנים / ובינת עתים. ריגעי ועיתותי שעי לצירוף השווה בראשית רבה פ"ט, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 85: הקב"ה שיודע רגעיו ועתיו ושעותיו. שעי 'שע' במקום 'שעה', 'שעים' במקום 'שעות'. הפייטן שלנו משתמש בצורה הזו עוד בשני מקומות. ראה פיוטי שלמה סולימן, מהד' הכהן, עבודת דוקטור, ב, עמ' 150 (בהערה): עוברי צללי שעים; שם, עמ' 116 (בח"נ): כגעו שעים. ראה ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 161.
- 81 על פי בראשית א, כ: ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף על הארץ על פני רקיע השמים. לדיון מבנה התקבולת בטור הזה, ראה ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 133. לטופף לשון הליכה. השווה ישעיה ג, טז: הלוך וטפוף תלכנה. השחיץ לשון בריאת בני שחץ (איוב כח, ח; שם מא, כו). השווה ינאי, קדושתא לבראשית, 'א.. הפצחת', טורים 25-28 (על פי המילון ההיסטורי): ממים שרץ השרצתה / ורוב מינים הישחצתה / נוצה ואברה היעפפתה / מרקק מים היעפתה; יוצר לשבת, 'אברך לאיום ונורא', טור 36 (על פי המילון ההיסטורי): ובריה ועקלתון ותנין השחיץ. לנפוף לשון תנועה והרמה. השווה ישעיה י, לב: ינפף ידו.
- 82 העיט הכוונה לעוף בכלל על פי יחזקאל לט, ד: לעיט צפור כל כנף. לעופף לשון טיסה. והשרץ

בנוסח הפנים כתוב: והשריף. יש להעדיף את הנוסח: והשריף. לרופף לתנועה ורעידה. השווה שלמה סולימן, אופן לפרשת חיי שרה, 'אנשים מהלכים', טורים 13-15 (על פי המילון ההיסטורי): ישרה רגליהם / כנף רינוניהם / לרופף בכנפיהם; יהודה בירבי בנימן, זולת לפרשת משפטים, 'וינהום עליו תופש ארץ', טור 9 (מהד' אליצור, עמ' 152): שרפים עומדים צופים בכנפיהם לרופף.

83 העוף נברא מן הרקק. השווה תלמוד בבלי חולין כז ע"ב: עוף שנברא מן הרקק. המוטיב הזה משמש הרבה בסדרי עבודה. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 29 (מהד' מירסקי, עמ' 132); סדר עבודה, 'אסוחח פועל שוכן', טור 6 (מהד' מלאכי, עמ' 93); שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 80 (להלן); בנימן, סדר עבודה, 'אייחד שם הנכבד', טור 33 (מהד' הברמן, עמ' 50); נחמיה בן שלמה, גשם, טור 132 (מהד' קצומטה, עמ' 161); שלמה הבללי, סדר עבודה, 'אדרת תלבושת', טור 101 (מהד' פליישר, עמ' 161); שלמה אבן גבירול, סדר עבודה, 'אלהים אל ראשון', טור 55 (מהד' ירדן, עמ' 255). הרקק אפשר גם לנקד את המילה 'הַרְקֵק'. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 80 (להלן): מרקק. ציפף לשון צפיפות. כמו גיבש. ממי יפף כלומר ממים אשר האל השפיר. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 80 (להלן): והשריץ מרקק מים מושפר. 'יפף' מלשון יפפה. המילון ההיסטורי מפרש את המילה כפועל בבניין פיעל. אבל אפשר גם לפרש אותה כשם עצם 'יפף'. ראה גם ח"נ על אתר.

85 האוכל ... משם חפר על פי איוב לט, כט: משם חפר אכל. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 79 (להלן): ומשם למו אוכל חפר. לסנפר חידוש פועל על פי שם העצם 'סנפיר'. אבל השווה נוסח אחר בשני כתבי יד (ראה ח"נ): לסנופר. ואיני יודע לפרש את המילה הזו בנוסח האחר.

86 הרחיף הניף. שמי שפר כינוי לשמים על פי איוב כו, יג: ברוחו שמים שפרה. 'שָׁפַר' – אפשר לנקד גם 'שָׁפַר'. הפייטן שלנו משתמש בצירוף הזה עוד בשני מקומות אחרים. ראה שלמה סולימן, גוף היוצר לפרשת נח, 'אנשי דור המבול צורם בזנוח', טורים 19-20 (על פי המילון ההיסטורי): כל הארץ בשלותם אפרפר / לשחתה משמי שפר; שלמה סולימן, גוף היוצר לפרשת בא, 'את לב מכביד ומקשה', טור 4 (על פי המילון ההיסטורי): גבורתי אודיע משמי שפר. כל בשליש עפר על פי ישעיה מ, יב. אך אולי יש להעדיף את הנוסח האחר (ראה ח"נ): מתניף עפר. והכוונה לעוף. 'מתניף' – השרשת תי"ו מלשון תנופה. השווה פיוטי שמעון בר יצחק, מהד' הברמן, עמ' נז: מרקק התניף אברה ונוצה. וראה ייבין, חילופי גזרות, עמ' 176.

87 הוצב למספר הצירוף על פי דברים לב, ח: יצב גבלת עמים למספר בני ישראל. ולא ניספר לצירוף השווה למשל בראשית טז, י: ולא יספר מרב.

88 השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 80 (להלן).

89 כוונת הסטרופה: האל ברא את הלוייתן ביום החמישי כדי שישראל יאכלו אותו ביום הגאולה. לבריאתו של הלוייתן ביום החמישי השווה בראשית רבה פ"ז ד, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 52: ויברא אלהים את התנינים וגו' ... זה בהמות ולוייתן; וכן פרקי דרבי אליעזר פ"ט, כג ע"א: חמישי השריץ מן המים לויתן נחש בריח; ושם פ"י, כז ע"א: אמר יונה ללויתן בשבילך ירדתי לראות מקום מדורך שאני עתיד ליתן חבל בלשונוך ולהעלותך ולזבוח אותך לסעודה הגדולה של צדיקים. מחופשת כינוי לישראל, שנעשו עם חופשי כששוחררו מעבדותם במצרים. מעיו עשת כינוי לאל. הצירוף על פי שיר השירים ה, יד: מעיו עשת שן מעלפת ספירים. פליישר העיר לי שאי אפשר שצירוף המציין בשה"ש את הדוד ישמש כאן את הפייטן שלנו ככינוי ללויתן. השווה למשל אלעזר בירבי קליר, קדושתא לשבת נחמו, פיוט ח, 'ותנחם אום מכל אנחותיה', טור 316 (מהד' אליצור, קדושה ושיר, עמ' 30): כגזירת נואם מעיו עשת (=האל). אבל שירמן מפרש אותה ככינוי ללויתן, שמעיו עשויים עשת, ומציין שבאיוב מדומים חלקי גופו של בהמות לנחשת ולברזל (מ, יח). ראה

- שירמן, הקרב בין בהמות ולויתן, עמ' 31.
- 90 המשוך ... בחכה על פי איוב מ, כה: תמשך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשנו. יום תחבושת 'תחבושת' – לשון רפואה. כאן הכוונה ליום הגאולה על פי ישעיה ל, כו: ביום חבש ה' את שבר עמו. מאוששת חזקה.
- 91 לוכדו ברשת לצירוף השווה תהלים ט, טז: ברשת זו טמנו נלכדה רגלם, וכן שם לה, ח. ובהקשר של לויתן, השווה רלב"ג לאיוב מ, כד: ואמר האם יראה בעיני האדם שיוכל לקחת אותו כמו שיקח שאר הדגים וינקוב אפו במוקשים ללכדו בחכה היא הרשת שצדין בה הדגים; וכן רלב"ג לאיוב מא, כו: התוכל למשוך לויתן ברשת כמו הענין בשאר הדגים. כי מיד נדרשת לצירוף השווה בראשית ט, ה: ואך את דמכם לנפשתיכם אדרש מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחי אדרש את נפש האדם. ואילו השווה פירושו של שירמן לקטע הזה, הקרב בין בהמות ולויתן, עמ' 31: אם תדרש יד (של בשר ודם). אבל אולי הנושא של הפועל 'נדרשת' הוא 'הרשת'.
- 93 הסנפירים לטהור מסימני הכשרות בדגים על פי ויקרא יא, ט: כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו. 'לטהור' – על פי ניקוד בכ"י אחד (ראה ח"נ). כמובן אפשר לנקד גם כפועל 'לטהור' (כך אצל שירמן). קשקשי יאור כינוי לדגים על פי יחזקאל כט, ד: והדבקותי דגת יאריך בקשקשתיך והעליתיך מתוך יאריך ואת כל דגת יאריך בקשקשתיך תדבק. בנוסח הפנים אפשר לקרוא גם 'קשקשו' (כך אצל שירמן).
- 94 קשה לפרש את הטור הזה, ויש לו גם נוסחים שונים. הזמין לדהור אולי הכוונה: האל הזמין את ישראל למהר ('לדהור') אל הסעודה. ואילו לדעת פרופ' פליישר ז"ל, לפי שהסעודה המכוונת אמורה להיערך בקץ הימין, פלא הוא מה טעם יזמין האל את ישראל לבוא שמה בדהרה, ומה רע לו שיבואו בנחת וביישוב הדעת. לדהור כנראה לשון מהירות. ואילו פליישר מפרש את המילה כלשון גאות וגדולה ורוממות (ראה זולאי, ארץ ישראל ופיוטיה, עמ' 467). אבל יש גם להעיר שהמילון ההיסטורי קרא את המילה כאן, לא 'לדהור', אלא 'לזהור' (אמנם אפשר לקרוא גם כך בכ"י), ואז המשמעות היא, או לשון זהירות ואזהרה, או לשון זוהר. ועוד יש נוסח אחר המופיע בשני כתבי יד (ראה ח"נ): לנהור. מכל מקום, קשה לדעת מה הייתה כאן הכוונה המקורית של הפייטן. המנהירים למהור לדעתו של פרופ' יהלום, כנראה יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): המהירים למהור, והכוונה לישראל הממהרים לשלם מוהר. 'המנהירים' – לשון הליכה וזרימה.
- 95 ביום החמישי נבראו כל מיני דגים, טמאים וטהורים, וצריך להבחין ביניהם. השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ט, כא ע"א: בחמישי השריץ מן המים כל מין דגים זכרים ונקבות, טמאים וטהורים. בשני סימנים הם מטהרים בסנפיר וקשקשת. לנהור להבהיר, להסביר. לבהור בנוסח הפנים כתוב: לבחור. יש להעדיף את הנוסח האחר (ראה ח"נ): לבחור. כלומר, לצרף ולברר. השווה פיוטי רס"ג, מהד' טובי, עמ' 31: תפתע פתע אתות מלאכיך בדהור / תרמות מתרומותי לצרף ולברר ולבהור / להבדיל בין הטמא ובין הטהור.
- 97 להחמישי לזרז אותי, על פי שמות יג, יח: וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, שתרגומו: ומזרזין (הערת פליישר). אבל המילון ההיסטורי מפרש את המילה כלשון המספר חמש. בתורות חומשי בחמשה חומשי תורה.
- 98 המגיה אמש כינוי לאל. השווה שמואל ב כב, כט: ה' יגיה חשכי. אמש הערב שלי. ומזריח שמש כינוי לאל. השווה בראשית רבה פנ"ח ב, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 619: וזרח השמש ובא השמש וגו' (קהלת א, ה) אמר ר' אבא וכי אינן יודעין שזרח השמש ובא השמש, אלא קודם עד שלא ישקיע הקב"ה שמשו שלצדיק הוא מזריח שמשו שלצדיק חבירו.
- 99 הוצהר הוזהר. לחפשי לשחרר אותי.
- 101 הסטרופה כולה מבוססת על מה שנאמר בפרקי דרבי אליעזר פי"א, כז ע"א-ע"ב: בששי הוציא מן הארץ בהמות שהוא רבוע בהררי אלף (תהלים נ, י) ובכל יום ויום מרעיתו אלף הרים ובלילה הם נצמחין מאליהן כאלו לא נגע בהם שנאמר כי בול הרים ישאו לו (איוב מ, כ) ומי ירדן להשקותו

שמימי הירדן סובבין את כל ארץ ישראל חציין למעלה מן הארץ וחציין למטה מן הארץ שנאמר יבטח כי יגיד ירדן אל פיהו (איוב מ, כג). השווה גם פסיקתא דרב כהנא פ"ו א, עמ' 112-113; וכן סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 180 (מהד' יהלום, עמ' 82): אבוסיו אלף הר / ומשקיו ירדן. ברביעהו במשכבו. לצורה 'קביע', כמו רביצה, ראה שמעון בר מגס, קדושתא לבראשית, 'ויתחזק באומן', טור 20 (על פי המילון ההיסטורי): וישב ברגש ברוך לרחם רביעיו (=בניו). התיר הרים מרעהו כל יום הבהמות אוכל אלף הרים ושותה מי ירדן.

102 אלף הרריהו על פי תהלים נ, י: בהמות בהררי אלף. הרעהו האל האכיל את הבהמה.

103 להכיל משקהו לצירוף השווה ירמיה ב, יג: בארת נשברים אשר לא יכלו המים.

104 הפסוק הזה משמש גם בסוף הציטוט מפרקי דרבי אליעזר, לעיל.

105 צר עולמים לצירוף השווה ישעיה כו, ד: כי ביה ה' צור עולמים. צר לשון צורה וציור. השווה ספרי דברים פס"ז ד: הצור, הצייר שהוא צר את העולם תחלה ויצר בו את האדם שנאמר ויצר ה' אלהים את האדם (בראשית ב, ז).

106 אדם נברא כאחרון לכל הבריאות. השווה תוספתא סנהדרין ח, ז-ט: אדם נברא אחרונה ולמה נברא באחרונה ... דבר אחר כדי שיכנס לסעודה מיד מושלו משל למה הדבר דומה למלך שבנה פלטירין וחינכה והתקין סעודה ואחר כך זימן האורחים. הדומים כינוי לארץ על פי ישעיה סו, א: והארץ הדם רגלי. מסדדי תלמים כינוי לבני אדם. לצירוף השווה ישעיה כח, כד: הכל היום יחרש החרש לזרע יפתח וישדד אדמתו, וכן דברים רבה, ניצבים, עמ' 118: אמ' ישעיה הכל היום יחרש החרש לזרע יפתח וישדד אדמתו, בתחלה הוא עושה תלמים רחבים. הפייטן שלנו משתמש בביטוי זה במקום אחר. ראה שלמה סולימן, סדר לשבועות, 'אז קדם נבראים', טור 368 (מהד' הכהן, עבודת דוקטור, ב, עמ' 144): לפתח ולשדד תלמים.

107 העולם נברא בחצי השם, כדי שלא להזכיר את שמו שלם. השווה תנחומא בובר ויקרא יג, ד ע"ב - ה ע"א: אלו בני אדם שמחרפין שמו של הקב"ה, בוא וראה משנבראו העליונים והתחתונים בחצי השם נבראו, שנאמר כי ביה ה' צור עולמים (ישעיה כו, ד), ולמה לא נבראו בכולו, שאינן כדי להזכיר שמו של הקב"ה שלם, אוי להם לבריות שמחרפין שמו של הקב"ה חנם. וכן השווה מדרש תנחומא חיי שרה ג; שם ויקרא ז. מסוימים לשון סימון וציון.

108 הפסוק הזה משמש גם במדרש שם.

109 עצתו יזמה התורה ('עצתו') המליצה לאל. 'לעצה' כתורה, השווה ספרי דברים, פיסקא שכב, כח: כי גוי אובר עצות המה (דברים לב, כח) ... רבי יהודה דורשו כלפי ישראל איכדו ישראל עצה טובה שנתנה להם, ואין עצה אלא תורה שנאמר לי עצה ותושיה (משלי ח, יד). תת תקומה לברוא את האדם. ואילו לרעיון ההפוך שהתורה התנגדה לבריאת האדם בהתחלה, אבל בסוף היא הסכימה, השווה פרקי דרבי אליעזר פי"א, כז ע"ב: מיד אמר הקב"ה לתורה נעשה אדם בצלמנו כדמותנו השיבה התורה ואמרה רבון כל העולמים העולם שלך האדם הזה שאתה רוצה לבראתו הוא קצר ימים ושבע רוגז ויבא לידי חטא ואם אין אתה מאריך אפך עמו ראוי לו שלא בא לעולם אמר לה הקב"ה וכי על חנם נקראתי ארך אפים ורב חסד.

110 קרץ כמו 'לש', על פי איוב לג, ו: מחמר קרצתי גם אני. השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 199 (מהד' יהלום, עמ' 85); שם, טור 235 (שם, עמ' 90); סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 145 (מהד' יהלום, עמ' 168); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 25 (מהד' מירסקי, עמ' 181). כתומה אדם הראשון היה גמר חלתו של עולם. השווה בראשית רבה פי"ד א, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 126: וייצר יי אלהים [את האדם עפר מן האדמה] (בראשית ב, ז) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה (משלי כט, ד) מלך זה מלך מלכי המלכים הקב"ה, במשפט יעמיד ארץ שברא העולם בדין בראשית ברא אלהים (בראשית א, א), ואיש תרומות יהרסנה זה אדם הראשון שהיה גמר חלתו שלעולם ונקראת חלה תרומה ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה (במדבר טו, כ). כערימה ראה גם ח"נ: בערימה.

- 111 נפח נשמה על פי בראשית ב, ז: ויפח באפיו נשמת חיים. בצלם דימה על פי בראשית א, כז: ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים; וכן השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 38 (מהד' מירסקי, עמ' 133): דימהו בצלם.
- 113 עיזר כינוי לאשה על פי בראשית ב, יח: אעשה לו עזר כנגדו. הונאה לשון הנאה (השורש ה"י). לפי הדקדוק התקני, היה צ"ל: הוהנה. כאן המשמעות: התענג, כלומר ניתנה לו אישה. ציווי שלא יאכל מעץ הדעת (בראשית ב, יז). הוראה מלשון ראייה (השורש רא"י בבניין הופעל), אבל אפשר גם לפרש מלשון לימוד והוראה (השורש יר"י בבניין הופעל).
- 114 מוסר הילאה לא שמר על המצווה. מצא תלאה נענש. הצירוף על פי שמות יח, ח: את כל התלאה אשר מצאתם.
- 115 אדם היה מנודה מאה ושלשים שנה לאחר חטאו. השווה בראשית רבה פ"כ יא, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 195: כל מאה ושלשים שנה שפירש אדם מחוה; וכן יוסף אבן אביתור, סדר עבודה, 'אל אלהים בכ' יצדקו', טור 55 (מהד' רוזנברג, עמ' 21): זדון זה הניאו ושמנו מאה ושלשים נמבזה. נגרר אולי עדיף הנוסח (ראה גם ח"נ): נגרש. קריאה כנראה הכוונה לחוה. אך לפי נוסחים אחרים על אתר נראה כי המדובר בגן עדן. ראה ח"נ: 'מעדן קרואה', 'מעדן קדומה'.
- 116 ע' הכהן רואה את הטור כדוגמא לשימוש בסיומת מקראית מתואמת, כלומר שיבוץ פסוק מקראי, תוך ניתוקו מהקשרו וממובנו הראשוניים במקרא והתאמתו להקשרו ולמשמעותו החדשים. ראה הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 126, הע' 89.
- 117 חופת משי כינוי לגן עדן. האל עשה חופות לאדם בגן עדן. השווה פרק גן החיים, אוצר מדרשים, עמ' 91: נ"ו שערים יש בג"ע ועל השערים בתים ועליות ... ובאותן הבתים חופות על גבי חופות ומשכנין על וורדין, ולכל צדיק מקומו מוכן לפניו, ומלאכי חסד מרקדין ומזמרין לפניו ומפשיטין לו את בגדיו ומלבישין אותו בגדי משי וכבוד; ופרקי דרבי אליעזר פ"ב, לא ע"א: עשר חופות עשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן וכלן של אבנים טובות ומרגליות ושל זהב. וכן השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 265 (מהד' יהלום, עמ' 94); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 27 (מהד' מירסקי, עמ' 182); סעדיה גאון, סדר עבודה, 'אלהים יה מקדם', טור 13 (ע' פליישר, 'תשלום סדר עבודה לרב סעדיה גאון מעזבונו של א' וילסקר ז"ל', תרכ"ך, נח (תשמ"ט), עמ' 191-205); משולם בר קלונימוס, סדר עבודה, 'אשוחח נפלאותיך', טור 21 (מחזור ליום כיפור, עמ' 449). קדושי כינוי לאל על פי חבקוק א, יב: הלוא אתה מקדם יה אלהי קדשי.
- 118 ועשרה עשר הגזרות שנגזרו על האדם כשגורש מגן עדן (על פי ההערה במילון ההיסטורי). ראה אבות דרבי נתן, נוסחא ב, פמ"ב, נח ע"ב: עשרה גזירות נגזרו על אדם הראשון, האחד שהיה לבוש כלי חמדה והפשיטה הקב"ה ממנו, השנייה שהוא מתפרנס בעצר וכו'. אבל ייתכן שהפייטן שלנו רומז כאן גם לעשרה דברים שנבראו בין השמשות. ראה פרקי דרבי אליעזר פ"ט, מד ע"א: עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן פי הארץ פי הבאר וכו'... בשבע שעות ביום בערב שבת נכנס אדם הראשון בגן עדן ... ובין השמשות בערב שבת גורש ויצא. פילשי לשון חדירה ובקיעה. כאן כמו גילה. השמשי צורה מיוחדת בשביל החריזה. הכוונה: השמשות.
- 119 כילל כילה והשלים. ראה בראשית ב, ב: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. לשימוש פייטני בפועל 'כילל' כלשון גמירה, ראה זולאי, ארץ ישראל ופיוטיה, עמ' 485-487. מלאכתו להנפיש להניח מלעבוד. ראה גם נוסח אחר (בשלושה כתבי יד): מלאכת שיש.
- 121 זרותים כינוי לשמים על פי ישעיה מ, יב: ושמים בזרת תכן. זרותים בנישואם לצירוף השווה רשב"ג, שירי קודש, עמ' 158: הוא נושא זרותה. יסודים צורת הבינוני הפעול של השורש יס"ד בבניין קל. הכינוי לארץ על פי ישעיה נא, טז: לנטע שמים וליסד ארץ. השווה קדושתא לשבת, סדר 'עד אנה מאנתם' (שמ' טז, יג), 'אזית מאז יום הכמבוד': טפוחים (=השמים) ויסודים (=הארץ) אשר נבראו. בקיפואם השווה שמות טו, ח: קפאו תהמת בלב ים.
- 122 זירזם קשרם (כמו בארמית), את השמים ('זרותים') ואת הארץ ('יסודים'). ראה זולאי, ארץ ישראל

- ופיוטיה, עמ' 423-424. תלאם בזרועו. השווה להלן, טור 127.
- 123 זיו כנראה עדיף הנוסח (ראה ח"נ): זיון, כלומר 'קישוט'. ראה גם להלן, טור 126 (כאן המילה 'זיו' הייתה צריכה להופיע). מעשיו מילאם השווה תהלים קד, כד: מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך. והנה טוב ראם השווה בראשית א, לא: וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד.
- 125 זה כינוי לאל על פי שמות טו, ב: זה אלי ואנוהו. רם ונישא על כסאו התנשא הכוונה לאל על פי ישעיה ו, א: ישב על כסא רם ונשא.
- 126 זה המילה הזו מופיעה כבר בטור הקודם. יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): זיו. הודו המנושא השווה זכריה ו, יג: והוא ישא הוד. שמים כיסא השווה חבקוק ג, ג: כסה שמים הודו. 'כיסא' – כמו 'כיסה'.
- 127 זרועו נשא לצירוף השווה שלמה סולימן, זולת לפרשת אחרי, 'זיהי בשנה השביעית אמר בן בוזי יחזקאל', טור 9 (על פי המילון ההיסטורי): ביום ההוא נשאתי זרועי לעם בעבדות נפרכו. דוק כינוי לשמים על פי ישעיה מ, כב: הנוטה כדק שמים. חלד הכוונה לארץ.
- 129 המדובר בזכירת יום השבת ושמירתו. השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 228 (מהד' יהלום, עמ' 90): טהור עיטר / בזכור ושמור; סדר עבודה, 'דרך להריצה', טור 13 (מהד' מלאכי, בנועם שיח, עמ' 123), : זכור גשה / שמור חשה. זכור על פי שמות כ, ח: זכור את יום השבת לקדשו. הועשה כמו נעשה. שמור על פי דברים ה, יב: שמור את יום השבת לקדשו. הוחסה כמו נשמר.
- 130 כוונת הטור אינה ברורה. אולי המדובר בגמילות חסדים. כשחתנים ואבלים נכנסים לבית כנסת בשבת, ישראל צריכים לשמוח עם החתנים ולנחם את האבלים. השווה פרקי דרבי אליעזר פי"ז, מא ע"ב: משחרב ביה"מק התקינו שיהיו חתנים ואבלים הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. ואנשי המקום רואין את החתן ושמחים עמו ורואין את האבל ויושבים עמו על הארץ כדי שישבו ויצאו ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים. אוני טיסה אולי הכוונה לאבלים. אבל המילון ההיסטורי מפרש את המילה הראשונה כ'אונ'י'. יושב כניסה אולי צ"ל (ראה ח"נ): יושבי כניסה. היושבים על פתח בית הכנסת.
- 131 זיהורו אזהרתו. אולי יש להעדיף את הנוסח: זהוריו. כלומר עם ישראל שהוזהרו לשמור את השבת. לעלסה לשמח. מלחץ מסא מאיסור נשיאה בשבת, מכובד המשא (תהלים לח, ה). השווה מלאכי, בנועם שיח, עמ' 37: לא תשא כובד משא / ושם אלהיך לשוא לא תשא / הזהיר מלהוציא בשבת משא / כי בו שבת אל רם ונשא.
- 133 זאת מנוחתו עדי עד הצירוף על פי תהלים קלב, יד: זאת מנוחתי עדי עד. להנחתו להדריכו.
- 134 האל נתן לישראל את זמן ביאתו של יום השבת, הן בחיים הן במיתה. השווה פסיקתא רבתי הוספא פ"ג, קצח ע"א: צדיקים שבישראל שמתיראין מן הדין ועוסקים בתורה ומברכים ומקדשין ומייחדין אותי בכל יום בכל איברייהם בכל חייהם ובמיתתן כך אני מרביצן בכבוד גדול תחת עץ החיים בגן עדן ובקבריהם אני נותן להם מנוחה ועומדים מקרביהם על ערבי שבתות וכל ראשי חדשים וימים טובים וזמנים ומרננים ומשבחים. הנחתו 'הַנְחָתו' – לשים את יום השבת על עם ישראל. אפשר גם לנקד: הַנְחָתו, כלומר מנוחתו בשבת. השווה המילון ההיסטורי, המפרש את המילה כפועל בזמן עבר: 'הַנְחָתו' או 'הַנְחָתו', כלומר אתה (=האל) הינחת אותו. אבל צריך לומר שהפייטן שלנו אינו מתייחס לאל בגוף שני בפיוט הזה.
- 135 זיעת חיים השווה בראשית ג, יט: בזעת אפיך תאכל לחם. בהשלוחו בהשקיטו. מלשון שאננות ושלווה. דין מתים בהשביתו בזכות יום השבת ישראל ניצולים מדינה של גיהנום. השווה פרקי דרבי אליעזר פי"ט, מד ע"א: ובזכות יום שבת נצל אדם מדינה של גיהנום ... אמ' אדם הראשון ממני ילמדו כל הדורות שכל מי שהוא משורר ומזמר לשם עליון ומודה פשעיו בבית דין ועוזב ניצל מדינה של גיהנום; וכן בראשית רבה פי"א ה, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 93-94.
- 137 אש גיהנום הדרוסה עד תהום ('זיקות דרוסות') נמתחת ונשלחת ('פרוסות') אל הרשעים, המחללים

- את יום השבת ('מחללי'). זיקות דרוסות זהו פירושו של 'ע' הכהן. ראה הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 133, הע' 15. מחללי ראה נחמיה יג, יז: ומחללים את יום השבת. וראה לעיל, טור 35: למחללי יום. לדיון מבנה התקבולת בטור הזה ובטור הבא, ראה ע' הכהן, א, עמ' 133.
- 138 המן דגן שמים ('זכיות כמוסות') מזומן ('כנוסות') לצדיקים, השומרים את יום השבת ('נוצרי'). השווה תנחומא בוכר, עמ' 68: ר' יהודה אומר כיבד הקב"ה את השבת, שבכל יום היה המן יורד, ובשבת לא היה יורד ... אמר הקב"ה בעולם הזה אכלתם את המן בזכות אבותיכם, אבל לעולם הבא אני מאכיל אתכם בהמות זיו ולויתן, אתם אוכלים בזכות עצמיכם. לסגנון 'למחללי ... לנוצרי ...', השווה סידור רס"ג, עמ' ריד: לשכן שתלי עדן באורך שומרי פקודיך בחקר / נחל גפרית בוערה בוזי חקיך ומחללי יקר.
- 139 זמני סיסות הכוונה לזמן השבת המשמח. השווה פליישר, 'מחזורי פיוט מתוך קדושתא ליום כיפור המיוחסת ליוסי בן יוסי', קבץ על יד, ז (תשכ"ח), עמ' 54: סם בו שבילת ('נ"א: שחיקת) מן ליום סיסא; שלמה סולימן(?), סדר עבודה, [...] זכור מילתי', טור 79 (מהד' הכהן, עבודת דוקטור, ב, עמ' 275): יהי יום שישות. קודם ראה גם נוסח אחר: קידם. בעליסות בשמחות.
- 141 המדובר בידיעת אדם את חוה (בראשית ד, א). חום להתייחמה לבוא אל אשתו. זהו צירוף של המקור המוחלט עם הפועל מאותו השורש. אבל המילון ההיסטורי מפרש את המילה 'חום' משורש חמ"ם. לשימוש בשורש יח"ם בהקשר זה, השווה סדר עבודה, 'ארומם לאל', טור 163 (מהד' יהלום, עמ' 170): טומאה זרע / יחמה תשוקתו; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 54 (מהד' מירסקי, עמ' 136): וייחמה והזריעה / וחיבלה וילדה. להבל דמה כינוי לאדם על פי תהלים קמד, ד: אדם להבל דמה. הפייטן דורש את הפסוק כאדם הראשון. השווה פרקי דרבי אליעזר פי"ג, לא ע"א-ע"ב: אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ב"ה רבון כל העולמים מה אדם ותדעהו אדם להבל דמה.
- 142 חניטיו פירותיו, כלומר בניו של אדם, וכאן הכוונה לקין והבל. לשימוש בכינוי זה בפייטנות, ראה למשל שלמה סולימן, גוף היוצר לפרשת תצוה, 'אור מנורה להאיר לפני אל', טורים 13-14 (על פי המילון ההיסטורי): זרע נבחר לקדש / חניטיו עמו להעטות בקדש. זקפו קומה נולדו. השווה יהושע בר כלפה, מי כמוכה לפרשת תזריע והחודש, 'מי כמוכה אל משפיל מרים', טור 38 (מהד' אליצור, פייטן בעידן של מפנה, עמ' 209), על בריאת האדם: זקפת קומתו כקומת תמרים. מחיק יוחמה כלומר נולדו מבטנה של חוה ('יוחמה').
- 143 הבל והמה הצירוף על פי תהלים לט, ז: אך הבל יהמיון. לרעות בהמה על פי בראשית ד, ב: ויהי הבל רעה צאן.
- 145 חילוי רך ניזכר האל שעה אל מנחתו ('חילוי') של הבל ('רך'), על פי בראשית ד, ד: וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. 'לחילוי', השווה סדר עבודה, 'ארומם לאל', טור 171 (מהד' יהלום, עמ' 171): טסו לחלות / פני מלך בשי. ורב נעכר ואל קין ('רב') האל לא שעה, על פי בראשית ד, ה: ואל קין ואל מנחתו לא שעה.
- 146 חל המילון ההיסטורי מפרש את המילה, או מלשון התחלה, או מלשון חילוי פנים. מבוכר קין הבכור. ואח טרף ועכר קין הרג את הבל ('אח'), על פי בראשית ד, ח: ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו.
- 147 האל גילה לקין ('חיספון') את דמי הבל ('רועה כר') על האדמה ('על כר'). על פי בראשית ד, י: קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה. על כר ראה גם נוסח אחר ('ח"נ'): על איכר. אז הכוונה לקין (בראשית ד, ב: וקין היה עבד אדמה).
- 149 חניט פרי, כאן הכוונה לשם. צג עמד, מלשון הציג. כאן כמו: נולד. תחת הבל על פי בראשית ד, כה: ותלד בן ותקרא את שמו שת כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל. והשווה פרקי דרבי אליעזר פכ"ב, נ ע"א: עד שנולד שת שהיה מזרעו ודמותו ומעשיו דומין למעשה הבל אחיו; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 66 (מהד' מירסקי, עמ' 138): זכר לתת / זרע לזרע //

להחליף לו / פרי האומלל.

150 המדובר בחטא של עבודה זרה אצל דור אנוש. חל החל וחילל. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 68 (מהד' מירסקי, עמ' 138): זממו והחלו / דור עקלקלות / להמיר בשם אליל / שם אל אחד. וראה הפירוש שם. השווה בראשית רבה פכ"ג ו, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 227: ארבעה דברים נשתנו בימי אנוש ... הן הן שגרמו לעצמן ליעשות חולין למזיקין מה בין דגחין לצלמה לדגחין לבר נש אז הוחל לקרא בשם ה' (בראשית ד, כו). דורו של אנוש, בנו של שת. בשם ההבל על פי בראשית ד, כו.

151 חיתם נפשם. להתחבל ראה גם נוסח אחר: להבל.

153 חומסי ארץ כינוי לדור המבול, על פי בראשית ו, יא: ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס. קצו קצה נפשם, מאסו. במי ערץ בנוסח הפנים כתוב: במי ארץ. צ"ל (ראה ח"נ): במי ערץ. הכוונה למטר השמים ('ערץ') שאמרו שאין זקוקים לו עוד. השווה תלמוד בבלי סנהדרין קח ע"א: דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא ... והיא גרמה שאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו (איוב כא, יד-טו), אמרו כלום צריכין אנו לו אלא לטיפה של גשמים, יש לנו נהרות ומעינות שאנו מסתפקין מהן, אמר הקדוש ברוך הוא בטובה שהשפיעתי להן בה מכעיסין אותי, ובה אני דן אותם.

154 חשרת מי הצירוף על פי שמואל ב כב, יב: חשרת מים עבי שחקים. ראה גם נוסח אחר (ח"נ): חשכת מי, וזה על פי תהלים יח, יב: חשכת מים עבי שחקים. מי ארץ ראה גם כאן נוסח אחר (ח"נ): מי ערץ. מאסו בהירץ כנראה עדיף הנוסח: מאסו מלהפרץ (=מלהיפרד). המים שבשמים והמים מתחת לארץ חברו אלו לאלו ומחו את כל יושבי הארץ. השווה פרקי דרבי אליעזר פכ"ג, נג ע"א-ע"ב: ר' צדוק אומר בעשרה במרחשון נכנסו כל דבריות אל התיבה בי"ז בו ירדו מי המבול על הארץ שהן מים זכרים ועלו מן התהומות שהן מים נקבות ונתחברו אלו עם אלו וגברו להחריב את העולם ... ונמחו כל היקום שבארץ.

155 חלף החליף את סדרו של עולם. השווה בראשית רבה פל"ב ז, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 294: ביום הזה נבקעו על מעינות תהום וגו' (בראשית ז, יא) ... אמר ר' לוי הם קילקלו סילונות שלהן אף הקב"ה שינה להם סדר העולם, דרך העולם המטר יורד והתהום עולה ברם הכא תהום אל תהום קורא (תהלים מב, ח). כן כמו כן במידה כנגד מידה. חרץ כליה והשמדה. למחותם מארץ השווה בראשית ו, ז: אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה.

157 חסף ארובותיו פתח את ארובות השמים (בראשית ז, יא: וארבת השמים נפתחו). השפיע הגדיש, עשה בשפע, בגלל רוב שפע חטאם. טובותיו הכוונה למים. השווה תלמוד בבלי סנהדרין קח ע"א: אמר הקדוש ברוך הוא בטובה שהשפיעתי להן בה מכעיסין אותי ובה אני דן אותם.

158 רגיבותיו הכוונה לארץ. כנראה יש להעדיף את הנוסח האחר (ראה ח"נ): רגבותיו. ושיחתו על פי בראשית ו, יא: ותשחת הארץ לפני האלהים. חבלותיו הכוונה לארץ. אבל השווה הנוסח האחר (ראה ח"נ): רחובותיו. והמשמעות: טובו שנתן להם האל ברוחב.

159 נח איש צדיק ('חף' מפשע) היה בדורותיו, ולימד אותם ('חיוס') אורחות צדק. בדורותיו על פי בראשית ו, ט: נח איש צדיק תמים היה בדורו.

161 טואטאו סולקו. לשימוש בשורש טאט"א בהקשר זה, השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 399 (מהד' יהלום, עמ' 109): וטאטאו אוילים; וכן יוסף בירבי ניסן, סדר עבודה, 'אשוחח פועל שוכן', טור 16 (מהד' מלאכי, עבודת דוקטור, ב, עמ' 93; וכן על פי המילון ההיסטורי): חל דור עשירי ובן... [חטאון] / חמים רתחום ובזרמה טאטאו. במעניות על פי בראשית ז, יא: נבקעו כל מעינות תהום רבה.

162 טבעו בארץ לצירוף השווה איכה ב, ט: טבעו בארץ שעריה. טבעו השווה גם נוסח אחר: טובעו. ארובות ערץ על פי בראשית ז, יא: וארבת השמים.

163 טוב כינוי לאל על פי תהלים קו, א: הודו לה' כי טוב. ריחם ארץ לצירוף השווה משנה תענית ב, ד:

- ברוך אתה ה' המרחם על הארץ. ונשבע לארץ על פי ישעיה נד, ט: כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך.
- 165 טחי תפל הצירוף על פי יחזקאל יג, יא: אמר אל טחי תפל. כאן כינוי לדור הפלגה. לשימוש בביטוי זה בהקשר זה, השווה שלמה סולימן(?) , סדר עבודה, '[...] זכור מילתי', טור 65 (מהד' הכהן, ב, עמ' 272): טחי תפל כנידבר / ושבעים מיל גבר; שלמה אבן גבירול, סדר עבודה, 'אלהים אל ראשון', טור 118 (מהד' ירדן, עמ' 260): טחו תפל יושבי שנער. מעפר ארץ השווה בראשית יא, ג: ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלכנה לאבן והחמר היה להם לחמר.
- 166 טחו אולי עדיף הנוסח (ראה ח"נ): טעו. כלומר: 'נטעו'. השווה נחמיה בן שלמה, גשם, טור 187 (מהד' קצומטה, עמ' 163): נטעו מגדל. מגדל על פי בראשית יא, ד: הבה נבנה לנו עיר ומגדל. נפל השווה ספר יחזקאל שצוטט בטור הקודם, בהמשך (יג, יב): והנה נפל הקיר. כפרץ השווה ח"נ: בפרץ. נפל כפרץ לצירוף השווה ישעיה ל, יג: כפרץ נפל.
- 167 אנשי דור הפלגה חשבו בטעות ('טעו') ששיטפון לא יפגע בהם ('מלבעתם'). טעו כלומר: טעו טעות. השווה סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם מראש', טור 9 (מחזור ליום כיפור, עמ' יט): טעו בעשרם ובנו מגדל. שטיפת השווה תנחומא בובר, בראשית לו, יג ע"א: אמר הקב"ה, הרשעים שבעולם כך אומרים שאני נשבעתי שאיני מביא מבול לעולם, [חייכם] יש לי שפטים אחרים ליפרע מכם, ומהו עושה לרשעים, משקען במים או בנהר; וסדר עבודה, 'אז באין כול', טור 422 (מהד' יהלום, עמ' 111): עוד אם ישחיתו / ובנהרים תישטפם. מלבעתם פרץ בנוסח הפנים כתוב: מלא עתם פלץ. אבל יש להעדיף את הנוסח: מלבעתם פרץ.
- 169 טבעה ליושביה הכוונה לארץ שהייתה נמוכה בהשוואה לשמים, על פי ישעיה מ, כב: הישב על חוג הארץ וישיבה כחגבים. טבעה ראה גם נוסח אחר: טבועה. תושביה הכוונה לאנשי דור הפלגה.
- 170 טסו מיהרו. יושביה כינוי לארץ. לחוג משיביה הכוונה לשמים ('חוג הארץ' בישעיה מ, כב). לביטוי 'חוג השמים', השווה איוב כב, יד. משיביה כנראה הכוונה לתורה על פי תהלים יט, ח: תורת ה' תמימה משיבת נפש. אבל השווה נוסחים אחרים: מושביה, מיישביה.
- 171 הרעיון על פי בראשית יא, ח: ויפץ ה' אתם משם על פני כל הארץ ויחדלו לבנת העיר. השווה גם סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 239 (מהד' יהלום, עמ' 176): לכל רוח פוזרו / וכמוץ הונשפו. בנישוביה במשב רוח חזק.
- 173 טיפוח בחיבתו המדובר באברהם. טיפוח כינוי לילד, בן, על פי איכה ב, כ: ראה ה' והביטה למי עוללת כה אם תאכלנה נשים פרים עללי טפחים. השווה פיוטי יניי, מהד' רבינוביץ, א, עמ' 250: טיפוחיו (=בניו) היגיש לו אברך. נפלאה אהבתו הצירוף על פי שמואל ב א, כו: נפלאה אהבתך.
- 174 טס יצא. מבינתם מבין עובדי כוכבים שבמולדתו. בקטנותו בנוסח הפנים כתוב: בקטנותם. צ"ל (ראה ח"נ): בקטנותו. בן ג' בהיות בהיותו בן שלוש שנים הכיר אברהם את בוראו. השווה בראשית רבה פ"ל ח, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 274: ר' יוחנן ור' חנינא תרויהון אמ' בן מ"ח שנה הכיר אברהם את בוראו, והשווה ח"נ שם: דב' חנינא ור' ... תרויהון ... ארבע' ושמנה ... בוראו ור' לוי בשם ר' שמע' בן לק' או' בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו. וראה פירוש מנחת יהודה על אתר, עמ' 273-274. והשווה גם בראשית רבה פס"ד ד, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 703; תלמוד בבלי נדרים לב ע"א; אסתר רבה פ"ו ג, י ע"א; תנחומא בובר לך לך ד, לא ע"א. והשווה שלמה אבן גבירול, סדר עבודה, 'אלהים אל ראשון', טור 125 (מהד' ירדן, עמ' 261): טהור טוב בחר בחר / בן שלש כגן רטב; ויצחק אבן גיאת, סדר עבודה, 'אל אל אשא דעי', טור 86 (מהד' מלאכי, עמ' 13; מהד' דוד, עמ' 142): טעמו טוב הפיק בן שלש בדעה.
- 175 כאשר אברהם נתקרב אל האל, אמר לו 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך' (על פי בראשית יב, א). טוב כינוי לאל על פי תהלים קו, א: הודו לה' כי טוב.
- 177 האל דחה מלפניו את המלעיבים בברית המילה והמתעבים אותה. טרף כמו: הכה. אבל המילון

ההיסטורי מפרש את המילה כפועל בבניין פועל בזמן עבר: טָרַף. לעניין, השווה בראשית יד, טו: ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכסם וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק. השווה גם יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 87 (מהד' מירסקי, עמ' 142): טרף רוזנים / בלא מגן וחרב.

178 ככל שדם המילה רב יותר, הרפואה מהירה יותר. היה לאברהם כאב רב. השווה פרקי דרבי אליעזר פכ"ט, ס ע"ב: ביום שנמול אברהם ביום השלישי כאב היה לו מאד. טפטופה דם המילה. תרבה כנראה עדיף הנוסח: הרבה. רפאות למכאובי האל דאג לכך שאברהם יחלים מהר. השווה תלמוד בבלי בבא מציעא פו ע"ב: אמר רבי חמא ברבי חנינא: אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה, ובא הקדוש ברוך הוא לשאול באברהם, הוציא הקדוש ברוך הוא חמא מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים.

179 ישראל המהולים אינם יורדים לגיהנום. השווה שמות רבה פי"ט ד, לו ע"ב: שאין ישראל המהולים יורדין לגיהנום. טרחות זעם כינוי לגיהנום המסתתר. השווה ראובן, יוצר, 'אאדיר לנורא כל', טורים 28-29 (על פי המילון ההיסטורי): טרחות עלוקה / היכין להעמיקה. תחבא המילון ההיסטורי מפרש את המילה כפועל בבניין פיעל: תַּחֲבֹא. דמה יכבה דם ברית המילה של אברהם מכפר על כל עוונות ישראל. השווה פרקי דרבי אליעזר פכ"ט, סד ע"א: שביים כפורים נימול אברהם וכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם הברית של מילה של אברהם אבינו ומכפר על כל עוונותינו. וכן יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 89 (מהד' מירסקי, עמ' 142): טבע חותם ברית / שם בשארו // בה תפן פוערת / ואז תקפץ פיה; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 56 (מהד' מירסקי, עמ' 185): כי היא תציל / עמוסיו משחת.

180 זה גיהנום. השווה מכילתא דרבי ישמעאל, מסכתא דויהי בשלח, פ"ד, עמ' 103: וכן את מוצא שאין הקב"ה עתיד ליפרע מן הרשעים בגיהנום אלא ברוח קדים שנ' כי ערוך מאתמול תפתה גם היא למלך הוכן העמיק הרחוב מדורתה אש ועצים הרבה נשמת ה' כגחל גפרית בוערה בה (ישעיה ל, לג).

181 לפי נוסח אחר (ראה ח"נ): ילד יולד לו בפילולו. כלומר בזכות תפילתו של אברהם בעד אבימלך, נולד לו יצחק. השווה פסיקתא רבתי פל"ח, קסה ע"א: אברהם מפני רחמים על אבימלך ונתפלל בעדו מיד נטל שכרו ... ומה שכר נטל שנפקדה אשתו וילדה לו בן. בריתו הרגילו האל הרגיל את אברהם למול את יצחק, על פי בראשית כא, ד: וימל אברהם את יצחק בנו בן שמת ימים כאשר צוה אתו אלהים.

182 כנראה הכוונה: אברהם לקח את יצחק כדי להעלות אותו לעולה. אבל אולי אפשר להבין את הטור בצורה אחרת: בזכות ברית המילה האל דוחה את הגיהנום מעם ישראל. יום בוער בגיחלו יום שבו יצחק היה אמור להישרף כקרבן לעולה. בוער בגיחלו לצירוף השווה שמואל ב כב, ט: גחלים בערו ממנו. ותדחה כנראה יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): נדחה. הנושא של הפועל הוא יצחק, שהופרש מביתו. מכיוון שבפיוט הזה, הפייטן אינו מתייחס אל האל בגוף שני, קשה להבין מה הנושא של הפועל 'תדחה'.

183 יורש מחלו הכוונה ליצחק, שהוא יורשו של אברהם המחלה את פני האל. מחלו אבל השווה גם נוסח אחר: מחולו. שי השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 55 (מהד' מירסקי, עמ' 229): בחנו ונס בו לשי.

184 הפסוק הזה היה צ"ל: והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו. הפייטן גורס 'לו' לפי נוסח אחד (מקורות ז, י), ולפי נוסח אחר (מקורות ג, כ, ל) 'אליו'. זה קובע גם את החריוז בסוף כל צלעיות הסטרופה: '-לו' או '-ליו'.

185 יקר בעינו הצירוף על פי תהלים קטז, טו: יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. כאן הכוונה ליצחק. יקר אבל המילון ההיסטורי מפרש את המילה כפועל בזמן עבר: יָקַר. מאמר קונו שנולד על ידי מאמר ה', על פי בראשית יז, יט: ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק. קונו

כינני לאל על פי שמות טו, טז: עם זו קנית.

186 יוער מקינו הצירוף על פי דברים לב, יא: כנשר יעיר קנו. קינו כאן הכוונה לביתו. לקח משכנו לקח את יצחק מביתו (שָׁקַן). כך נראה לי לפרש. ראה מקור ג: משכנו, מקור ל: משיכנו. ואילו פרופ' יהלום מציע לפרש: משכנו (פיקדונו). ליצחק כפיקדון השווה בראשית רבה פנ"ג ה, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 560: וה' פקד את שרה (בר' כא, א) אמר ר' אחא הקב"ה בעל פקדונות הוא ... שרה הפקידה אצלו מצוות ומעשים טובים החזיר לה מצוות ומעשים טובים; ומדרש משלי פל"א, עמ' 191-192: אמרו מעשה היה בר' מאיר שהיה יושב ודורש בבית המדרש בשבת במנחה ומתו שני בניו ... באותה שעה אמרה לו לר' מאיר, ר' לאו כך אמרת לי שאנו צריכים להחזיר את הפקדון לרבו. כך אמר, ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך (איוב א, כא); וכן ילקוט שמעוני משלי, רמז תתקסד.

187 'שני נעירי' (בראשית כב, ג) היו ישמעאל ואליעזר. השווה פרקי דרבי אליעזר פל"א, ע"א: ולקח את ישמעאל ואת אליעזר ואת יצחק בנו עמו; ומדרש ויושע, בית המדרש, א, עמ' 35. והשווה גם שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים', טור 126 (להלן): ישמעאל ואליעזר הנערים.

189 יישר מרוצה לצירוף השווה להלן, טור 242: מיישר מרוצה. מרוצה ריצה. לרעיון השווה סדר עבודה, 'ארומם לאל', טור 263 (מהד' יהלום, עמ' 179): נמהר כאיל / למשכו למוריה. הנמצא בהר המורייה.

190 יחידו כינני ליצחק על פי בראשית כב, ב: קח נא את בנך את יחידך. הנרצה הנבחר. יצחק ראה את המקום שאברהם ראה, ואילו שני נעיריו לא ראו. השווה בראשית רבה פנ"ו ב, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 595-596: וירא את המקום מרחוק (בר' כב, ד) – מה ראה, ראה ענן קשור בהר, אמר דומה שאותו המקום שאמר לי הקב"ה להקריב את בני שם, אמר לו, יצחק בני רואה את מה שאני רואה, אמר לו הין, אמר לשני נעיריו רואים אתם מה שאני רואה, אמרו לו לאו, אמר הואיל ואינכם רואים שבו לכם פה עם החמור שאתם דומים לחמור. עקד ארצה על פי בראשית כב, ט: ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים.

191 ידודי ריצה כינני למלאכים על פי תהלים סח, יג: מלכי צבאות ידודן ידודן; וכן תלמוד בבלי שבת פח ע"ב: מלאכי צבאות ידודן ידודן. ריצה השווה יהושע ז, כב: וישלח יהושע מלאכים וירצו. בכו במחיצה בנוסח הפנים כתוב: בבן המרוצה. כנראה יש להעדיף את הנוסח האחר: בכו במחיצה. כאשר אברהם היה עומד לשחוט את יצחק, המלאכים בכו. השווה פרקי דרבי אליעזר פל"א, ע"א: מלאכי השרת צועקים וכוכים שנאמר הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון (ישעיה לג, ז). 'במחיצה' – כמו בנחיצה, והוא פירוש למילה 'חצה' (ישעיה לג, ז). השווה בראשית רבה פנ"ו ה, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 600-601 (וראה מחנת יהודה שם): ובשעה ששלח אבינו אברהם את ידו ליקח את המאכלת לשחוט את בנו בכו מלאכי שרת הה"ד הן אראלם צעקו חוצה וגו', מהו חוצה, ר' עזריה אמר חיצה, חיצה היא בידיה למיכס ית בריה.

193 על פי בראשית כב, י: וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו. בסכיננו במאכלתו. 194 מעונו כינני לשמים על פי דברי הימים ב ל, כז: למעון קדשו לשמים. אל תשלח בראשית כב, יב: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער. האזינו השמיים לו. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים', טור 149 (להלן): כן כהקשיב מרבה סליחה / אל תשלח ידך" השמיעו בסיחה. לשימוש פייטני בפועל בבניין הפעיל במשמעות גורמת, ראה יהלום, שפת השיר, עמ' 79-80.

195 ייסב עינו הצירוף על פי שיר השירים ו, ה: הסבי עיניך מנגדי. השווה נוסח אחר: ישא עינו, וזה על פי בראשית כב, יג: וישא אברהם את עינו. והנה איל במחנו על פי בראשית כב, יג: והנה איל אחד נאחו בסבך בקרניו. במחנו במחנהו.

197 יצחק ('ילד') שהיה חשוב ויקר ('נחשב') בעיני אברהם ('ישישו') כאילו יקד כקרבן אשה. השווה ספר הישר (מהד' י' דן, ירושלים תשמ"ו), עמ' 122: וישחט אברהם את האיל על המזבח ועלהו לעולה תחת יצחק בנו, ויז אברהם מדם האיל על המזבח ויקרא ויאמר: זה תחת בני וזה יחשב היום

כדם בני לפני ה', והיה כל הדבר אשר יעשה אברהם בכבש ההוא על המזבח וקרא ואמר: זה תחת בני וזה יחשב היום לפני ה' על בני.

198 כאשר ישראל חוטאים, האל יסלח להם בזכות אפרו של יצחק שכאלו צבור על גבי המזבח. השווה מדרש תנחומא וירא כג: כשיהיו בניו של יצחק חוטאים ונכנסין לצרה תהא נזכר להן עקדתו של יצחק ותחשב לפניך כאלו אפרו צבור על גבי המזבח ותסלח להן ותפדם בצרתן; ויקרא רבה פכ"ט ט, עמ' תרפב-תרפג; וכן תנחומא בובר וירא מו, נח ע"א. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 95 (מהד' מירסקי, עמ' 143): טלה הוחן / והושת כפרו איל / ויוחק שרוף / להצדיק עמוסיו; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 60 (מהד' מירסקי, עמ' 186): שמת כפרו איל / ונחשב לו צדק / ביום זה נקשיב / מצאתי כופר; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 56 (מהד' מירסקי, עמ' 230): פדאו בנסבך בקרן / קחת לאבות צדק / ולבנים ישע / מנוגחות קרן. יורשו בניו של יצחק. כיפושו כיבושו (ראה ח"נ).

199 בהתרגשותו בבואו בחרדה ודאגה. בחדשו השווה נוסחים אחרים: בחפשו, בחבשו, תחפשו, תחבשו.

200 לקשירת פרק כ"ב של ספר בראשית עם פרק נ"ג של ספר ישעיה, ראה G. Vermes, *Scripture and Tradition in Judaism*. Leiden, 1973, 202-204.

201 כביר כינוי לאל על פי איוב לו, ה: הן אל כביר. צח כינוי לאל על פי שיר השירים ה, י: דודי צח ואדום. שנותיו לנצח השווה תהלים קב, כח: ואתה הוא ושנותיך לא יתמו.

202 כיללו הכתיר את יצחק, כלומר נתן לו שני בנים. בעתרת פצח הקב"ה נענה לתפילתו של יצחק על פי בראשית כה, כא: ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, ' [...] במרומים', טור 158 (להלן): לנוכח עתר ונעתר ברחמים. 'עתרת', 'פצח' כאן – שניהם לשון התפילה. תם כינוי ליעקב על פי בראשית כה, כז: ויעקב איש תם. עז מצח כאן הכוונה לעשו. לביטוי 'עזי מצח', השווה להלן, טור 314: עזי מצח ומגונים / בציץ שבמצחו גנונים. והשווה פסיקתא זוטרתא (לקח טוב), פרשת ויקרא: ציץ מכפר על עזי מצח; מחזור ויטרי, סימן רכא: עזי מצח.

203 המדובר בעשו. ואח רדף על פי עמוס א, יא: כה אמר ה' על שלשה פשעי אדום ועל ארבעה לא אשיבנו על רדפו בחרב אחיו ושחת רחמיו ויטרף לעד אפו ועברתו שמרה נצח. השווה פסיקתא רבתי פ"ב, מט ע"ב: עשו ביקש להרוג את אחיו על רדפו בחרב אחיו; ושם הוספה א פ"א, קצג ע"ב: עשו רודף אחר יעקב על רדפו בחרב אחיו ושחת רחמיו.

205 כיתבי מליצה הוסכל יעקב למד ('הוסכל') בבית מדרשו של שם ובבית מדרשו של עבר. השווה בראשית רבה פס"ג ט, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 693: ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כה, כז) – שני אהלים, בית מדרשו שלשם ובית מדרשו של עבר. כיתבי מליצה הכוונה לתורה. שמורות אולי יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): שְׁמֹר. מזוזת היכל הצירוף על פי שמואל א א, ט: ישב על הכסא על מזוזת היכל ה'.

206 כי בסחורה הורכל יעקב קנה סחורה (=תורה). הורכל לפי המילון ההיסטורי, השורש רכ"ל כפועל בבניין הופעל מופיע רק כאן. לשימוש בשורש הזה כפועל בבניין הפעיל, השווה יוסף אבן אביתור, קדושתא לשבת דברי, 'מבכות מלעיגות', טור 17 (על פי המילון ההיסטורי): פנו ואין עוזר להרכל. מאבקת מרוכל הצירוף על פי שיר השירים ג, ו: מכל אבקת רוכל. לקשירת הפסוק הזה ליעקב, השווה שיר השירים רבה פ"ג ה, עמ' פו: מכל אבקת רוכל, זה יעקב אבינו, שכתוב בו ויאבק איש עמו (בראשית לב, כה). מרוכל בנוסח הפנים כתוב: רוכל, אבל צ"ל: מרוכל, בשביל החריזה.

207 כעוקבו אח על פי הושע יב, ד: בבטן עקב את אחיו. המנוכל הכוונה לעשו המלא נכלים. אבל בנוסח הפנים כתוב: מרתכל. ייתכן שהמעתיק רצה לכתוב: מְתַרְכֵּל (מלשון רכילות). כהסתורר מלשון מרד.

209 כונה כמו: כונן, כלומר נבנה בית מדרש. לנטיית ע"ו (כו"ן) על דרך ל"י (כנ"י), ראה ייבין, חילופי

גזרות, עמ' 181. אבל המילון ההיסטורי קורא את המילה 'כינה' ומפרש אותה כרגיל מהשורש כנ"י. אבל גם במקור א כתוב: כונה (ראה ח"נ). ישיבת אוהל על פי בראשית כה, כז: ויעקב איש תם ישב אהלים. לדרוש ולהשאל לצירוף השווה למשל תהלים קט, י: ושאלו ודרשו מחרבותיהם; דברי הימים א י, יג: וגם לשאול באוב לדרוש.

210 כנת נטעו הצירוף על פי תהלים פ, טז: וכנה אשר נטעה ימינך. כאן הכוונה לשנים עשר בניו של יעקב. הצירוף הזה משמש הרבה בפייטנות. השווה למשל סדר עבודה, 'לעבוד ולשמור', טור 90 (מהד' שפיגל, עמ' 16): כנת נטעו / הפריח בגיא צוען; ון-בקום, שיר השירים, עמ' 42: הנך יפה כנת נטע מקודשים. להתעל מלשון תעלה (רפואה), ללמד תורה כמו לרפא. ראה פיוטי שמעון בר מגס, מהד' י' יהלום, ירושלים תשמ"ד, עמ' 104, הע' 15. להעל להעלות. לחריזה: להתעל / להעל, השווה להלן, טור 400: רפאות זו להתעל / וצדק להעל.

211 כרם משלה אל על פי ישעיה ה, א: כרם היה לידידי. האל המשיל את ישראל לכרם. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 64 (מהד' מירסקי, עמ' 231): מכרם ידידי. ראשית תבואתו על פי ירמיה ב, ג: קדש ישראל לה' ראשית תבואתה. להאל כמו להואל (ראה ח"נ). כלומר האל התרצה בראשית תבואתו. המילון ההיסטורי מציע לפרש את המילה כאפשרות השנייה: 'להאל' – לאל, לאלהים.

213 כיללם האל הכתיר ופיאר את שנים עשר בניו של יעקב. חכו מתק כנראה כינוי לאל. בנוסח הפנים כתוב: חכם מתק. יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): חכו מתק. הצירוף על פי שיר השירים ב, ג: וישבתי ופריו מתוק לחכי. כוונם כוונת מתק כנראה יש להעדיף את הנוסח: שנים עשר בוותק. 'וותק' – נאמנות.

214 המדובר בראובן הבכור. ומכאן תיאור שנים עשר בניו של יעקב כסדר הולדתם: ראובן שמעון לוי יהודה דן נפתלי גד אשר יששכר זבולון יוסף בנימין (בראשית כט, לב – שם ל, כד, ושם לה, יח). כתר הכבוד הביטוי 'כתר כבוד' משמש בספרות היכלות (ראה למשל חנוך ג, על פי המילון ההיסטורי). השווה גם פינחס הכהן, קדושתא לשבת ענייה סוערה וראש חודש, פיוט ז³, 'באבני אקדח בבוהק בוחן', טור 179 (מהד' אליצור, עמ' 665): בכתר כבוד / בלוית לוחות. להתוותק להיות נאמן. לשימוש בשורש הזה בבניין התפעל, השווה יהודה, קדושתא לשבת דברי, 'אמרר כי הותמר למר טעמי', טור 14 (על פי המילון ההיסטורי): ואעידה ב[...]. תצאו פן תתותקו. מתיו בלי להרתק השווה דברים לג, ו: יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר. להרתק לנתק. אפשר גם לנקד את המילה בבניין נפעל: לְהִרְתֵּק, כמו להינתק.

215 כנעני עולו לנתק כנראה הכוונה למעשה שמעון ולוי בשכם על פי בראשית לד, כה: ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר; ושם שם, ל: ויאמר יעקב אל שמעון ולוי ערכתם אתי להבאישני בישב הארץ הכנעני ובפרזי. עולו לנתק הצירוף על פי ירמיה ל, ח: אשבר עלו מעל צוארך ומסורותיך אנתק. השני בהעתק הכוונה לשמעון. בהעתק בהתרחקות. עליו נאמר: ושמעון איננו (בראשית מב, לו).

216 כאן הכוונה ללוי, הבן השלישי.

217 כפיר כינוי ליהודה על פי הושע ה, יד: כי אנכי כשחל לאפרים וככפיר לבית יהודה. מזנק כינוי לזן על פי דברים לג, כב: דן גור אריה יזנק מן הבשן. מותלל מוגבה, מתנשא. איילה כינוי לנפתלי על פי בראשית מט, כא: נפתלי אילה שלחה. גדוד כינוי לגד על פי בראשית מט, יט: גד גדוד יגודנו. מכולל מוכתר, מפואר.

218 כסוף למעדני כינוי לאשר על פי בראשית מט, כ: מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. כסוף משתוקק. רובץ כינוי ליששכר על פי בראשית מט, יד: יששכר חמר גרם רבץ בין המשפטים. ושמח כינוי לזבולון על פי דברים לג, יח: ולזבולון אמר שמח זבולן בצאתך. בנוסח הפנים כתוב: ישמח. אבל יש להעדיף את הנוסח: ושמח. השווה המילון ההיסטורי, המנקד את המילה 'שִׁמְח'.

219 כנוי בברכות כינוי ליוסף. ראה בראשית מט, כה-כו: ויברך ברכת שמים מעל ברכת תהום רבצת

תחת ברכת אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעת עולם תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו. מכולל מוכתר, מפואר. חנוי אבן גלל כינוי לבנימין. השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): חנוי באבן גלל. כלומר בנימין נמצא בבית המקדש, הבנוי מאבן גלל. לרעיון שבתחומו של בנימין ייבנה בית המקדש, השווה בראשית רבה פצ"ט א, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 1272: רבי עקיבא פתר קראה בשבטים בשעה שאמר שלמה לבנות בית המקדש, היו השבטים רצין ומדיינים אלו עם אלו, זה אומר בתחומי יבנה, וזה אומר בתחומי יבנה ... שהיא עתידה להיות בתוך חלקו של בנימין. במקרא נאמר ש'בית אלהים' בנוי מאבן גלל: ידיע להוא למלכא די אזלנא ליהוד מדינתא לבית אלהא רבא והוא מתבנא אבן גלל (עזרא ה, ח, וכן שם ו, ד).

220 המדובר בבנימין.

221 כנראה הפייטן מדבר על הרעב שהיה בכנען וירידתם של עם ישראל למצרים. לחם המונו נשטף היה מחסור בלחם בכנען. המונו הכוונה לישראל. ראה ח"נ: המונם. נשטף כמו נעלם וחסר. ובמי שיחור שוטף השווה שמות א, כב: ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היארה תשליכהו. מי שיחור כינוי לנילוס על פי ירמיה ב, יח: ועתה מה לך לדרך מצרים לשנות מי שחור.

222 לוחץ ודמעות היטף הכוונה לעבודת פרך במצרים. לוחץ על פי שמות ג, ט: ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם. ודמעות היטף השווה למשל שמות ב, כג: ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה. היטף הטיף. וגאון נף נקטף האל שמע את זעקתם והחליט להכות את מצרים. לביטוי 'גאון נף', השווה למשל יחזקאל לב, יב: ושרדו את גאון מצרים ונשמד כל המונה. נף כינוי למצרים.

223 לשם לשבעים הושטף על פי בראשית מו, כז: כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים. והשווה שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים, טור 167 (להלן): לצוען ירדו כשבעים יחסים. לשבעים כנראה צ"ל (ראה ח"נ): בשבעים. ומשם עבר ושטף הצירוף על פי דניאל יא, י: ובא בוא ושטף ועבר. בנוסח הפנים חסרה המילה: ומשם. אבל ראה נוסח אחר: ומשם עבר ושטף. אז תהיה סימטריה בין שתי הצלעיות של הטור: לשם / ומשם. בסטרופה הזו הפייטן משתמש בשורש שט"ף כפועל בארבעה בניינים שונים: נשטף, שוטף, הושטף, שטף. השווה עוד שלמה סולימן, ה' מלכינו לפרשת נח, 'שטפתנו שבלת מים', טורים 5-1 (על פי המילון ההיסטורי): שטפתנו שבלת מים / לדור מכול דמינו הנשטף במים ... סוס ורוכבו בארצנו עבר ושטף כמים.

224 השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים, טור 167 (להלן): ובשש מאת אלף עלו עמוסים.

225 דגוים זהו כינוי פייטני נפוץ לעם ישראל על פי בראשית מח, טז: וידגו לרב בקרב הארץ. ניתח חצה את ים סוף. העניין על פי שמות יד, כא: ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים. צול הנרתח על פי איוב מא, כג: ירתיח כסיר מצולה. 'צול' – צורה פייטנית ל'צולה', 'מצולה', כלומר הים.

226 העניין על פי תהלים קה, לט: פרש ענן למסך ואש להאיר לילה; שמות יג, כא: וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה. הנמתח בנוסח הפנים כתוב: הנפתח. מכיון שהפועל הזה משמש גם בסוף הטור הבא, יש להעדיף את הנוסח: הנמתח.

227 לצעקו לישראל שצעקו לעזרה מתוך צימאונם. למילה הזו יש נוסחים אחרים (ראה ח"נ): לצמאם, ועוד. מי באר הצירוף על פי במדבר כ, יז: שם כא, כב. והעניין השווה למשל שמות יז, ד-ו: ויצעק משה אל ה' לאמר מה אעשה לעם הזה ... הנני עמד לפניך שם על הצור בחרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש כן משה לעיני זקני ישראל.

229 המדובר במנהיגותו של משה. לאט ניהל הצירוף השווה בראשית לג, יד: ואני אתנהלה לאטי. דרכי איש הצירוף השווה למשל משלי טז, ב: כל דרכי איש זך בעיניו. דרכי השווה גם נוסח אחר (במקורות א, י, ל): דכי. המשמעות: דיכוי. כלומר, קשה היה למשה, מנהיג ההולך ומתקדם

בדרכו, לנהל את העם המתלוננים על מחסור במים. השווה שמות יז, ד: ויצעק משה אל ה' לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלני. אבל המילון ההיסטורי מפרש את המילה 'דכי' כאן במובן של טהרה.

230 משה ניהל את עם ישראל כניהול בהמות. נבוכים כינוי לישראל על פי שמות יד, ג: ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ. בעינוק על ידי מצילה. השווה שופטים ח, כו: הענקות אשר בצוארי גמליהם. כעלות ינהל על פי ישעיה מ, יא: כרעה עדרו ירעה בזרעו יקבץ טלאים ובחיקו ישא עלות ינהל. 'עלות' – בהמות מיניקות. לשימוש בביטוי 'עלות ינהל' בהקשר דומה, השווה דוסא, יוצר לפרשת חקת, 'אהובים ככוכבי שפרה', טור 14 (על פי המילון ההיסטורי): כלל ופרט לנהל / להמציא עלות ינהל / קח את המטה והקהל (במדבר כ, ח).

231 לימד חוקי אל האל נתן לעם ישראל את התורה בתיווכו של משה. הצירוף השווה תהלים קיט, יב: למדני חקך; שמות יח, טז: את חקי האלהים. יקותיאל המילה על פי דברי הימים א ד, יח. כאן כינוי למשה. השווה פרקי דרבי אליעזר פמ"ח, קיד ע"ב: ראו אבותינו של משה תארו של משה כמלאך אלקים ומלו אותו לח' ימים וקראו את שמו יקותיאל.

232 הפסוק המלא מתקשר יפה לטור הקודם: זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על כל ישראל חקים ומשפטים.

233 כאשר מתה מרים (במדבר כ, א: ותמת שם מרים ותקבר שם), נסתלקה הבאר. השווה מכילתא דרבי ישמעאל דויסע בשלח פ"ה, עמ' 173: מתה מרים נסתלקה הבאר. וכן ראה שימוש במוטיב הזה אצל יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 115 (מהד' מירסקי, עמ' 147); סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 24 (מהד' מלאכי, עמ' 177); שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים, טורים 175-176 (להלן); שלמה סולימן(?) , סדר עבודה, [...] זכור מילתי, טור 82 (מהד' הכהן, עבודת דוקטור, ב, עמ' 275). ותען כינוי למרים על פי שמות טו, כא: ותען להם מרים שירו לה. עתקה זוה, נסתלקה. מלהשפיען והפסיקה לתת מים בשפע.

234 כאשר מת אהרן (במדבר כ, כו: ואהרן יאסף ומת שם), נסתלקו ענני הכבוד. השווה מכילתא שם: מת אהרן נסתלקו ענני כבוד; מדרש פטירת אהרן, בית המדרש, א, עמ' 95: ויראו כל העדה כי גוע אהרן ... וראו שנסתלקו ענני כבוד שנתן להם הקב"ה בזכותו; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 116 (מהד' מירסקי, עמ' 147); שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים, טור 178 (להלן). משרת כינוי לאהרן על פי שמות כח, לה: והיה על אהרן לשרת. במען במענה, שהוא היה פה למשה. מחסה ומשען כינוי לעננים. השווה ישעיה ד, ה-ו: ברא ה' על כל מכוון הר ציון ועל מקראה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חפה וסכה תהיה לצל יומם מחרב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר. לצירוף השווה זולאי, האסכולה הפייטנית, עמ' רנד: ותהיה לי למבטח ולמשען ולמחסה ולמעוז.

235 משה החזיר אל מקומם את הבאר ואת העננים שנסתלקו. השווה מכילתא שם: מתה מרים נסתלקה הבאר וחזרה בזכות משה ואהרן, מת אהרן נסתלק עמוד הענן וחזרו שניהם בזכות משה. לחש הוא היה כבד פה וכבד לשון (שמות ד, י: בי אדני לא איש דברים ... כי כבד פה וכבד לשון אנכי). רועה מרען כינוי למשה. השווה שמות ג, א: ומשה היה רעה את צאן. לקיבוען אל מקומם הקבוע.

237 המלאכים בכו כאשר מת משה. השווה אבות דרבי נתן, הוספה ב לנ"א פ"ד, עמ' 156: מיד נטל הב"ה נשמתו בנשיקות פה ונתנה כסא כבוד שנ' וימת שם משה וגו' ... ומלאכי השרת מספדין עליו ואמרין והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה, ושמים היו בוכין עליו ... והארץ היתה בוכה עליו וכו'. להבי חשש הצירוף על פי ישעיה ה, כד: לכן כאכל קש לשון אש וחשש להבה ירפה. כאן הכוונה למלאכים. 'חשש' – אש. השווה זולאי, ארץ ישראל ופיוטיה, עמ' 443-444. 'להבי חששים' ככינוי למלאכים משמש הרבה בפייטנות. השווה למשל שלמה סולימן, 'שבעה דברים קדומים' (מהד' הכהן, ב, עמ' 118): להבי חששים / למקום אנשים / למה אנו נגישים. איום כינוי לאל על פי חבקוק א, ז: אים ונורא הוא. כבכו לקשי יום על פי איוב ל, כה: אם לא בכיתי לקשה

יום עגמה נפשי לאביון. 'קשי יום' – כאן כינוי למשה. השווה גם דברים רבה פ"ט ט, קיז ע"ב-ע"ג: רבנן אמרי כיון שידע משה שהיה לו למות באותו היום מה עשה ... אמר משה מתוך שאני עסוק בתורה שכלה חיים היום שוקע והגזירה בטלה מה עשה הקב"ה רמז לשמש והיה עומד ומתקשה כנגדו אמר אני שוקע ומשה קיים בעולם לפיכך איוב מפרשה אם לא בכיתי לקשה יום שנתקשה היום כנגדו.

238 הצירוף על פי מלכים א י, יב: ולא נראה עד היום הזה. כאן הכוונה להפסקת המן בעקבות מותו של משה. השווה מכילתא דרבי ישמעאל דויסע בשלח פ"ה, עמ' 173: מת משה נסתלק המן ... מת משה נסתלקו שלשתן ולא חזרו.

239 באחרית הימים אליהו הנביא יעמיד לישראל צנצנת מן יחד עם צלוחית שמן המשחה וצלוחית המים. השווה מדרש תנחומא בשלח כא: אבותיכם שעסקו בתורה ראו מהיכן נתפרנסו ואתם עסקו בתורה ואני אפרנס מזה, זו אחד משלשה דברים שעתיד אליהו להעמיד להן לישראל צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה וצלוחית המים. יום השווה נוסח אחר (ראה ח"ג): קץ יום. כלומר יום קץ אחרית הימים. צנצנת מן על פי שמות טז, לג: ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן.

240 המדובר באלהו הנביא. הפסוק המלא: הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא.

241 הכוונה הגדול יוצא משבט לוי. משבט לוי כך פותחת חטיבת האות מ"ם אצל סדר עבודה, 'אגיד תהלות', טור 25 (מהד' מלאכי, עמ' 13): מישבט לוי / קם משרת באבי; סדר עבודה, 'חש איש', טור 121 (מהד' מלאכי, עמ' 168): משבט לוי / מכהן ונביא. נקצא כמו הוקצה, הופרש.

242 מיישר מרוצה הולך בדרך הישר. הצירוף השווה לעיל, טור 189: יישר מרוצה. אבל המילון ההיסטורי מפרש את המילה 'מרוצה' כאן, לא כלשון ריצה, כי אם כלשון ריצון ושבירה. גודר פרצה הצירוף על פי ישעיה נח, יב: וקרא לך גדר פרץ.

243 בעליצה בשמחה. מליצה כינוי לתורה, השווה לעיל, טור 205: כיתבי מליצה. ובשכל מליצה לצירוף השווה גנזי שכטר, ג, עמ' 297: מצוא שכל מליצות.

245 מלכאתו עבודת הכוהן הגדול. ראשון ואחרון כינוי לאל על פי ישעיה מד, ו: אני ראשון ואני אחרון. לא יגע זר לכשרון על פי במדבר יז, ה: זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני ה' ולא יהיה קרח וכעדתו כאשר דבר ה' ביד משה לו. השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 681 (מהד' יהלום, עמ' 137): גבול מקומו / אין זר להשיג; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 119 (מהד' מירסקי, עמ' 148): לזר לא יאתה / נחלת כבודם. הפייטן שלנו אינו מתייחס כאן לקרח בלבד. כשרון כושר, התכשרות לכהונה.

246 המדובר בעוזיה ('מלך') על פי דברי הימים ב כו, יט: ויזעף עזיהו ובידו מקטרת להקטיר ובזעפו עם הכהנים והצרעת זרחה במצחו לפני הכהנים בבית ה' מעל למזבח הקטרת. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 120 (מהד' מירסקי, עמ' 148); סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 27 (מהד' מלאכי, עמ' 178); סדר עבודה, 'ארומם בכל עת', טור 79 (מהד' מלאכי, עמ' 113); שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 184 (להלן). גע הגיע. ליתרון לכהונה. לחסרון למגערות, כלומר לצרעת. לעניין של 'יתרון' ו'חסרון', השווה דברי הימים ב כו, טז: וכחזקתו גבה לבו עד להשחית.

247 הוצרע לקה בצרעת. בנוסח הפנים כתוב: הוצרע. אבל צ"ל: הוצרע. לזכרון על פי במדבר יז, ה: זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן וכו'. אמנם הפסוק הזה אינו מדבר על עוזיה, אבל השווה תרגום יונתן על אתר, מהד' קלארק, עמ' 179: ולקת ידיה בצורעא; ורש"י שם: ומדרשו על קרח ומהו ביד משה ולא כתב אל משה רמז לחולקים על הכהונה שלוקין בצרעת כמו שלקה משה בידו ... וע"כ לקה עוזיהו בצרעת.

249 המדובר בקרח. מקרית עז ... אח נפשע על פי משלי יח, יט: אח נפשע מקרית עז. המדרש דורש

- את הפסוק הזה לקרח. השווה תנחומא בובר, קרח א, מג ע"א: ויקח קרח, זש"ה אח נפשע מקרית עוז ומדינים כבריח ארמון, אח נפשע זה קרח, שחלק כנגד משה, ומרד וירד מכבוד שהיה בידו, ואין נפשע אלא מרידה, שנאמר מלך מואב פשע בי (מלכים ב ג, ז), ואומר אז תפשע לבנה (שם ח, כב), ומדינים כבריח ארמון, שחלק על הקב"ה ועל משה. עז ניהלם לצירוף השווה שמות טו, יג: נהלת בעזן אל נוה קדשך. בחבלם בחלקם, כלומר בכהונה. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 121 (מהד' מירסקי, עמ' 148): לא יקנאו בחבל / אחזת אחים.
- 250 מרד לעניין השווה במדבר טז, ב: ויקמו לפני משה. לפי תנחומא בובר לעיל, המילה 'נפשע' היא לשון מרידה. ונבלע ונעלם לעניין השווה במדבר טז, לב-לג: ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל. ולא נחל גורלם הכוונה לכהונה. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 119 (מהד' מירסקי, עמ' 148): לזר לא יאתה / נחלת כבודם; ושם, טור 121: אלהים נקרא / מנת גורלם.
- 251 מקנא למלך עולם כינוי לפינחס על פי במדבר כה, יג: קנא לאלהיו. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 118 (מהד' מירסקי, עמ' 148): לקנאת חמת גבר. מלך עולם כינוי לאל על פי תהלים י, טז: ה' מלך עולם ועד. ציץ מזרע סיגולם הוא היה בן אלעזר בן אהרן הכהן. ציץ הופיע, נולד. סיגולם כהונה.
- 252 המדובר בפינחס. הסדר כאן: עוזיה – קרח – פנחס, הפוך מסדר העניינים אצל יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טורים 118, 120 (מהד' מירסקי, עמ' 148): פנחס – קרח – עוזיה.
- 253 המדובר בעשרים וארבע משמרות הכהנים. ראה דברי הימים א כד, ז-יח, והשווה שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 188 (להלן): משמרות ארבע ועשרים / כן לנגדם משמרים. בקיבע בקביעות.
- 254 המדובר בעשרים וארבע מתנות הכהנים. ראה במדבר יח, יא: וזה לך תרומת מתנם. השווה ספרי במדבר קיט, עמ' 142-143; תוספתא חלה ב, ז, עמ' 281. והשווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 682 (מהד' יהלום, עמ' 137): כי בעשרים וארבע / מתנות מעולה; ושלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 187 (להלן): מתנות ארבע ועשרים / להם סדורים. כתבע בתביעה, שהכוהן יכול לתבוע. המילה 'תבע' מופיעה פעם נוספת אצל יוסף אלברדאני, מהד' בארי, עמ' 209: זכרו כבקש אדומי לתבעו תבע.
- 255 מחלים בנוסח הפנים כתוב: מלווים. כנראה הנוסח שלנו משובש במקצת. בשאר המקורות (א, ב, ו, י, ל) הנוסח היה כגון: מְחַלִּים שְׂבַע / לְדָלוֹת מְטָבַע. שבע המילון ההיסטורי מציע שני פירושים למילה הזאת: א. מספר 'שבע' (אולי הכוונה לשבעת הימים קודם ליום הכיפורים שבהם מפרישים את הכוהן הגדול מביתו); ב. כתיב מיוחד של 'שָׁנַע' (=תפילה). ראה גם ח"נ. טבע כמו טביעה, שקיעה בנחל. כנראה הכוונה לישראל.
- 256 על פי שאר המקורות (א, ב, ו, י, ל), אין 'מי מנה'.
- 257 מחטא ומזה כינוי לכוהן גדול, העובד בבית מקדש ביום הכיפורים. לצירוף השווה ספרא, מילואים, א א: שכל שבעת ימי המילואים היה משה משמיש בכהונה גדולה, הוא היה שוחט, הוא היה זורק, הוא היה מזה, הוא היה מחטא, הוא היה יוצק, הוא היה מכפר. השווה המילון ההיסטורי, המפרש את שתי המילים כאן כשני כינויים. 'מחטא' – הכוהן העובד את עבודת יום הכיפורים. 'מזה' – הכוהן השורף את הפרה האדומה. תוך כדי כך, המושא של הפועל 'מיגנם' בטור הבא יהיה 'מחטא' ו'מזה'. אבל לי נדמה ש'מחטא' ו'מזה' ביחד משמש כינוי לכוהן גדול. להזה להזות.
- 258 מיגנם הִגָּן עליהם, על הכהנים בכלל. אלי זה כינוי לאל על פי שמות טו, ב: זה אלי. חוזה כינוי למשה הנביא.
- 259 מהיר כוהן גדול היה מהיר וזריז. השווה תלמוד בבלי יומא יג ע"א: כהן גדול זריז הוא. ביום הזה ביום הכיפורים. בשאר המקורות (א, ב, ו, י): בקץ זה.

- 250 זהו פסוק קבוע בסדרי עבודה, המעביר מן החלק ההיסטורי (בריאת העולם ותולדות האנושות) אל החלק הליטורגי (עבודת הכוהן הגדול ביום הכיפורים).
- 261 נוגנים בשירותם המדובר בשירת הלויים ונגינתם. מגרילים מינו את הכוהן הגדול על ידי גורל. השווה תוספתא כפורים א, ו, עמ' 222: אמרו עליו על פנחס איש חבתה שעלה גורלו להיות כהן גדול. וראה תוספתא כפשוטה ד, עמ' 721, 728. וכן השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 127 (מהד' מירסקי, עמ' 149); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 72 (מהד' מירסקי, עמ' 231); סדר עבודה, 'זאת היא', טור 14 (מהד' מלאכי, עמ' 162); סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 37 (מהד' מלאכי, עמ' 178); שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 198 (להלן); סעדיה גאון, סדר עבודה, 'בה' יצדקו ויודוהו', טור 82 (סידור רס"ג, עמ' רפד). אבל יש נוסחים אחרים (ראה ח"נ): משמיעים, מגודלים.
- 262 על פי משנה יומא א, א: מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין. נשיאים מכהונתם כוהנים. אולי יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): נשיא מכהונתם. אז הכוונה לכוהן גדול בלבד. ללשכתם בנוסח הפנים כתוב: להשכתם. אבל צ"ל (ראה ח"נ): ללשכתם. הכוונה ללשכת פלהדרין.
- 263 על פי משנה יומא א, א: שבעת ימים קדם יום הכפורים. נהג שבעה כדתם הכוהן הגדול לומד לבצע את העבודה כהלכה במשך שבעת הימים האלה. יום מחילתם הכוונה ליום הכיפורים.
- 265 על פי משנה יומא א, ג: וקורין לפניו בסדר היום, ואומרים לו: אישי כהן גדול, קרא אתה בפך, שמא שכחת או שמא לא למדת. נגדו דיע בנוסח הפנים כתוב: נבני ריע. אך יש להעדיף את הנוסח: נגדו דיע. דיע סדר עבודת יום הכיפורים שבתורה. ייקר המדובר בטומאת קרי לילה. לצורה 'ייקר' (=יקרה), השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 135 (מהד' מירסקי, עמ' 151): פן יירדם ויקר / מקרה לילה; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 25 (מהד' מירסקי, עמ' 206): פן יישן וייקר. במקראים כמו במקרה קרי. חילוף בין גזרת ל"י ובין ל"א. השווה סדר עבודה, 'זאת היא', טור 21 (מהד' מלאכי, עמ' 162): קרי פן יקראו.
- 266 כדעת רבי יהודה, משנה יומא א, א: אף אשה אחרת מתקנין לו, שמא תמות אשתו. וכן ראה תלמוד ירושלמי יומא פ"א ה"א, לח ע"ד: כך מקדשין לו אשה אחר' על תנאי שמא יארע דבר באשתו. והשווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 706 (מהד' יהלום, עמ' 140): גלופה מעצם / שנייה יארס; שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 202 (להלן): נות בית ישיאווה / אשה אחרת עם ניהו; סדר עבודה, 'מנוחה' (מלאכי א, עמ' 67): התקינו לעומתו שמה תמות. להעזירו השווה בראשית ב, יח: ויאמר ה' אלהים לא טוב היום האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. לשימוש בשורש עז"ר כפועל בבניין הפעיל, השווה פינחס הכהן, יוצר לפרשת במדבר, 'וידבר אל ה' אבי גדור במילה', טור 14 (מהד' אליצור, עמ' 548): לדן אחיעזר להעזירן; פינחס הכוהן, עושה השלום למשמר חזיר, 'אנא פזורי לביתך תחזיר', טור 5 (מהד' אליצור, עמ' 637): פינת יקרת להעזיר.
- 267 נבונות אותו מידעים השווה סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 55), המוסיף על המשנה: ומלמדים אתו סדר יום הכפורים. לשחוט במדעים יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): לשחוט ולזרוק במדעים. וזה על פי משנה יומא א, ב: כל שבעת הימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות ומקריב את הראש ואת הרגל. והשווה סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 55), המוסיף: כל שבעת הימים הוא שוחט והוא זורק וכו'.
- 268 השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 196 (להלן).
- 269 ניהגוהו קהל אחיי הכוונה לכוהנים. לפי משנה יומא א, ג: מסרו לו זקנים מזקני בית דין. אך סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 55), גורס: מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה וקורין לפניו וכו'. לטול להקריב ניוחיי כנראה יש לגרוס (ראה ח"נ): לטול ולהקריב ניוחיי. להקריב ניוחיי להקטיר קטורת, על פי משנה יומא א, ב: כל שבעת הימים ... ומקטיר את הקטרת.
- 270 נעמוהו כמו הנעימוהו, כלומר השמיעו לו. כתבי נכוהי כינוי לתורה. נכוהי הכוונה לישראל. לרגול להתרגל. השווה גם נוסח אחר: לְרָגְלוּ. בשי השווה נוסח אחר: בערכי.

271 נצורי הקטרת רקוחי המדובר בהזהרה כנגד מנהג הצדוקים. השווה תוספתא כפורים א, ח, עמ' 222-223. וכן השווה סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 55): ולא תקטיר מחוץ ותכניס לפנים ולא תעשה כמעשה הצדוקים; שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים, טור 211 (להלן). נצורי כמו שומרי. אולי יש להעדיף את הנוסח האחר (ראה ח"נ): נצור, כלומר לשמור. השביעוהו בשם חי על פי משנה יומא א, ה: והשביעוהו ... משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה. חי כינוי לאל.

273 על פי משנה יומא א, ה: הוא פורש ובוכה, והן פורשין ובוכין. נדו פרשו. בעיצובו מלשון עצב וצער. לשימוש במילה הזו, השווה נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טור 215 (מהד' קצומטה, עמ' 92): בקוץ וזעה ועיצובים; אברהם בן יצחק, 'אברכה את ה' (על פי המילון ההיסטורי): פניכם אל יכלים ביום עצובו.

274 על פי משנה יומא א, ז: ביקש להתנמנם, פרחי כהנה (כ"י קויפמן פרמא לו: לוי) מכין לפניו באצבע צרדה. נידדו שינת מנעו שינה. מסיבו קשה לדעת בדיוק מהי המשמעות של המילה הזאת. הצורה היא בינוני פועל של הפועל בבניין הפעיל, השורש סב"ב. אולי הכוונה לעיניו. השווה שיר השירים ו, ה: הסבי עיניך מנגדי. בקשבו כאשר שמע הכוהן הגדול.

275 הכוהן הגדול היה אומר שיר המעלות לשלמה. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים, טורים 215-216 (להלן); סדר עבודה, 'נפש וביאר', טור 162 (מהד' מלאכי, עמ' 184). אבל לפי המקורות הלויים היו אומרים. השווה תוספתא כפורים א, ט, עמ' 233, וכן סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 57): בקש להתנמנם, פרחי לוי מכין לפניו באצבע צרדה, וכן היו אומרים: שיר המעלות לשלמה, אם יי לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו.

276 זהו שיר המעלות לשלמה.

277 נשף בחוץ יצריחו על פי משנה יומא א, ח: בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו ... ביום הכפורים מחצות ... ולא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהיתה העזרה מלאה מישראל. והשווה תלמוד בבלי יומא יט ע"ב: מיקירי ירושלים לא היו ישנין כל הלילה כדי שישמע כ"ג קול הברה ולא תהא שינה חוטפתו. בחוץ בנוסח הפנים כתוב: בהחיות. יש לנו נוסחים שונים (ראה ח"נ): בהעלות, בחוץ, בחצוצרת. ייתכן גם שהפייטן רצה לגרוס כאן: בחצות. מפסיס אשר יצליחו על פי משנה יומא ב, ב: התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפס, ארבעה פיסות היו שם. בשני הטורים הבאים, הפייטן מזכיר את ארבעת הפייסות האלה.

278 נקות דשן זהו הפייס הראשון על פי משנה יומא ב, ב: וזה הפיס הראשון. הכוונה לתרומת הדשן. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 144 (מהד' מירסקי, עמ' 153): והפיסו תחלה / על תרומת דשן. יפצחו את פיהם. ולניירות תמיד זהו הפייס השני על פי משנה יומא ב, ג: פיס השני ... ומי מדשן את המנורה. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 145 (מהד' מירסקי, עמ' 153): נצבעו שנית / על מעשה כבש / ועל דישון מזבח / פנימי ונרות.

279 נצבעי קטרת זהו הפייס השלישי על פי משנה יומא ב, ד: הפיס השלישי – חדשים לקטרת. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 146 (מהד' מירסקי, עמ' 153): נתחדשו / שלישי לסמים. יפקחו את אזניהם. ומעלה אברים זהו הפייס הרביעי על פי משנה יומא ב, ד: והרביעי – חדשים עם ישנים, מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 146 (מהד' מירסקי, עמ' 153): רביעי לתערובת / לערך הנתחים.

281-282 על פי משנה יומא ג, א: אמר להם הממנה: צאו ראו, אם הגיע זמן השחיטה, אם הגיע, הרואה אומר ברקאי.

281 סמוכים על צדק הצירוף על פי ישעיה נט, טז: וצדקתו היא סמכתהו. צדק כינוי לכוהן גדול. השווה בראשית יד, יח: ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון. רצים היו רצים לראות את הברק. השווה סעדיה גאון, סדר עבודה, 'בה' יצדקו ויודוהו', טור 98 (סידור רס"ג, עמ' רפה): במראה אור אם ברק / ירוצו צירים להשתאה.

- 282 סקור לשון ראייה. לשימוש במילה הזו בהקשר זה, השווה סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 61 (מהד' מלאכי, עמ' 179): סיפרו לו כי נוגה ברק / סקר עפעפיו צהר כברק. באמונה ובצדק הצירוף על פי תהלים צו, יג: ישפט תבל בצדק ועמים באמונתו. זריחת צדק 'צדק' כאן כינוי לשמש על פי מלאכי ג, כ: וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה.
- 283 סבר תקוה. זכרון צדק לצירוף השווה נחמיה ב, כ: אלהי השמים הוא יצליח לנו ואנחנו עבדיו נקום ובנינו ולכם אין חקר וצדקה וזכרון בירושלים. לינת צדק כנראה כינוי ליקירי ירושלים שלא היו ישנים כל הלילה. הצירוף על פי ישעיה א, כא: איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה.
- 285 על פי משנה יומא ג, ב: הורידו כהן גדול לבית הטבילה. סלול דרך. לחרץ על פי משנה יומא ג, ג: חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום, וכלן בקדש על בית הפרוה, חוץ מזו בלבד. וכן השווה תלמוד בבלי יומא לא ע"א: וכולן בקודש בבית הפרוה חוץ מראשונה שהיתה בחול ע"ג שער מים ובצד לשכתו היתה. וראה תוספתא כפורים א, כ, עמ' 228. יפליסו בניין הפעיל על פי הניקוד במקור ב. על פי המילון ההיסטורי, זאת היא הדומגא היחידה לשימוש בשורש הזה כפועל בבניין הפעיל.
- 286 על פי משנה יומא ג, ד: פרסו סדין שלבוץ בינו לבין העם, פשט ירד וטבל, עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי זהב ולבש. ויתעלסו ויתענגו רואיו.
- 287 שר כוהן גדול. יטיסו האיצו. ולהלבישו הכוהן הגדול לא היה לובש לבד, אלא מלבישים אותו.
- 288 השווה משנה יומא ז, ה: כהן גדול משמש בשמונה כלים, וההדיוט בארבעה: בכתנת ובמכנסים ובמצנפת ובאבנט, מוסיף עליו כהן גדול: חשן ואפוד ומעיל וציץ באלו נשאלין באורים ותמים. מכאן הפייטן מתאר את שמונת בגדי הכוהן הגדול וכפרותיהם.
- 289 המדובר בכפרתם של מכנסיים. מכנסיים מכפרים על גילוי עריות. השווה תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: מכנסיים מכפרת על גילוי עריות; וערכין טז ע"א. סליות דחיות. השווה תהלים קיט, קיח: סלית כל שוגים מחקיך. אבל המילון ההיסטורי מפרש את המילה כמילה השאובה מלטינית: 'סוליס' (soleas), כלומר מין סנדל שיש לו כף ואין לו עקב. השווה משנה כלים כו, ד: סולים (נ"א: סוליס) שנפסק מכל מקום, טהור. מכנסי בדיהם על פי שמות כח, מב: ועשה הלם מכנסי בד לכסות בשר ערוה ממתנים ועד ירכים יהיו.
- 290 המדובר בכפרתה של כתונת. השווה תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: כתונת מכפרת על שפיכות דם, שנאמר וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם (בראשית לז, לא); ותלמוד בבלי ערכין טז ע"א. כלומר, כתונת מכפרת על שפיכות דם. ואילו לפי הפייטן, כתונת מכפרת על עוונותיהם של אחי יוסף ('שבטיהם') אשר הפשיטו את כתונתו (בראשית לז, כג). סאיית כנראה מלשון סאה, כלומר מידה כנגד מידה. אך אפשר גם כמו: נשיאה, מלשון נשא. השווה ח"נ: שאת. למעבר בין פ"נ ובין ל"י של השורש נשא, ראה ייבין, חילופי גזרות, עמ' 191. סבול שמות השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): סבול עוון כתונת. כתונת שיבוציהם על פי שמות כח, ד: וכתנת תשבץ.
- 291 המדובר בכפרתו של אבנט. לפי זבחים וערכין שם, אבנט מכפר על הרהור הלב: אבנט מכפר על הרהור הלב, היכא דאיתיה. ולפי תלמוד ירושלמי יומא פ"ז ה"ה, מד ע"ב, אבנט מכפר על הגנבים או על העיקמנים: אבנט היה מכפר על הגנבים ואית דביעי מימר על העיקמנים. ואילו הפייטן קושר את הפסוק המובא בטור הבא (יחזקאל כג, טו) בכפרתו של אבנט. כך גם אצל בעלי סדרי עבודה אחרים: יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 163 (מהד' מירסקי, עמ' 157): תועי בצלמי / חגורי מתנים; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 100 (מהד' מירסקי, עמ' 192): בעד חגורי אזור / צלמי כשדים; וכן שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים', טורים 247-248 (להלן); סדר עבודה, 'נפש וביאר', טור 187 (מהד' מלאכי, עמ' 185); שלמה אבן גבירול, סדר עבודה, 'אלהים אל ראשון', טור 206 (מהד' ירדן, עמ' 269). סיגול סגולה, האבנט המסוגל. אבנט על פי שמות כח, ד. המיניהם הכוונה לאבנט. השווה משנה עירובין י, טו:

כהן מוציאו בהמינו (=באבנטו).

- 292 במקרא הפסוק חסר את הוי"ו בראש. השווה נוסח אחר במקור ב.
- 293 המדובר בכפרתה של מצנפת. לפי תלמוד בבלי זבחים שם וערכין שם, מצנפת מכפרת על גסי הרוח: מצנפת מכפר על גסי הרוח. מניין? אמר רבי חנינא יבא דבר שבגובה ויכפר על גובה; וגם תלמוד בבלי ערכין טז ע"א. ואילו לפי הפייטן, מצנפת מכפרת על פריעת הראש. כך גם אצל יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 162 (מהד' מירסקי, עמ' 156): עסק פריעת ראש; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 102 (מהד' מירסקי, עמ' 192): דופי פריעת ראש; סדר עבודה, 'נפש וביאר', טור 190 (מהד' מלאכי, עמ' 185); 'אזכיר עבודת אישי כהן' (מהד' מלאכי, עמ' 43), טור 13; שלמה אבן גבירול, סדר עבודה, 'אלהים אל ראשון', טור 207 (מהד' ירדן, עמ' 269). במצנפת שמות כח, ד. ציפר עטרה. השווה סדר עבודת ישראל, עמ' 608: חשך מעלי מעיל הוד וצפר.
- 294 המדובר בכפרתו של מעיל. מעיל מכפר על לשון הרע. השווה תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: מעיל מכפר על לשון הרע. מניין? א"ר חנינא: יבא דבר שבקול ויכפר על קול הרע; ותלמוד בבלי ערכין טז ע"א. שאותו נשיאתו. אולי יש להעדיף את הנוסח האחר (ראה ח"נ): סותי, כלומר בגדי. מעיל שמות כח, ד. מעיל תופר מעיל שתופרים אותו. מעלם להחפר להחפיר את הבוגדים.
- 295 שפתו וקולו מספר העניין על פי שמות כח, לג: ופעמני זהב בתוכם סביב. הפייטן קושר כאן את המילה 'שפה' (=קצה) (שמ' כח, לב: והיה פי ראשו בתוכו שפה) במילת קול (=דיבור פה).
- 297 המדובר בכפרתו של אפוד. לפי זבחים וערכין, אפוד מכפר על עבודה זרה: אפוד מכפר על עבודת כוכבים. ואילו לפי הפייטן, אפוד מכפר על הרהור הלב (זו כפרתו של אבנט לפי התלמוד). איפוד שמות כח, ד. מטיבו ועד לב השווה שמואל השלישי, 'יוצר לפרשת תצוה (על פי מהדורת יהלום העומדת לצאת לאור): יעשו לו שתי כתיפות חוברות מלבו ועד טבור לכסותיהו. טיבור כמו טבור. לצורה עם יו"ד השווה א' אלדר, מסורת הקריאה הקדם-אשכנזית – מהותה והיסודות המשותפים לה ולמסורת ספרד, ב: ענייני תצורה, ירושלים תשל"ט, עמ' 244.
- 298 סוליה להירהור לב זו כפרתה של אבנט לפי תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב. חתולי לב אנשים המסתירים את אשר בלבם.
- 299 שאות השווה נוסחים אחרים: שאיית, שאיתו. נפש ולב לצירוף השווה ירמיה לב, מא: בכל לבי ובכל נפשי. בוחן כליות ולב כינוי לאל על פי ירמיה יז, י: אני ה' חקר לב בחן כליות.
- 301 על פי שמות כח, ו: ועשו את האפד וכו'; ושם שם, ט: ולקחת את שתי אבני שהם. מאורה כנראה יש להעדיף את הנוסח האחר (ראה ח"נ): להאירה, או: מאירה. אבני אורה הכוונה לאבני שהם. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 171 (מהד' מירסקי, עמ' 158): פנות כתפיו / כזוהר המאורות / מבהיקות אור / מאבני שהם, וראה הערת המהדיר שם.
- 302 על פי שמות כח, ט: ופתחת עליהם שמות בני ישראל. שמות ברה הכוונה לשמות שבטי ישראל. 'ברה' – כינוי לישראל. השווה שיר השירים ו, י: מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה אימה כנדגלות. אבל אפשר גם לפרש את המילה השנייה כפועל (כך אצל המילון ההיסטורי): שמות ברא, כלומר פיתח שמות. השווה ח"נ. בשמיר השווה תלמוד בבלי סוטה מח ע"ב: אבנים הללו... כותב עליהם בדיו ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 172 (מהד' מירסקי, עמ' 159): פתחם בשמיר / זכרון שבטים / המתחלקים / בשמות אותות.
- 303 כנראה הכוונה: מה שיש באבני שוהם דומה למה שיש בשמים. ביקרה כנראה הכוונה לאבן יקרה. במזלות תקרא השווה גם נוסח אחר: כמזלות תקרא. קשירת שנים עשר שבטי ישראל עם שנים עשר מזלות, השווה ברייתא דמ"ט מדות ב, אוצר מדרשים, עמ' 293-294: שבט יהודה במזרח יששכר וזבולון עמו, כנגדן במרום טלה שור תאומים עם החמה במזרח ... דגל ראובן בדרום ושמעון וגד עמו, כנגדן במרום סרטן אריה בתולה עם החמה בדרום ... דגל אפרים במערב מנשה ובנימין עמו,

וכנגדן עם החמה במערב מאזניים עקרב וקשת, דגל דן בצפון אשר ונפתלי עמו, וכנגדן משמשין עם החמה בצפון גדי דלי דגים מן העגלה ולדרום. תקרא המילון ההיסטורי מציע שני פירושים למילה הזאת: א. פועל בבניין קל מהשורש קר"א בזמן עתיד, ב. שם עצם 'תַּקְרָה' מהשורש קר"י, ואז הכוונה לשמים.

305 על פי שמ' כח, י: ששה משמתם על האבן האחת. חצי אותותם השווה רש"י על שמות כח, י: כ"ה אותיות בכל אחת ואחת.

306 עשרים וחמש אותיותם השווה תלמוד בבלי סוטה לו ע"א: וחמשים אותיות היו עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. אותות ראובן ושמעון מכאן הפייטן מזכיר את שמות שנים עשר שבטי ישראל כסדר הולדתם: ראובן שמעון לוי יהודה דן נפתלי (גד אשר יששכר זבולון יוסף בנימין). כך היה הסדר שבו הפייטן הזכיר את שנים עשר בניו של יעקב בטורים 213-220. השווה תתגום יונתן לשמות כח, יז-כ, עמ' 101, וכן רש"י לשמות כח, י: כתולדותם – כסדר שנולדו ראובן שמעון לוי יהודה דן נפתלי על האחת, ועל השנית גד אשר יששכר זבולון יוסף בנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדתו כ"ה אותיות בכל אחת ואחת.

308 כתוב באבן השנייה: גד אשר יששכר זבולון יוסף בנימין. בסך הכול עשרים וחמש אותיות.
309 הפייטן חוזר לתאר את שמונת בגדי הכהן הגדול וכפרותיהם. כאן המדובר בכפרתו של חושן. חושן מכפר על הדינין. השווה תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: חושן מכפר על הדינין, שנא' ועשית חושן משפט (שמות כח, טו). בלב עקוב על פי ירמיה יז, ט: עקב הלב מכל.
310 על פי שמות כח, יז-כא: ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים ... האבנים תהיין על שמת בני ישראל שתיים עשרה על שמתם פתוחי חותם איש על שמו תהיין לשני עשר שבט.
311 עולליהם ילדיהם. עלימו על החושן. חרותם בניקוב מלבד שמותם של שנים עשר שבטי ישראל, היו כתובים גם שמות האבות. השווה תלמוד בבלי יומא עג ע"ב: אברהם יצחק ויעקב כתיב שם (בחושן המשפט).

312 אלו שמות האבות הכתובים בחושן המשפט.
313 המדובר בכפרתו של ציץ. ציץ מכפר על עזות פנים. השווה תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: וציץ מכפר על עזות פנים, הציץ כתיב: והיה על מצח אהרן (שמות כח, לח), ובעזות פנים כתיב: ומצח אשה זונה היה לה (ירמיה ג, ג); ותלמוד בבלי ערכין טז ע"א. ואילו לפי תלמוד ירושלמי יומא פ"ז ה"ה, מד ע"ג: ציץ, אית דבעי מימר על הגודפנים, אית דבעי מימר על עזי פנים. לדיון מבנה התקבולת בטור הזה ובטור הבא, ראה ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 133. סלונים צמח קוצני, ומכאן אנשים המציקים לאחרים. הלשון על פי יחזקאל ב, ו: סרבים וסלונים, והתרגום: מסרבין ומקשין. בתפילין שבין עיניו השווה תלמוד בבלי זבחים יט ע"א: שעריו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניחין תפילין. חנונים מחולים.

314 עזי מצח השווה פסיקתא זוטריתא (לקח טוב), פרשת ויקרא: ציץ מכפר על עזי מצח; מחזור ויטרי, סימן רכא: עזי מצח. בציץ שבמצחו השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 182 (מהד' מירסקי, עמ' 161): צניף הוד שם במצחו / ועליה הציץ // ושיטת שיער / בינו למצנפת. גנונים מוגנים, מוקפים.

315 על פי שמות כח, לו: ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש לה'.
317 על פי משנה יומא ז, ה: כהן גדול משמש בשמונה כלים ... באלו נשאלין באורים ותמים. עץ יעץ. באורים ותומים על פי שמות כח, ל: ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים.

318 שמונה בגדי הכהונה. בצמד כמו ביחד.
319 עוז פניו הצירוף על פי קהלת ח, א: ועז פניו ישנא. חימד חן. נידמה כשהוא עומד דימויו של הכהן הגדול כמלאך מיכאל מצוי גם אצל שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 232 (להלן): כדמות מיכאל שר שרים. השווה מסכתות קטנות שמחות, ספר חיבוט הקבר, מהד' מ' היגר, ניו-יורק תרצ"א, עמ' 253: וכל זמן שהיו ירושלים ובית המקדש קיימים למטה, והיה כהן

- גדול מזרע אהרן עומד ומקריב קרבנות לפני הקב"ה, ומיכאל שר הגדול העומד על ישראל, היה ממונה ככהן גדול עומד ומקריב קרבנות למעלה לפני הקב"ה. והשווה עוד תלמוד בבלי זבחים סב ע"ב; קונטרס אחרון ממדרש ילמדנו, בית המדרש, ו, עמ' 87; מדרש עשרת הדברות, בית המדרש, א, עמ' 64; סדר רבה דבראשית לט כ, בתי מדרשות, א, עמ' מא.
- 321-323 על פי משנה יומא ג, ד: וקדש ידיו ורגליו, הביאו לו את התמיד, קרצו, ומרק אחר שחיטה על ידו, קבל את הדם וזרקו, נכנס להקטיר קטרת שלשחר.
- 321 פניו על פי המשנה הכוונה כאן לידיו ורגליו. כהורות כנראה עדיף הנוסח (ראה ח"נ): להורות.
- 322 פקיד אחת מחבורות הכוונה לכוהן אחר (ומרק 'אחר' וכו'). אחת עדיף הנוסח (ראה ח"נ): אחד.
- 323 לזרות לפזר, להפיץ. תימרות בנוסח הפנים כתוב: לתמורות. יש להעדיף את הנוסח: תימרות. הכוונה לקטורת של שחר. השווה שיר השירים ג, ו: מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן.
- 324 השווה משנה יומא ג, ד: ולהטיב את הנרות. סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 57) קושר את הפסוק הזה (שמות ל, ז) במשנה כאן (ג, ד): ולהטיב את הנרות ככתוב: והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה.
- 325 על פי משנה יומא ג, ד: ולהקריב את הראש ואת האברים ואת החבתין ואת היין. פילש לשון חדירה ובקיעה, וכאן הכוונה: הקריב. וניסוך ותירוש הכוונה ליין.
- 326 על פי משנה יומא ג, ו: הביאוהו לבית הפרוה, והקדש היתה, פרסו סדין שלבוץ בינו לבין העם, קדש ידיו ורגליו, ופשט. פרוה כנראה עדיף הנוסח (ראה ח"נ): פנה לפרוה. וקידש עוד כמראש זו דעת סתם המשנה, לעומת רבי מאיר שם: פשט, קדש ידיו ורגליו. כלומר לדעת רבי מאיר, קודם פשט, ואחר כך קידש. ואילו לדעת סתם המשנה ולפי הפייטן כאן, קודם קידש, ואחר כך פשט (ראה הטור הבא)
- 327 פשט לאחר שקידש. לטבול על פי משנה יומא ג, ו: ירד וטבל. ולגדוש לטבול במים בשפע. בנוסח הפנים כתוב: ולגרוש. זרע אמת כינוי לישראל, הצירוף על פי ירמיה ב, כא: ואנכי נטעתך שורק כלה זרע אמת. מלדוש מלהינזק. ניקדתי בחולם בשביל החריזה. השווה ישעיה כח, כח: אדוש ידושנו. אבל לפי ע' הכהן, הפייטן שלנו לא ראה בחריזת חולם בשורק כחריזה. ראה הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 160, עמ' 45.
- 329 על פי משנה יומא ג, ו: עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן, לבש. פיגר הכוונה לגופו. השווה נוסח אחר: פיגרו.
- 330 על פי משנה יומא ג, ו: וקדש ידיו ורגליו. פסות ידיו כפות ידיו. השווה משנה אהלות א, ח: מאתים וארבעים ושמונה אברים באדם ... שלשה בפיסת היד. 'ידיו' – בנוסח הפנים כתוב: ידם. ריגשם כנראה הכוונה לאצבעות (חוש המישוש).
- 331 על פי משנה יומא ג, ח: בא לו אצל פרו. תבע פנה ללכת, השווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 439 (מהד' יהלום, עמ' 186): תבע ונצמד / שעיר המשתלח. הנירשם הכתוב בתורה. השווה פיוטים אחרים של שלמה סולימן. כך למשל להלן, טור 404: ביד עתי הנרשם; ועד מתי לפרשת שמיני, 'ועד מתי יקו', טור 2 (על פי המילון ההיסטורי): לבטחון זבחייהם הנרשמים.
- 333-334 על פי משנה יומא ג, ח: ופרו היה עומד ביו האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב, והכהן עומד במזרח ופניו למערב.
- 333 השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): פר הנקרב / הורה (=הצביע) כלפי מערב.
- 334 פניו של כוהן גדול. מאורב מאחורי הפר. השווה גם נוסח אחר: הוארב.
- 335 על פי תהלים קג, יב: כרחק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו. צעיר ורב שלא יגביהו שררה אלו על אלו. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 232 (מהד' מירסקי, עמ' 167): רב על צעיר; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 160 (מהד' מירסקי, עמ' 199): רב בצעיר. להרחיק בנוסח הפנים כתוב: להרחיק. עם רב כינוי לישראל.
- 337 פץ פצה את פיו, אמר. בניב משופר בדיבור יפה, בתפילה נאה. רחום כעסך מכאן עד 'יכופר' בטור

- הבא – ציטוט הדיבור מפי הכוהן הגדול. בנוסח הפנים כתוב רק: כעס. אבל יש להעדיף את הנוסח (במקורות ב, ג, י, כ): רחום כעסך. לעניין המחזות מעמדים דרמטיים בטור הזה, ראה ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 135, הע' 22. 'רחום' – כינוי לאל על פי שמות לד, ו: אל רחום וחנון.
- 338 על פי נוסח הוידוי (משנה יומא ג, ח): אנא השם, עויתי פשעתי חטאתי לפניך, אני וביתי, אנא השם, כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים, שעויתי ופשעתי ושחטאתי לפניך, אני וביתי וכו'. פילולי תפילתי. כנראה יש להעדיף את הנוסח האחר (ראה ח"נ): פִּילוּלִי לְפָנֶיךָ. ועוונתי השווה נוסח אחר: וְעוֹנֵי נְחֻטָּאִי.
- 339 פשעיו של כוהן גדול. ניגש השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): כניגש, כלומר כאשר ניגש. על פי משנה יומא ג, ח: בא לו אצל פרו.
- 340 השווה משנה יומא ג, ח: וסומך שתי ידיו עליו ומתודה, וכך היה אומר, אנא השם וכו'.
- 341 על פי משנה יומא ג, ח.
- 342-344 על פי משנה יומא ג, ט: בא לו למזרח העזרה, לצפון המזבח, הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו, ושם שני שעירים; משנה יומא ו, א: שני שעירי יום הכפורים, מצותן שיהיו שניהן שוין במראה ובקומה ובדמים ובלקחתן כאחד.
- 342 איתון על פי יחזקאל מ, טו: ועל פני השער האיתון (האיתון). השווה תרגום על אתר, עמ' 363: וקדם תרעא מצינא; תלמוד ירושלמי עירובין פ"ה ה"א, כב ע"ג: שבעה שמות נקראו לו שער סור, שער היסוד, שער חריסית, שער איתון, שער התווח, שער חדש, שער העליון. השער נקרא איתון אצל יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 204 (מהד' מירסקי, עמ' 164): לשער איתון; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 105 (מהד' מירסקי, עמ' 235): לשער איתון; שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים', טור 277 (להלן): ולשער את[נ]ן. ואילו הוא נקרא בשמות אחרים בסדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 393 (מהד' יהלום, עמ' 185): לשער היסוד; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 135 (מהד' מירסקי, עמ' 196): לשער התיכון; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 39 (מהד' מירסקי, עמ' 207): שער היסוד. כליותיו לבבו.
- 343 שני זריזים הכוונה לסגן וראש בית אב. מפה ומפה הצירוף על פי יחזקאל מ, לד: ותמרים אל אילו מפו ומפו. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 105 (מהד' מירסקי, עמ' 235): וסגן וראש בית אב / מיפו ומיפו. מזוזים כמו קשורים. השווה לעיל, טור 122: זירום (=קשרם) ותלאם. וראה זולאי, ארץ ישראל ופיוטיה, עמ' 243-244. וכן לעניין דומה השווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 397 (מהד' יהלום, עמ' 185): רצו עמו / לבל ילך לבד; סדר עבודה, 'דולקים מאשנב', טור 192 (מהד' מלאכי, עמ' 158): רצו עמו / בל ילך לבד // ראש בית אב / וסגני הכהונה.
- 344 צפירים הכוונה לשעירים על פי דניאל ח, כא: והצפיר השעיר מלך יוון.
- 346-348 על פי משנה יומא ג, ט: וקלפי היה שם ובה שני גורלות; שם ד, א: טרף בקלפי והעלה שני גורלות, אחד כתוב עליו: לשם, ואחד כתוב עליו: לעזאזל. בסטרופה זו הפייטן אינו מבחין בין רי"ש ובין למ"ד בחריזה.
- 346 צימד פורים נגע בשני הגורלות ונטלם. וגיזר לשון גזר דין, כמו פסק. לחזר כמו לטרוף, לערוב. ראה נוסח אחר: להחזר.
- 347 צרור עוון עוונות רבות. אך כנראה עדיף הנוסח האחר (ראה ח"נ): צָלוּל עוון. כלומר השליך עוון. השווה נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טור 519 (מהד' קצומטה, עמ' 107): צלול לניבכי ימים / חטאים וגם אשמים. בצול ניזל במצולת הים. וחט חרוט בברזל לצירוף השווה ירמיה יז, א: חטאת יהודה כתובה בעט ברזל. השווה משנה יומא ד, א: נתנן על שני השעירים ואומר, לה' חטאת.
- 348 ציוום לחזק את האל. אולי יש כאן דרשת הנוטריקון של המילה 'עזאזל' (משנה יומא ד, א). ציוום

- לעיוזו אל אבל השווה נוסח אחר: צויין לעזרי אל, וכו'. למעזים כמו למחזקים. השווה ח"נ: למעזים, למעזים.
- 352-350 על פי משנה יומא ד, א: הסגן מימינו, וראש בית אב משמאלו, אם שלשם עלה בימינו, הסגן אומר לו: אישי כהן גדול, הגבה ימינך! ואם שלשם עלה בשמאלו, ראש בית אב אומר לו: אישי כהן גדול, הגבה שמאלך.
- 350 צדק רצוי שיעלה גורל של ה' בימינו. השווה תוספתא כפורים ב, ט, עמ' 234: אם בימינו עלה, היו כל ישראל שמח; תלמוד ירושלמי יומא פ"ו ה"ג, מג ע"ג: כל ימים שהיה שמעון הצדיק קיים גורל של שם עולה בימין, משמת שמעון הצדיק פעמים בימין פעמים בשמאל; וכן תלמוד בבלי יומא לט ע"א. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 208 (מהד' מירסקי, עמ' 164): קשי מעללי דור / בשמאל אם יעל; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברכ חסד', טור 138 (מהד' מירסקי, עמ' 197): ימינו אם תעל ... סגן ישמיע לו בגיל; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 108 (מהד' מירסקי, עמ' 235): טוב לב ומשוש / ינתן לדורו // בעלותו בימין / גורל שעיר עם; וסדר עבודה, 'נפש וביאר', טורים 224-225 (מהד' מלאכי, עמ' 186).
- 351 ציר סגן עמוסה הכוונה לסגן. ציר בנוסח הפנים כתוב: צור. עמוסה כינוי לישראל על פי ישעיה מו, ג: שמעו אלי בית יעקב וכל שארית בית ישראל העמסים מני בטן הנשאים מני רחם.
- 352 צץ בנוסח הפנים כתוב: צף. אבל צ"ל (ראה ח"נ): צץ, כלומר הופיע, עלה. התנשא עדיף הנוסח: והתנשא. ראש הכוונה לראש בית אב.
- 354-355 על פי משנה יומא ד, א: נתנו על שני השעירים ואומר: לה' חטאת.
- 354 צק יצק, כלומר נתן את הגורלות. שניהם שני הגורלות. בסבירה בסָכָר (=תקווה). השווה ח"נ. המילון ההיסטורי מציע שני פירושים למילה: סָכָרָה, סָכָרָה. שעירי חבורה השווה גם נוסח אחר: שעירי הבירה.
- 355 השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 209 (מהד' מירסקי, עמ' 165): והצריח בקול רם / זה לשם יהיה חטאת; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברכ חסד', טור 140 (מהד' מירסקי, עמ' 197): קורא בקול רם / זה לשם חטאת. שם הגבורה כינוי לאל על פי דברי הימים א כט, יא: לך ה' הגדלה והגבורה.
- 356 על פי משנה יומא ד, ב: קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח. צוקו על פי משנה יומא ו, ד: עשר סכות מירושלם ועד צוק. הוא הסלע שממנו דוחף את השעיר. כאן כינוי לעזאזל. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 206 (מהד' מירסקי, עמ' 164): וזה למיתת צוק. להדבירה להשמיד את שעיר המשתלח בעזאזל. אולי גם במובן: לשלוח את השעיר למדבר ('להדבירה'). קשירה לשון שלזהורית.
- 358-360 על פי משנה יומא ד, ב: בא לו אצל פרו שניה, וסומך שתי ידיו עליו ומתודה.
- 358 ציעד הליכתו התקדם. פר סמיכתו הפר שהכוהן הגדול סומך עליו את שתי ידיו ומתודה. הליכתו/סמיכתו כאן חריזה בעיצור תומך כ"ף.
- 359 צקון לחישתו על פי ישעיה כו, טז: צקון לחש מוסרך למו. השווה לטור הדומה מאוד לטור שלנו, בסדר עבודה, 'אגיד תהלות', טורים 38 (מהד' מלאכי, עמ' 13): צקון לחישתו / יביע ברחישתו // מתודה בשחישתו / בעדו ובעד ביתו. לחישתו/ברחישתו כאן חריזה בעיצור תומך שי"ן.
- 360 צעק בהתודותו הפייטן משתמש בסטרופה הזו בתוארי קול רבים בהתודותו של כוהן גדול: 'צקון לחישתו', 'ברחישתו', 'צעק'. פשעי מרידתו השווה נוסח אחר: פשעי שבטו ומרידתו. בהתודותו/ומרידתו כאן חריזה בעיצור תומך דל"ת.
- 362 על פי משנה יומא ד, ב.
- 363-364 על פי משנה יומא ד, ג: שחטו וקבל במזרק את דמו, ונתנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל, כדי שלא יקרש.
- 363 קרצו הלשון על פי משנה יומא ג, ד: קרצו, ומרק אחר שחיטה על ידו. ומזרק בנוסח הפנים כתוב:

ומירק. אבל צ"ל (ראה ח"נ במקורות א, ב, י, כ): ומזרק. המעתיק של נוסח הפנים כתב בטעות 'ומירק' במקום 'ומזרק', כנראה על פי המשנה המצוטטת לעיל: קרצו, ומרק אחר וכו'. היגש הגיש. ריגש קיבץ ואסף.

364 קרא ואותו פיגש את הממרס. ברגש בהמון.

365 על פי משנה יומא ד, ג: ועלה לראש המזבח. קידם מיהר. התיאש נתרשל. ראה זולאי, ארץ ישראל ופיוטיה, עמ' 444-445. למזבח אש לצירוף השווה פיוטי יניי, מהד' רבינוביץ, א, עמ' 220: והחסיתה לנעקד במזבח אש.

366 השווה משנה יומא ד, ג: נטל את המחתה.

367 על פי משנה יומא ד, ג: ופנה גחלים אילך אילך, וחותה מן המעכלות הפנימיות, וירד והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה. קודחת מוסקה הכוונה לגחלים מעוכלים. היריקה לשימוש בפועל הזה בהקשר דומה השווה משולם בר קלונימוס, סדר עבודה, 'אשוחח נפלאותיך', טור 127 (מחזור ליום כיפור, עמ' 458): רקן כף בו להריקה.

368 על פי משנה יומא ה, א: הוציאו לו את הכף ואת המחתה. קירבו הגישו. קירבו לו בחוקה כנראה יש להעדיף את הנוסח: קידמו לו בחזקה. מגס כינוי למחתה של קטורת על פי פירוש המילה 'המחתה' שבמשנה כאן. השווה תלמוד בבלי יומא מז ע"א: והכא מחתה דקטורת דתניא הוציאו לו כף ריקן מלשכת הכלים ומחתה גדושה של קטורת מלשכת בית אבטינס. וכן תלמוד ירושלמי יומא פ"ה ה"א, מב ע"ב: כיני מתניתא את הכף ואת הבזך, מהו כף מגיס. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 115 (מהד' מירסקי, עמ' 194); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 44 (מהד' מירסקי, עמ' 208); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 116 (מהד' מירסקי, עמ' 236); שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 300 (להלן).

369 על פי משנה יומא ה, א: וחפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף. קח לקח. שחוקה כמו דקה (ויקרא טז, יב). הכוונה לקטורת. השווה משולם בר קלונימוס, סדר עבודה, 'אשוחח נפלאותיך', טור 128 (מחזור ליום כיפור, עמ' 458): רד בחפניו לתוכו שחוקה.

370 זה סיפא של הפסוק שבטור 366. את הרישא הזה מזכיר סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 63): ונתן לתוך הכף, ככ' ולקח מלא מחתה. ולגבי הלשון 'דקה', השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 224 (מהד' מירסקי, עמ' 166); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 115 (מהד' מירסקי, עמ' 194); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 117 (מהד' מירסקי, עמ' 236).

371 על פי משנה יומא ה, א: וחפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף. לוקח כנראה צ"ל (ראה ח"נ): לקח. רקח השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 225 (מהד' מירסקי, עמ' 166): רוקח מלא חפניו / נתן לתוך כף, אבל השווה ח"נ על אתר, עמ' 288: רָקַח.

372 על פי משנה יומא ה, א: נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו. קלעו הכוונה לכף על פי שמואל א כה, כט: יקלענה בתוך כף הקלע. ובימין מחתת רקח בנוסח הפנים חסרה המילה: מחתת.

373 על פי משנה יומא ה, א: היה מהלך בהיכל. קדם היכל התקדם בהיכל. כהוקח כאשר נלקח. כי מפוקח השווה נוסח אחר: משכיל מפוקח, והכוונה לכוהן הגדול.

375 על פי משנה יומא ה, א: היה מהלך בהיכל, עד שמגיע לבין שתי הפרכות המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה, רבי יוסי אומר, לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד, שנאמר והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים (שמות כו, לג), החיצונה היתה פרופה מן הדרום, והפנימית מן הצפון. ולבין פרכת כדעת רבי יוסי במשנה.

376 על פי משנה יומא ה, א: מהלך ביניהן, עד שמגיע לצפון, הגיע לצפון, הופך פניו לדרום, מהלך לשמאלו עם הפרכת, עד שהוא מגיע לארון. קל מיהר. השמיל פנה לשמאל. משיבה כינוי לתורה על פי תהלים יט, ח: תורת ה' תמימה משיבת נפש.

377 קדם לשם מזרח לארון. שם חביון עוז הצירוף על פי חבקוק ג, ד: ושם חביון עזה.

- 379 קטורתו להתמיד היקדם על פי משנה יומא ה, א: צבר את הקטרת על גבי הגחלים, ונתמלא כל הבית כלו עשן. היקדם הגיש, הקטיר. בשתיית על פי משנה יומא ה, ב: משנטל הארון – אבן היתה שם מימות הנביאים הראשונים, ושתייה היתה נקראת.
- 380-381 על פי משנה יומא ה, א: יצא ובא לו בדרך בית כניסתו ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון, ולא היה מאריך בתפלתו, שלא להבעית את ישראל.
- 380 קנות להציל את ישראל. צאן אדם הכוונה לישראל. הצירוף על פי יחזקאל לו, לח: מלאות צאן אדם. נערץ כנראה יש להעדיף נוסחים אחרים: נערץ, ערך. לועדם לזמן אותם.
- 381 תחן תפילה. על עוונותם ועל מרדם ראה ח"נ: על שיגגם ועל מירדם. אלו מטבעות של תפילת הכוהן הגדול, שאינם נמצאים במקורות חז"ל. והשווה שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים, טור 309 (להלן): על שוא ותפלה; שם, טור 312: קושי עון לסלוח לעדתו.
- 385-383 על פי משנה יומא ה, ג: נטל את הדם ממי שהיה ממרס בו, נכנס למקום שנכנס, ועמד במקום שעמד, והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה ... יצא והניחו על כן הזהב שבהיכל.
- 383 קצין עם הכוונה לכוהן גדול.
- 384 השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים, טור 320 (להלן): ריסס פעם אחת במשיבה / ושבע לפניה ריבה. ריסס היזה. עליה על הפרוכת, לצד התקרה. פעם פעם אחת. לפניה לפני הפרוכת, לצד הרצפה. הפעם הפעם, כלומר עשה שבע פעמים.
- 385 רטש הניח, כמו בארמית: עזב. ראה גם ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 152, הע' 10. אבל המילון ההיסטורי מפרש את המילה כלשון הכאה ובקיעה.
- 386 השווה משנה יומא ה, ד: הביאו לו את השעיר, שחטו. הפסוק הזה משמש גם בסדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושוורץ, עמ' 65): וקבל במזרק את דמו ככ' ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא א' דמו אל וג'.
- 387 רחש אומר מסופר במקורות חז"ל לא מצאנו את אמירתו של הכוהן הגדול במקום זה. השווה להלן, טור 397. מסופר כנראה יש להעדיף את הנוסח (במקורות א, ב, י, מ): משופר. ודמו קיבל כדם פר על פי משנה יומא ה, ד: הביאו לו את השעיר, שחטו וקבל במזרק את דמו.
- 388 לסגנון דומה לטור הזה, השווה לעיל, טורים 337-338. יכופר המילון ההיסטורי קרא את המילה בנוסח הפנים: כופר.
- 389 רגש נחפז לבוא. וספר אחת ושבע כמספר על פי משנה יומא ה, ד: וכך היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים וכו'.
- 391-393 על פי משנה יומא ה, ד: והניחו על כן השני, שהיה בהיכל ... נטל דם הפר והניח דם השעיר, והזה ממנו על הפרכת שכנגד הארון מבחוץ ... נטל דם השעיר והניח דם הפר.
- 391 ריבצו השכיבו, כלומר הניחו. להצליף על פי משנה יומא ה, ג: ולא היה מתכון להזות ... אלא כמצליף. מאילו מכוחו. הלשון על פי תהלים פח, ה: הייתי כגבר אין איל.
- 392 ריגל כמו הלך בזריזות. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 53 (מהד' מירסקי, עמ' 209): רגיל משלחו לצוק. עומת לעומת. אילו כמו חיזקו.
- 393 הכוונה: נטל את דם השעיר. ריצה כמו רצה וביקש, כלומר קיבל. כן כך. שעיר קהלו השווה ויקרא טז, טו: שעיר החטאת אשר לעם.
- 395-396 על פי משנה יומא ה, ד-ה: ערה דם הפר לתוך דם השעיר, ונתן את המלא בריקן, ויצא אל המזבח אשר לפני ה', זה מזבח הזהב, התחיל מחטא ויורד, מהיכן הוא מתחיל, מקרן מזרחית-צפונית וכו'.
- 395 רק יחד דם הפר ודם השעיר. אולי אפשר גם להבין את המילה 'רק' כצורה מקוצרת של הפועל 'הריק'. וחיטא המזבח על פי שמות כט, לו: וחטאת על המזבח בכפרך עליו.
- 396 ריבוע קרבות ארבע קרנות של המזבח. המריח כאן כמו היזה את הדם. ושבע הזיות הצליח על פי משנה יומא ה, ו: והזה על טהרו שלמזבח שבע פעמים.

- 397 במקורות חז"ל לא מצאנו את אמירתו של הכהן הגדול במקום זה. השווה לעיל, טור 387.
- 398 השווה משנה יומא ה, ו: ושירי הדם היה שופך על יסוד מערבי שלמזבח החיצון, ושלמזבח החיצון היה שופך על יסוד דרומי.
- 399-401 על פי משנה יומא ו, ב: בא לו אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו עליו, ומתודה.
- 399 מחסו מחסהו. הלשון על פי תהלים יד, ו: כי ה' מחסהו. עזאל צ"ל (ראה ח"נ): עזאל.
- 400 זו כינוי לישראל על פי שמות טו, טז: עם זו קנית. השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): ריפאות עם זו. להתעל מלשון תעלה, היינו רפואה. להעל להעלות. לחריזת להתעל/להעל, השווה לעיל, טור 210: כנת נטעו להתעל / שורשה להעל.
- 401 והואל כמו ומיהר. השווה גם ז' בן-חיים, 'תרומת מורשת השומרונים לחקר תולדותיה של העברית', דברי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ג (תש"ל), עמ' 67-68, 70-71. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, [...] במרומים, טור 262 (להלן): פנה כהואל / לחלות פני אל.
- 403 על פי משנה יומא ו, ב.
- 404 על פי משנה יומא ו, ג: מסרו למי שהיה מוליכו. וכן ויקרא טז, כא: ושלח ביד איש עתי המדברה. הנרשם הכתוב בתורה. השווה לעיל, טור 331.
- 405 על פי משנה יומא ו, ז: בא לו אצל הפר ואצל השעיר הנשרפין, קרען והוציא את אמוריהן, נתנן במגיס והקטירן על גבי המזבח. שחוטים הכוונה לפר ושעיר הנשרפים. חלבי אשם הצירוף על פי ויקרא י, טו: שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו.
- 406 על פי משנה יומא ו, ז: והוציאן לבית השרפה. וכן ויקרא טז, כז: ואת הפר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את הדמים לכפר בקדש יוציא אל מחוץ למחנה. השווה תוספתא כפורים ג, יז, עמ' 247: היכן שורפין אותן, בבית הדשן הגדול חוץ לירושלים, לצפונה של ירושלים, חוץ לשלש מחנות. סורפיהם בנוסח הפנים כתוב: סופריהם. ברגשם בהמונם. הגישם כנראה יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): לְגִרְשָׁם.
- 407-409 על פי משנה יומא ו, ח: ומנין היו יודעין שהגיע למדבר? דרכיות היו עושין, ומניפין בסודרין, ויודעין שהגיע למדבר. אמר רבי יהודה: והלא סימן גדול היה להם! מירושלים ועד בית חדרו שלשה מילין; הולכין מיל, וחוזרין מיל, ושוהין כדי מיל, ויודעין שהגיע שעיר למדבר.
- 408 גזירה כינוי למדבר על פי ויקרא טז, כב: אל ארץ גזרה. כמיל הילוך וכו' זאת דעת רבי יהודה במשנה שם (ו, ח).
- 410 על מקומות עשרה על פי משנה יומא ו, ד: מיקרי ירושלם היו מלוין אותו עד סכה הראשונה, עשר סכות מירושלים ועד צוק. דרכיות מניפים לבשרה זאת דעת סתם המשנה שם (ו, ח). דרכיות בנוסח הנדפס של המשנה: דרכיות. אבל ראה כ"י קויפמן ופרמה: דידכאות, וכ"י לו: דידכיות.
- 411 אין זה פסוק מקראי.
- 412-415 על פי משנה יומא ז, א: בא לו כהן גדול לקרות, אם רצה לקרות בבגדי בוץ, קורא, ואם לא, קורא באצטלית לבן משלו... וקורא 'אחרי מותו' ואך בעשור... ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה, ומברך עליה שמונה ברכות: על התורה, ועל העבודה, ועל ההודאה, ועל מחילת העון, ועל המקדש בפני עצמו, ועל ישראל בפני עצמן, ועל הכהנים בפני עצמן, ועל שאר התפלה.
- 412 לעומת שיטה אחרת במשנה שם: אם רצה לקרות בבגדי בוץ, קורא. שיבוצו כינוי לכתונת על פי שמות כח, ד: ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ וכו'. אבל כאן הכוונה לבגדי לבן בכלל, שאחד מהם היה כתונת על פי ויקרא טז, ד: כתנת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגר ובמצנפת בד יצנף. וקידש בנוסח הפנים כתוב: וקירץ, והמילון ההיסטורי מפרש את המילה כפועל במשמעות חיתוך ועיצוב. ובגדי עצמו אצטלית לבן משלו. תלה לבש.
- 413 שימיע השמיע, אמר. סדר שבתורה. כלומר, הכהן הגדול קורא ב'אחרי מות' (ויקרא טז, א-ד), וב'אך בעשור' (ויקרא כג, כו-לב), וקורא בעל פה בעשור שבחומש הפקודים (במדבר כט, ז-יא).

414 בנוסח הפנים, הפייטן אינו מזכיר את הברכה על התורה, אבל השווה ח"נ: על התורה והעבודה והודייה ומחילה.

415 זה אינו פסוק. המשך לשמונה ברכות של כוהן גדול.

416-417 על פי משנה יומא ג, ד: פרסו סדין של בוץ בינו ובין העם; שם ז, ג: פשט ירד וטבל, עלה ונסתפג. הביאו לו בגדי זהב, ולבש וקדש ידיו ורגליו, ויצא ועשה את אילו ואיל העם ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה.

416 שאירו גופו. הצניע הסתיר. וטבל שהרי כבר קידש את ידיו ורגליו, כאשר פשט את בגדי הבוץ כדי לקרוא באצטלית לבן משלו (בטור 412).

417 שמונה בגדי זהב. עט עטה, לבש. כפעם בפעם לצירוף ראה למשל במדבר כד, א: ולא הלך כפעם בפעם.

418 מוספי עם שבעת כבשים תמימים בני שנה.

420-422 על פי משנה יומא ז, ד: קדש ידיו ורגליו ופשט וירד וטבל ועלה ונסתפג. הביאו לו בגדי לבן, ולבש, וקדש ידיו ורגליו. נכנס להוציא את הכף ואת המחיתה. קדש ידיו ורגליו.

421 שהלבוש לבן יחדש יחליף את לבושו ללבן.

422 כלי רקח הכוונה לכף ומחתה. לביטויים דומים השווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 452 (מהד' יהלום, עמ' 187); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 45 (מהד' מירסקי, עמ' 208); שם, טור 56 (שם, עמ' 209); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 137 (מהד' מירסקי, עמ' 238); יוחנן הכוהן, סדר עבודה, 'אזכר סלה', טור 490 (מהד' ויסנשטרן, עמ' 140); שם, טור 518 (שם, עמ' 141); סעדיה גאון, סדר עבודה, 'אלהים יה מקדם', טור 84 (פליישר, 'תשלום סדר עבודה לרב סעדיה גאון מעזבונו של א' וילסקר ז"ל', תרביץ, נח (תשמ"ט), עמ' 191-205); סדר עבודה, 'ים הציף', טור 84 (מהד' מלאכי, עמ' 175); משולם בר קלונימוס, סדר עבודה, 'אמיץ כח', טור 69 (מחזור ליום כיפור, עמ' 444).

424-425 על פי משנה יומא ז, ד: וירד וטבל, עלה ונסתפג. הביאו לו בגדי זהב ולבש, וקדש ידיו ורגליו, ונכנס להקטיר את הקטרת שלבין הערבים ולהטיב את הנרות.

425 שי ערב הכוונה לתמיד של בין הערביים. השווה ספרא אחרי מות ו, ה: ועושה תמיד של בין הערבים בבגדי זהב. וסמים הכוונה לקטורת על פי שמות ל, ז: והקטיר עליו אהרן קטרת סמים. יתמור לשון התרוממות, כמו יעלה. השווה שמות ל, ח: ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני ה' לדרתיכם.

426 נושא יד השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): נושא ידיו. הביטוי 'נשיאת ידיים' של הכוהן הגדול, המברך ברכת כוהנים, מופיע בבן סירא נ, כט-ל (ספר בן-סירא השלם, מהד' מ"צ סגל, ירושלים תשל"ב), עמ' שמב: אז ירד ונשא ידיו על כל קהל ישראל וברכת ה' בשפתיו ובשם ה' יתפאר. ואילו הביטוי 'נשיאת כפיים' מופיע בספרא שמיני ט, כא: שבירידתו נשא את כפיו וברך את העם. הביטוי השני משמש גם אצל יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכר גבורות אלוה', טור 266 (מהד' מירסקי, עמ' 171): פירש כפיו; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 197 (מהד' מירסקי, עמ' 202): שב שאת כפים / לברך את העם. מעניין שהפייטן שלנו משתמש כאן דווקא בביטוי הראשון. משולש בברכת אמור הכוונה לברכת הכוהנים, על פי במדבר ו, כד-כו: יברך ה' וישמרך / יאר ה' פניו אליך ויחנך / ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום. משולש הברכה כוללת שלושה פסוקים (כד-כו). השווה משנה סוטה ז, ו: ברכת כהנים כיצד, במדינה אומרים אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת. אמור על פי במדבר ו, כג: דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם. השווה נוסחים אחרים (ראה ח"נ): גמור, שמור.

428-430 על פי משנה יומא ז, ד: וקדש ידיו ורגליו, ופשט. הביאו לו בגדי עצמו, ולבש. ומלוין אותו עד ביתו.

428 תכלית פועל סיום העבודה. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 58 (מהד'

- מירסקי, עמ' 210): תכלית כל פועל / הטיב והדליק נירות. קישוטיו בנוסח הפנים כתוב: קידושיו. אבל יש להעדיף את הנוסח: קישוטיו. הכוונה להחלפת בגדי כהונה.
- 429 כלי קישוטיו בגדי זהב. ויאפור כמו וילבש. מעטיו המילון ההיסטורי מציע שני פירושים למילה הזאת: א. שם עצם 'מַעֲטָיו', כלומר בגדיו; ב. כינוי פועל של הפועל בבניין פיעל 'מַעֲטִיו' (על פי הניקוד בנוסח הפנים), כלומר אלה שמלבישים אותו.
- 430 זקני שבטיו כנראה הכוונה ל'זקניו' (יהושע ח, לג). שליטיו כנראה הכוונה ל'ושטרים ושבטיו' (יהושע ח, לג).
- 432 תמימים כינוי לישראל. לשימוש במילה הזאת בהקשר זה, השווה סדר עבודה, 'אתן תהלה', טור 176 (מהד' שפיגל, עמ' 51); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 275 (מהד' מירסקי, עמ' 172); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 60 (מהד' מירסקי, עמ' 210); סדר עבודה, 'אחלה לרוכב שמים' (על פי המילון ההיסטורי); סדר עבודה, 'נפש וביאר', טור 268 (מהד' מלאכי, עמ' 188); סדר עבודה, 'אגיד תהלות', טור 47 (מהד' מלאכי, עמ' 14); סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 260 (מהד' מלאכי, עמ' 183); יוסף אבן אביתור, סדר עבודה, 'אל אלהים כן יצדק', טור 178 (מהד' רוזנברג, עמ' 24).
- 433 שלוחם שליח השעיר. נשעה נתקבל לאל, שהאל שעה אל מעשיו. לבו לשעשעה השווה תהלים צד, יט: תנחומיך ישעשעו נפשי. אבל השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): ולא בא לפשיעה.
- 434 לשוועה להתפלל מתוך שמחה. המילון ההיסטורי מציע שני פירושים למילה הזאת: א. מקור של הפועל בבניין פיעל 'לְשׁוּעָה'; ב. שם עצם 'לְשׁוּעָה'. נושעה כינוי לישראל.
- 435 השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טורים 269, 273 (מהד' מירסקי, עמ' 172).
- 436 תנה אות לנו השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 272 (מהד' מירסקי, עמ' 172): תן לנו מופת / באזניו יאמרו / ונדע במה / יכופר עון; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברס חסד', טור 201 (מהד' מירסקי, עמ' 202); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 142 (מהד' מירסקי, עמ' 239). למשמיע הכוונה לשליח השעיר. השווה נוסחים אחרים (ראה ח"נ): למשלח, למשלח, למשולח.
- 437 גם אמר. כינוי התכוננו. לחוט בנוסח הפנים חסרה המילה הזאת.
- 438 על פי משנה יומא ו, ו: חולק לשון שלזהורית, חציו קשר בסלע וחציו קשר בין שתי קרניו. בין בין.
- 439 השווה משנה יומא ו, ח: ומנין היו יודעין שהגיע שעיר למדבר ... רבי ישמעאל אומר, והלא סימן אחר היה להם, לשון שלזהורית היה קשור על פתחו שלהיכל, וכשהגיע שעיר למדבר היה הלשון מלבין, שנאמר: אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. וכן השווה תלמוד בבלי יומא לט ע"א; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 273 (מהד' מירסקי, עמ' 172).
- 440-441 על פי משנה יומא ו, ו: דחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד, ולא היה מגיע לחצי ההר, עד שנעשה אברים אברים.
- 440 תחתיו נפל נפל למטה.
- 442 ישרים כינוי לישראל. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 275 (מהד' מירסקי, עמ' 172): תמימים ישרים; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 60 (מהד' מירסקי, עמ' 210). הואמן הנושא הוא שליח השעיר.
- 444 תולעי חמוקים כצמר על פי ישעיה א, יח: אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו. הרישא של הפסוק הזה משמש כסיומת מקראית לעיל (טור 439). תולעי כנראה יש למילה הזאת כאן קונוטציות רבות: חטא / אודם / תולעת. חמוקים 'חמוקים' (חמוקים) או 'חמוקים' (עגולים על פי שיר השירים ז, ב: מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיך). תולעי חמוקים הכוונה לחטאיהם של ישראל.

445 עדי עד הצירוף השווה למשל ישעיה כו, ד: בטחו בה' עדי עד. עלוקים מלשון 'עלוקה' (=אש, גהינום), כמו נשרפים. אולי יש למילה הזאת גם קונוטציה של 'עלוקה' (=תולעת, על פי משלי ל, טו), כמו דבוקים וצמודים כעלוקה. במים עמוקים לצירוף השווה משלי יח, ד: מים עמוקים דברי פי איש נחל נבע מקור חכמה.

446 השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 271 (מהד' מירסקי, עמ' 172); שלמה סולימן, סדר עבודה, '[...] במרומים', טור 369 (להלן); נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טור 527 (מהד' קצומטה, עמ' 107). ושתיית בנוסח הפנים כתוב: שתיית. אבל צריך כאן מילה הפותחת באות וי"ו בשביל האקרוסטיכון. ושתיית ... ומאכל שני שמות העצם מקבילים לשני הפעלים שבפסוק בטור הבא: אכלו ... ושתו.

448 תם עון על פי איכה ד, כב: תם עונך בת ציון. איומתו כינוי לישראל על פי שיר השירים ו, ד: יפה את רעיתי כתרצה נאווה כירושלם אימה כנדגלות. במילול שפתו בתפילתו של הכוהן הגדול. 449 על פי שופטים ה, לא: ואהביו כצאת השמש בגברתו. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 268 (מהד' מירסקי, עמ' 171): תארו הוקרן / כצאת השמש בגבורתו. בתקופתו בסיבובו.

450 מזה ומזה תכיפתו העם מקיפים את הכוהן הגדול ומלווים אותו. מזה ומזה לצירוף השווה למשל יהושע ח, לג: וכל ישראל וזקניו ושטרים ושפטיו עמדים מזה ומזה לארון. יפתו לפי הניקוד בנוסח הפנים, נדמה שהכוונה ל'פתו', כלומר כינוי לישראל (על פי שיר השירים ו, ד). אבל השווה נוסח אחר: לַיְפּוֹתוֹ. כלומר לייפות את הכוהן הגדול.

Chapter 2

Ba-Meromim

A. Introduction

I. Previous Editions and Publications

Part of this piyyut was previously edited by Malachi (Z. Malachi, “The ‘Avoda’ for Yom Kippur: Its Characteristics, History, and Development in Hebrew Poetry,” PhD diss., Hebrew University of Jerusalem, 1974, vol. 2, 189–200). Malachi’s edition, based on two manuscripts, contains the acrostic units for the letters HE to HET and from the letter KAF to the end of the alphabet. He provides neither variant readings in a systematic manner nor commentary on the piyyut.

Ten years ago, I prepared a critical edition of this piyyut (from ALEF to HET and from YUD to the end) with variant readings and a detailed list of biblical, rabbinic, and paytanic sources and parallels (N. Katsumata, “Sidre Avodah for the Day of Atonement from the Generation of Saadya Gaon,” master’s thesis, Hebrew University of Jerusalem, 1998, 90–137). In this edition, based on four different copies of this piyyut in ten manuscript fragments, I adopted the eclectic method. The full edition was later published for the first time in an academic journal and, similar to the one mentioned earlier, was eclectic (N. Katsumata, “An Additional Seder Avodah for Yom Kippur by Shelomoh Suleiman Al-Sinjari,” *Frankfurter Judaistische Beiträge* 29 [2002], 1–56).

In what follows, this earlier edition has been fundamentally altered by changing from an eclectic to a diplomatic method of editing. In addition, I have reread all of the manuscripts, compiled the variant readings anew, and composed an improved commentary on the piyyut. Together with the new edition, I have translated the entire piyyut into English for the first time.

II. Structure and Content

The *Seder Avodah* [...] *Ba-Meromim* by Shelomoh Suleiman, the beginning of which is missing in the manuscript, comprises twenty-two alphabetical units, with each unit constructed of ten two-line strophes. Each line is divided into two hemistichs of three to five word units each. Each strophe opens with the final word of the strophe preceding it (*shirshur*, or concatenation). In this

English translation, the concatenated word appears in boldface.¹ This piyyut is not preserved in its full form; the following list shows the number of extant strophes in each unit as found in the Cairo Genizah fragments: ALEF–5, BET–6, GIMEL–7, DALET–10, HE–10, VAV–10, ZAYIN–10, HET–4, TET–0, YUD–6, KAF–10, LAMED–10, MEM–10, NUN–10, SAMEKH–10, AYIN–10, PE–9, TSADI–9, KUF–10, RESH–10, SHIN–10, TAV–10.² The paytan signs his name in the alphabetical units SHIN and TAV as he does in the *Seder Avodah E'ezrah Gevurah*: סולימן יזכה לחיי עולם.³ The contents of the alphabetical units are as follows:

ALEF – *Praise of God* (very fragmentary)

The unity of God is declared: “From the beginning He has been one” (line 4); “There is no substitute for Him” (line 7); “There is no God besides Him” (line 8).

BET – *Things Preceding the Creation of the World* (very fragmentary)

According to rabbinic sources, the creation of seven things preceded that of the world by two thousand years: the Torah, the Divine Throne, paradise, hell, repentance, the Celestial Sanctuary, and the Name of “Messiah.” In this unit of the piyyut, three of these are apparently alluded to: paradise (lines 15–16), hell (lines 18–19), and repentance (lines 20–22).

GIMEL – *Acts of the First Day* (very fragmentary)

In rabbinic thought, God created the world using ten attributes: wisdom, understanding, knowledge, strength, discipline, might, righteousness, judgment, loving kindness, and compassion. Two of these are apparently mentioned here: might (line 26) and strength (line 27). Likewise, on the first day of creation, God was thought to have produced ten things: the heavens and the earth, Tohu and Bohu, light and darkness, wind and water, and the duration of the day and the duration of the night. Five of these are mentioned here: the heavens and the earth (line 30), Tohu and Bohu (line 32), and darkness (line 33).

¹ There is no *shirshur* between the final strophe of the PE unit and the first strophe of the TSADI unit, between the end of the TSADI unit and the beginning of the KUF unit, and between the end of the RESH unit and the beginning of the SHIN unit. However, no *shirshur* is necessary, as a version of the confession (*viddui*) of the high priest separates the two units in each instance. See lines 275, 294, and 337.

² The number of strophes in the PE and TSADI units (nine instead of ten) apparently represents the original form of the poem, as there is no defect in the manuscript.

³ The paytan sets his acrostic in the first letter of the second line in each strophe. He uses the letter LAMED twice in the word “עולם” (line 371 and line 373). The final strophe is not involved in the acrostic signature.

DALET – *Acts of the Second Day*

In this unit, several of God's ten attributes that were used for the creation of the world are mentioned: wisdom, understanding, and knowledge (line 38). On the second day, God produced four things: the firmament, hell, fire, and the angels. All of these are mentioned here. The separation of the waters into upper and lower waters and the objection of the lower waters to this division and separation are also mentioned (line 41).

HE – *Acts of the Third and Fourth Days*

In this unit, the acts of the third and fourth days of creation are described. On the third day, the waters rebelled against God's command, "Let the waters be gathered together" (Genesis 1:9) and wept: "They were making a noise like the noise of the seas" (line 58), and "They could not have been still" (line 60). On the fourth day, God produced the sun, the moon, and the stars. The harmony between the sun and the moon is emphasized: "The *sun* shone on the earth, the *moon* brightened in the heavens" (line 69); "To shed light on the earth *day* and *night*, and to govern the *day* and the *night*. The *sun* during the *day*, not at *night*, and the *moon* for the government of the *night*" (lines 71–72).

VAV – *Acts of the Fifth and Sixth Days*

In this unit, the acts of the fifth and sixth days of creation are described. On the fifth day, God created the fish and the birds. The latter were created out of marshy ground saturated with water (line 80). Also mentioned here (line 84) is the creation of *Ziz*, *Behemoth*, and *Leviathan*, and that *Leviathan* will be caught and brought to Jerusalem at the end of days (lines 86–87). On the sixth day, man was created. The way in which the creation of humankind is depicted, however, is not necessarily encouraging, including as it does mention of an evil inclination from the inception (line 93).

ZAYIN – *Adam and Eve*

In this unit, the sin of Adam and Eve and the cruel fate of human beings, which arose as a result of the former, are depicted. God warned man against violating his commandment by means of words containing the root Z-H-R: "God warned (*ziher*) man to obey six commands" (line 98); "He abandoned the order of the one who warned him (*mazhiro*) and rejected His warning (*zihuro*). He brought His warning (*zihuro*) to profanation" (lines 102–3). As a result of the profanation (*hillul*) (line 103) and disregard (*zillul*) (lines 104–5) of His commandments, God brought to justice three sinners (Adam, Eve, and the serpent) and punished four (including the earth) (line 106). Also presented here is the pessimistic view that as soon as an infant is born, a rumor would tell the date of its death (line 112).

HET – *Cain and Abel* (fragmentary)

Adam was rescued from the fires of hell by virtue of the Sabbath, for which he intoned a song of its praise (line 120). He then sired two children: Cain and Abel. Two sinners – Adam, the father, and Cain, the son – both have the same epithet applied to them: “worker of the soil” (Adam in line 113 and Cain in line 123).

YUD–KAF – *Binding (Sacrifice) of Isaac*

Two units are dedicated to the single biblical episode of the binding of Isaac (Genesis 22). Here, the sacrifice is depicted in a detailed and even theatrical fashion, while making use of numerous midrashic elements. The worshipers who would hear this piyyut in the synagogue were witnessing the tension-filled drama of the story of Isaac, much as it might be viewed in a theater. We find the paytan adopting literary strategies through which he is able to heighten the dramatic effect of this biblical story.

First and foremost, it is important to note that the paytan highlights the complete harmony between father and son during their journey to the site of the offering. For example, the paytan clearly distinguishes, on the one hand, these two righteous men who saw the holy place from afar and, on the other hand, the two youths (identified as Ishmael and Eliezer) who did not see it (lines 125–26). Likewise, the paytan emphasizes the joint progress of the father and son (lines 127–28). These two righteous men also worked together to build the altar (line 129). The paytan, moreover, portrays Abraham and Isaac symmetrically – the father binds and the son is bound (line 148).

The most salient element of the passage is the active intervention of the angels. They weep and are astonished at the cruelty of the trial and ask God to have compassion (lines 136–37, 144–48). And indeed, God answers the angels’ entreaty and the voice of His messenger calls out from the heavens (Genesis 22:12). Here, too, the paytan develops the direct speech of Scripture in a process that employs numerous words to indicate the first and second person (lines 148–56).

LAMED – *From Isaac to Exodus*

In this unit, the paytan summarily relates the biblical stories of Isaac after the binding, the birth of Jacob and Esau, the twelve sons of Jacob, their descent into Egypt, and the Exodus. Numeric comparisons are frequently used in this unit: Jacob took *twelve* stones, therefore, he was blessed with *twelve* sons (lines 163–64); there were *ten* miracles performed for Israel in Egypt, contrasting *ten* plagues brought upon Egypt (line 168). The unit closes by mentioning the disappearance of water as a result of Miriam’s death (line 176).

MEM – *The Chosen Clan*

This unit opens by mentioning the return of water by virtue of Aaron (line 177). With this episode, the description of the creation of the world and the history of mankind concludes. From this point on, we move to the description of the chosen family – the descendants of Aaron the High Priest. Several words conveying sacred concepts are employed in this unit. Thus, for example, words containing the root Q-D-SH (holiness): *qodesh* (bis), *baqodesh*, *miqodesh* (bis) (lines 179–81), *qedoshim*, *veqiddushim*, *veqadosh maqdishim* (lines 189–90), and T-H-R (cleanliness): *letaharut* (line 180), *betohar*, *letahor* (line 190). The names of those who rebelled against the priesthood are also mentioned in this unit: Korah (line 182) and Uzziah (line 184).

NUN–TAV – *Avodah (Priestly Rite)*

The second part of the *Seder Avodah*, the ritual section, describes the service of the high priest in the temple on the holiest day of the Jewish year, relying basically on the description of the service found in the Mishnah Yoma. It now becomes clear that the description of the “history of sins” from the creation of the world has, in fact, been leading up to this point. All of these sins arose, as it were, in order that they might be atoned for on Yom Kippur. Following are some of the characteristics of this section.

In the AYIN–PE units, the paytan describes the eight garments of the high priest and the atoning power of each. The high priest in this section is also depicted as an active and powerful figure, in sharp contrast to the passive and quiet image of him portrayed in Mishnah Yoma. His glory is even compared here with that of the angel Michael (line 232).

In this section, we also find a strong emphasis on the words spoken by the high priest and other participants in the *Avodah* service. Some examples of statements by the high priest, other priests, and the Israelites in this section include: “Forgive now the iniquity of the people loaded with iniquity (Israel)” (line 235); “Either it shall be parched, or it shall be fertile. Holy One (God), make our land fertile and our bed verdant” (lines 313–14); “You will find favor and honor. Your hand will find all your enemies; your right hand will seize those that hate you. When you gave them favor and honor to taste, you have brought them to your upright ones (Israel)” (lines 359–61); “Because of this which is known (*Torah*), do not be afraid, O worm (Israel). The whitened crimson (sin) to make as white as snow. To this, pay your attention, men of understanding (Israel)” (lines 371–73).

B. Text, Apparatus, and Translation

Symbols Used in This Edition

- [] Square brackets denote restorations.
 () Parentheses denote erasure.
 .. Two-dot ellipses denote a lacuna of less than a single word.
 ... Three-dot ellipses denote a lacuna of a full word.
 Four-dot ellipses denote a lacuna of more than one word.

List of Manuscripts

Sigla Fragments

- ⲭ Cambridge, T-S NS 328. 57 (lines 1–22) (=1ⲭ)
 Cambridge, T-S NS 115. 166 (lines 23–34, 42–54) (=2ⲭ)
 Cambridge, T-S NS 116. 120–121 (lines 57–89, 283–353) (=3ⲭ)
 St. Petersburg, Russian National Library, Antonin 36 (lines 125–252)
 (=4ⲭ)
- Ⲛ New York, Jewish Theological Seminary, ENA 3724. 3–4 (lines
 35–63, 356–376) (=1Ⲛ)
 New York, Jewish Theological Seminary, ENA 2672. 38–39 (lines
 63–120, 303–310, 332–336) (=2Ⲛ)
 New York, Jewish Theological Seminary, ENA 2676. 5 (lines
 314–331, 340–355) (=3Ⲛ)
- ⲗ Budapest, Magyar Tudományos Akadémia (Hungarian Academy of
 Sciences), MS Kaufmann, Genizah 68 (olim 26) (lines 55–124,
 130–377)
- ⲓ Cambridge, T-S NS 272. 66 (lines 198–230) (=1ⲓ)
 New York, Jewish Theological Seminary, ENA 2676. 18 (lines
 294–320) (=2ⲓ)

Base Manuscripts

Lines 1–54 = ⲭ

Lines 55–377 = ⲗ

*[Praise of God]**[ALEF]*

[...] In the heights (= the heavens)

[...]

[...] Fill the world

[...]

He has frightened with His terror

[...]

From the beginning He has been one

[...]

5 [...] In the height of His dwelling (= the heavens)

[...]

He did what He desired according to His thought

[...]

[...] Because there is no substitute for Him

From all [...]

[...] There is no god besides Him

Therefore [...]

[...] Upon all of His work

I will give him [...]

10 [...]

[...]

*[Things Preceding the Creation of the World]**[BET]*

[...]

[...]

[...]

[...] **in the multitude**

[שבח לאל]

א[... ..] בְּמִרְוֹמִים / [... .. מים]
 [...] מִלֵּא עוֹלָמִים / [... .. א..מים]

א[... ..] מֵאֵימַתּוֹ הַפֶּחֶד / [... .. חד]
 אֶז מֵאֵז הָיָה אֶחָד / אמ[... .. א..חד]

א[... ..] בְּרוֹם מוֹשָׁבוֹ / וא[... .. בו] 5
 אֵינִיָּה וַיַּעַשׂ כְּמִחְשָׁבוֹ / וימש[... .. א..בו]

א[... ..] כִּי אֵין תְּמוּדָה לְנִגְדּוֹ / מִחֶכֶל [... .. דו]
 א[... ..] מוֹ אֵין בְּלַעְדּוֹ / לְכֵן [... .. א..דו]

א[... ..] עַל כָּל פְּוַעְלוֹ / אֶתֵּן לוֹ [..לו]
 א[... .. לו] / [... .. לו] 10

[דברים שקדמו לעולם]

[... .. שוין] / [... .. שוין]
 [... .. שוין] / רשינו בְּרִגְשׁוֹן

1 מעל הטור נראה כתוב: [...] אין א¹(=נ"פ).

In the multitude [...]

[...] The palace of the forest of Lebanon

[...]

[...] **To guard**

15 **To guard** [...]

[...] Her desert like Eden

[...]

In the east, she was planted **in Eden**

In Eden [...]

And He will draw water with joy

[...]

Sulfur has burned **among her**

Among her [...]

The fire pit (= *gehennah*) [...]

20 [...]

To return the unfaithful daughter (= Israel) **to repentance**

To repentance [...]

In order not to destroy them in mercy

[...] It preceded the creation of the world

To say, "Return, **sons of man**"

[*The First Day*]

[*GIMEL*]

[...] She has been raised from time immemorial

[...]

He lifted up the true law [...]

[...] **Their boundary**

25 The dreadful one (= God) has set **their boundary** from the beginning

[...]

He raised burning coals with strength

[...]

[בְּרִגְשׁוֹןנוֹן] / [.. ...] עַר הַלְבָּנוֹן
[ב..נוֹן] / [.. ...] שֶׁמֶשׁ בְּגִנּוֹן

[בְּגִנּוֹןדֵן] / [...] מִדְּבָרָה כְּעֵדֶן 15
[ב..דֵן] / מִקְדָּם נְטוּעָה כְּעֵדֶן

[כְּעֵדֶןבה] / וּמִיָּם בְּשִׁשׁוֹן יִשְׁאוּכָה
[ב..בה] / גּוֹפְרִית גְּעָרָה כָּה

[כָּהבה] / מְדוּרַת אֵשׁ [..] כַּבָּה
[ב..בה] / פֶּת שׁוֹכֵבָה לְשׁוֹכֵב בְּתִשׁוּכָה 20

[בְּתִשׁוּכָהדם] / בְּרַחֲמִים כְּלִי לְאַבְדָּם
[ב..הרים הוֹקְדָם] / לֹאמַר "שׁוּבוּ בְּנֵי אָדָם"

[מַעֲשֵׂה הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן]

[..] גְּשׁוּאָה מְעוֹלָם / [..לם]
גִּיבָה תוֹרוֹ אֶמֶת מ[..לם] / [..גְּבוֹלָם]

[גְּבוֹלָם] מֵאֵז הִיֻּצִיב נוֹרָא / [..רה] 25
גְּחָלִים נִשָּׂא בְּגִבּוֹרָה / [..ג..רה]

[...] And power in His hand
 [...] To give majesty to His splendor
 [...]

[...] Until they disappeared
 [...] 30 The ravine (= the earth) and the canopy (= the heavens) were created together
 [...]

[...] The heights (= the heavens) [...] [...] He revealed from them *tohu* and *bohu*
 [...]

[...] From darkness and gloom
 And it was measured [...] [...] [...] -----

35 [...] [...] The fences of [...] [...]

[The Second Day]

[DALET]

[...] He produced seed
 To sprinkle [...] [...] He made a firmament for His works
 With the skill and ability of **knowledge**

Knowledge [...]

[...] In waters, and they were divided into two
 40 When a boundary was placed in the middle of the canopy (= the heavens)
 [...]

ג[...רה] וְכוּחַ פִּיָּדוֹ / [...] דו...]
 גוּדָל לְתַת לְכוּדוֹ / [...] ג...דו]

ג[...דו] עַד לֹא נָרְאוּ / [...] ראו...]
 30 גִּיּא נְדוּק יַחַד נִבְרְאוּ / וגמ[...] ג...ראו]

ג[...ראו] מְרוּמִים ח[...הו] / וש[...]פ... ..הו]
 גִּלְהָ מֶהֱם תוֹהוּ וְבָהוּ / [...] ג...הו]

ג[...הו] מַחֲשֵׁף נֶאֱפִילָה / וְנִמְדָּד [...] לה ... לה]
 [...] ג... ..לה] / [...] לה...]

— — — — —

35 [...] / [...]]
 [...] / [...] ד... ..]

[מעשה היום השני]
 [...] ד... ..ותו הִזְרִיעַ] / [...] לְהִזּוֹת ... יע]
 [...] ד... .. מַעֲשֵׂיו הִרְקִיעַ] / [...] בְּחִכְמָה וּבְתִבּוּנַת דִּיעַ]

[דִּיעַ ... צו] / [...] חו בְּמִים וְנִחְצו]
 40 [דוֹק חֲצִים בְּנִיקְצו] / [...] ד... צו]

41-35 השלמות על פי ב. 36 [גדרי חד...][...] דרכי תְּדָבַר [...] ב¹(=נ"פ). 37 [...] אֹתוֹ הִזְרִיעַ] [...] אֹתוֹ הִזְרִיעַ
 ב¹(=נ"פ).

[....] Their dwelling
And the lower waters grieved in their place

[....]

[....] **Their judgment**

He brought **their judgment** to light
The excellent and glorious one (= God)
Those who were speaking (= the angels) [....]
[...] A river **of fire**

- 45 They were burning their speech **out of fire**
And they were shining as the flames of fire
[....] To establish
They were being burnt from evening to evening

They were being burnt and renewed [...]
In the word of the one who formed the mountains (= God)
They would not delay to do the word of His mouth
They were dwelling in the height of the world (= the heavens)

They were dwelling [....]
He hurried to create their fire

- 50 The kindling of fire [...] **houses**
He planted in it (= *gehennah*)

The houses of the firmament were crowned
And the waters of fountains even increased
[....]
And **they raised** their eyes to the height (= the heavens)

They raised and lifted up toward the bitter waters (= the lower waters)
Beneath the mighty waters (= the upper waters)
The kindling of the firmament and those which were rushing down
(= the waters)
They were speaking to the mighty one at the height (= God)

- 55 **They were speaking** praise for the one who measured the waters (= God)
On the second day [...]
[....] With lips
The voice of the Lord is over **the waters**

[ד..צו ... מעונם] / [ועגמו תחתונים במכונם]

[ד.. ... נם] / [... ...] דינם

[דינם הוציא לאור] / [אד] יר נאור

[דוכרים ... אור] / [..] יר נהר דינור

45 [דינור סיחתם דולקים] / [נכש] ביבי אש בוקים

[ד.. ... להקים] / [מ] ערב ועד ערב דלוקים

[דלוקים ומתחדשים ..רים] / בדבר יוצר הרים

[דבר פיו לא מאחרים] / ברום עולם דרים

[דרים ת..רות] / אשם אץ לבראת

50 [דליקת אש ..רות] / שתלה שבע דירות

[דירות רקיע כוללו] / ומי מעינים עוד גדלו

[ד.. ... וגלו] / ועיניהם למרום דלו

[דלו ונשאו למים] מרים / מתחת מים אדירים

[דליקת רקיע מוגרים] / אדיר במרום דוכרים

55 [דוכרים שבת] מודד מים / בשיני יום ..ים

[ד.. ...] בשפתים / קול יי על המים

42 [ד..] ב¹. 43 [דינם הוציא לאור אד] יר ב¹. 44 [דוכרים] ב¹. 45 [דינור סיחתם דולקים וכש] ביבי
 ד' סיחתם דולקים וכשביבי ב¹. 46 [להקים מ] ערב ב¹. דלוקים [דלוקים ומתחדשים] ד'
 ומתחדשים ב¹. 48 [דבר פיו לא מאחרים] ב¹. ברום [דריס ת..] ד' ת[..] ב¹. אשם [אישם] ב¹.
 לבראת [לברות] ב¹. 50 [דליקת אש] ב¹. 51 [דירות רקיע כוללו] ד' רקיע כוללו ב¹. ומי מעינים עוד גדלו
 מים ממים כהדום [..] ב¹. 52 [וגלו] ב¹. 53 [דלו ונשאו למים] ד' ונשאו למים ב¹. אדירים [ב¹ רב אדירים
 א² (=נ"פ). 54 [דליקת רקיע מוגרים] דליקת רקיע מוגרים ב¹. 55 [דוכרים שבת] ד' שבת ב¹. בשיני יום
 ביום ה[..] ב¹. 56 [בשפתים] בשפתיים ב¹. קול יי על המים] ב¹.

[The Third Day and the Fourth Day]

[HE]

The waters were like walls

They would mount up to the heavens and would go down to the depths

In them there were [...]

And **they were making a noise** like the noise of the sea

They were making a noise until it shone [...]

[...]

60 Indeed they could not have been still

Until **they became frightened** by the loud voice

They became frightened when He said, "Let them be gathered"

Then they were gathered to one place

They went from there [...]

[...]

[...] The grounds and they were conquered

He merely blew on them and they withered

They were clothed with splendor and majesty

[...] **They hurried**

65 **They hurried** to produce plant and vegetation

[...] The tree of every fruit

The oblivion (= the earth) sprouted and bore seed

And **the third** day came to an end

The third day was declining to evening

And the authority of night had arrived

The fourth day began to function

And **the sun** was raised up to the canopy (= the heavens)

The sun shone on the earth

And the moon brightened in the heavens

70 The two of them were fixed for peace

While **the earth** remains

To shed light on **the earth** day and night

And to govern the day and the night

The sun during the day, not at night

And the moon for the government of **the night**

- [מעשה היום השלישי והרביעי]
המים היו [כחומות] ת / יַעֲלוּ [שמים] יָרְדוּ תְּהוֹמוֹת
היו בם [מאות] / [וכחמות] ים הוֹמוֹת
- ה[ומות] עד גָּה [לר] / [לר]
השָׁקִיט כִּי לֹא יָכֻלוּ / עד מִקְוֵל רָם ה[כחל] 60
- ה[כחל] כֶּסֶח "יקוו" / וּלְמָקוֹם אֶחָד הָקוּ
הָלְכוּ מִשָּׁם [ר] / [לר]
- [הר] אֶרְצוֹת וְנִכְבְּשׁוּ / [וגם] נָשָׁף בָּהֶם וַיִּכְבְּשׁוּ
[הוד] וְהָדָר הָלְבָשׁוּ / [במ] ... הִיחִישׁוּ
- [היחישו] לְהַעֲשִׂיב וּלְהַדְשִׁיא / [עץ] כָּל פְּרִי לַהֲגִישׁ
[הצמיחה] וְהַזְרִיעָה נָשִׂי / וְנִגְמַר יוֹם הַשְּׁלִישִׁי 65
- [השלישי] נָט לְהִיאֲמֹשׁ / וְגַע שְׁלִטוֹן אָמַן [ש]
הַרְבִּיעִי חָל לְשִׁמְשׁ / [ו] נִיתְּלָה בְּדוֹק הַשְּׁמֶשׁ
- [השמש] זָרְחָה [על] הָאָרֶץ / [ו] הִירָח הִבְהִיק [בערץ]
הַקָּבְעוּ [שניהם] לְהָרֵץ / עוד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ 70
- הָאָרֶץ לְהָאִיר [יום] לְלִילָה / וּלְמָשׁוּל בַּיּוֹם וּבַלֵּילָה
הַשְּׁמֶשׁ בַּיּוֹם וְלֹא בַלֵּילָה / [ו] הִירָח לְמַמְשָׁלֶת [הלילה]

57 [כחומות] ב. [שמים] 1. 58 [וכחמות] [וכחמות] ב. 60 [מקוול רם] [בהל] ב. 61 [קוו] כי נקוו ב. 1.
62 [הלכו משם] א. 3 [לר] ... 1. 63 [ארצות] א. [ארצות] א. 3 [ארצות] ב. 2. ונכבשו וגם נשף בהם ויכבשו ונכבשו
וגם נשף בהם ויכבשו ב. 2. 64 [הוד והדר הלבשו במ] [הוד והדר הולבשו] ... 3 א. הוד והדר הלבשו במ] ב. 2.
[היחישו] ב. 2. 65 [היחישו להעשיב ולהדשיא] [ה' להעשיב ולהד] ... 3 א. ה' להעשיב ולהדשיא ב. 2. [עץ כל פרי
להג] [שין] עץ כל פרי להג] ... 2. 66 [הצמיחה והזריעה נשין] [הצמיחה והזריעה נ] ... 3 א. [הזריעה נשין] ב. 2.
[השלישי] ב. 2. 67 [השלישי נט להיאמש] [ה' כנט להאמש א] 3 א. ה' נט להיאמש ב. 2. [אמן] [האמש] ב. 2. 68
[הרביעי חל לשמש] א. 3. 2. [ו] ניתלה] ונתלה ב. 2. [בדוק] [בדוק] ב. 2. 69 [השמש] [ה' א] 3. [על הארץ] א. 3. 2.
[ו] הירח] והירח א. 3 והנח ב. 2. [הבהיק] [הוקבע] ב. 2. [בערץ] [בעל] רץ ב. 2. בעלץ ג(=נ"פ). 70 [הקבעו] [הוקבעו]
א. 3 [הוקבעו] ב. 2. [שניהם לה] רץ א. 3 שניהם לה] ... 2. 71 [יום ו] [לילה] א. 3. 2. 72 [השמש] א. 3. [והירח]
והירח א. 3 הנח ב. 2 והכח ג(=נ"פ). [לממשלת] א. 3 [לממשלת] ב. 2. [הלילה] א. 3. 2.

The night was given to him (= the moon) because of the quarrels
 Because he ran after [...] when they were multiplied
 His light was reduced in order not to provide sparks
 [...] And **the stars**

- 75 **The stars** were arranged in their course
 The lights were given in the firmament
 They were to serve for the fixing of times
 As signs to mark seasons, and days, **and years**

[*The Fifth Day and the Sixth Day*]

[*VAV*]

And years, cycles, jubilees, and periods
 He delivered to the masters of collections (= *sanhedrin*)
 [...] To scrutinize the flawless ones (= *torah*)
 And He multiplied the kinds of beasts **and birds**

- And birds** in the dust of the earth
 And from there He sought out food for them
 80 And He multiplied moving creatures from the beautiful pool of water
 And there are creeping things **beyond number**

Beyond number for clean birds
 The one who wraps Himself in light (= God) has set
 And He counted the number of unclean birds in the teaching of light (= *torah*)
 The dreadful, excellent, **and glorious** God

And the glorious one (= God) gave their gathered food
 At its proper time, not delayed
 And it was given from the day of the creation
 Of *Ziz* of the field, *Behemoth*, **and Leviathan**

- 85 **And Leviathan** for the inheritance of the portion
 He prepared from the foundation of the world
 When the time of mourning is over (= in the world to come)
 He shall be pulled in with a fishhook **and with a rope**

And with a rope the Holy One (= God) shall tie down his tongue
 While drawing it out to my holy high mountain (= Jerusalem)
 And when He delights me on the day of redemption
 The fifth **and the sixth** days come to an end

ה[לילה] ניתן לו על רבים / כי רץ אחר [...] כמית[רבים]
המתן אורו מתת שביב[ים] / [...] ואת הפוכבים

75 ה[פוכבים] במסילתם נכונים / המאורות פרקיע נתונים
היו לקביעות [זמנים] / [לאותות ול]מצעים [ול]מ[ים] ופנים

[מעשה היום החמישי והשישי]
[ושנים ומחזורות ויו]כלות ותקופות / [מסר לבעלי אסופות]
[ו...יד..] לדקדק צרופות / והגדיל [מיני חיות ועופות]

80 [ועופות] על אדמת עפר / ו[מ]שם למו א[ו]כל ח[פר]
והש[ריץ] מ[ר]קיק מים מושפר / ושם רמש ואין מספר

[ואין מספר לע]וף טהור / שות עוטה אור
ועוף טמא [ספר] בת[ורה אור] / אל נורא אדיר ונאור

[ונ]אור לקטם נתן / בעיתו מ[צוי ולא מ]מתן
[ומהם ניתנה מיום ברייתן / וזו שדי ב[הימות] ול[ו]נתן

85 ול[ו]נתן לנחלת חבל / [זימן] משתית תביל
ועת יעבור [האכל] / יום[שן] ב[חכה] וב[חבל]

ו[ב]חבל ישקיע לשונו קדושי / במשכו להר מ[רום קד]ושי
ועת יעדני [ביום] חבושי / ונגמר יום חמישי ושישי

73 רבים] רבים ב² רבים ג(=נ"פ). [כמית[רבים] ב². 74 המתן] הומתן ב². אורו] הורו ב². מתת] ומתת ב².
שביב[ים]] ב². 75 במסילתם] במסילותם ב². המאורות] והמאורות ב². ברקיע] כרקיע ב². 76 לקביעות] לקביעת
ב². [זמנים לאותות ול]מצעים] זמנים לאותות ולמוצעים ב². [ולים] ב². 77 [ושנים ומחזורות ויו]כלות] ושי'
ומחזורות ויוכלות ב². מסר לבעלי אסופות] מסר לבעלי אסופות ב². 78 והגדיל] והגדיל ב². מיני חיות ועופות]
ב². 79 [ועופות] וה[...]] ב². ו[מ]שם] שם ב² ושם ג(=נ"פ). א[ו]כל ב². 80 והש[ריץ] מ[ר]קיק] והשריץ מ[ר]קק
ב². מושפר] מושפר ב². ושם] שם ב². 81 [ואין מספר לע]וף] [...] מספר [...] א³ ו' מ' לעוף ב². 82 [ספר]]
סיפר ב² (ס) [ספר] ג(=נ"פ). בת[ורה אור]] ב². נורא] ליתא ב². 83 לקטם] ליקטם ב². מ[צוי ולא מ]מתן]
א³ ב². 84 [ו]מהם] ומשם ב² מהם ג(=נ"פ). ניתנה] התנה ב². מיום] ליתא ב². בריתן] ברייתן ב². שדי] ליתא ב².
[בהימות]] ב² ובהמות א³ ליתא ג(=נ"פ). ול[ו]נתן] א³ ב² וליתן ג(=נ"פ). 85 וליתן לנחלת] ב². [זימן]] ב²
[...]] מן א³ ליתא ג(=נ"פ). משתית תביל] כשתית תביל א³ ב². 86 יעבור] יועבר ב². [האכל]] האכל ב² האבאל
ג(=נ"פ). יום[שן] ב[חכה]] א³ ב². [ובחבל]] ובחבל א³ ב² ובחבל ג(=נ"פ). 87 במשכו] למושכו א³ למשכו ב².
מ[רום קד]ושי] מרום [...] א³ מרום חפשי ב². 88 ועת] ושם ב². [ביום]] א³ ב² ליתא ג(=נ"פ). חבושי] חיבושי
א³ חפשי ב². ונגמר יום] כביאת א³ ב[בי]את ב². חמישי ושישי] ח[...]] שי ושישי א³ חמישי ושישי ב².

And on the sixth day, the oblivion (= the earth) produced
 Every kind of plant that was under the ground
 90 And the cattle on the hills for pasturing
 And man for fruitfulness **and increase**

And increase has worsened from the beginning
 Because he did not stretch out on the bed
 And forever in Eden, he could eat everything but
 The fruit of the tree of the knowledge of good **and evil**

And He (= God) created with him (= Adam) **the evil one** from his childhood
 (= inclination)
 Evil inclination that gave names for all
 And to examine in it (= this inclination) all creatures
 Before the one who spoke **and called** (= God)

95 **And he called** the names for every creature
 According to the knowledge and understanding of his creator
 And he called the name of the Lord to mention it
 The Lord is the God of hosts, the Lord is **His name**

[Adam and Eve]

[ZAYIN]

His name would be exalted from generation to generation
 Night and day
 He warned man to obey six commandments
 According to what **He determined**

He determined to make a helper suitable for him
 And took a rib away from his side
 100 She (= Eve) was prepared to help him
 And **He presented him** with a precious gift

He presented him in order for him to take care of the tree of life
 To take care of it forever and ever
 He abandoned the order of the one who warned him (= God)
 And left **His warning**

90 וְ[שִׁישִׁי] הוֹצִיָאָה נְשִׁיָּה / מַעֲשֵׂב שְׁהִיָּה
וּבְהִימֹת פְּהֶרֶי רַעֲיָה / וְאָדָם לְפָרִיָּה וְרִיבָיָה

וְ[יִבְיָה] מֵאֵז הוֹרַע / כִּי בְמִצָּע לֹא [הִסְתַּרַע]
וְעַד בְּעֶדֶן מִמָּנָה הוֹגֵרַע / עַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע

וְ[רַע] מְנַעֲוִרְתִּיו עֲמוּ נִבְרָא / יִצְרָא אֲשֶׁר לְכָל הַקָּרָא
וְבוֹ לְבַחוֹן כָּל יִצְוָה / וְלִפְנֵי דְבַר וִיקָרָא

95 וְ[יִקָּרָא] שְׁמוֹת לְכָל יִצְוֹ / מִפְּנֵי דַעַת וּתְבוּנַת יוֹצְרוֹ
וְקָרָא שֵׁם יְיָ לְהַזְכִּירוֹ / יְיָ אֱלֹהֵי הַצֶּבַח[א]וֹת [יְיָ] זָכְרוֹ

[אדם וחווה]

זָכְרוּ לְדוֹר דוֹר [מְרוֹמָם] / לִילָה וְגַם יוֹמָם
זִהַר שֵׁשׁ מְ[צוֹת] לְקִיּוֹמָם[ם] / כְּמוֹ אֲשֶׁר [זָמָם]

100 [זָמָם] לַעֲשׂוֹת לוֹ עֶזֶר כְּנִגְדּוֹ / וְשָׁלַח צֶלַע מִצְדּוֹ
זוֹמָנָה [לוֹ לְסַעְדּוֹ] / [וְזָכַד טוֹב] זָכְדוֹ

זָכְדוֹ עַץ חַיִּים לְשִׁמְרוֹ / צַדִּי עַד [לְשִׁמְרוֹ]
זָנַח צִיּוֹי מִזְהִירוֹ / וְנָטַשׁ זִיהוּרוֹ

89 הוציאנה] כהוציאנה א³ב². מעשב] מין כל עשב א³ב². 90 לפרייה] לפריה ב². 91 [הסתריע]] ב² הסתארע ג(=נ"פ). 92 וועד] ולעד ב². ממנה] מנו ב². הוגרע] הוגרע ב². 93 מנעורתי] מנעוריו ב². עמו] עימו ב². יצר אשר לכל הקרא] יצר רע אשר נקרא ב². 94 דבר] דיקר ב². 95 שמות] שימות ב². לכל] לך ב². מפני] לפני ב². 96 וקרא] ליתא ב². שם] ושם ב². יי אלהי] ויי אלי ב². הצב[א]ות] הצבאות ב² הצבות ג(=נ"פ). 97 [מרומם]] מרומם ב² מרומים ג(=נ"פ). 98 זיהר] זיהר ב². 99 [זמם לעשות לו עזר כנגדו]] ב². 100 זומנה] זומנה ב². [לו לסעדו וזכר טוב]] לו לסעדו וזכר טוב ב². 101 [לשמרו]] ב². 102 [זנח ציוי]] ב². מזהירו] מזיהרו ב².

He (= Adam) brought **His warning** to profanation

[....]

This (= Eve), when she answered him (with) a speech,

Caused him **disregard**

105 When **the disregard** of their honor overcame them

And the voice of the majestic one (= God) thundered

He invited three sinners (= Adam, Eve, and the serpent) to the court to undermine them

And **cursed** the four (= including the earth)

He cursed first

The one with evil tongue (= the serpent), to begin with

He cursed it with ten languages of curse

For the temptation of **the one who eats greedily** (= Eve)

He (= God) hurried to oppress **the one who eats greedily** (= Eve)

By means of rule and desire

110 She shall be oppressed in menstruation and pregnancy

And the fatigued pain of childbirth shall be **an outcry**

She shall make a more severe **outcry** for her infant

On the day of his birth as a result of procreation

A rumor shall tell about the date of his death

And it shall be only **terror**

He shall give **terror** in his labor

The one who works his land (= man)

He shall collect its sown (= its produce) in roaring

In the labor of the hand with **his sweat**

115 He shall multiply **his sweat** according to his hopes

For the thorns and thistles of his desires (= the land)

This is the labor of his pains

All the days of **his life**

105 [יִלּוּל] כְּבוֹדָם כְּהִנְיָעָם / קוֹל אֲדִיר כָּה [וּרְעָם]
[זִימָן] שְׁלוֹשָׁה בְּדִין לְרַעְרָעָם / וְעַל אֲרֻכָּהּ [זַעַם]

ז[וֹלָלָה] אָץ לְ[ה]עֲשׂוֹת[יָקָה] / כְּמִשְׁיָלָה וּתְשׁוּקָה
זָבָה וְהַרְיוֹן דְּחוּקָה / וְעֲצִיב לְ[אָה זַעקָה] 110

זְרוּעָה לֹקֵט [בְּנֵה־מֶתוֹ] / בִּיגִיעַ כֶּף זִיעָתוֹ

115 ז[עַתוֹ] יִרְבֶּה כְּקִיּוֹ / לְקוֹץ וְדִדֶּר וְאִיּוֹ
זֶה עֲמַל דָּוִד / כֹּל יְמֵי חַיָּו

103 לחיל[ול]] ב². 104 זאת [כענתה]] זאת אשתו כַּעֲנַת ב² זאת כעניתה ג(=נ"פ). ג[רמה] ב². [זילול]] ב². 105 כהכניעם] פְּהִיכְנַעַם ב². אדיר] דיין ב². כה[ורעם]] ב². 106 [זימן]] ב². [זעם]] ב². 107 תחילה] כתחילה ב². כבעל הלשון [להתחילה] על בעל לשון הרעה התחילה ב². 108 [ז]עמן] זִיעְפוּ ב² ועמו ג(=נ"פ). בעשרה [לשון]נת] ב². על פיתוי זוללה] ועל פיתוי לשון זולילה ב². 109 אץ] דץ ב². לנה[עשניה]] להעשקה ב². [ה]לנה[עש] ..] ג(=נ"פ). [כמשי]לה ותשוקה] כמשילה וכן[תש]וקה ב². 110 זבה] זיבה ב² זבה [והעבירה] ג(=נ"פ). ועציב [לואה זעקה]] ועצב לָאָה ועקה ב². 111 מריעה] מְרִיעָה ב². 112 [מיתתר] ב². [והיה]] ב² ליתא ג(=נ"פ). זועה] זוועה ב². 113 [נ]ותן] הוותן ב² ותן ג(=נ"פ). ביגיעתן] כיגיעתו ב². 114 דרועה] זירועיה ב². [בנהמתו]] כנהמתו ב² בניהמתו ג(=נ"פ). ביגיע] ביגיע ב². 115 כקיויו] בקיויו ב². לקין ודרדר ואיויו] לקוצי דרדרי איויו ב². 116 דיויו] יגונו דייו ב².

[Cain and Abel]

[HET]

His life would hang in doubt before him
 During all the days of his meaninglessness
 The land was found guilty because of him
 And it was made to be **his portion**

His portion was uprooted from the garden
 And man did not abide there in honor even for one day
 120 When he understood that he had been saved from the judgment
He examined a psalm, a song for the Sabbath

He examined his rib (= Eve) when she became quiet
 And she came in heat
 Parts of her belly gave forth
She formed her early fruits (= her children)

She formed the worker of the soil (= Cain)
 And the keeper of the beast (= Abel)
 Cain began to bring the fruits of the soil
 And Abel [...]

[Binding of Isaac]

[YUD]

125 [...] When the days had tripled for the swift ones (= Abraham and Isaac)
 They saw the hill at the height of the mountains
 Ishmael and Eliezer, the young men,
 Did not see like **the righteous ones**

The righteous ones walked straight with a single heart
 To fulfill the special word
 One advising the other
 And they, the two, went **together**

[קין והבל]

חֵיו מִנְגֵד תְּלוּאִים לוֹ / כָּל יְמֵי הַבָּלוֹ
חַוִּיבָה אֲדָמָה [בַּגְלָלוֹ] / וְהָ[י] אֶנְעֶשְׂתָה חַבְלוֹ

ח[בְלוֹ] מִגֵּן הָעֵקֶר / י[וֹ]ם אֶחָד לֹא לָן בָּהּ בִּיּוֹקֶר
חופ[ש] בְּדִין בְּעֵת סָקֶר / מְזֻמֹּר שִׁיר לְיוֹם שַׁבַּת חָקֶר 120

ח[קֶר] צִלְעוּ בְּעֵת שִׁקְטָה / וּלְהַתִּיחַם אֱלִיָּה נָטָה
חֲדָרִי בְטָנָה הַמְּלִיטָה / פְּגִיָּה חֲנָטָה

ח[נָטָה עוֹבֵד] אֲדָמָה / גַּם [רוֹעֵ]ה בְּהֶמָּה
חל קִין [לְהַבְיֵא] פְּרִי אֲדָמָה / וְהָבֵל [...] [מָה..]

[עקידת יצחק]

י.. פִּשׁוּלְשׁוֹ לְנִמְהָרִים / [רָאוּ הֵר מְרוֹם הָרִים]
יִשְׁמַעְעָל וְאַלְיַעְזָר הַנְּעָרִים / [לֹא רָאוּ כְמוֹ יִשְׂרָאֵל]

יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בָלֵב אֶחָד / [לְקַיֵּם דְּבַר הַמִּיּוֹחָד]
יַעֲצוּ אֶחָד לְאֶחָד / [וְהִלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחַד]

117 מנגד] ליתא ב². תלואים] תלויים ב². 118 חויבה] חוייבה ב². [בגללו] ב² בגלילו ג(=נ"פ). וה[י]א] והוא ג(=נ"פ). נעשתה] נעשת ב². 119 העקר] נעקר ב². י[ו]ם אחד] ויום ב². בייקר] ביקר ב². 120 חופ[ש] חופש ב² חופס ג(=נ"פ). בדין] מדין ב². בעת סקר] כסקר ב². מזמר] ומזמור ב². 121 אליה] אליה ג(=נ"פ). 123 [עובד] עבוד ג(=נ"פ). 124 [להביא] להאבי ג(=נ"פ). 125-129 השלמות על פי א⁴.

Together as they built the altar of the burnt offering

A son and his father with joy

- 130 The only one (= Isaac) said to the father, “Where is the lamb for the burnt offering,

That our offering would **contain**?”

“The one who says and acts (= God) will **contain** our offering”

His father answered him, as the one who takes refuge in God

“He will provide the lamb

And **He will do** what is right in His eyes”

“**He will do** with compassion for the sake of His name,”

The father said, “in order not to destroy completely”

As those who flee (= angels) shouted from above (= the heavens)

The envoys of peace tied **their wailings**

- 135 They screamed **their wailings** when they heard from these

All these words

Together they uttered to one another,

“Who has heard such a thing, or who has seen **such things**?”

[KAF]

“Who has seen **such things** in such an act,

The like of which should never be done?”

Because the father binds, his eyes raised to the heights (= the heavens)

And the son is bound before him **like a lamb**

He was bent **like a lamb** led to the slaughter,

The son was bent to be bound

- 140 He (= Abraham) bound him (= Isaac), and he drew the knife close to him

And he completed his soul, and **he bent** his neck

He bent for the slaughter [...] on the height of the mountains

And he said, “I will raise my eyes to the mountains”

As one the mighty and tremendous hordes (= the angels) cried out

The mighty ones without number

The mighty ones wept bitterly from within (= within the heavens)

And the brave ones cried aloud outside, “What was this about?”

As one they implored the one who preserves those condemned to die (= God)

“Where is the covenant **you have made**?”

130 [[יחיד נם לאב איה השה לעולה]] יחיד נם לאב איה הש' לעו' א⁴. [[אשר מנחתנו יכ] לילה] א⁴. 131 מנחת[נו]] א⁴. אמר ועשה] אומר ועושה א⁴. [[השיבו אביו כחושה]] א⁴. 132 [[יראה לו]] א⁴ יראה לא ג(נ"פ). והט[נו]] א⁴ והטיב ג(נ"פ). בענ[ו]] א⁴. בענינו א⁴. 133 [[יעשה למען שמו בח] מלה] א⁴. נם אב] דין א⁴. לעשות] עשות א⁴. 134 [[ידודו] כצעקו מלמעלה]] א⁴ [[...]] ה לעולה ג(נ"פ). מלאכי] ומלאכי א⁴ (מלכיי) מלאכי ג(נ"פ). השלון]] א⁴. 135 [[צרחו]] א⁴. מאלה] כל אלה א⁴. כל] ככל א⁴. 136 אלנה לא] לה] א⁴. כזאת]] א⁴ כאזאת ג(נ"פ). 137 בזה] כזה א⁴. וכזאת] וכזות א⁴. תעשה]] א⁴. 138 [כי ה] אב]] א⁴. עוקד]] א⁴ עקיד ג(נ"פ). נושא] נושא א⁴. כשה] א⁴. 139 [[לטבח]] א⁴ לבטח ג(נ"פ). הוכף] יוכף א⁴. בן להעקד] ה] וכה] כן לזבח הוכף א⁴ בן להעקד וכה ג(נ"פ). 140 כפ[ת] ומה] כלת] א⁴. תכף] עליו תכף א⁴. רצואר] ורצור א⁴. 141 לשחט [...] צורו לשוחטו א⁴. [ב]מרום] א⁴. עני] עיני א⁴. 142 כן] אחד] כאחת א⁴. צעקו] רעשו א⁴. גדודים כבירים] גדודים א⁴. באין מספ[ר]] לאל מספר א⁴. 143 מב[י]תה]] א⁴ מבאתה ג(נ"פ). [צ]עקו] א⁴ עעקו ג(נ"פ). חו[ן]צה]] א⁴ על מה [היתה]] מה הייתה א⁴ על מה היתה ג(נ"פ). 144 כאחד] כולם א⁴. ריננו] חנינו א⁴. ברית] חברית א⁴. כרתה] להם כרותה א⁴.

- 145 “**You have made** the covenant of your being
 To multiply its seed like the stars of your heavens”
 “Today if you do not deliver them with your mercy,
 Who will call out to you on the sea, ‘Who is **like you**?’”
- “There is no one **like you**, who examines the minds
 And who dwells with the one who is contrite and lowly in spirit”
 “You indeed examined the minds of the one who bound (= Abraham)
 And you found the heart of the one who was bound (= Isaac)
 to be **righteous**”
- The one who often forgives (=God) spoke **righteously**,
 “Lay not your hand on him,” He caused him (= Abraham) to listen
- 150 “Because he is held before me as the one who was slaughtered with joy
 As a burnt offering, **as an offering**”
- “I have accepted his sacrifice **as an offering**
 And I have received his sacrifice as a burnt offering”
 “It is written before me in his book (= *torah*)
 To give **his ransom** for him and his seed (= Israel)”
- “As **his ransom** I have given a ram caught in the thicket
 Offer it instead of your beloved one (= Isaac)”
 “All will be blessed through what you have done
 And I have given you all **as in your heart**”
- 155 “**As in your heart** I will delight in your sacrifice
 And your fountain will not be destroyed”
 “Like the stars too many to count
 And like the sand on the shores of the sea **for multitudes**”

[From Isaac to Exodus]

[LAMED]

- For multitudes** the perfect rock (= God) blessed
 The one saved from the burning coals of the broom tree (= Isaac)
 He (= Isaac) prayed on behalf of his wife, and He answered his prayer
 in mercy
 With two nations and two **peoples** (= Jacob and Esau)
- In his speech he made the **peoples** bow down to him
 And in his prayer he made nations serve him
- 160 To the people that He (= God) bought for him
 And that He chose for the inheritance **for him**

145 "כְּ[רְתֵה] בְּרִית קִיּוּמֶךָ / לְהַרְבוֹת זֶרְעוֹ כְּכוּן[כִּי] שְׁמֶךָ"
 "כְּהִיוֹם אִם לֹא תַצִּיל בְּרַחֲמֶךָ / מִי יִשְׁמִיעַ[ךָ] עַל יָם מִי כְמוֹךָ"

"כְּ[מִוֶּךָ אֵין] פְּלִיּוֹת [בּוֹחֵן] / וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָה רוּחַ שְׁכִין"
 "כְּפְלִיּוֹת עוֹקֵד בְּחִנְתָּה אֶכִּין / וְלֵב גִּנְעָ[קֵד] מְצִיתָה כֵּן"

150 בְּ[ן] כְּהֶקְשִׁיב מִרְבֵּה סְלִיחָה / "אַל תִּשְׁלַח [יָדְךָ] הַשְׁמַן[י] עוֹ בְּסִיחָה
 "כִּי [חָשׁוֹב לְפָנַי כְּנִשְׁחַט] בְּשִׁמְחָה / כְּעוֹן[וֹ] לָהּ פִּמְנִיחָה"

"[כְּמִנְחָה שְׁעָתִי] סִידְרוֹ / כְּעוֹלָה רְצִיטִי סִידְרוֹ"
 "[כְּתוּבָה] לְפָנַי בְּסִפְרוֹ / לוֹ וּלְזֶרְעוֹ לְתֵת כּוֹפְרוֹ"

"כְּ[וּפְרוֹ] תַתִּי אֵיל נִסְכֶּךָ / הַעֲלֵ[הוּ] תַחַת חֲבִיכֶךָ"
 "כֹּל יִתְבָּרְכוּ בְּךָ / וְהַפֵּל [תַּתִּי] לְךָ כְּלִבֶּךָ"

155 "כְּ[לִבֶּךָ] קָרַבְנֶךָ אֶעֱרֹב / [וּמִקוֹ]רְךָ לֹא יִחַרֵּב"
 "כְּכּוֹכְבִּים אֶשְׁ[ר] לֹא יִסְפְּרוּ מְרוֹב / [וּכְחוֹל] אֶשֶׁר עַל שְׁ[פֵת הַיָּם] לְרוֹב"

[מִיִּצְחָק לִיִּצְיָאָת מִצְרִים]

לְרוֹב בְּכֶךָ הַצּוֹר תָּמִים / מוֹצֵל מִגְּחָלִי רְתָמִים
 לְנוֹכַח [עֵתֶר וְנִעְתָר] בְּרַחֲמִים / בְּשָׁנִי גוֹיִם וְשָׁנִי לְאוּמִים

לְ[אוּמִים הַיִּשְׁחָה] בְּמִלּוּלוֹ / וְעַמִּים [הַעֲבִיד] בְּפִלּוּלוֹ
 לְעַם אֶשֶׁר קָנָה לוֹ / בְּחֵר לְנִחְלָה לוֹ

160

145 כְּ[רְתֵה] כ' להם א⁴. קיומך קיומך א⁴. זרעו זרעם א⁴. ככוּן[כִּי] ככוכבי א⁴. ככוכבי ג(=נ"פ). שמך שמך א⁴.
 146 ברחמך כרחמך א⁴. ישמיע[ךָ] א⁴. ישמיע ג(=נ"פ). על ים בים א⁴. 147 [אֵין] א⁴. כליות ...
 שכן כתוב בתחתית העמוד ג(=נ"פ). כליות [בּוֹחֵן] לבבות בוחן א⁴. כליות בחין ג(=נ"פ). ואת את א⁴. דכא
 דכה א⁴. 148 כליות כתוב בתחתית העמוד ג(=נ"פ). בחנתה אכין בנתה אכין א⁴. מציתה נמצא א⁴. 149
 כהקשיב האזין א⁴. תשלח [יָדְךָ] א⁴. השמן[י] עוֹן א⁴. 150 חשוב לפני כנשחט א⁴. כעוֹן[וֹ] לה ונעלה ונרצה
 א⁴. 151 כמנחה שעתין א⁴. כעולה ובעולה א⁴. רציתי נרציתי א⁴. סידורו א⁴. 152 [כתובה] א⁴. לפני
 לפני לעד א⁴. ולזרעו לתת כופרו א⁴. ולזרעו לתת ס' כופרו א⁴. 153 תתין שתי א⁴. איל אייל א⁴. העל[הו] א⁴.
 א⁴. 154 [תתין] א⁴. כלבך כלבך א⁴. 155 קרבנך קורבנך א⁴. [א]ערב אערוב א⁴. יערב ג(=נ"פ). [ומקור]ך א⁴.
 א⁴. יחרב יחרוב א⁴. 156 כוכבים א⁴. כוכבים ג(=נ"פ). [וכחול] א⁴. ליתא ג(=נ"פ). [הי]ם א⁴. 157
 ברך בידך א⁴. מוצל למוצל א⁴. 158 [עתר ונעתר] א⁴. עותרו ג(=נ"פ). 159 [הישחה] א⁴. הציב ג(=נ"פ).
 במלולו במלולו א⁴. ועמים ולעמים א⁴. [העביר] העביר א⁴. ג(=נ"פ). בפלולו בפלולו א⁴. 160 לעם לגוי
 א⁴. בחר והעם בחר א⁴.

To him (= Jacob) he (= Isaac) has bequeathed ten benedictions
 Which would bless in the heavens and on the earth
 They were like crowns bound on his head
To protect him on the day of battle

To protect his head with shields
 He took twelve stones;
 Therefore, he was endowed with twelve sons
They would rest in the shadow of the Almighty

- 165 **They would rest** in his shadow to rely on him
 When they settled in the land of Canaan
 To fulfill "Know for certain!" in reply
 They all were dragged **to Zoan** (= Egypt)

They descended **to Zoan** in seventy families
 And the upheld ones (= Israel) ascended in about six hundred thousand men
 For them were performed ten miracles
 And **on those who drive** (= the Egyptians) were performed ten plagues

- Upon those who drive**, He poured a spirit of dizziness
 And did not spare them from death
 170 He shut the gulf of the sea behind doors
 And spread out a cloud **as a covering**

As a covering they were crowned with glory
 And food (= *manna*) was rained down for them to fullness
 Waters of the well were poured to their fill
To glorify the name of the one who is good and who does good (= God)

To glorify their planting forever
 To give them *manna* to eat, through a messenger (= Moses)
 Through him He bequeathed the law (= *torah*) to them
To feed them all his days

- 175 **To feed them** the waters were shed
 Through the dance of Mahanayim (= Miriam)
 When she went away from the eyes
 There was no **water**

לו הנחיל עֶשֶׂר בְּרָכוֹת / בְּשִׁמִּים וּבְאֲרָץ מְבָרָכָ[וֹ]ת
לְרֹאשׁוֹ כְּעֶטְרַת מֶ[כֶּ]רְכוֹת / [בְּיוֹם נִשְׁקָ] עָלָיו לְסִכּוֹת

לְ[סִכּוֹת] לְרֹאשׁוֹ מְגִינִים / [לְקַח] שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים
לְכֵן [נִחַנְנָן שְׁנַיִם עֶשְׂרִי] בָּנִים / בָּצַל שְׁדֵי לוֹנְנִים

165 לְ[וֹנְנִים] בָּצִילוֹ לְהִשָּׁעֵן / יִשְׁכֶּם בְּאֲרָץ כְּנָעַן
לְקִיּוֹם "יָדוּעַ תִּדְעַ" בְּמַעַן / נִמְשְׁכוּ כְּ[וֹ]לָם לְצוּעַן

לְ[צוּעַן] יָרְדוּ כְּ[שִׁבְעִים יַחֲ]סִים / וּבִשְׁ[שׁ] מֵאֹת אֶלֶף עָלוּ עֲמוּסִים
לְ[הֵם] נִעְשׂוּ עֲשָׂרָה נִיסִים / וַעֲשָׂרָה נִגְעִים לְ[נֹו]גְסִים

170 לְ[נֹוּגְסִים עוֹנֵעִים] מְסָךְ / וְנִפְשָׁם מִמֶּנֶת לֹא חָ[סְדָה]
לְשׁוֹן יָם בְּדִלְתֵּים סָךְ / וַעֲנֵן פָּרַס לְמְסָךְ

לְ[מְסָךְ] הֻעַטְרוּ פָּאָר / וְלִשׁוּבָע הִמְטְרוּ שְׂאָר
לְ[לְרִינָן] הֻנְבְּעוּ מִי בָּאָר / שֵׁם טוֹב וּמְטִיב לְפָאָר

לְ[פָאָר] מְטַעֵם [מַעוֹלָם] / עַל יָד צִיר [לְהַאֲכִילָם]
לְיָדוֹ דֶּת [הַ]נְּחִילָם / כָּל יָמָיו לְכִלְכָּלָ[ם]

175 לְ[כִלְכָּלָם] הֻוָּלְוּ מִיָּם / לְיָד מְחוּלַת מַחְנִים
לְעֵת הִלְכָה מַעֲיָנִים / לֹא הָיָה מִיָּם

161 הנחיל הינחיל א⁴. מברכ[ו]ת מתברכות א⁴. 162 כעטרת כעטרות א⁴. מ[כ]רכות מכורכות א⁴ מברכות ג(=נ"פ). [ביום נשק] א⁴. 163 [לראשו מגינים] א⁴. [לקח] א⁴. 164 [נחנן שנים עשר] א⁴. שדי שדיי א⁴. 165 [להשען] למשען א⁴. ישבם יושבים א⁴. 166 לקים לקיים א⁴. נמשכו כ[ו]לם כולם נמשכו א⁴. לצוען (ב) לצוען א⁴. 167 ירדו רדו א⁴. כ[שבעים] בשבעים א⁴ כ[ע'] ג(=נ"פ). [יחסים] א⁴. ובש[ש] וכשש א⁴. מאת מאות א⁴. 168 [להם] א⁴. ועשרה א⁴ וע(ס)שרה ג(=נ"פ). ל[נו]גסים לנוגשים א⁴. 169 [עויעים] רוח עיועים א⁴ עושם ג(=נ"פ). ח[סך] א⁴. 171 הועטרו פאר עוטרו כמו שאר א⁴. ולשובע המטרו שאר והוכתרו כמו פאר א⁴. 172 [לריון] להם א⁴ (לרנין) [לריון] ג(=נ"פ). שם לשם א⁴. 173 [מעולם] לעולם א⁴ מעלום ג(=נ"פ). ידי א⁴. [להאכילם] דת הנחילם א⁴ להכלים ג(=נ"פ). 174 דת [ה]נחילם מן האכילם א⁴. לכלכל[ם] א⁴. 175 הוולו יוולו א⁴. 176 מעינים מיענים א⁴. היה היו א⁴.

[The Chosen Clan]

[MEM]

Water returned to the faithful ones (= Israel)
 Through a trustworthy envoy (= Aaron)
 When the priest (= Aaron) died, the clouds moved
 And again he (= Moses) returned them, because **they were guarding
 as clouds**

They were guarding as clouds the priestly divisions of the sanctuary
 To make atonement for them in the sanctuary
 180 They were ready for the cleanliness of the sanctuary
 To send their help **from the sanctuary**

From the sanctuary of their service, everyone should keep away
 Lest any stranger should come near
 The flattering one (= Korah) decided to dissent from the priesthood
 His portion was swallowed, and he was condemned as **a stranger**

A stranger shall not come near in his foolishness
 And he shall not become like Korah and his followers
 When a king (= Uzziah) burned incense in his arrogance
 His forehead was afflicted with leprosy and he descended **from
 his kingship**

185 He descended **from his kingship**, so that he would suffer
 And would be disgraced in a separate house
 Because he became angry at the priesthood
 And tried to receive the **priestly contributions**

Twenty-four **priestly contributions**
 Were arranged for them
 Twenty-four priestly divisions
They would preserve as measure for measure

They would preserve the priestly divisions of months
 For the one who is dreaded in the great council of the holy ones (= God)
 190 They would serve in cleanliness and holiness
 Because **they would regard as holy** the clean and Holy One (= God)

They would regard as holy the one who does terrible things (= God)
 Through the envoy of the hosts (= the high priest)
 They would consecrate him
 For seven days of **ordinations**

[המשפחה הנבחרת]

מִים חֲזָרוּ לְנֶאֱמָנִים / עַל יַד צִיר [אַמוֹנִים]
[מִכָּהֵן] כְּגֹנֵעַ עֲתִקוֹ עֲנָנִים / [וְעוֹד הַחֲזִירִים הָיוּ מְעֻנִּים]

מְעֻנִּים] לְמִשְׁמְרוֹת קוֹדֶשׁ / [עֲלִיָּהֶם] לְכַפֵּר בְּקוֹדֶשׁ
מוֹכְנִים] לְטַהֲרוֹת] קוֹדֶשׁ / לְשַׁלֵּחַ עֲזָרָם מִקוֹדֶשׁ 180

מִקוֹדֶשׁ] עֲבוֹדָתָם [יְוִזָר] / בֶּל יִקְרַב כָּל זָר
מִחֲלִיק מִחֲלָקוֹת גָּזָר / חֲלָקוֹ בֹּלַע [וְהוּא] שֶׁת מוֹזָר

מְוִזָר] לֹא יִגַּשׁ [בְּאִינֻלְתוֹ] / וְלֹא יִהְיֶה כְּקוֹרַח וְכַעֲדָתוֹ
מִלֶּךְ כְּהִקְטִיר בְּגִבְהוֹת [וְ] / גִּזְעָה [מִצָּחוֹ] וְרַד מִמֶּלֶךְ [וְ]תוֹ

מִמֶּלֶךְ [לְכוֹתוֹ] יָרַד לְהַתְּעִנּוֹת / בְּנִית חָנוּ] פָּשִׁי לְהַתְּעִנּוֹת
מֵאֲשֶׁר זָעַף כְּהוֹנּוֹת / לִיטוֹל מִתְּנּוֹת 185

מִתְּנּוֹת] אֲרָבַע וְעֶשְׂרִים / לָהֶם סְדוּרִים
מִשְׁמְרוֹת אֲרָבַע וְעֶשְׂרִים / [כֵּן לְנִגְדָם] מִשְׁמְרִים

[מִשְׁמְרִים מִשְׁמְרוֹת חוֹדֶשִׁים] / [לְנִעְרֵץ בְּסוֹד קְדוּשִׁים]
[מִכָּהֵן] בְּטוֹהַר וְקִידוּשִׁים] / [כִּי לְטוֹהַר וְקְדוּשָׁה מִקְדִּישִׁים] 190

מִקְדִּישִׁים] לְעֵשׂ[ה] נוֹרָא[י]ם / עַל יַד צִיר צָבָא[א]ים
מִלּוּי יָדִים מִמֶּלֶאִים / שְׁבַעַת יָמֵי מִלֵּאִים

177 על יד בצדק א⁴. אמונים א⁴. 178 [מכהן] א⁴ מכהן ג(=נ"פ). עתקן א⁴ (מ) עתקן ג(=נ"פ).
עננים]] א⁴. [ועוד החזירים היות]] א⁴. [מענינים]] א⁴ מעוני(ים) נים ג(=נ"פ). 179 [למשמרות]] לזרע א⁴.
[עליהם]] א⁴. לכפר יכפר א⁴. 180 מוכני]] מוכחים מוכטחים א⁴. [לט]הרות]] לטהרת א⁴. קודש קדש
א⁴. לשלח לשלוח א⁴. עזרה א⁴. 181 [יזר]] הכל יזר א⁴ (יזר) יזר ג(=נ"פ). בל לבל א⁴. 182
מחליק מחליק לב א⁴. מחלקות מחלקות א⁴. חלקו וחלקו א⁴. [והו]שת א⁴. 183 יגש יג[י]ש א⁴. [באיולתו]]
באיולתו א⁴. באלתו ג(=נ"פ). ולא א⁴. כקרח א⁴. 184 בגבהות]] א⁴ בגבהות ג(=נ"פ).
[מצחו]] א⁴ ליתא ג(=נ"פ). ממלכתו]] ממלכתו א⁴. 185 ירד היחפש א⁴. להתענות להתענות א⁴. בנית
ח[ו]פשי]] בבית חופשית א⁴. להתענות לחנות א⁴. 186 כהונות לכהונות א⁴. ליטול ליטול מהם א⁴. 187
סדורים מוסרים א⁴. 188 [כן לנגדם]] א⁴ ליתא ג(=נ"פ). 189-190 השלמות על פי א⁴ ליתא ג(=נ"פ).
189 [משמרים משמרות חודשים]] מ' משמרות חודשים א⁴. לנערץ בסוד קדושים א⁴. 190 מכהנים בטוהר
וקידושים מכהנים בטוהר וקידוש א⁴. [כי לטהור וקדוש מקדישים]] כי לטהור וקדוש מקדיש א⁴. 191
לעש[ה]] לעושה א⁴ לעשר ג(=נ"פ). נורא[י]ם נוראים א⁴ נורא ג(=נ"פ). על יד כהורית א⁴. צבא[א]ים א⁴.
192 מלוי מילואי א⁴. ידים ידיו א⁴. שבעת כשבעת א⁴. מלאים מילואים א⁴.

Ordinations and perfumes of the burnt offering

According to the command of the silent one (= God)

From the beginning, those who were sacrificing the burnt offering
(= the priests)

For seven days as did **Moses**

195 **Moses** did for the understanding ones (= the priests)

As he has done on this day, they would observe

As he did his service, so would the distinguished ones do (= the priests)

Wise and **understanding** men

[Avodah]

[NUN]

Understanding ones of the tribe of Levi,

Of the seed of Aaron, to be beautified

They were assembled to cast a lot in equality

To appoint a priest in the house of **my dwelling place** (= the temple)

The wise ones (= the priests) would bring him to **my dwelling place**

Seven days before the day of atonement

200 They were speaking to him, and making him wise

With the secret of speeches by **the pleasing ones**

The pleasing ones would surround him

And would turn him to the counselor's chamber

They would marry the camp of residence (= woman) off to him

As another wife with **his dwelling place**

His dwelling place and his resting place (= his house)

From which he would sequester himself uprightly according to the law

They would prepare another priest in his stead

If he is prevented by nocturnal pollution, another one would burn

his perfume

205 They would pass before him **his perfume** (= incense)

And with it his eyes would be opened

They would speak to him according to the regulations

All the works of the day of atonement by **his prepared ones** (= the priests)

On the eve of the day, **his prepared ones**

Would decrease the feast of his food

Lest drowsiness might put him to sleep

And **his pleasantness** might be prevented by nocturnal pollution

מ[לֵאִים] וְנִיחוּחֵי אֵשָׁה / כְּצוּי מַחֲשָׁה
מִקֶּדֶם מִקְרִיבֵי אֵשָׁה / שְׂבַעַת יָמִים עֲשֵׂה מִשָּׁה

195 מ[שָׁה] עֲשֵׂה לְנִבּוֹנִים / כְּאֲשֶׁר עֲשֵׂה בְיוֹם הַזֶּה [מִתְבּוֹנְנִים]
מִלֵּאכְתּוֹ עֵשׂ כְּמוֹ [יַעֲשֹׂה] שׁוֹ מְ[וֹבַחְנִי]ם / אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבּוֹנִים

[העבודה]

נ[בּוֹנִים] מִשְׁבֵּט לִי / מְזַרַע אֶהְרֹן [לְהַנּוֹי]
[נִקְהָלִים לְהַפִּיל פּוֹ]ר בְּשׁוּי / לְמַנּוֹת כּוֹהֵן בְּבֵית נָוִי

נ[וִי] יְבִיאֻהוּ מִחוּפְּמִים / קֶדֶם כַּפ[וֹר] שְׂבַעַת יָמִים
200 נֹבְכִים אֶת[וֹ] וּמַחְכְּנֵי[מִים] / בְּסוֹד [אִי]מְרֵי נְעִימִים

נ[עִימִים] יְסוֹבְבוּהוּ / בְּלִשְׁכַּת פְּרָהֲדֵרִין יְשִׁיבִיהוּ
נֹת בֵּית יְשִׁיאֻהוּ / אֵשָׁה אַחֶרֶת עִם נ[וִי]הוּ

נ[וִי]הוּ וּמִקּוֹם נִחוּחַ / יִפְרוֹס בְּדַת נְכוּחַח
נֹתְנִים אַחֵר [לְנוֹכַח] / אִם יַעֲזֹב בְּקָרִי יִקְר[וּ]ב נִיחוּחַח

205 נ[יחוּחַח] יַעֲבִירוּ לְפָנָיו / וְבוֹ יִפְקַחוּ עֵינָיו
נֹאמָרִים לוֹ כְּתֻקּוֹנָיו / כָּל מַעֲשֵׂה יוֹם כְּפֹר נְכוּזָיו

נ[כוּזָיו] בְּעָרֵב יוֹמוֹ / [מִמְעִיטִים] סַע[וֹ]דוֹת לְחֻמוֹ
נֹמָה בַּל תִּרְדִּימוֹ / וּבְקָרִי יַעֲזֹב נ[וֹעַ]מוֹ

193 אשה] אישי א⁴. כצויו] כ'צ' כציוו א⁴. 194 מקדם] מטרם א⁴. אשה] אישי א⁴. עשה] עש א⁴. משה] מש' א⁴. 195 עשה לנבונים] הודיע למבינים א⁴. [מתבוננים]] א⁴. 196 מלאכתו עש כמו [יעש]ו מ[ובחני]ם] מלכתו כמו עש' יעשו מובחנים א⁴. 197 אהרון] אהרן א⁴. [להנוי]] א⁴. 198 [נקהלים להפיל פו]ר] א⁴. למנות כוהן] למנות כהן א⁴. למנות כוהן למנות כהין ג(=נ"פ). בבית נוי] בבית (ל)[נוי] א⁴ (בב) בבית נוי ג(=נ"פ) [...] לנביא ד¹. 199 קדם כפ[וֹר]] קודם יום כיפור א⁴. שבעת] בש' א⁴. 200 את[וֹ] ומחכ[ני]מים] ואתו מחכימים א⁴. אתי ומחכמים ג(=נ"פ). בסוד] מסוד א⁴. [אי]מְרֵי א⁴. 201 פרהדרין] פלהדרין א⁴. ישיביהו] יסיבוהו א⁴. 202 נות] נות א⁴. נני[הוֹ] נויהו א⁴. נהו ג(=נ"פ) [נ]ויהו ד¹. 203 ומקום] מקום א⁴. יפרוס] יפרש א⁴. כדת] ליתא א⁴. 204 אחר] כהן אחר א⁴. [לנוכחו]] א⁴. סיחו ג(=נ"פ). יעזב] יופסל א⁴. יקר[ני]ב] יגיש א⁴ [...]ש ד¹. 206 כתקוניו] כתיקוניו א⁴. כל] בכל א⁴. כפור] כ"פ א⁴. כיפור ד¹. 207 [ממעטיטים]] א⁴. מקדישים ג(=נ"פ). סע[וֹ]דוֹת] סעודת א⁴ [...]דת ד¹. 208 בל] לבל א⁴. ובקרי] לבל בטריה א⁴. ננוע[מוֹ] א⁴ ד¹ נאמו ג(=נ"פ).

- The wise men would make pleasant **his pleasantness**
 By recounting tales of ancient kings
- 210 The glory of four books of the trustworthy ones (= Job, Ezra, Chronicles, Daniel)
The faithful ones would read before him
- The faithful ones** would adjure him by the explicit name of God
 That he should change nothing of his incense in order not to be expelled
 He stated clearly that he would do his work properly
 When **he was sequestered** in the upper chamber of *abtinas*
- He was sequestered** from them and wept
 And they also multiplied embarrassment and weeping
 “Lest our hope should be deferred”
 The faithful ones were all in a **lowly** soul
- 215 To lift up **the lowly one** (= Israel) with his cleanliness
 They would awaken his glory by the middle finger
 The one who would watch over the city of his resting (= the high priest)
 And would pour out **his speech** before the Lord

[SAMEKH]

- His speech** and their speech in equality
 They would pour out in the house of desire (= the temple)
 The young men of the tribe of Levi were surrounding him
 Until the calling of **the bird** (= the cock)
- When **the bird** would cry his call
 They would offer to clear the altar of ashes
- 220 They would swiftly run on the path of the altar ramp
 And would come first to do the precept of **the one who forgives** (= God)
- The one who forgives** the sin of the upheld ones (= Israel)
 Would pardon them by the four lots
 They were doing one by one according to the order
 Each man **was rejoicing** in his place
- They were rejoicing** to clear the altar of ashes
 And the lamps of daily offering to gather together
 The spices of incense and the pieces of limbs
 The quadruple ones (= the four lots) with four **joys**

נְעִימוֹ תַּחֲמוֹנִים / בְּשִׁינוֹן מְלָכִים קְדָמוֹנִים
210 נִיצוּחַ אַרְבָּעָה כְּתָבִי אֲמוֹנִים / קוֹרְאִים לְפָנָיו נְאֻמִּים

[נְאֻמִּים] יִשְׂבִּיעוּהוּ בָשֶׁם הַמְּפֹרָשׁ / שֵׁן לֹא יִשְׁנֶה קְטוֹרְתוֹ וַיּוֹגֶרֶשׁ
[נִיצוּחַ] מַעֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת פִּירֵשׁ / לַעֲלִית אַבְטִינָס עֵת נִפְרָשׁ

נִפְרָשׁ מִהֶם וּבְכָה / וְגַם הֵם הִגְדִּילוּ מְבוֹכָה
"נָא לֹא תִהְיֶה תוֹחֵלְתִּינִי מִמֶּנִּי שְׂכָה" / נִיֻּאֲמוֹנִים בְּלוֹלָם פְּרוּחַ נְמָכָה

215 [נְמָכָה] לְזָקוֹף בְּצַחְצוּחוֹ / בְּאַצְבַּע צֶרְדָּה [יַעֲזוֹרְרוֹ] נְצוּחוֹ
נוֹצֵר עֵיר נוּחוֹ / [וּלְפָנָיו] יִשְׁפֹּךְ סִיחוֹ

סִיחוֹ וְסַחֲמֵ בְשׁוּי / יִשְׁפְּכוּ בְּבֵית אֵינִי
סוֹבָבִים לוֹ מִבְּנֵי לִינִי / עַד קְרוֹת סְכָנִי

220 סְכָנִי עֵת קוֹל יִצְרִיחַ / יִגִּישׁוּ לְדָשֶׁן מִזְבֵּחַ
סְלֹל כְּבֶשׂ יְרוּצוֹ כְּפוֹרֵחַ / מִקְדִּימִים לְמַצֵּנֶת סוֹלֶחַ

סוֹלֶחַ חֲטָא עֲמוּסִים / יִרְצֶם בְּאַרְבָּעָה פִּיִּסִים
סִיחוֹר אֶחָד אֶחָד עוֹשִׂים / אִי שֵׁן אִישׁ בְּמִקְמוֹ שְׁשִׁים

שְׁשִׁים לְדָשֶׁן מִזְבְּחוֹת / וְנִירוֹת תְּמִיד לְהָאֲחוֹת
סְמִי קְטוֹרֶת וְנִיתוּחֵי נְתַחוֹת / [מִרְ] וּבְעִי [בְּאַרְבַּע שְׁמַחוֹת]

210 נִיצוּחַ (נוֹאמִים לוֹ כְּתִיקוֹנִי) נִיצוּחַ אֲ. 4. [כְּתָבִי] לִיתָ אֲ. 4. [קוֹרְאִים] קוֹרִין אֲ. 4. 211 שֵׁן לֹא יִשְׁנֶה]] אֲ. 4. קְטוֹרְתוֹ קְטוֹרֶת אֲ. 4. קְטוֹרֶת דִּ. 1. וַיּוֹגֶרֶשׁ דִּ. 1. וַיּוֹגֶרֶשׁ אֲ. 4. 212 [נוֹאִי מַעֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת]] אֲ. 4. נִצַּח כְּמוֹ גִּ. (=נ"פ) נִוְאִי מַעֲשֵׂה כֹהֵן לְ. 1. [לַעֲלִית]] אֲ. 4. אַבְטִינָס אַבְטִינוֹס אֲ. 4. נִפְרָשׁ נִפְרָשׁ אֲ. 4. 213 מִהֶם וּבְכָה]] אֲ. 4. [וְגַם]] אֲ. 4. 214 לְ. 1. [לֹא]] אֲ. 4. תוֹחֵלְתִּינִי]] אֲ. 4. מִמֶּנִּי שְׂכָה מְבוֹשָׁה אֲ. 4. מִמֶּנִּי שוֹכָה גִּ. (=נ"פ). נִיֻּאֲמוֹנִים גּוֹעִים אֲ. 4. כְּנִי לְ. 1. [לֹא]] לִיתָ אֲ. 4. נְמָכָה נְמוֹכָה אֲ. 4. 215 בְּצַחְצוּחוֹ בְּצִיחְצוּחוֹ אֲ. 4. צַחְצוּחוֹ דִּ. 1. [יַעֲזוֹרְרוֹ] נְצוּחוֹ יַעֲזוֹרְרוֹ נִיצוּחוֹ אֲ. 4. נְצוּחוֹ גִּ. (=נ"פ). 216 נוֹצֵר נוֹצֵר לְשִׁמּוֹר אֲ. 4. (נִצַּח) נוֹצֵר גִּ. (=נ"פ). [וּלְפָנָיו] אֲ. 4. 217 וְסַחֲמֵ וְסַחֲמֵ אֲ. 4. בְשׁוּי בְשׁוּי אֲ. 4. אִינִי אִינִי אֲ. 4. 218 לִינִי לִינִי אֲ. 4. קְרוֹת קְרָאֵת אֲ. 4. 219 עֵת קוֹל קוֹל עֵת אֲ. 4. קוֹל [לֹא] תִּ. 1. מִזְבֵּחַ מִזְבִּיחַ אֲ. 4. 220 יְרוּצוֹ יְרוּצוֹ אֲ. 4. כְּפוֹרֵחַ כְּפוֹרֵחַ אֲ. 4. לְמַצוֹת לְמַצוֹת אֲ. 4. (לִצַּח) לְמַצוֹת גִּ. (=נ"פ). סוֹלֶחַ סוֹלִיחַ אֲ. 4. 221 [חֲטָא]] אֲ. 4. לִיתָ גִּ. (=נ"פ). בְּאַרְבַּע אֲ. 4. 222 סִיחוֹר סוֹר אֲ. 4. סוֹדוֹר גִּ. (=נ"פ). אֶחָד אֶחָד אֲ. 4. אֶחָד אֶחָד דִּ. 1. אִינִי שֵׁן אִישׁ אֲ. 4. בְּמִקְמוֹ בְּמִקְמוֹ אֲ. 4. 223 שְׁשִׁים]] אֲ. 4. סִ' אֲ. 4. (ס') שֵׁן גִּ. (=נ"פ). מִזְבְּחוֹת אֲ. 4. מִזְבְּחוֹת דִּ. 1. וְנִירוֹת (ת) וְנִירוֹת גִּ. (=נ"פ). לְהִיאֲחוֹת אֲ. 4. (לֹא) לְהִיאֲחוֹת גִּ. (=נ"פ). 224 סְמִי אֲ. 4. שְׁמִי דִּ. 1. [מִרְ] בְּעִי]] מְרוֹכְעִי אֲ. 4. [לֹא] בְּעוֹ גִּ. (=נ"פ).

- 225 He established **joys** in his dwelling place (= the temple)
 When he (= the one who perceived it) said to him, "The radiance
 has flashed"
 The one who hears and listens to his law (= the high priest)
 Was sent, "When will he announce **his joy**?"
- When the voice would bring to him good tidings of **his joy**
 Understanding that the eastern sky had lit up
 He would strip off his clothes according to his instruction
 And would immerse himself outside according to the teaching of **his order**
- His order** of immersion in this way
 Only this immersion outside
- 230 A minister (= a high priest) would stand with joy
 When he put on the treasured garments (= the garments of gold)
- The treasured one** (= Israel) would sing songs
 When he put on the straightened garments
 They were looking at him with a shining face
 In the semblance of Michael, prince of **princes**
- Princes** of young priests
 Would serve in four garments, while he (= the high priest) in eight garments
 To forgive the sin and accusation
 Of those who say, "**Forgive now**" (= Israel)
- 235 "**Forgive now** the iniquity
 Of the people loaded with iniquity (= Israel)"
 They were praying to the one who forgives iniquity (= God)
 And He is merciful, He pardons **iniquity**

[AYIN]

- They were silent in **iniquity**
 When they were abhorred in the whoredom of Shittim
 There they uncovered nakedness, and made God angry
 Indeed **they have done** two evils
- They have made** here undergarments
 To cover him (= the high priest) from the loins to the thighs
- 240 Therefore from the heavens
 The one who has pure **eyes** (= God) would atone by means of them
 (= undergarments)

225 שְׁמֵחוּתָא הַכִּין בְּמִכּוֹנוֹ / "נוֹגַהּ בְּרֶק" בְּהַאֲזִינוֹ
סוֹכֶת וּמֵאֲזִין] שִׁינוֹנוֹ / שֶׁלַח מְתִי יִשְׁמִיעַ שְׁשׁוֹנוֹ

שְׁשׁוֹנוֹ] מַעַת יִבְשְׁרוּ / הָאִיר פְּנֵי מִזְרַח כְּסָבְרוֹ
סוֹתוֹ פּוֹשֵׁט כְּמוֹסָרוֹ / וְחַיָּץ טוֹבֵל כְּלִימּוֹד סִידְרוֹ

שְׁנִידְרוֹ] בְּזָה טָב[וֹ] לָהּ / לְבַד חוּצָה לְהַטְבִּילָהּ
230 שֶׁר יַעֲמּוֹד בְּגִילָהּ / בְּעֻטּוֹתוֹ בְּגָדֵי סְגוּלָהּ

שְׁגוּלָהּ] תַּעֲן שִׁירִים / בְּעֻטּוֹתוֹ בְּגָדִים מִיּוֹשְׁרִים
סוֹקְרִים בּוֹ בְּפָנִים מִזְהִירִים / כְּדָמוֹת מִיכָאֵל שֶׁר שְׁרִים

שְׁרִים] מִפְּרָחֵי כְּהוֹנָה / מְכַהֲנִים בְּאַרְבָּעָה וְהוּא בְּשִׁמוֹנָה
שֶׁאֵת חֲטָאת וְסֻטָּנָה / מְאוּמְרִי "סֶלַח נָא"

235 "סֶלַח נָא] לַעֲוֹן / עִם כְּכֹד עֲוֹן"
סוֹחָחִים לְנוֹשָׂא עֲוֹן / וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר[ר] עֲוֹן

עֲוֹן בּוֹ הִסּוֹ / בְּזִימַת שְׁטִים כְּנִמְאָס[וֹ]
עֲרוּהָ] שָׁם גִּילּוֹ וְהַכְעִיסוֹ / כִּי שְׁתִּים רְעוֹת עָשׂוֹ

עֲשׂוֹ] פֶּה מְכַנְסִים / לְכַסּוֹת מִמֶּתְנִים וְעַד יְרֵכִים
240 עַל [זֹא]ת מִן[שְׁ]מִים / בָּם יְכַפֵּר טְהוֹר עֵינִים

225-226 ליתא ד' 1. 225 שְׁמֵחוּתָא [[ס' א' 4. הכין] תגדל נא א' 4. נוגה ברק] ברק נוגה א' 4. בהאזינו] כהאזינו א' 4.
226 סוֹכֶת וּמֵאֲזִין] א' 4. שִׁינוֹנוֹ] אונו א' 4. שֶׁלַח מְתִי יִשְׁמִיעַ] שליח מתי א' 4. 227 שְׁשׁוֹנוֹ] ס' קול א' 4 ש'
קול ד' 1. מעת] עת א' 4. יבשרו] ד יבסרו א' 4. כסברו] כסוברו א' 4. 228 כמוסרו] א' 4. (ככס) כמוסרו ג(=נ"פ).
וְחַיָּץ] א' 4. וְחִיץ ג(=נ"פ). 229 שְׁנִידְרוֹ] ס' א' 4. בזה] בזו א' 4. טב[וֹ] לָהּ] א' 4. להטבילה] לטובלה א' 4.
230 שר] ד' 1. יעמוד] ד' 1. יעמד א' 4. בעטותו] וילבש א' 4. וילבישו ד' 1. בגדי] א' 4. בגד ד' 1. 231 שְׁגוּלָהּ] ס'
א' 4. מיושרים] מאושרים א' 4. 232 סוקרים] סוקרת א' 4. כדמות מיכאל שר שרים] בדמות פני מיכאל סר סרים א' 4.
233 שְׁרִים] ס' א' 4. 234 שאת] סאת א' 4. חטאת] חטא א' 4. וסֻטָּנָה] וסֻטָּנָה א' 4. מאומרי] מי אומרי א' 4. 235
סֶלַח נָא] א' 4. לעוין] לעוין א' 4. עוין] עוין א' 4. 236 לנושא עוין] לנושא עוין א' 4. לנושאים עוין ג(=נ"פ). יכפ[ר]
א' 4. עוין] עוין א' 4. 237 עוין] ע' מראש א' 4. שטים] שיטים א' 4. כנמאס[וֹ] כנמסו א' 4. 238 ערוה] ערוה א' 4. ערוה ג(=נ"פ). גילו] גלו א' 4. והכעיסו] ו(כ)הכעיסו א' 4. 239 ממתנים] ממותנים א' 4. יריכים] יריכים א' 4. 240
[זֹא]ת מִן[שְׁ]מִים] א' 4.

They (= the brothers of Joseph) raised their **eyes** and plotted evil
 And whispered against the lord of the dreams (= Joseph)
 They hurried to strip him of his robe
 And because of it (= his robe), **they were punished**

From the wealth of **those who were punished** (= Israel), to buy a priestly robe
 To cover him (= the high priest) from his heels to his palms
 Therefore from the dwelling places (= the heavens)
 The one who forgives **iniquities** (= God) would atone by means of it
 (= the robe)

- 245 **Iniquities** and distortions
 Of those who raise their heart in demand
 Therefore from the trap of sin
 He would atone for **distortion** by means of a turban

Distortions of those who are girded with girdles for protection
 Who look like Babylonians speaking a foreign language
 Therefore from the strong tower (= the heavens)
 The one who girds Himself with **strength** (= God) would atone by means
 of it (= a belt)

- They rebelled by the sea with **strength**
 And acted faithlessly with their iniquity
 250 Therefore into the depths of the sea
 He would hurl the sin of **their iniquity** by the atonement of a robe

For **their iniquity** to be forgiven
 And for their sin to be covered
 By the hem of the robe for covering
 The bell and pomegranate **were made**

The sound of the bell **was made** and heard in it (= the robe)
 When he asked for mercy about the evil sound (= slander)
 When the sound would be heard in it
The crooked one (= slander) would do no evil

- 255 **The crooked one** [...] the sin
 [...] The iniquity was finished
 They were making the stones of their carving
 Which were engraved, as **graven signets**

ע[ינים] נָשְׂאוּ וְרָע חָרְשׁוֹ / וְעַל בְּעַל הַחֲלוּמוֹת הַתְּלַחֲשׁוֹ
עַד כְּתַנְתּוֹ [לְפִשׁוּט חָשׁ] וְ / וְעַלֶּיהָ [עֲוֹנָשׁוֹ]

ע[וֹנָשׁוֹ] מֵהוֹנֵם כְּתוֹנֶת לְקִנּוֹת / מִעֲקָבִיו וְעַד פִּסְיוֹ לְמִנּוֹת
עַל זֹאת מִמְּעוֹנוֹת / בָּם יִכְפֹּר מוֹחֵל עֲוֹנוֹת

ע[וֹנוֹת] וְעִקּוֹשׁ / מִגְבֵּי[י] הַי לֵב בְּבִקּוֹשׁ 245
עַל זֹאת מִנִּיקוֹשׁ / בְּמַצְנֶפֶת יִכְפֹּר ע[י]קּוֹשׁ

ע[יָקוֹשׁ] חֲגֵרִי אֲזֹר לְמַעֲוֹז / דְּמוֹת בְּנֵי כָּבֵל [לְעוֹז]
עַל זֹאת מִמְּגִדֵּל עוֹז / בָּם יִכְפֹּר אֲזֹר עוֹז

ע[וֹז] הִמְרוּ עַל יָם / וּמָעְלוּ מֵעַל בְּעֵינֵי
עַל זֹאת בְּמַצּוֹלוֹת יָם / בְּכִיפּוֹר מְעִיל יִשְׁלִיךְ חֲטָא עוֹוִיִּם 250

ע[וֹוִיִּם] הָיִיתָ נָשׁוּי / וְחֲטָאִים הָיִיתָ כָּסוּי
עַל שׁוּלֵי הַמָּעַי[י] לְכָסוּי / פִּעְמוֹן וְרִמּוֹן עָשׂוּי

ע[שׁוּי] לְהִשְׁמַע בּוֹ קוֹל / כְּחִנּוֹ עַל הַקּוֹל
עַת יִשְׁמַע בּוֹ קוֹל / לֹא יִרְיַע בּוֹ עֲקוּלָקוֹל

ע[קוּלָקוֹל] חֲטָא [כּ..] / כּ.. שׁוּלֵי עוֹן נִחַתָּם 255
עָשִׂים אֲבָנֵי חֲקִיקָתָם / מִפְּתָחוֹת פִּיתוּחֵי חֲתָם

241 התלחשו] התחלשו א⁴. 242 עד] עדי א⁴. כתנתו] כותנתו א⁴. [לפשוט]] לפשוט א⁴ לשפוט ג(=נ"פ).
[חש]ו] א⁴. עונשו] עונשו א⁴ נעונישו ג(=נ"פ). 243 מעקביו] מעקיבו א⁴. פסיו] סופו א⁴. 244 בם] בה
א⁴. 245 ועקוש] ועיקוש א⁴. מגב[י]הי] מגביהי א⁴ מגבוהי ג(=נ"פ). לב] ראש א⁴. בבקוש] בבקוש א⁴. 246
מניקוש] במי ניקוש א⁴. ע[י]קוש] עיקוש א⁴. 247 חגרי אזור למעוז] חגורי איזור במעוז א⁴. [לעוז]] בכל לעוז
א⁴ לועז ג(=נ"פ). 248 בם] באבנט א⁴. 249 המרו] הימירו א⁴. בעוים] (בעי) בעוים א⁴. 250 במצולות]
במוצלות א⁴. מעיל] מעל א⁴. חטא עוים] עוים א⁴. 252 המע[י]ל] א⁴ המעל ג(=נ"פ). לכסוי] בכיסוי א⁴.
ורמון] ורימון א⁴.

[PE]

Graven signets

To pour on the plain man (= Jacob)
 Engravings of the names according to their birth
 On two stones of **their enumeration**

He brought joy to **their enumeration** with *ephod*
 And for their soul to rejoice

- 260 The carved image of Micah and all the evils
 The one who forgives **the transgression** (= God) would atone by means
 of it (= *ephod*)

God forgives **the transgression** of Jacob
 And the sin of the house of Israel
 He (= the high priest) turned swiftly
 To entreat **the favor of God**

The favor of God, the God of hosts

Those who pervert justice would be requited in order to exhaust them
 To show over his heart those who form the breastpiece (= the names of
 twelve tribes)
 In front of the one who astounds with **wonders** (= God)

- 265 **Wonders** were made for him when he spoke
 He put a plate of gold on his forehead
 Its engraving was like the engravings of the seal
Its interpretation was "Holy to the Lord"

He gave **its interpretation** with his strengths
 And put on his embroidered garments (= garments of gold)
 He was commanded to do the inquiring of his *urim* and *thummim*
 He would sanctify **his feet** for the first time

He would sanctify **his feet** as it was commanded
 And would toss the blood and burn the incense with his desire

- 270 He would work on pieces and baked cakes according to the precept
 And would pour the wine and bring it to the **parvah** chamber

Parvah he would bring [...] his warning
 And would find shelter in a sheet [...]
 He would act according to his instruction
 And would sanctify for the third time and come near **his bull**

- פִּיתוּחֵי חוֹתָם / יְצוּק לְאֵשׁ תָּם
פִּיתוּחֵי שְׁמוֹת כְּתוּלָדוֹתָם / עַל שְׁתֵּי אַבְנֵי פְקִידָתָם
- 260 פִּקִּידָתָם] בְּאִפְדֹּר שִׁיעֶשֶׂע / וְנִפְשָׁם לְה[שׁ]תַּעֲשֶׂע
פֶּסֶל מִיָּכָה וְכ[ל] רָשָׁע / בָּם יִכְפֹּר עוֹבֵר עַל פֶּשַׁע
- פֶּשׁ[ע] יַעֲקֹב יַעֲבִיר אֶל / וְחֹטֵא[ת] בֵּית יִשְׂרָאֵל
פְּנֵה כְּהוֹאֵל / לְחִלּוֹת פָּנֵי אֵל
- פָּנֵי אֵל אֱלֹהֵי הַצִּבְאוֹת / מַעֲקָלֵי מִשְׁפָּט יוֹצְדֵקוֹ לְהֵל[א]וֹת
פּוֹעֲלֵי חוֹשֶׁן עַל לְבוֹ לְהִרְאוֹת / פָּנֵי מַפְלִיא פְּלֹאוֹת
- 265 פִּקִּלָּאוֹת] נַעֲשׂוּ לוֹ בְּסִיחוֹ / צִיץ זָהָב שֶׁת עַל מִצְחוֹ
פִּיתוּחֵי חוֹתָם פִּיתוּחוֹ / "קוֹדֶשׁ לַיְי" פִּיעֲנוּחוֹ
- פִּיעֲנוּחוֹ] נָתַן בְּתַעֲצוּמָיו / וַיִּלְבֹּשׁ בְּגָדֵי רִיקוּמָיו
פּוֹקֵד שְׂאֵלֶת אוֹרֵי[ו] וְתַמִּי[ו] / רֹאשׁוֹנָה יְקֹדֵשׁ פְּעָמָיו
- פִּעָמָיו] יְקֹדֵשׁ כְּנֻצָּטָנָה / וַיִּזְרִיק וַיִּקְטִיר בְּתַאֲנָה
270 פּוֹעֵל נִיתַח וְחִבְתִּים כְּמִצָּנָה / וַיִּנְסֹף וַיָּבִיא אֶל בֵּית פְּרֹנָה
- פִּרְנָה] יָבִיא [...] זִיהוּרוֹ / וּמִסְתוּפָף בְּסִדִּין [...] יִרוּ
פּוֹעֵל כְּמוֹסָרוֹ / וּמִקְדֵּישׁ שְׁלִישִׁית וְקוֹ[ר]ב אֶצֶל פְּרוֹ

263 להל[א]ות] לה[א]לות ג(=נ"פ). 264 חושן] חש חושן ג(=נ"פ). 268 אורי[ו] ותמי[ו] אורי[ו] ותמין
ג(=נ"פ). 269 ויזריק] ויריק ויזריק ג(=נ"פ). 272 כמוסרו] כמוסרו ג(=נ"פ).

His bull was covered between the porch and the altar
 He set his hands on its head so that it would be covered
 To abate the transgression of his people and their sin
 For himself and for his dwelling place, thus he answered
 275 *And in his confession, "You shall be pure"*

[TSADI]

He whispered in the gathering
 With fear and trembling
 He called the two envoys to serve as witnesses for him
 And **he walked** to the gateway of the entrance

One (= the prefect) **walked** on his right
 And he arranged [...] (= the chief of the father's house) on his left
 The north of the altar was his place
 And to set out the materials of **his flock**

280 **His flock** (= Israel) on the day of atonement
 They would atone for their sins
 Two distinguished goats
Were gathered there

Those which **were gathered** in the casket (= two lots) were shaken
 One for slaughtering ("For the Lord"), and the other for binding
 ("For Azazel")
 One goat was preyed upon for the Lord
 And the other **was bound** for Azazel

The upheld ones (= Israel) **were bound** in front of the stand to be of use to him
 If his lot for the Lord comes up
 285 He would cry and lift up his voice
 And the Lord would be **his shade**

His shade (= the high priest) would pronounce his speeches
 A sin offering to the Lord for his purifications
 His pouring on two [...]
 On **his two goats**

His goats gathered it [...] as the one who arranges
 For the slaughter and for the sending on the way
 He bound the color of crimson (= a thread of crimson wool)
 On the head of the scapegoat according to the law of **necessity**

פ[ר]ו] בִּין הָאוֹלָם וְל[מַזְ]בֵּחַ מְסוּכָּה / עַל רֹאשׁוֹ סָמַךְ לְהִסְתַּכָּה
פָּשַׁע עֲמוֹ וְחֵטָא לְשַׁכַּךְ / בְּעֵדוֹ וּבְעֵד נִוְהוּ עֲנָה כָּה
וּבַהֲתוֹדוֹתוֹ תִּטְהַר 275

צָפַץ בְּנֶעַד / בִּירְאָה וְג[ם] בְּרֶעַד
צִירִים שְׁנִים עֲמוֹ הָעַד / וּלְשַׁעַר אֶת[וֹ]ן צָעַד

צ[עַד] אֶחָד בִּמְיִינוֹ / וְהַכָּה בְּשִׁמְאֵל הַתְּקִינוֹ
צָפוֹן הַמִּזְבֵּחַ הָיָה מְכוֹנוֹ / וְלְעֶרְוָה עֶרְכִּי צֶאֱנֹה

צ[אֲנוֹ] בְּיוֹם כִּיפּוּרִים / חֵטָאִם מְכַפְּרִים 280
צִיּוֹן שְׁנֵי שְׁעִירִים / שֵׁם הָיוּ צְבוּרִים

צָב[וּרִים] בְּקֶלְפֵי טוֹרֶה / אֶחָד לְעֶרְוָה וְאֶחָד לְצִרְוָה
צָפִיר אֶחָד לְשֵׁם יְהִי טוֹרֶה / וְאֶחָד לְעֶזְזָאֵל צוֹרֶה

צ[וֹרֶה] עֲמוּסִים [מוֹ]ל כֶּן לְהוֹעִילוֹ / אִם בְּשֵׁם יַעֲנֶה גּוֹרְלוֹ
צוֹעֵק וּמִגְבִּיָּה קוֹלוֹ / וַיְיָ הָיָה צִילוֹ 285

צ[ילוֹ] יִשְׁמִיעַ אֲמָרוֹ / לַיְיִ חֲטָאת טִיהוּרִיו
צִיקוֹ עַל שְׁנֵי ..רִיו] / עַל שְׁנֵי צָפִירִיו

צ[פִּירִיו חִיתוּהָ] כְּעוֹרֶה / לְשַׁחֲיטָה וְלִשְׁלִיחוֹת הָרֶה
צָבַע שְׁנֵי כֶרֶךְ / בְּרֹאשׁ מִשְׁתַּלַּח כְּדַת צוֹרֶה

276 וּג[ם] וּג(=נ"פ). 277 אֶת[וֹ]ן אֶתִּין ג(=נ"פ). 284 עֲמוּסִים] הַע[...]. א. 287 [צִיקוֹ עַל שְׁנֵי] א. 288
[חִיתוּהָ] אִיתָהוּ ג(=נ"פ). 289 צָבַע שְׁנֵי כֶרֶךְ] צָפִיר אֶחָד לְשֵׁם יְה[...]. א.

- 290 To fix the **necessity** properly
 In front of the one who knows it and is a witness to it (= God)
 He would cry and would not stumble
 And **would walk** to his bull

He would walk to his bull for the second time
 And would ask for mercy for the afflicted one (= Israel)
 He put his hands between its horns in weeping
 Confession was thus
And in his confession, "You shall be pure"

[KUF]

- 295 He listened to the precious law
 In inquiring and probing
 He received its blood according to the law and the Bible
 And **called** the one who should stir up the blood

He called him to supervise
 And took it with spice into the inner sanctuary of the main hall
 He burned the perfumes of spice
 And **took** the fire pans of gold in his hand

- He took**, went up, and scooped out the burning (= the coals)
 And [...] into the inner sanctuary of the main hall for glory
 300 The young of the perfumed ones (= the priests) delivered him
 The ladle and the dish (= the firepan) of **incense**

He put **the incense** (= the firepan) in his right
 And arranged the ladle in his left
 He hurried to do his regulation
 To come to the sanctuary of **the one who bought him** (= God)

The one who bought him made straight the distorted path
 In the designed sanctuary (= the holy of holies)
 He went straight and was not bent
 And **stood** in front of the ark

- 305 **He stood** in the image of beryl (= angels)
 In front of the foundation stone of the sanctified ones (= the temple)
 He placed the incense on the fires (= the coals)
 And came out of the house of **the holy of holies**

- 290 צ[וֹרֶךְ] כֵּן לְהוֹעֵד / פְּנֵי הַיּוֹדֵעַ וְעַד
צוֹעֵק וְלֹא [מִתְמוּעַד] / אֲצֵל פָּרוּ צוֹעֵד
- צ[וֹעֵד] אֲצֵל פָּרוּ שְׁנֵיָה / וּמִתְחַנֵּן עַל [עֲנִיָּה
צָג בֵּין קִנְיֹו בִּבְכָיָה / וְדוּי וְכָף הָיָה
וּבִהַתּוֹדוֹת[וֹ] תַּטְהִירוּ
- 295 קָשַׁב בְּדַת יֶקְרָה / בְּדִרְיָשָׁה [וּבִחְקִירָה]
קָבַל דָּמוֹ כְּהֶלְכָה וּמִקְרָא / וְלִמְמָר[וֹ] סֵה הָדָם קָרָא
- ק[רָא] לוֹ כְּפִיקָח / וְלִדְבִיר הֵיכַל נָטְלוֹ בְּרִקָּח
קִישֵׁר רִקְוִחִי רוֹקָח / וּמִחֲתוֹת זָהָב בְּיָדוֹ קָח
- ק[ח] וְעָלָה וְחִתָּה בּוֹעֶרֶת / וְלִדְבִיר הֵיכַל [..]א[..] לְ[תַפְאֶרֶת
קִדְמוֹ לוֹ פִּירְחִי מְקוֹשֶׁרֶת / וְכָף וּמִגִּיס קִטְרֶת 300
- ק[טְרֶת] שֵׁת בִּימִינוֹ / וְהִכְפָּה בְּשִׁמְאֵל הַתְּקִינוֹ
קוֹפֵץ לַעֲשׂוֹת ת[וֹקִינוֹ] / לְבָא אֶל הֵיכַל קוֹנוֹ
- ק[וֹנוֹ] יִישֵׁר סְלוּל מְעוֹקָם / בְּהֵיכַל מְרוֹקָם
קוֹשֵׁט וְלֹא נִיעֶקָם / וְלִפְנֵי הָאֲרוֹן קָם
- 305 ק[ם] בְּדָמוֹת תְּרִשִּׁישִׁים / לִפְנֵי אֶבֶן שְׁתֵּיית מְקוֹדְשִׁים
קִטְרוֹ[ת] נָתַן עַל אִישִׁים / וַיֵּצֵא מִבֵּית קוֹדֶשׁ קְדָשִׁים

290 כֵּן לְהוֹעֵד] כִּיפּוֹר וַיֵּעַד א. הַיּוֹדֵעַ [ה..ע] הַיּוֹדֵעַ ג(=נ"פ). 291 [מִתְמוּעַד] א מתועד ג(=נ"פ). 292 שְׁנִיָּה שְׁנִיָּה א. 294 בְּמִקְוֹר ג(=נ"פ), לְאַחַר הַטּוֹר מוֹבָא נֹסֶח הַיּוֹדֵעַ: וְסִמֵּךְ שְׁתֵּי יָדוֹ עָלוּ וּמִתּוֹדָה וְכַךְ הוּא אָמַר אָנָּה הַשִּׁים חֲטָאִי וְעוֹיָתִי וּפְשָׁעִי לִפְנִיךָ אָנִי וּבִיתִי אָנָּה הַשִּׁים כְּפָרְנָה עַל הַחֲטָאִים עַל הָעוֹנוֹת עַל הַפְּשָׁעִים שְׁפָשַׁעִי שְׁעוֹיָתִי (שְׁחָטָא) שְׁחָטָאִי לִפְנִיךָ אָנִי וּבִיתִי כְּתוּב בַּתּוֹרָה מִשֶּׁה עֲבָדְךָ [לֹאמַר] כִּי בְּיוֹם הַזֶּה וּלְפָנֵי הַשִּׁים (ח) וּבְנֵי אַהֲרֹן עִם קְדוֹשֵׁם הַכּוֹהֲנִים וְהָעָם הָעַמָּדִים [בַּעֲזֵרָה] [הַשִּׁים] [בַּעֲדָה] [בְּהַאֲכִל] [..] אֶת שֵׁם הַמִּפְּוֹרֶשׁ ש[...]
הוּא יֵצֵא מִפִּי כּוֹהֵן גָּדוֹל בְּקִדּוֹשׁ [..] כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִּים [..] וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְאֹמְרִים בְּרַךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּת לַעֲוֹלָם וְעַד אִף הוּא מִתְכַּוֵּן לְגַמֵּר אֶת הַשִּׁים כְּנֶגֶד הַמְּבָרְכִים וְאַחֲרַי כֵּךְ אָמַר לָהֶם תַּטְהִירוּ. 295 קָשַׁב] קִידֵשׁ ד2. 296 קָבַל] קִיבַל אד2. וּלְמִמְרָ[וֹ] [ס] וּמִמְמַמֵּם וּלְמִמְרוֹס ג(=נ"פ). 297 וְלִדְבִיר הֵיכַל נָטְלוֹ בְּרִקָּח] וּמִחֲתָה עוֹד ה[..] א וְלִרְוֹבֵד [..] [..] ד2. 298 רִקְוִחִי רוֹקָח] רִיקְחִי רִקָּח א רִק[... ..] ד2. וּמִחֲתוֹת זָהָב] וּמִחֲתוֹת [..] א וּמִחֲתָה זָהָב ד2. 299 וְלִרְוֹבֵד] וְלִרְוֹבֵד ד2. 300 פִּירְחִי] פִּרְחִי ד2. וְכָף] כָּף ד2. וּמִגִּיס] וּמִגִּיס ד2. קִטְרֶת] קוֹטְרֶת ג(=נ"פ). 301 ק[טְרֶת] שֵׁת] [..] צָבּוֹר שֵׁם מִחֲתָה ד2. וְהִכְפָּה בְּשִׁמְאֵל] וּבִשְׁ[... ..] ד2. 302 קוֹפֵץ] קוֹפֵץ ד2. ת[וֹקִינוֹ] ד2. לְבָא] לְבּוֹא ד2. 303 יִישֵׁר] יִישֵׁר לוֹ ד2. 304 וְלֹא] לֹא ד2. נִיעֶקָם] נִיעֶקָם ד2. 305 כְּדָמוֹת] ב2 כְּדָמוֹת ד2. שְׁתֵּיית] שֵׁת[..] א שְׁתֵּית ב2. מְקוֹדְשִׁים] מְקוֹדְשִׁים א מְקֻדְשִׁים ב2. 306 קְדָשִׁים] קְדָשִׁים א קְדָשִׁים ב2.

The holy of holies became filled with the smoke of incense
 And he would present a request
 He would call in time of distress
 And would pray a **short** prayer

He poured out a **short** prayer
 For the falsehood and impropriety
 310 He stooped with his face in fear
 In order not to delay the expectation of **the congregation** (= Israel)

The congregation would trust in his entreaty
 And thus was his prayer
 To forgive the severe iniquity of his congregation
 By the speech of **his calling**

His calling for the year
 “Either it shall be parched, or it shall be fertile”
 “Holy One (= God), make our land fertile
 And our bed **verdant!**”

[RESH]

315 The heart of the **verdant** one (= Israel) would rejoice
 And the Holy One (= God) would be adored by her
 When she (= Israel) saw that he had a breach that was breached
 (= an appearance of God)
 And **he ran** behind the curtain

He ran as the messenger of the Lord of hosts
 And took the bull’s blood for his acts to be shown
 His feet were despised and afraid
 And his eyes **looked** down to the ground

They looked down beneath the brightness of its spark
 Which was inflamed out of the glory of Divine Presence
 320 He sprinkled once over the curtain according to the reviving of the soul
 (= *torah*)
 And **multiplied** seven times in front of it
 “*He did not intend*” (Yoma 5:3)

He multiplied compassion and came to the stand
 And arranged the blood on it
 He whispered an entreaty because he had not been put in danger
 And **leaned** to slaughter the goat of the people

קִדְשׁ קַדְשִׁים] נְתַעֲשֶׂן בְּקִטּוֹרָה / וְהוּא מִפִּיל עֲתִירָה
קוֹרָא בְּעֵת צָרָה / וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קִצְרָה

קַצְרָה] שְׁפָךְ תְּפִלָּה / עַל שׂוֹא וְתִפְלָה
קַד אַפִּים בְּחִילָה / בְּלִי לַעֲכָב תּוֹחֶלֶת קְהִילָה 310

קַהִילָה] מִבְּטַחַת עַל תַּחֲיִנָתוֹ / וְכֵן הִיָּתָה תְּפִלָּתוֹ
קוֹשִׁי עֶזְרָה לְסִלּוֹחַ לַעֲדָתוֹ / בְּסִיחַ קְרִיאָתוֹ

קַרִּיאָתוֹ] עַל הַשָּׁנָה / "אִם תְּהִי שְׁחוֹנָה וְאִם תְּהִי דְשׁוֹנָה"
"קִדּוּשׁ] שׁ] שׁ] אֲרִצִּינוּ דְשׁוֹנָה / אֶף עֲרִסִינוּ רַעֲנָנָה"

רַעֲנָנָה] לְבָה יוֹעֲלֵץ / וְקִדּוּשׁ בְּתוֹכָהּ יוֹעֲרֵץ 315
[רִאשׁוֹתָהּ כִּי לֹא פָרַץ הַנִּפְרָץ / וְאֵל [מ]בֵּית לְפָרוּכָת [ר]ץ

רַץ] כְּמִלְאָף יְיָ צְבָאוֹת / וְנִטְלָה דָם פֶּר מַעֲשֵׂיו לְהִרְאוֹת
רַגְלָיו צוֹעֲרוֹת וּמִתְרַאוֹת / וְעִינָיו לְאֶרֶץ רִאוֹת

רִאוֹת] לְתַחַת [מִזִּיר] שָׁב[יבָה] / מִכְבוֹד שְׁכִינָה מְשׁוּלָּה] כָּה
רִיסָס פַּעַם אַחַת בְּמִשְׁיבָה / וְשָׁבַע לְפָנֶיהָ רִיבָה 320
וְלֹא הָיָה מִתְכוּן

רִיבָה רַחֲמִים וּבָא אֵל כֵּן / וְהָדָם עָלָיו הֵיכֵן
רַחֲשׁ תַּחֲיִנָה כִּי לֹא נִסְכָּן / וְלִשְׁחֹט שְׁעִיר עִם רֶכֶן

307 קדש קדשים] ק' הק' ב². נתעשן] ד² ניתע[...]. ב². 308 קורא] קורא ונתחנן ב² (קורא) קורא ג(=נ"פ) [...]
ומתחנן ד². 309 שפך תפלה] מתפלל תפילה ב²ד². שוא ותפלה] ב² שו ותיפלה א. 310 קד אפים בחילה]
קושט בתפילה כעלה ד². 311 מבטחת] מובטחת ד². תפלתו] ת[...]. א [ת]פילתו ד². 312 עזר] (על) עזר ג(=נ"פ)
עזר ד². 313 על] עוד על ד². אם תהי שחונה ואם תהי דשונה] [...] גשומה ודשונה ושחונה א לה[...]. גשומה
טלולה וס[...]. ד². 314 שני[ם] שית בד² שם ג(=נ"פ). ערסנו] ב³ד² ערסנו א. 315 לבה] ל[י]בה ד². בתוכה]
ב³ בעודה אד². 316 [ראותה] ב³ד². כי לו] ליתא ב³ כי [...] ד². פרץ הנפרץ] פרץ הנפרץ ב³. [מ]בית] אד בית
ג(=נ"פ). [רץ] אד². 317 דם פר] הדם ב³ד². מעשיו] ומעשיו ב³ד². להראות ב³. 318 ראות] ב³
רואות ד². 319 [מזיר] ב³ד² מזין ג(=נ"פ). שב[יבה]] ד². מכבוד] אשר מכבוד ד². משול[ה]בה] ב³ד². 320
ריסס] ב³ד² רסס א. פעם אחת] על הפרכת פעם ב³ על הפרכת פעם ד². 321 ליתא ב³. 323 תחינה] ה[...]. א.
ניסכן] ניסכן ב³.

- He leaned** and bowed his head
 And slaughtered the goat of his holy people (= Israel)
- 325 He tossed its blood in a basin and offered it
 To make **his noise** (= his sprinkling) with it, as with the bull's blood
- He did not change **his noise** once and seven times
 And put it on the stand with joy
 He ran to the bull's blood, and with it he changed
 Outside for **the first** time
- He did **the first** for forgiveness
 With the blood of the goat of a rose of Sharon (= Israel)
 He ran [...] to the front of the altar
 Once and seven times while bursting into **songs**
- 330 "*He did not intend*" (Yoma 5:4)
- He pronounced **songs** and entreaties
 And fixed the rest of the blood
 The evil of the number of the fourth part (= Israel)
 By means of them he would atone for the sinners of **the quadruple one**
 (= the altar)
- He worked on **the quadruple one** with its horns (= the altar) according to
 the desire
 To atone for men of scoffing
 He whispered for the pasture of sheep (= Israel)
 And the time of **favor** came near
- 335 In that he should pronounce **favor**
 And then he laid his hands on the head of the preserved goat
 (= the scapegoat)
 He admitted the evil of his people and became embittered against them
 And thus made a confession
And in his confession, "You shall be pure"

[SHIN]

- He cried for sin to be forgiven
 And sent a messenger of the scapegoat
 They would swiftly run along the path of a causeway
 And those who would accompany him went with **the messenger**

רַץ אֶל דָּם פֶּר וּבֹ שֵׁינָה / מִבְּחוּץ כְּפַעַם רִאשׁוֹנָה

ר[וֹן] וְתַחֲנוּנִים הִבִּיעַ / וּשְׁ[אָר] הַ[דָּ]מִים קָבַע
רָשַׁע מְסַפֵּר רוֹבֵעַ / בָּם יִכְפֹּר חֲטוּיֵי רַבֵּעַ

335 רָ[צוֹן] בָּה אָמַר / וְסִמַּךְ יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׁעִיר הַמִּשְׁתַּמֵּר
לְשַׁע עֲמֹו הוֹדָה וְהִתְמַרְמֵר / וְדוּי וְכָף הָיָה אָמַר
וּבִהְיוֹתוֹ תִּטְהַר

שָׂאָה חֵט לְסִלּוֹת / וְשָׁלַח שְׂלִיחַ הַמִּשְׁתַּלֵּחַ
 סִלּוֹ[וֹל] כִּבְשׁ יִרְצוּ כְּפֹרֶת / וּמַלְאִים יֵצְאוּ עִם שְׂלִיחַ

324 והרכיץ והלכב א. [שעיר] 3 ליתא ג(=נ"פ). קדוש[ר] 3. 325 רמה א קָמָה ב. 3. [בן] 3. 326 [ושבע] 3 ליתא ג(=נ"פ). לא 3. ולא 3. 327 ובר[] ולא 3. 328 [עש לותרון] א כעש לותרון 3 כפ[ר] [ל...]רן ג(=נ"פ). בדם א בעד 3. [שעיר] א. 329 רץ [....] מול ארון ריצהו נגד בארון א [....] ארון 3. 331 ותחנונים וצלה א. הבע[] היבע א. ושא[ר] א. אב. 3. [הדמיה] 3. קבע[] יחד קבע 3. 332 בם א. אב. 3. חטוי רבעה חט רבוע 2. 333 [קרניו] א. אב. 2 ליתא ג(=נ"פ). כח[פצוין] א. אב. 2. לכפר על אנשני לצוין[] על שבע [....] א [....] לצוין 2 לכפר על אנש לציון ג(=נ"פ). 334 רחש בעד מרעה צאן[] 2 רשע עמו לכפר בחפצון א רבע קרנו ע[ש] ע[רצון] ג(=נ"פ). 335 בה אמר[] ויום ישועה להיאמר א. [....] לה להיאמר 2. וסמך ידי על ראש השעיר בדם שעיר א לבוא אל שע[ר] 2. 336 הודה [ל...] תודה 2. והתמרמר[] והתאר 2. ודו[] ליתא 2. 338 לסלות[] (וש) לסלוח ג(=נ"פ).

- 340 After **the messenger** had gone out
 He appeased God with the fat of the bull and the goat
 He asked for mercy regarding quarrels and strife
 And regarding dirty stains of **defamation**
- He removed **defamation** from his banners (= the tribes of Israel)
 And hurried to strip off his garments
 [...] His banners
 He sanctified for the fourth time, and **his lowly ones** (= Israel)
 became exalted
- His lowly ones** would speak to him in the camp
 In his own vestment according to the command of the appointee
 (= the high priest)
- 345 In order to read the order of atonement in reply
 And he pronounced for them **eight** benedictions
- When he pronounced **eight** benedictions, he immersed himself for the
 third time
 And sanctified for the fifth time
 He offered his additional offerings and the people's additional offerings
 And sanctified for **the sixth** time
- When he sanctified for **the sixth** time, he immersed himself for the fourth time
 And put on the white garments to make white the terrifying sin
 He led the sheep of pasture (= Israel)
 And sanctified for **the seventh** time
- 350 When he sanctified for **the seventh** time at the lightning of a spear
 For those who would make their furrows long
 [...] God who enjoins the day of fasting
 And he sanctified for **the eighth** time
- When he sanctified for **the eighth** time, he stripped off his girdles (= his
 white garments)
 And placed them there in the house of his glory
 [...] Forever in his praise
 And he came up and dried **his body**
- He worked on **his body** with love
 For those who would throw their pride
- 355 He worked on the afternoon lamb in the golden garments
 And **lighted** the lamps

- 340 ש[ליח] מעת יצא / חלבי פר ושע[יר] ר[י]צה
 °וְחִינֵן עַל רִיב וּמִצָּה / וְטִינוּף כְּתָמִי שְׁמִצָּה
- ש[מִצָּה פִי]שִׁיט מְדַגְלִיו / מִיָּהָר [וּפֶשֶׁט] פִּלְיו
 °לֶק... דְּגָלִיו] / [רְבִיעִית] קִידֵשׁ וְהִתְרוּמָמוּ שְׁפָלִיו]
- ש[פִּלְיו] יִשְׁמִיעוּהוּ בַּמִּחְנָה / [בְּלָבוּשׁ עֲצָמוֹ] כְּצִיּוֹ מְמוֹנָה
 345 °יַעַן קְרוֹת סֶדֶר כְּפוּר בְּמַעֲנָה / וּבִרְכָם בְּרָכוֹת שְׁמוֹנָה
- ש[מוֹנָה] כְּבִרְכָם טָבַל שְׁלִישִׁית / וְקִידֵשׁ פַּעַם חֲמִשָּׁת
 °מוֹסְפִיו וּמוֹ[סְפִי] עִם הַשִּׁית / וְקִידֵשׁ פַּעַם שְׁשִׁית
- [שְׁשִׁית] כְּקִידֵשׁ טָבַל רְבִיעִית / וְעַט לְבָנִים לְהַלְבִּין חָאט מְבַעִית
 °נִיְהֵל צֶאֱן מְרַעִית / וְקִידֵשׁ פַּעַם שְׁבִיעִית]
- 350 [שְׁבִיעִית] כְּקִידֵשׁ לְבָרֶק חֲנִית / עַל מְאָרִיכִי מְעַנִּית
 °י.. אֵל גּוֹזֵר תַּעֲנִית / וְקִידֵשׁ פַּעַם שְׁמִינִית]
- ש[מִינִית] כְּקִידֵשׁ פֶּשֶׁט חֲגוּרוֹ / וְהִנִּיחָם שָׁם בְּבֵית הַדְּרוֹ
 °ז... נִצַּח בְּאִישׁוּרוֹ / וְעָלָה וְסִיפָג שְׁאָרוֹ]
- ש[אָרוֹ] עָשׂ בְּאֶהָב / עַל מְשֻׁלִּיכִי רֶהָב
 355 °כְּכֶשׁ [עֲרַבִּיִים] עָשׂ בְּזָהָב / וְנִירוֹת שִׁלְהָב

340 ושע[יר] ב³. 341 שמצא שמיצא א. 342 [פי]שיט ל[פ]ש[וט] ב³ (יפ) [פי]שיט ג(נ"פ). מדגליו מכלוליו ב³. [ופשט] ב³ וקדש ג(נ"פ). כליו כיליו אב³. 343 [דגליו רביעית] ב³. והתרומו ונתרומו א ונתרומו ב³. ש[פליו] ב³. 344 ישמיעוהו (ישמיעו) ישמיעוהו ג(נ"פ). כציוי [...] עצמו כציוה א בלבוש עצמו כציוי ב³. 345 יען וישבוהו ב³. קרות בקר[יאת] ב³. וברכם ובירכם אב³. 346 ככרכם בירכם ב³. טבל וט[בל] ב³. וקדש וקידש א. פעם ב[...]. א. חמשת [...] שית א חמישית ב³. 347 שישית ב³ חמישית א. 348-351 ליתא ג(נ"פ) השלמות על פי אב³. 348 מבעית ב³ המונית א. 350 מענית א תענית ב³. 351 אל גוזר א [...] סדר ב³. תענית א בתענית ב³. 353 [...] א ליתא ג(נ"פ). נצח באישורו [ח]מישית טבל בשרו א [...] טבל בשרו ב³. שארו שאירו א. 354 ש[ארו] עש באהב [...] בגדי זהב ב³. על משליכי רהב ותשיעית קידש [...] ב³. 355 [ערביים] ב³ עברים ג(נ"פ).

He lighted their faces like the shining sun
 And pronounced for them a benediction that was stated explicitly
 He completed his sanctifications and was crowned with a crown
 The oil of gladness, praise, and **splendor**

[TAV]

He found the **splendor** of young men
 And the beauty of old men was found
 The beautiful one as Tirzah (= Israel) spoke to him,
 “You **will find** favor and honor”

360 “Your hand **will find** all your enemies
 Your right hand will seize those that hate you”
 “When you gave them favor and honor to taste
 You have brought them to **your upright ones** (= Israel)”

Your upright ones shall be exalted
 And they shall make perfect the one who is perfect in knowledge (= God)
 A memorial and a name [...] **have ended**
 Because the iniquities **have ended**

Transgressions **have ended**
 And those who make others transgress have perished
 365 Together have come those who would announce
 That their distance was **ninety ris**

For **ninety ris**, the plain one (= Israel) has fasted
 In the care of the man appointed for the task
 When the hope was heeded
He pronounced wonders

He pronounced the glory of his success
 And they went with him to his house
 He served them the pleasure of his feast
 And they multiplied **his praise**

370 They multiplied **his praise** with wisdom
 With wisdom and knowledge
 “Because of this which is known (= *torah*)
 Do not be afraid, O **worm** (*tola 'at*) (= Israel)”

ש[יִלְהֵב] פְּגִיָּהֶם כְּחֶמֶה מְזַהֶרֶת / [בְּרָכָם] בְּרָכָה הַנֶּאֱמָרֶת
 הַשְּׁלִים קְדוּשָׁיו וְנִכְתָּר עֲטָרָת / שְׁמֶן שֶׁשּׁוֹן [תָּה] לָהּ וְתַפְאֶרֶת

תַּפְאֶרֶת בַּחוּר[ים] מְ[צָא] / וְהִדְר זָקֵנִים נִמְצָא
 לְנִגְדּוֹ צִפְצָפָה יָפָה כְּתִרְצָה / "חֵן וְכָבוֹד תִּמְצָא"

360 "ת[מְצָא] יָדְךָ לְכָל אוֹיְבֶיךָ / יְמִינֶיךָ תִּמְצָא שׁוֹנְאֶיךָ"
 "חֵן וְכָבוֹד בְּהִטְעִימֶיךָ / הַמְצָאֶת תִּמְיִמֶיךָ"

ת[מִימֶיךָ] יְרוּמָמוּ / וּתְמִים דַּעַת יְתַמִּימוּ
 יָד וְשֵׁם [...] מוּ / כִּי עֲוֹנֹת תָּמוּ

365 ת[מוּ] פְּשָׁעִים / וְכָלוּ מִפְּשָׁעִים
 יַחַד כָּבְאוּ מִשְׁמִיעִים / [כִּי רִיסָם תִּשְׁעִים]

[תִּשְׁעִים תָּם נִתְעַנָּה] / בְּיַד אִשׁ עִיִּיתִי הִמְמוּנָה
 עֵת יִהְיֶה נִפְנָה / פְּלֹאוֹת תִּינָה

ת[ינָה] כָּבוֹד הַצִּלְחָתוֹ / וְהִלְוֶהוּ עַד בֵּיתוֹ
 [וְ]הִלְעִיטָם תַּעֲנוּג סְעִידָתוֹ / וְהִרְבּוּ תִהְלָתוֹ

370 ת[הִלָּתוֹ] הִרְבּוּ בְּדַעַת / בְּחֻכְמוֹת נְדַעַת
 "לִזְאוֹת מוֹדַעַת / אֶל ת[יִרְאִי] תוֹלַעַת"

356 מוזהרת] מוזהרת ב¹. 357 קדושיו] קידושיו ב¹. 358 בחורנים] מ[צא]] ב¹. 359 כתרצה] כתירצה ב¹. חן]
 צדקה ב¹. 360 שונאיך] סונאיך ב¹. 361 המצאת] (כ) המצאת ג(=נ"פ). 362 ירוממו] יונעמו ב¹. 366 תם]
 [...] דים ב¹. נתענה] התמנה ב¹. 369 [ו]הלעיטם] הלעיטם ג(=נ"פ). 370 הרבו] ליתא ב¹.

The whitened **crimson** (*tola 'at*) (= sin)
To make as white as snow
“To this, pay attention,
Men of **understanding** (= Israel)!”

They understood the **understanding**
And replied with song and music
375 They taught the works of God
And **pronounced** the glory of the priest

They pronounced [...]
The glory that would not fade
They were saying in a loud voice with joy,
“How beautiful is the high priest!”

ת[ולעת] המולכנה / כשגלג להלב[ינה]
 "לזאת בינו נא / אנשי תבונה"

ת[בונה] הבינ[ו] / ושירה וזמרה ענו
 375 מפעל[ות] אל ש[ננו] / וכבוד מכוהן תינו

ת[ינו] שב[..ול] / [כב]וד אשר לא ידול
 בשמחה אומרים בקול גדול / "מה נהדר כוהן גדול"

C. Commentary

- 1 במרומים בשמים. השווה תהלים קמח, א: הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים.
- 2 מלא עולמים הכוונה לאל. השווה משנה ברכות ט, ב: על הזיקין ועל הזועות ועל הברקים ועל הרעמים ועל הרוחות אומר ברוך שכתו וגבורתו מלא עולמים; שמות רבה פ"ה יד, עמ' 170: אלהינו כחו וגבורתו מלא עולם, הוא היה עד שלא נברא העולם והוא יהיה בסוף העולמים. השווה גם מרכבה שלמה, לו ע"א (=פ' שפר, סינופסיס לספרות ההיכלות, 480): שיעור פרסות רגליו מלא כל העולם כלו; שם לח, ע"ב (=פ' שפר, סינופסיס לספרות ההיכלות, 484): קומתו מלא העולם; וכן סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 2 (מהד' יהלום, עמ' 63): אתה כל נמלאה.
- 3 מאימתו הפחד לצירוף השווה שמות טו, טז: תפל עליהם אימתה ופחד. הפחד כמו הפחיד.
- 4 אז מאז לצירוף השווה שלמה סולמן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 9 (לעיל): אז מאז כגעת; סדר עבודת ישראל, עמ' 708: אז מאז זמות בכל פעל; וספר קרובה, עמ' קג-קד. היה אחד על פי דברים ו, ד: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד.
- 5 ברום מושבו בשמים. השווה תהלים קלב, יג: כי כחר ה' בציון אוה למושב לו.
- 6 איווה ויעש על פי איוב כג, יג: ונפשו אותה ויעש. כמחשבו כפי מחשבתו.
- 7 אין תמורה לנגדו השווה מדרש תמורה פ"ב, בית המדרש, א, עמ' 109: ר' ישמעאל אומר אחד ואין לתמורה ולא שני כנגדו; מישאל בר' אלסטל החזן, זכרונות, 'אצחצה ארנן ברחישה', טור 71 (על פי המילון ההיסטורי): צור אין תמורתו.
- 8 אין בלעדו על פי ישעיה מד, ו: ומבלעדי אין אלהים. והשווה נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טור 5 (מהד' קצומטה, עמ' 82): ואין אלוה בלעדו.
- 9 כל פועלו השווה תהלים עז, יג: והגיתי בכל פעלך.
- 12 ברגשון בהמון. השווה סידור רס"ג, עמ' קע: ולא יצבא הנקי ברגשון; שלמה סולמן, קדושתא לסוכות, פיוט ז¹, 'ועד עולם אהבתי לערוך תפילתי', טור 170 (מהד' הכהן, עבודת דוקטור, ב, עמ' 293): גיבורני למלל ברגשון (וראה הערת המהדיר שם).
- 13 [...] ער הלכנון אולי יש להשלים: בית יער הלכנון, על פי מלכים א ז, ב.
- 14 בגנון צורת המקור של השורש גנ"ן בבניין קל. לשון הגנה ומחסה.
- 15 מדברה כעדן על פי ישעיה נא, ג: וישם מדברה כעדן.
- 16 מקדם נטועה בעדן על פי בראשית ב, ח: ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם. השווה מדרש תהלים מזמור צ, יב, קצו ע"א: שבעה דברים קדמו לעולם אלפיים שנה, התורה, וכסא כבוד, וגן עדן, וגיהנם, ותשובה, והבית המקדש של מעלה, ושם המשיח. בסטרופה הזו הפייטן מדבר כנראה על קדימותו של גן עדן. השווה שלמה סולמן, סדר העולם 'שבעה דברים קדומים', מהד' הכהן, ב, עמ' 86-87, וראה ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 186-187.
- 17 ומים בששון ישאובה על פי ישעיה יב, ג: ושאתם מים בששון.
- 18 גופרית גערה בה הכוונה לקדימותו של גיהנום. השווה מדרש תהלים מזמור צ, יב, קצו ע"א: וגן עדן מימינו של הקב"ה, וגיהנם משמאלו. וכן השווה תהלים יא, ו: ימטר על רשעים פחים אש וגופרית; ומדרש תהלים מזמור יא, ה, נ ע"ב: שבעה מדורי גיהנם כתובים בפסוק ... אש וגופרית וכו'. גערה אולי יש לגרוס: בערה. השווה במדבר יא, ג: ויקרא שם המקום ההוא תבערה כי בערה במ אש ה'.
- 19 מדורת אש על פי ישעיה ל, לג: מדרתה אש ועצים הרבה. הכוונה לקדימותו של גיהנום. השווה מדרש אלפא ביתא דרבי עקיבא, בית המדרש, ג, עמ' 42: ותציל ישראל מדינה של גיהנם שהיא מלאה אש שנאמ' מדורת אש ועצים.
- 20 השווה לצלילים עשירים בבי"ת-שי"ן: בת שוביבה לשוכב בתשובה. בת שוביבה כינוי לישראל על פי ירמיה לא, כא: עד מתי תתחמקין הכת השוכבה. בתשובה הכוונה לקדימותה של תשובה.

- השווה מדרש תהלים מזמור צ, יב, קצו ע"א. לשוב בתשובה לצירוף השווה חדותא בן אברהם, אופן ליום כיפור, 'וחיות ארבע מרובעים פנים', טור 25 (על פי המילון ההיסטורי): ושובכם בתשובה אשר הוקדם בעד העם הזה.
- 21 ברחמים הכוונה לאל. כלומר כדי שהאל לא ישמיד את ישראל.
- 22 הוקדם כלומר התשובה קדמה לבריאת העולם. לאמר שובו בני אדם על פי תהלים צ, ג: תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם. והשווה מדרש תהלים מזמור צ, יב, קצו ע"א: אמר ר' אבהו בר זעירא גדולה תשובה שקדמה לבריאת עולם, ומה היתה התשובה, היתה בת קול שמכרזת ואומרת שובו בני אדם.
- 23 נשואה מעולם אולי הכוונה לתורה.
- 24 גיבה הגביה. תורו אמת הקריאה מסופקת. אולי הכוונה לתורה. השווה נחמיה ט, יג: ותתן להם להם משפטים ישרים ותורות אמת חקים ומצות טובים. [גבולם] נדמה כי ניתן להשלים כך. ראה הטור הבא.
- 25 גבולם מאז היציב נורא השווה תהלים עד, יז: אתה הצבת כל גבולות ארץ. נורא כינוי לאל. השווה חבקוק א, ז: אים ונורא הוא.
- 26 גחלים כנראה הכוונה לגיהנום. בגבורה השווה תלמוד בבלי חגיגה יב ע"א: אמר רב זוטרס בר טוביא אמר רב: בעשרה דברים נברא העולם: בחכמה, ובתבונה, ובדעת, ובכח, ובגזרה, ובגבורה, בצדק, ובמשפט, בחסד, וברחמים. כאן הפייטן מזכיר אחד מהם: גבורה.
- 27 וכוח השווה תלמוד בבלי חגיגה יב ע"א. 'כוח' הוא אחד מעשרת הדברים שבהם נברא העולם.
- 28 גודל לתת לכבודו לצירוף השווה דברים ה, כא: ותאמרו הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו; יחזקאל לא, יח: אל מי דמית ככה בכבוד ובגדל בעצי עדן.
- 29 לא נראו כמו נעלמו.
- 30 גיא ודוק יחד נבראו על פי בראשית א, א: בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. והשווה תלמוד בבלי חגיגה יב ע"א: ואמר רב יהודה אמר רב: עשרה דברים נבראו ביום הראשון, ואלו הן: שמים וארץ, תהו ובהו, אור וחשך, רוח ומים, מדת יום ומדת לילה. גיא ודוק אלו שניים מעשרת הדברים אשר נבראו ביום הראשון. גיא כינוי לארץ. ראה זולאי, ארץ-ישראל ופיוטיה, עמ' 106.
- דוק כינוי לשמים על פי ישעיה מ, כב: הנוטה כדק שמים. יחד נבראו השווה בראשית רבה פ"א טו, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 13-14: בית שמי אומ' השמים נבראו תחילה, בית הלל אומ' הארץ נבראת תחילה ... אמר ר' משעון תמיה אני היך נחלקו אבות העולם בדבר זה שלא נבראו אלא שניהם כאילפס וכיסויה קורא אני אליהם יעמדו יחדו (ישעיה מח, יג); תלמוד בבלי חגיגה יב ע"א.
- 31 מרומים שמים.
- 32 גלה מהם תוהו ובהו על פי בראשית א, ב: והארץ היתה תהו ובהו. ועל פי תלמוד בבלי חגיגה יב ע"א, אלו שניים מעשרת הדברים אשר נבראו ביום הראשון.
- 33 מחשך על פי בראשית א, ב: וחשך על פני תהום, והשווה תלמוד בבלי חגיגה יב ע"א. מחשך ואפילה לצירוף השווה למשל יואל ב, ב: יום חשך ואפלה. ונמדד השווה אולי ישעיה מ, יב: מי מדד בשעלו מים.
- 37 הזריע להזות כנראה המדובר במים.
- 38 הרקיע עשה רקיע, על פי בראשית א, ו: ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אזורה גבורה', טור 23 (לעיל): בתוך המים / הרקיע שמים. בחכמה ובתבונה דיע אלו הם שלושה מעשרת הדברים שבהם נברא העולם. השווה תלמוד בבלי חגיגה יב ע"א: אמר רב זוטרס בר טוביא אמר רב: בעשרה דברים נברא העולם: בחכמה, ובתבונה, ובדעת וכו'. לצירוף השווה שמות לה, לא: וימלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה.
- 39-40 על פי בראשית א, ז: ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר

- מעל לרקיע ויהי כן. ונחצו ונחלקו לשניים. דוק כינוי לשמים. ראה לעיל, טור 30. כניקצו לשון קץ. הכוונה: כאשר נקבע להם גבול. השווה גנזי שכטר, ג, עמ' 154: ונזרתי ונקציתי בכל מקומות.
- 41 מעונם הכוונה לשמים. דברי הימים ב ל, כז: למעון קדשו לשמים. ועגמו תחתונים במכונם כאשר האל חצה את המים והעלה את חציים למעלה ואת חציים למטה, המים התחתונים התחילו לבכות ולהתלונן. השווה מדרש עשרת הדברות, בית המדרש, א, עמ' 63; וכן שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טורים 25-27 (לעיל). תחתונים הכוונה למים התחתונים.
- 43 דינם הוציא לאור לביטוי השווה איוב כח, יא: ותעלמה יצא אור. וכן השווה מכילתא דר' ישמעאל מסכתא דויהי בשלח ה, עמ' 107: אף ירושלים לעתיד לבא כל בקר ובקר דינה יוציא לאור. אדיר ונאור כינוי לאל על פי תהלים עו, ה: נאור אתה אדיר מהררי טרף.
- 44 דוברים כנראה הכוונה למלאכים. השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ד, ט ע"א: בשני ברא הקב"ה את הרקיע והמלאכים ואשו של בשר ודם ואשו של גיהנם. נהר דינור על פי דניאל ז, י: נהר די נור נגד ונפק. והשווה בראשית רבה פ"ח א, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 917: ולאן אזלין, אמר ליה מן הן דאיתברון, אמר ליה מן איתברון, אמר ליה מנהר דינור, ומה עסקיה דנהר דינור, אמר ליה כהדין ירדנא דלא פסיק לא ביממא ולא בליליא, אמר ליה מן הן אתי, אמר ליה מזיעת החיות דאינון מזיעין מן טעינין כורסיה.
- 45 סיחתם דולקים כנראה כמו משבחים את האל. הכוונה למלאכים. דולקים בחטיבת האות דל"ת הזו הפייטן משתמש בתיבות מן השורש דל"ק פעמים רבות. השווה להלן, טור 46: דלוקים; טור 47: דלוקים; טור 50: דליקת; טור 54: דליקת. שביבי אש הצירוף על פי איוב יח, ה: ולא יגה שביב אשו.
- 46 מערב ועד ערב הצירוף על פי ויקרא כג, לב: מערב עד ערב תשבתו שבתכם.
- 47 דלוקים ומתחדשים כלומר בכל יום המלאכים משבחים את האל וחוזרים לנהר האש, והאל מחדש אותם. השווה שמות רבה פט"ו ו, ו, כו ע"ד: המלאכים מתחדשין בכל יום ומקלסין להקב"ה והן חוזרין לנהר אש שיצאו ממנו ושוב האלהים מחדשן ומחזירן כשם שהיו בראשונה; וכן שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 34 (לעיל): בנוגה היום / מתחדשים בכל יום. יוצר הרים כינוי לאל על פי עמוס ד, יג: יוצר הרים וברא רוח.
- 48 דבר פיו הצירוף על פי ירמיה ט, יט: כי שמענה נשים דבר ה' ותקח אזנכם דבר פיו. לא מאחרים הם ממהרים לעשות את דבר ה'. ברום עולם בשמים. דרים שוכנים.
- 49 אשם הכוונה לגיהנום. השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ד, ט ע"א: בשני ברא הקב"ה ... ואשו של גיהנם. אץ מיהר. לבראת כמו לברוא.
- 50 דליקת אש לצירוף השווה יחזקאל כד, י: הרבה העצים הדלק האש. שתלה שבע דירות השווה תלמוד בבלי סוטה י ע"ב: הני תמניא בני למה? שבעה, דאסקיה משבעה מדורי גיהנם.
- 51 דירות רקיע כוללו השווה מדרש אלפא ביתא דרבי עקיבא נוסחא א, בית המדרש, ג, עמ' 21: זה בית מקדשו שבשחקי מרומים שזיוו מכסה את כל חדרי הרקיע מרומים. כוללו הוכתרו. מי מעינים כינוי למים תחתונים.
- 52 ועיניהם למרום דלו על פי ישעיה לח, יד: דלו עיני למרום. דלו לשון הגבהה. כמו נשאו, ולא כמו המשמעות הרגילה לפסוק: נחלשו. השווה הטור הבא: דלו ונשאו.
- 53 מים מרים כינוי למים תחתונים. הצירוף על פי במדבר ה, יח: מי המרים המאריים, ועוד. מים אדירים בנוסח הפנים כתוב: מים רב אדירים. כרנאה יש לגרוס: מים רבים אדירים (על פי תהלים צג, ד), או יש להעדיף את הנוסח (ראה ח"נ): מים אדירים. זהו כינוי למים עליונים. הצירוף על פי שמות טו, י: דללו כעופרת במים אדירים.
- 54 מוגרים כינוי למים, על פי מיכה א, ד: כמים מגרים במורד. אדיר במרום כינוי לאל על פי תהלים צג, ד: מקלות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה'.
- 55 מודד מים כינוי לאל על פי ישעיה מ, יב: מי מדד בשעלו מים. בשיני יום כלומר ביום השני

- לבריאית העולם. השווה נוסח אחר: ביום ה[...], וכנראה יש להשלים: ביום השני.
- 56 קול י"י על המים על פי תהלים כט, ג: קול ה' על המים אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים.
- 57 המים היו כחומות על פי שמות יד, כב; שם שם, כט: והמים להם חומה מימינם ומשמאלם. יעלו שמים סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 52 (לעיל): והמים להם חומה מימינם ומשמאלם. יעלו שמים ירדו תהומות על פי תהלים קז, כו: יעלו שמים ירדו תהומות נפשם ברעה תתמוגג. השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ה, יב ע"א – יג ע"א: עד שלא נקוו המים נבראו המאורות ותהומות ... העבים משמיעין את קול צנורותיהן לימים, והימים משמיעים את קול צנורותיהם לתהומות, ותהום קורא אל תהום להעלות מים וליתן לעבים שנאמר (תהלים מב, ח) תהום אל תהום קורא לקול צנוריה, והעבים שואבין מים מן התהומות.
- 58 וכהמות ים הומות על פי ישעיה יז, יב: כהמות ימים יהמיון. והשווה ירמיה ו, כג; שם נ, מב: קולם כים יהמה.
- 59 גה כמו נגה. לשון אור ונוגה.
- 60 השקיט כי לא יכלו על פי ישעיה נז, כ: והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל; וירמיה מט, כג. עד מקול רם הבהלו לעניין השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ה, יא ע"ב – יב ע"א: וכשיצא הדיבור מפי הגבורה יקוו המים ... מיד נתגאו המים ועלו לכסות הארץ ככתחלה עד שגער בהם הקב"ה וכבשן ונתנן תחת כפות רגליו ומדדן בשעלו שלא להוסיף ולא לגרוע. מקול רם הצירוף על פי דברים כז, יד: וענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם.
- 61 כסח יקוו ולמקום אחד הקוו על פי בראשית א, ט: ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד. כסח כאשר אמר. הקוו כמו נקוו. ראה נוסח אחר.
- 63 ארצות ונכבשו העניין על פי בראשית א, ט: ותראה היבשה ויהי כן. והשווה פרקי דרבי אליעזר פ"ה, יא ע"ב – יב ע"א: עלו מקצות הארץ ההרים והגבעות ונתפזרו על פני כל הארץ ונעשים עמקים עמקים על תוכה של ארץ ונתגלגלו המים ונקוו לעמקים. וגם נשף בהם ויבשו על פי ישעיה מ, כד: אף בל זרעו אף בל שרש בארץ גזעם וגם נשף בהם ויבשו וסערה כקש תשאם.
- 64 הוד והדר הלבשו על פי תהלים קד, א: ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת; איוב מ, י: עדה נא גאון וגבה והוד והדר תלבש. היחישו מיהרו.
- 65-66 העניין על פי בראשית א, יב: ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עשה פרי אשר זרעו בו למינהו. להעשיב ולהדשיא אלו פעלים הנגזרים משמות עצם 'עשב', 'דשא'. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 57 (לעיל): גאיות להדשיא / העשיב והדשיא. הצמיחה כנראה יש להבין: עד לפני הקרקע, לעומת הצמיחה ממש ביום השישי. ראה להלן, טור 89: ושישי הוציאה נשייה / מעשב שהיה (דהיינו בקרקע). השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ה, יג ע"א; סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 119 (מהד' יהלום, עמ' 76): הרה ועיברה / אבל לא המטילה. וראה 'יהלום, אז באין כול' – סדר העבודה הארץ-ישראלי הקדום ליום הכיפורים, ירושלים תשנ"ז, עמ' 50-51. נשי כינוי לארץ על פי תהלים פח, יג: בארץ נשיה. ונגמר יום השלישי על פי בראשית א, יג: ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי.
- 67 השלישי היום השלישי. נט נטה. להיאמש לערוב. גע הגיע. שלטון אמש שלטון הלילה.
- 68 העניין על פי בראשית א, יד: ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים. הרביעי היום הרביעי. חל החל. וניתלה כמו נקשר, או כמו הועלה. השורש תל"י במשמעות של הרמה על פי הארמית. ראה א' קור, פיוטי ינאי כעדות לעברית של ארץ ישראל תחת השלטון הביזנטי, חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה", תל-אביב תשמ"ח, עמ' 184-186. והשווה נחמיה בן שלמה, גשם, 'אם ימלאו העבים', טור 66 (מהד' קצומטה, עמ' 159): בימינך מעלה תליטה, ועוד על פי המפתח, שם, עמ' 283. בדוק כינוי לשמים על פי ישעיה מ, כב: הנוטה כדק שמים. השמש כאן המילה הזאת משמשת במין זכר ('ניתלה').
- 69 על פי בראשית א, טו: והיו למאורת ברקיע השמים להאיר על הארץ ויהי כן. בערץ בשמים. בנוסח

הפנים כתוב: בעלץ.

- 70 הקבעו שניהם להרץ שניהם היו שווים בכוחם, כדי שלא יתפללו לאחד מהם כאל. ראה אגדות היהודים, כרך 5, עמ' 34, הע' 99. לנימוק דומה לבריאת המאורות לאחר בריאת צמחי הארץ, השווה פילון על בריאת העולם 45-46, עמ' 25: ובראותם בימים הבאים את מחזורי השמש והירח ... יניחו שהסיבה לכל היוצא וצומח מן הארץ מדי שנה אינה אלא מחזוריהם של כוכבי השמים ... אמר אלוהים: עליהם יהיה לחזור בלבם אל ראשית יצירתו של היקום, כאשר נשאה הארץ כל מיני צמחים וכל מיני פירות טרם היות השמש והירח. הרץ לשון רצון ופיוס. עוד כל ימי הארץ על פי בראשית ח, כב: עד כל ימי הארץ ... ויום ולילה לא ישבתו.
- 71-72 על פי בראשית א, טז: ויעש אלהים את שני המארת הגדלים את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה. והירח בנוסח הפנים כתוב: והכח. אבל יש להעדיף את הנוסח: והירח.
- 73 השווה מדרש כונן, בית המדרש, ב, עמ' 26: שניהם היו גדולים עד שקטרגה הלבנה על החמה ... אמר הקב"ה גלוי וידוע לפני שבדעתך שאגדיל אותך ואמעיט אותו הואיל וקטרגת עליו לך את ומעטי את עצמך אחד מן ששים לאור החמה. רבים השווה הנוסח האחר: ריבים. כמיתרבים לשון ריבוי. אך אולי אפשר גם לשון ריב, כמו כמתרובבים.
- 74 השווה מדרש המובא בתולדות יצחק לבראשית א, טז, עמ' יז: אמרו במדרש בשעה שנוף הקב"ה בלבנה נפלה, ונפלו ניצוצות ממנה על פני כל הרקיע ומהו נעשו הכוכבים ולפי שנפלו מאוריה, נשארה חשוכה, וגם הניצוצות שהם הכוכבים אינם מאירים כמו כשהיו חלק לבנה מאירה כשמש, ולכן נקראו כוכבים לפי שכבו מלשון לא תכבה. וכן השווה הדר זקנים בראשית א, טז. המתן נעשה מתון, כלומר הופחת. מתת 'מתת' – כדי שלא לתת. אך השווה ח"נ לקטע הזה: הומתן הודו ומתת שביבים. לפי זה, האל המעיט את הירח בהוד ובמתן שביבים.
- 75 הכוכבים במסילותם נכונים השווה קדמוניות היהודים ספר ראשון, א, א, עמ' 6: ביום הרביעי קישט את השמים בשמש ובירח ובשאר הכוכבים וציום על תנועותיהם ומסלוליהם, שאפשר יהיה לסמן לפיהם את תקופות הזמנים. והשווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 83 (מהד' יהלום, עמ' 160): הכין למו מסלול / בכיפת רקיע.
- 76 על פי בראשית א, יד: והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים. והשווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 84 (מהד' יהלום, טור 160): להורות זמנים / ובינת עתים; שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 64 (לעיל): לאותות ולמועדים ולימים ושנים.
- 77 בעלי אסופות הצירוף על פי קהלת יב, יא: דברי חכמים כדרבנות וכמשמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרעה אחד. והשווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 82 (מהד' יהלום, עמ' 160): וסידר כוכבים / כמסמרות נטועים. אבל בפיוט שלנו הכוונה כאן לסנהדרין, והשווה ספרי דברים פמ"א, עמ' 86: ואין אסופות אלא סנהדרין שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (במדבר יא, טז); ומדרש תנאים על ספר דברים פי"א יג, עמ' 34: במדבר רבה פי"ד ד, נט ע"א; שם פט"ו כב, סח ע"א; תנחומא בוכר בהעלותך כה, ל ע"א; תלמוד ירושלמי סנהדרין פ"ה ה"א, כח ע"א. ואילו לפי תלמוד בבלי חגיגה ג ע"ב: בעלי אסופות – אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, וכך גם אצל במדבר רבה פי"ד ד, נח ע"ב.
- 78 צרופות כנראה כינוי לתורה. השווה שמואל ב כב, לא: אמרת ה' צרופה. והגדיל מיני חיות ועופות על פי בראשית א, כא: ויברא אלהים את התנינים הגדלים ואת כל נפש החיה הרמשת אשר שרצו המים למיניהם ואת כל עוף כנף למינהו. והשווה פרקי דרבי אליעזר פ"ט, כא ע"א-ע"ב: בחמישי השריץ מן המים כל מין עוף כנף זכרים ונקבות טהורים וטמאים ... והשריץ מן המים כל מין דגים זכרים ונקבות טהורים וטמאים ... השריץ מן המים כל מיני חגבים זכרים ונקבות טהורים וטמאים.
- 79 אדמת עפר הצירוף על פי דניאל יב, ב: ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו. ושם למו אוכל חפר על פי

איוב לט, כט: משם חפר אכל. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 85 (לעיל): האוכל לסנפר / משם חפר. ומשם בנוסח הפנים כתוב: ושם. אבל יש להעדיף את הנוסח האחר (ראה ח"ג): ומשם.

80 מרקי קים מים השווה תלמוד בבלי חולין כז ע"ב: עוף שנברא מן הרקק. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 29 (מהד' מירסקי, עמ' 132); סדר עבודה, 'אסוחח פועל שוכן', טור 6 (מהד' מלאכי, ב, עמ' 93); סדר עבודה, 'אייחד שם הנכבד', טור 33 (מהד' הברמן, עמ' יז); נחמיה בן שלמה, גשם, טור 132 (מהד' קצומטה, עמ' 161); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 83 (לעיל); שלמה הבבלי, סדר עבודה, 'אדרת תלבושת', טור 101 (מהד' פליישר, עמ' 161); שלמה אבן גבירול, סדר עבודה, 'אלהים אל ראשון', טור 55 (מהד' ירדן, א, עמ' 255). מרקי קים אפשר לנקד את המילה הזאת כ'קֶקֶק' או 'קֶקֶק'. ושם רמז ואין מספר תהלים קד, כה: זה הים גדול ורחב ידיים שם רמז ואין מספר. הפסוק הזה מופיע גם אצל שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 88 (לעיל).

81 ואין מספר לעוף טהור השווה תלמוד בבלי חולין סג ע"ב: שבע מאות מיני דגים ושמונה מאות מיני חגבים ולעופות אין מספר. השווה נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טור 134 (מהד' קצומטה, עמ' 89); ולעוף אין מנאות; יוסף אבן אביתור, סדר עבודה, 'אל אלהים בך יצדק', טור 43 (מהד' רוזנברג, עמ' 20): עוף בלי מנין ממעונותיו. עוטה אור כינוי לאל על פי תהלים קד, ב: עטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה.

82 על פי ויקרא יא, יג-יט. והשווה תלמוד בבלי חולין סג ע"א-ע"ב: אמר רב חנן בר רב חסדא אמר רב חסדא אמר רב חנן בריה בדרא אמר רב: עשרים וארבעה עופות טמאין הן. א"ל רב חנן בר רב חסדא לרב חסדא: דהיכא. אי דויקרא – עשרים הוו. אי דמשנה תורה – עשרים וחד הוו. וכי תימא דאה דכתיבא בויקרא, ולא כתיבא במשנה תורה, שדייה עלייהו, אכתי עשרין ותרין הוו. אמר ליה, הכי אמר אבוא דאמך משמיה דרב: למינה למינה למינו למינהו – הרי כאן ארבעה, אי הכי עשרין ושית הוו ... איסי בן יהודה אומר: מאה עופות טמאין יש במזרח. תורה אור הצירוף על פי משלי ו, כג: כי נר מצוה ותורה אור. אל נורא אדיר ונאור כינוי לאל על פי חבקוק א, ז: אים ונורא הוא; תהלים עו, ה: נאור אתה אדיר.

83 על פי תהלים קד, כז-כח: כלם אליך ישברון לתת אכלם בעתו תתן להם ילקטון. השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 155 (מהד' יהלום, עמ' 80): כי בעת ילקוטון; שם, טור 157 (מהד' יהלום, עמ' 80): ללקטן ישברון. נאור כינוי לאל. ממותן מתעכב.

84 ביום החמישי נבראו זיו ולויתן, וביום השישי נברא בהמות. צדיקי ישראל יאכלו אותם בעתיד לבוא. השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ט כג ע"א: בחמישי השריץ מן המים לויתן נחש בריח (ישעיה כז, א); ספרי דאגדתא על אסתר, מדרש פנים אחרות, נוסח ב פ"ג: בחמישי נברא זיו שדי (תהלים פ, יד), בשישי בהמות בהררי אלף (תהלים נ, י). ומהם ניתנה מיום בריתן השווה נוסח אחר (ראה ח"ג): ומשם הִתְנָה בריתן. בריתן הבריא שלהם. השווה לניקוד בכתב יד: בְּרִיתָן. זיו שדי בהימות ולויתן השווה תנחומא בוכר בשלח כד, לד ע"ב: לעולם הבא אני מאכיל אתכם בהמות זיו ולויתן; וכן מדרש עשרת מלכים, אוצר מדרשים, עמ' 466; נסתרות ר' שמעון בן יוחי, בית המדרש, ג, עמ' 80. זיו שדי על פי תהלים פ, יד: יכרסמנה חזיר מיער וזיו שדי ירענה. בהימות בנוסח הפנים חסרה המילה הזאת.

85 לנחלת חבל נחלה לצדיקים. הצירוף על פי תהלים קה, יא: אתן את ארץ כנען חבל נחלתכם; ודברי הימים א טז, יח. זימן השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 158 (מהד' יהלום, עמ' 80): זימנתה עליהם / שרים גדולים; סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 115 (מהד' יהלום, עמ' 164): והוזמן מהם / נחש בריח. משתית תביל הכוונה לאבן השתייה (משנה יומא ה, ב: משנטל הארון, אבן היתה שם מימות הנביאים הראשונים, ושתייה היתה נקראת). השווה פרקי דרבי אליעזר פ"ט, כג ע"א-ע"ב: ובחמישי השריץ מן המים לויתן נחש בריח, ומדורו במים התחתונים, ובין שני סנפיריו הברית

- התיכון של ארץ עומד. הדרשן הבין את לשון 'נחש בריח' כבריח התיכון. והשווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 64 (מהד' יהלום, עמ' 71): עד לא יברח / על בריחי מצולה; סדר עבודה, 'ארומם לאל', טור 116 (מהד' יהלום, עמ' 164): לויתן מעוקל / סגור בעד תהום; נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טור 144 (מהד' קצומטה, עמ' 89): ועל סנפיריו הקריח / תיכוני חלד כבריח.
- 86 ועת יעבור האבל הכוונה לעולם הבא, כאשר לא יהיה מוות ('האבל') בעולם. הצירוף על פי שמואל ב יא, כז: ויעבר האבל. האבל בנוסח הפנים כתוב: האבאל. ובחבל בנוסח הפנים כתוב: ובהבל. אבל צ"ל: ובחבל. 'בחכה ובחבל' – על פי איוב מ, כה: תמשך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשנו.
- 87 על פי איוב מ, כה: תמשך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשנו. קדושי כינוי לאל על פי חבקוק א, יב: הלוא אתה מקדם ה' אלהי קדשי. להר מרום קדושי כינוי לירושלים על פי יחזקאל כ, מ: כי בהר קדשי בהר מרום ישראל. לויתן עתיד להימשך לירושלים. השווה ח' שירמן, 'הקרב בין בהמות ולויתן', דברי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ג (תש"ל), עמ' 58: לעת שוב לבצרון אסירי התקוה (שלמה הבבלי, טור 9), ושם, עמ' 61: סחר סכך וצלצל ובשור ירושלים זיוותן (מאיר בר יצחק, טור 3).
- 88 יעדני כמו יעדנני, יפנק אותי. יום חבושי יום הרפואה, כלומר יום הגאולה. ונגמר יום חמישי ושישי השווה נוסחים אחרים: כביאת/בביאת חמישי ושישי.
- 89 על פי בראשית א, כד: ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה ויהי כן. נשייה כינוי לארץ על פי תהלים פח, יג: בארץ נשיה. מעשב שהיה כנראה הכוונה לעשב שהיה בקרקע ביום שלישי, השווה לעיל, טור 66. השווה גם נוסח אחר (ראה ח"ג): מין כל עשב. ובהימות בהררי רעייה על פי תהלים נ, י: בהמות בהררי אלף. רעייה השווה פרקי דרבי אליעזר פ"א, כז ע"א: ובכל יום ויום מרעיתו אלף הרים. והשווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טורים 101-103 (לעיל). ואדם לפרייה וריביה על פי בראשית א, כח: ויאמר להם אלהים פרו ורבו.
- 91 וריביה מאז הורע נאסרה עליו רבייה. במצע לא הסתרע לא יכול היה לבוא על אשתו. תסיפה שלפיה לא היו יחסי אישות בין אדם ובין חוה בגן עדן לפני גירושם ממנו, ראה י' יהלום, אז באין כול – סדר העבודה הארץ-ישראלי הקדום ליום הכיפורים, 'ירושלים תשנ"ז', עמ' 34-35. הצירוף על פי ישעיה כח, כ: כי קצר המצע מהשתרע. והשווה ויקרא רבה פ"ז, ז, עמ' שפז-שפח: אמ' ר' ברכיה כת' כי קצר המצע מהשתרע כת', אין המטה יכולה לקבל אשה ובעלה וריעה כאחד. והשווה פיוטי ינאי, מהד' רבינוביץ, ב, עמ' 25: קצר מצעו מהסתריע / ועלה ליצוע אשתו ריע. הסתרע בנוסח הפנים כתוב: הסתארע.
- 92 נאסר עליו בגן עדן לאכול מעץ הדעת. הוגרע למעט עץ הדעת. עץ הדעת טוב ורע על פי בראשית ב, יז: ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלם ממנו מות תמות.
- 93 ורע מנעורתי עמו נברא יצר על פי בראשית ח, כא: יצר לב האדם רע מנעוריו; ירמיה לב, ל: עשים הרע בעיני מנערתיהם. והשווה שמות רבה פמ"ד, ד, עו ע"ב: כך אמרו ישראל לפני הקב"ה רבון העולמים בראת בנו יצר הרע מנעורינו שנאמר (בראשית ח, כא) כי יצר לב האדם רע מנעוריו. וכן בראשית רבה פכ"ז, ד, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 258. יצר השווה נוסח אחר: יצר רע. אשר לכל הקרא כנראה הכוונה לבראשית ב, כ: ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה. 'הקרא' – כמו הקריא, קרא. אבל המילון ההיסטורי מפרש את הפועל 'הקרא' בבניין הופעל: הקרא. השווה גם נוסח אחר: יצר רע אשר נקרא.
- 94 יצורה בריות. דבר ויקרא כינוי לאל על פי תהלים נ, א: אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ.
- 95 ויקרא שמות לכל יצורו על פי בראשית ב, כ: ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה. והשווה בראשית רבה פ"ז, ד, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 155-156; בראשית רבתי,

- עמ' 25; פרקי דרבי אליעזר פי"ג, לא ע"ב. מפני על פי דעת יוצרו. דעת ותבונת יוצרו הצירוף על פי משלי ב, ו: כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.
- 96 וקרא שם יי להזכירו השווה פסיקתא דרב כהנא פ"ד ג, עמ' 61: אמ' לו ומה אני שמי, אמר לו יי. אמ' לו למה, אמ' לו שאתה אדון על כל בריותיך. יי אלהי וכו' על פי הושע יב, ו: וה' אלהי הצבאות ה' זכרו.
- 97 זכרו לדור דור על פי שמות ג, טו: וזה זכרי לדר דר.
- 98 זהר כמו הזהיר. שש מצות לקיימם השווה בראשית רבה פט"ז ו, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 149: ציוהו על שש מצות, ויצו על עבודה זרה ... על ברכת השם ... הדיינין ... שפיכות דמים ... על גילוי עריות ... ציוהו על הגזל. והשווה סדר עבודה, 'ארומם לאל', טור 150 (מהד' יהלום, עמ' 168): ויזהירם / על שש מצות; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 29 (מהד' מירסקי, עמ' 226): ודת שש מיצוות / לפניו ערך; נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טור 212 (מהד' קצומטה, עמ' 92): ושש ציויים הזהירו. זמם חשב.
- 99 זמם לעשות הצירוף על פי זכריה א, ו: כאשר זמם ה' צבאות לעשות. לעשות לו עזר כנגדו על פי בראשית ב, יח: אעשה לו עזר כנגדו. ושלף צלע מצדו על פי בראשית ב, כא: ויקח אחת מצלעתיו ויסגר תחתנה. השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 257 (מהד' יהלום, עמ' 93): ושלף מנו צלע / ובה נצלע; סדר עבודה, 'ארומם לאל', טור 144 (מהד' יהלום, עמ' 168): שלף ממנו צלע / ובה נצלע.
- 100 לסעדו לעזור. וזכר טוב זכרו הצירוף על פי בראשית ל, כ: זכרני אלהים אתי זכר טוב. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 27 (מהד' מירסקי, עמ' 182): זכרתו כבודה. וכן השווה י' אדלר, 'פירוש כתב-יד לעבודה ליום כיפור' אתה כוננת עולם ברב חסד' ליוסי בן יוסי, פרקי שירה מגנזי השירה והפיוט של קהילות ישראל, בעריכת י' דישון וא' חזן, ירושלים תש"ן, עמ' 19: זכר טוב היא כבודת בת מלך.
- 101 העניין על פי בראשית ב, ט: ויצמח ה' אלהים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן; ושם שם, טו-טז: ויקח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה ... מכל עץ הגן אכל תאכל.
- 102 זנח עבר על המצווה. מזהירו כינוי לאל. זיהורו הזהרתו.
- 103 נתן כמו הפך.
- 104 העניין על פי בראשית ג, ו: ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל; ושם שם, יז: ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ. זאת כינוי לחוה. השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): זאת אשתו. כענתה כאשר היא ענתה. לאמתו של דבר, אין זה ברור מה היא אמרה (אמנם נאמר שם, בראשית ג, יז: שמעת לקול אשתך). בנוסח הפנים כתוב: כעניתה. אבל השווה נוסח אחר: כענת, כלומר כענתה. לצורה 'ענת', השווה 'עשת' (ויקרא כה, כא). והשווה פיוט ר' אלעזר בירבי קילר, מהד' ש' אליצור, ירושלים תשמ"ח, עמ' 112. זילול זלזול, ירידה מכבודו.
- 105 כבודם השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 35 (מהד' מירסקי, עמ' 227): והומר כבודם; יוחנן הכוהן, סדר עבודה, 'אזכר סלה', טור 393 (מהד' ויסנשטרן, עמ' 134): והומר כבודם למוות; ופרקי דרבי אליעזר פי"ד, לג ע"ב: מה היה לבושו של אדם הראשון עור של צפורן וענן כבוד מכוסה עליו כיון שאכל מפירות האילן נפשט עור צפורן מעליו וראה עצמו ערום ונסתלק ענן הכבוד מעליו. קול אדיר כהורעם על פי תהלים כט, ג: קול ה' על המים אל הכבוד הרעים; שמואל א ז, י: וירעם ה' בקול גדול. אדיר כינוי לאל על פי תהלים עו, ה: נאור אתה אדיר מהררי טרף.
- 106 השווה מדרש אלפא ביתא דרבי עקיבא, בית המדרש, ג, עמ' 61: שלקו ד' וחטאו ג', נחש וחיה ואדם חטאו ולקו ונטרדו מגן עדן ... ורביעית ארץ לקתה בעבורם. והשווה כבר בתלמוד ירושלמי כלאים פ"א ה"ז, כז ע"ב; בראשית רבה פ"ה ט, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 38. והשווה סדר עבודה,

- 'אז באין כול', טור 313 (מהד' יהלום, עמ' 99): כי שלושה חטאו / וארבעה לקו; סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 158 (מהד' יהלום, עמ' 169): שלשה חטאו / וארבעה נלבטו; שלמה הבבלי, סדר עבודה, 'אדרת תלבושת', טורים 133-134 (מהד' פליישר, עמ' 164): פריצי פרץ שלשה עולי גרדון / פסק הדין גם מנקת מארר. לרעזעם כמו לערערס. השווה ע' פליישר, "מבטלי" עשרת הדיברות – בפיוט, במדרש ובתרגום, תרביץ, סו (תשנ"ו), עמ' 64: ברערוועם, והע' 9. אבל השווה גם ע' פליישר, 'פיוט קדום על עשרת הדיברות וגלגולי תבניתו', עשרת הדיברות בראי הדורות, בעריכת ב"צ סגל, ירושלים תשמ"ו, עמ' 304, הע' 5.
- 107 המדובר בחטאו של הנחש. תחילה השווה תלמוד בבלי תענית טו ע"א: ובקללה מתחילין מן הקטן, בתחילה נתקלל נחש, ואחר כך נתקללה חוה, ואחר כך נתקלל אדם. בעל הלשון כינוי לנחש. השווה גם נוסח אחר: על בעל לשון הרעה. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 36 (מהד' מירסקי, עמ' 183): טורדו פעמי / בעל הלשון. וכן ראה א' מירסקי, 'פירוש קדמון על "אתה כוננת עולם ברב חסד"', הנ"ל, הפיוט – התפתחותו בארץ-ישראל ובגולה, ירושלים תשנ"א, עמ' 288. והשווה בראשית רבה פ"כ א, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 182: איש לשון (כל יכון בארץ) זה הנחש שאמר לשון הרע על בוראו; דברים רבה שופטים י, עמ' 99-100; תנחומא בובר שמות כ, ו ע"ב; מדרש תנחומא שמות כג; מדרש תהלים א ט, ה ע"ב.
- 108 האל קילל את הנחש בעשר קללות, באשמה שפיתה את חוה. זעמו השווה נוסח אחר: זיעפו. בעשרה לשונות קללה כל אחד מארבעת החוטאים נתקלל בעשר קללות. כאן המדובר בקללה על הנחש. השווה במדבר רבה פ"ה, טז ע"ג-ע"ד: ארבעים קללות עשרה לאדם וי' לחוה וי' לנחש וי' על הארץ. פיתוי הנחש פיתה את חוה, על פי בראשית ג, יג: ותאמר האשה הנחש השיאני ואכל. זוללה לשון אכילה גסה. זהו כינוי לחוה, שאכלה מעץ הדעת, על פי בראשית ג, ו: ותקח מפריו ותאכל.
- 109 זוללה אין להעשיקה האל מיהר ('אין') להעניש את חוה ('זוללה'), על פי בראשית ג, טז. אין אבל השווה נוסח אחר: דין, כלומר שמת. להעשיקה כמו ללחוץ עליה. אבל השווה ניקוד במקור ב: להעשיקה, כלומר להעסיק אותה. כמשילה וכתשוקה על פי בראשית ג, טז: ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך.
- 110 זבה והריון דחוקה ועציב על פי בראשית ג, טז: אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרנך בעצב תלדי בנים. זבה נוסח אחר: זיבה. השווה תלמוד בבלי עירובין ק ע"ב: אל האשה אמר הרבה ארבה – אלו שני טפי דמים, אחת דם נדה ואחת דם בתולים. לאה כך כתוב כנראה במקור ב שממנו השלמנו. אולי צ"ל: לדה, כלומר 'עצב לידה' על פי בראשית ג, טז: בעצב תלדי. זעקה במקור ב שממנו השלמנו, נראה שכתוב: ועקה. אך לפי האקרוסכיתון של המילה המשורשרת, צ"ל: זעקה.
- 111 עולה התינוק שלה. מריעה המילון ההיסטורי מציע שני פירושים למילה הזאת. א. פועל בבניין הפעיל של השורש רע"ע; ב. שם עצם 'מַרְעָ', כלומר חבר. לדת רביעה לידה כתוצאה מרביעה.
- 112 זמן מיתתו משמיעה שמועה יוצאת ומכריזה על הוולד מתי יום מיתתו. השווה קהלת רבה פ"ג ג, ט ע"ב: עת ללדת מעת ללדת היא עת למות משעה שאדם נולד הוא נגזר עליו כמה שנים יחיה. שמועה והיה רק זועה על פי ישעיה כח, יט: והיה רק זועה הבין שמועה.
- 113 זועה נותן השווה ירמיה טו, ד: ונתתים לזועה (קרי: לזעוה) לכל ממלכות הארץ. נותן בנוסח הפנים כתוב: ותן. השווה נוסח אחר והניקוד בו: הוֹתֵן. עובד אדמתו העניין על פי בראשית ג, כג: וישלחה ה' אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם. והצירוף על פי משלי יב, יא; שם כח, יט.
- 114 זרועה לוקט בניהמתו העניין על פי בראשית ג, יט: בזעת אפך תאכל לחם. זרועה יכול אדמתו. השווה נוסח אחר: זירועיה. בניהמתו השווה נוסח אחר: כנהמתו. ביגיע כף על פי חגי א, יא: כל יגיע כפים.

- 115 כקיוויו כרוב תקוותו ליבול, לפרי אדמה איוויו. לקוץ ודרדר ואיוויו על פי בראשית ג, יח: יקוץ ודרדר תצמיח לך. השווה נוסח אחר: לקוצי דרדרי איוויו. איוויו רצונו, הכוונה כאן לאדמה.
- 116 דויו כאביו. כל ימי חייו על פי בראשית ג, יז: בעצבון תאכלנה כל ימי חיך.
- 117 חייו מנגד תלואים לו על פי דברים כח, סו: והיו חיך תלואים לך מנגד. כל ימי הבלו על פי קהלת ו, יב: מספר ימי חיי הבלו.
- 118 חויבה אדמה בגללו על פי בראשית ג, יז: ארורה האדמה בעבורך. בגללו בנוסח הפנים כתוב: בגלילו. אבל השווה נוסח אחר: בגללו. והיא נעשתה חבלו לעניין השווה בראשית ג, כג: וישלחוהו ה' אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם. חבלו מנתו.
- 119 חבלו מגן העקר העניין על פי בראשית ג, כד: ויגרש את האדם. חבלו מנתו. יום אחד לא לך בה בייקר כלומר לא התנהג בכבוד. הביטוי על פי תהלים מט, יג: ואדם ביקר בל ילין.
- 120 השווה פרקי דרבי אליעזר פי"ט, מד ע"א: ובזכות יום השבת ניצל אדם מדינה של גיהנם, וראה אדם כחה של שבת ... התחיל משורר ומזמר ליום השבת שנאמר מזמור שיר ליום השבת. השווה סדר עבודה, 'תניני שחץ', טור 10 (מהד' שפיגל, עמ' 4): הוגרש מעידן / לולי יום נחת; סדר עבודה, 'לעבוד ולשמור', טור 17 (מהד' שפיגל, עמ' 11): לולי יום עונג / נגרש מגן; סדר עבודה, 'חש איש', טור 88 (מהד' מלאכי, עמ' 166): עד לא טיכס הלל / מזמור ליום השבת; בנימין, סדר עבודה, 'אייחד שם הנכבד', טור 52 (מהד' הברמן, עמ' יט): מיהר לכן יציר בחיבת / מזמור שיר ליום השבת. חופש בדין בעת סקר כאשר ראה האדם שבזכותה של השבת הוא ניצל. ומזמר שיר ליום שבת על פי תהלים צב, א: מזמור שיר ליום השבת.
- 121 השווה מדרש הגדול, בראשית, עמ' קיב: מאחר שאכל מעץ הדעת ובא עליה הנחש תחלה חזר אדם ובא עליה. צלעו כינוי לחוה על פי בראשית ב, כב: ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם. נטה כלומר האדם בא על האשה.
- 122 חדרי בטנה על פי משלי כ, כז: נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטן. בטנה המליטה השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 324 (מהד' יהלום, עמ' 100): והמליטה בטנם. פגיה חנטה הצירוף על פי שיר השירים ב, יג: התאנה חנטה פגיה. בפיוטנו כאן הכוונה לילדיה.
- 123 על פי בראשית ד, ב: ויהי הבל רעה צאן וקין היה עבד אדמה. עובד בנוסח הפנים כתוב: עבוד.
- 124 על פי בראשית ד, ג: ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה'. חל החל. להביא בנוסח הפנים כתוב: להאבי.
- 125 כשולשו כנראה הכוונה: כאשר עברו שלושה ימים של הנסיעה. כלומר ביום השלישי, על פי בראשית כב, ד: ביום השלישי וישא אברהם את עניו וירא את המקום מרחק. לנמהרים הכוונה לאברהם ויצחק המהירים לבוא אל מקום הקרבנות. השווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 263 (מהד' יהלום, עמ' 179): נמהר כאיל. ראו הר מרום הרים על פי בראשית כב, ד: וישא אברהם את עניו וירא את המקום מרחק. מרום הרים הצירוף על פי מלכים ב יט, כג: ברכב (קרי: ברב) רכבי אני עליתי מרום הרים; ישעיה לז, כד.
- 126 ישמעאל ואליעזר הנערים השווה פרקי דרבי אליעזר פל"א, ע ע"א: ולקח את ישמעאל ואת אליעזר ואת יצחק בנו. והשווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 187 (לעיל): ישמעאל בנו / ואליעזר נאמנו. לא ראו כמו ישרים השווה בראשית רבה פנ"ו ב, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 596: וירא את המקום מרחוק מה ראה, ראה ענן קשור בהר, אמר דומה שאותו המקום שאמר לי הקב"ה להקריב את בני שם, אמר לו, יצחק בני רואה את מה שאני רואה, אמר לו הין, אמר לשני נערי רואים אתם מה שאני רואה, אמרו לו לאו, אמר הואיל ואינכם רואים שבו לכם פה עם החמור שאתם דומים לחמור. ראו כמו ישרים הצירוף על פי תהלים קל, מב: יראו ישרים וישמחו. ישרים הכוונה לאברהם ויצחק.
- 127-128 השווה פילון על אברהם, 172, עמ' 105: והם הלכו במהירות שווה, כך בגופם, כך במחשבתם; תרגום ניאופיטי לבראשית כב, ו, עמ' 125: ואזלו תריהון כחדא בלבה שלמה; בראשית רבה נו"ו

- ג, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 598: וילכו שניהם יחדו זה לעקוד וזה להיעקד זה לשחוט וזה להישחט. והשווה גם סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 264 (מהד' יהלום, עמ' 179): בן לא עיכב / וישיש לא אט; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 92 (מהד' מירסקי, עמ' 143): אב לא חמל / ובן לא אחר; שלמה הבבלי, סדר עבודה, 'אדרת תלבושת', טור 168 (מהד' פליישר, עמ' 167): שניהם שוים עשות רצון קונם. לב אחד הצירוף על פי דברי הימים ב ל, יב: גם ביהודה היתה יד האלהים לתת להם לב אחד לעשות מצות המלך. לקיים דבר הצירוף על פי יחזקאל יג, ו: ויחלו לקים דבר. והלכו שניהם יחד על פי בראשית כב, ו: וילכו שניהם יחדו.
- 129 על פי בראשית כב, ט: ויבן שם אברהם את המזבח. כלומר, לפי הפסוק אברהם בנה את המזבח. וגם לפי בראשית רבה פנ"ו ה, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 600: ויצחק היכן היה, אמר ר' לוי נטלו והצניעו, אמר דלא יזרק ההוא דייגער ביה אבן ויפסלנו מן הקרבן. אבל השווה מדרש ויושע, בית המדרש, א, עמ' 37: אברהם היה בונה את המזבח ויצחק מושיט לו את העצים ואת האבנים אברהם היה דומה לאדם שהיה בונה בית חתנות לבנו ויצחק היה דומה לאדם שהיה מכין עצמו לחופה שעושה בשמחה. וכן השווה שלמה הבבלי, סדר עבודה, 'אדרת תלבושת', טור 167 (מהד' פליישר, עמ' 167): שורת בחור ביום חתונת חופתו. וגם השווה מדרש תנחומא וירא כג: מיד בנו שניהם את המזבח. בן עם אב יצחק עם אברהם.
- 130 על פי בראשית כב, ז: ויאמר הנה האש והעצים ואיה השא לעלה. יחיד כינוי ליצחק על פי בראשית כב, ב: קח נא את בנך את יחידך.
- 131-132 על פי בראשית כב, ח: ויאמר אברהם אלהים יראה לו השא לעלה בני. אמר ועשה השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): אומר ועושה. כינוי לאל. השווה סדר עבודת ישראל, עמ' 58: ברוך אומר ועושה ברוך גוזר ומקיים. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 4 (מהד' מירסקי, עמ' 127): אומר ועושה / יועץ ומקים. כחוסה כמי שחוסה באל. יראה לו בנוסח הפנים כתוב: יארה לא. צ"ל (ראה גם ח"נ): יראה לו. והטוב בעיני יעשה על פי שמואל ב י, יב: וה' יעשה הטוב בעיניו. בעיניו ראה ח"נ: בעיניו.
- 133 יעשה למען שמו על פי יחזקאל כ, יד: ואעשה למען שמי. בחמלה ברחמים. גם אב אמר אברהם. בלי לעשות כלה על פי ירמיה ה, יח: לא אעשה אתכם כלה.
- 134 על פי ישעיה לג, ז: הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון. והשווה בראשית רבה פנ"ו ה, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 600: ובשעה ששלח אבינו אברהם את ידו ליקח את המאכלת לשחוט את בנו בכו מלאכי שרת הה"ד הן אראלם צעקו חוצה וכו'. והשווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 269 (מהד' יהלום, עמ' 179): נוצצי קלל / יבכיון מר; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 93 (מהד' מירסקי, עמ' 143): מלאכי שלום / מר צעקו בכי. ידודון כינוי למלאכים על פי תהלים סח, יג: מלכי צבאות ידודון ידודון.
- 135 כשמעו כאשר שמעו. כל הדברים האלה הצירוף על פי שמואל ב ז, יז: ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה כן דבר נתן אל דוד.
- 136 מי שמע כזאת ומי ראה כאלה על פי ישעיה סו, ח: מי שמע כזאת מי ראה כאלה. לסגנון של שאלה רטורית, השווה נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טורים 342, 344 (מהד' קצומטה, עמ' 98): מי שמע כזה / ביום צום הכזה ... מי ימחה בידו / ורצונו הוא כיבודו; ושלמה אבן גבירול, סדר עבודה, 'אלהים אל ראשון', טור 152 (מהד' ירדן, עמ' 264): כזאת מי שמע על עם / מי ראה כאלה.
- 137 כאלה מי ראה על פי ישעיה סו, ח. לא תעשה הצירוף על פי נחמיה ו, ט: ירפה ידיהם מן המלאכה ולא תעשה.
- 138 השווה בראשית רבה פנ"ו ג, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 598: זה לעקוד וזה להיעקד. עוקד בנוסח הפנים כתוב: עקיד. ועין לרום נושא על פי בראשית כב, ד: וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק לפניו. מתעקד השווה פרקי דרבי אליעזר פל"א, עא ע"א: והקב"ה היה יושב ורואה לאב

שעוקד ולבן שהיה נַעֲקָד בכל לב ... יצחק שהוא אדם וכן אדם ונַעֲקָד לפני כבהמה. אבל לפי כתב יד של המדרש הזה (על פי המילון ההיסטורי): והבן מתַעֲקָד בכל לב. כשה השווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 265 (מהד' יהלום, עמ' 179): נַעֲקָד כמו כבש; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 93 (מהד' מירסקי, עמ' 143): טובח בעד שה; נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טור 300 (מהד' קצומטה, עמ' 95): נַעֲקָד כשה לעולה.

139 כשה לטבח על פי ישעיה נג, ז: ולא יפתח פיו כשה לטבח יובל. והשווה סדר עבודה, 'אתן תהלה', טור 69 (מהד' שפיגל, עמ' 45): כשור אל טבח; סדר עבודה, 'ארוםם בכל עת', טור 57 (מהד' מלאכי, עמ' 111): כשה מובל לטבח. לטבח בנוסח הפנים כתוב: לבטח. הוכף לשון כפיפה ועיקום. כמו: הוכפף. בן להַעֲקָד הוכף בנוסח הפנים כתוב: בן להַעֲקָד וכן. והשווה נוסח אחר (ראה ח"נ): כן לזבח הוכף.

140 כפתו ומאכלת תכף העניין על פי בראשית כב, י: וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו. כפתו קשר אותו. תכף קירב, הסמיך. ונפשו השלים לצירוף השווה מדרש תהלים כה ב, קה ע"ב: וכשהוא ישן הוא יגע ומשלים נפשו ונפקדת ביד הקב"ה. וכן השווה מדרש תהלים פל"א, עא ע"ב: כיון שהגיע החרב על צוארו, פרחו ויצאה נשמתו של יצחק. והשווה סדר עבודה, 'ארוםם לאל', טור 268 (מהד' יהלום, עמ' 179): להשלים נפשו. כף כמו כפף. כלומר היטה את צוארו כלפי מטה.

141 במרום הרים הצירוף על פי מלכים ב יט, כג: אני עליתי מרום הרים; ישעיה לו, כד. ונם אשא עני אל ההרים על פי תהלים קכא, א: אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי. השווה אגדת בראשית פל"ו, לא ע"א: התחיל יצחק צווח, אשא עיני אל ההרים וגו' (תהלים קכא, א) ולא עשה, אלא וירא והנה איל וגו' (בראשית כב, יג), אותה שעה אמר עזרי מעם ה' וגו' (תהלים קכא, ב); מדרש זו היא שנאמרה ברוח הקודש, בתוך: J. Mann, *The Bible as Read and Preached in the Old Synagogue*. Cincinnati, 1940; repr. New York, 1971, עמ' 10: והיה אבר' [בוכה] ומלא' שרת בון[כין]. וה[יה] יצחק מצפה אל ההרים], שני אשא עיני [אל ההרים מאין יבא עזרי]; ילקוט שמעוני, וירא כב, רמז קא: באותה שעה פער פיו בבכיה וגעה געיה גדולה והיו עיניו מרופפות וצופות לשכינה והרים קולו ואמר אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ; מדרש הגדול, וירא כב, עמ' שנד: והיה יצחק מצפה אל ההרים, שנאמר אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי. והשווה גם נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טורים 290-291 (מהד' קצומטה, עמ' 95): לעקוד עצמה תמורורו / כהגיעה החרב לצואר[ו] // [רץ] ... שברו / מאין יבא עזרו; מ' זולאי, האסכולה הפייטנית של רב סעדיה גאון, 'ירושלים תשכ"ד, עמ' רלז-רלח: ובאה מאכלת עד צוארו ונגעה חרב עד נפשו / דלו עיניו למרום ואליו נפשו נשא / ועיני האב אל ההרים לדעת מאין יבא עזרו. השווה גם שלמה סולימן(?), סדר עבודה, '[...] זכור מילתי', טור 52 (מהד' הכהן, ב, עמ' 273): יחיד בנושאו עיין לתלות / סילד בחילות / שיר המעלות; שלמה סולימן, קדושתא למוסף של יום כיפור, 'אומן נסיך חיש', טורים 53-54 (מהד' הכהן, ב, עמ' 231): מגן הגן נא בעד ניני עקוד במרץ / במוסף נושאים לך עין כנשא עיניו לערץ, וראה הדיון אצל ע' הכהן, א, עמ' 66.

142 גדודים כבירים אדירים באין מספר המדובר במלאכים. על פי איוב כה, ג: היש מספר לגדודיו.
143 על פי ישעיה לג, ז: הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיון. השווה לעיל, טור 134. מבייתה בנוסח הפנים כתוב: מבאתה. אבל עדיף הנוסח האחר: מבייתה. מהבית, כלומר מן השמים. הלשון על פי מלכים א ו, טו: ויבן את קירות הבית מביתה. ראה ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 162.
144 ריננו שרו. כנראה יש להעדיף את הנוסח האחר (ראה ח"נ): חנינו. כלומר התחנונו, ביקשו. למתיר בני תמותה כינוי לאל על פי תהלים עט, יא: תבוא לפניך אנקת אסיר כגדל זרעך הותר בני תמותה; תהלים קב, כא: לשמע אנקת אסיר לפתח בני תמותה. והשווה פסיקתא דרב כהנא נספחים פ"א, עמ' 451: בזכות יצחק שהקריב עצמו על גבי המזבח עתיד הקב"ה להחיות מתים, שנא' לשמוע

- אנקת אסיר (תהלים קב, כא). איה ברית השווה מדרש תהלים כט א, קטז ע"א: ולומר לך ואת בריתי אקים את יצחק (בראשית יז, כא), היכן היא הברית. ברית אשר כרתה לצירוף השווה למשל ישעיה סא, ח: וברית עולם אכרות להם.
- 145 ברית קיומך על פי בראשית ט, ט: ואני הנני מקים את בריתי אתכם ואת זרעכם אחריכם. להרבות זרעו ככוכבי שמך על פי בראשית כב, יז: כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים. השווה סדר עבודה, 'אתה בראת', טור 11 (מהד' מלאכי, בנועם שיח, עמ' 22): כה יהיה זרעך / לאביו ברכתה // ואם זה נשחט / איכן היא ברכה.
- 146 תציל ברחמך הצירוף על פי נחמיה ט, כח: ואתה משמים תשמע ותצילם כרחמך רבות עתים. מי כמוך על פי שמות טו, יא: מי כמכה באלם ה' מי כמכה נאדר בקדש. כאן הפייטן קושר את העקידה ביציאת מצרים. השווה מכילתא דר' ישמעאל ויהי בשלח פ"ג: ר' יוסי הגלילי אומר כשנכנסו ישראל לים כבר הר המוריה נעקר ממקומו ומזבחו של יצחק הבנוי עליו ומערכתו הערוכה עליו ויצחק כאלו עקוד עליו ונתון על המזבח ואברהם כאלו פשט ידו ולקח את המאכלת לשחוט את בנו; בראשית רבה פנ"ה ח, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 594: ויבקע עצי עולה – ר' חייא בר יוסי אמ' לה מש' ר' מיישא ותני לה מש' ר' בנייה בשכר שתי בקיעות שביקע אברהם אבינו עצי עולה זכה שביקע הקב"ה את הים לפני בניו שנ' ויבקעו המים (שמות יד, כא).
- 147 כמוך אין כליות בוחן על פי ירמיה יז, י: אני ה' חקר לב בחן כליות. ואת דכא ושפל רוח שכן על פי ישעיה נז, טו: כי כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש אשכון ואת דכה ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים.
- 148 כליות עוקד לבו של אברהם. נעקד יצחק. מציתה כן מצאת שהוא כן וישר.
- 149 כהקשיב השמיע קול (ולא כמו: שמע). ראה נוסח אחר (ראה ח"נ): האזין. והשווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 194 (לעיל): אל תשלח האזינו. לשימוש בפועל בבניין הפעיל במשמעות גורמת, ראה י' יהלום, שפת השיר של הפיוט הארץ-ישראלי הקדום, ירושלים תשמ"ה, עמ' 79-80. מרבה סליחה כינוי לאל על פי נחמיה ט, יז: ואתה אלוה סליחות. אל תשלח ידך על פי בראשית כב, יב: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער.
- 150 העניין על פי בראשית כב, יב: כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני. חשוב נחשב. כעולה כמנחה הצירוף על פי יחזקאל מה, כה: כחטאת כעלה וכמנחה וכשמן.
- 151 שעתי כמו שעיתי. כלומר קיבלתי. סידרו ... סידורו קרבנות. רציתי קיבלתי ברצון.
- 152 השווה מדרש תנחומא וירא כג: כשיהיו בניו של יצחק חוטאין ונכנסין לצרה תהא נזכר להן עקדתו של יצחק ותחשב לפניך כאלו אפרו צבור על גבי המזבח ותסלח להן ותפדם מצרתן. והשווה גם יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 95 (מהד' מירסקי, עמ' 143); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 60 (מהד' מירסקי, עמ' 186); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 56 (מהד' מירסקי, עמ' 230); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 198 (לעיל); נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טורים 300-301 (מהד' קצומטה, עמ' 95). בספרו הכוונה לתורה. לתת כופרו לצירוף השווה ישעיה מג, ג: נתתי כפרך מצרים.
- 153 העניין על פי בראשית כב, יג: והנה איל אחר נאחז בסכך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו. תתי נתתי. השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): שתי. חביבך כינוי ליצחק.
- 154 כל יתברכו בך על פי בראשית כב, יח: והתברכו בזרעך כל גויי הארץ. והכל תתי לך כלבך על פי תהלים כ, ה: יתן לך כלבבך. תתי נתתי.
- 155 קרבנך אערב הצירוף על פי מלאכי ג, ד: וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים. אערב בנוסח הפנים כתוב: יערב. צ"ל (ראה גם ח"נ): אערב, שהרי זהו הדיבור בגוף ראשון של האל. ומקורך לא יחרב הצירוף על פי הושע יג, טו: ויבוש מקורו ויחרב מעינו.

- 156 על פי בראשית כב, יז: כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים; מלכים א ח, ה: אשר לא יספרו ולא ימנו מרב; שמואל א יג, ה: כחול אשר על שפת הים לרב.
- 157 לרוב ברך על פי בראשית כו, ג-ה. הצור תמים כינוי לאל על פי דברים לב, ד: הצור תמים פעלו. מוצל מגחלי רתמים כינוי ליצחק, שהוא ניצל מלמות כעולה. הצירוף על פי תהלים קכ, ב-ד: ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה ... חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים.
- 158 לנוכח אשתו. עתר ונעתר בנוסח הפנים כתוב: עותרו. אבל כנראה יש להעדיף את הנוסח האחר (ראה ח"נ): עתר ונעתר. על פי בראשית כה, כא: ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו. כלומר, יעקב עתר בשביל אשתו, והאל נעתר ברחמים ונתן לו בנים. השווה גם שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 202 (לעיל): כיללו בעתרת פצח. בשני גוים ושני לאומים הכוונה ליעקב ועשו על פי בראשית כה, כג: שני גוים בבטן ושני לאומים ממעיך יפרדו.
- 159 לדיון מבנה התקבולת בטור הזה ובטור הבא, ראה ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 133. לאומים הישחה בפלולו כנראה על פי בראשית כז, כט: יעבדוך עמים וישתחו לך לאמים. הישחה בנוסח הפנים כתוב: היציב. השווה נוסח אחר: הישחה, כלומר גרם להשתחוות. העביר בנוסח הפנים כתוב: העביר. בפלולו בתפילתו.
- 160 לעם אשר קנה לו על פי שמות טו, טז: עד יעבר עם זו קנית. בחר לנחלה לו על פי תהלים לג, יב: אשרי הגוי אשר ה' אלהיו העם בחר לנחלה לו.
- 161 השווה פרקי דרבי אליעזר פל"ב, עד ע"א: עשר ברכות בך יצחק ליעקב על טללי שמים ועל דגן הארץ כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. לו ליעקב.
- 162 השווה פרקי דרבי אליעזר פל"ב, עד ע"א: וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו יצא מעוטר כחתן וככלה בקשוריה וירד עליו תחיית טל מן השמים ונדשנו עצמותיו ונעשה גם הוא גבור חיל וכת. מכרכות בנוסח הפנים כתוב: מכרכות. כנראה יש להעדיף את הנוסח האחר: מכורכות. ביום נשק עליו לסכות על פי תהלים קמ, ח: ה' אדני עז ישועתי סכותה לראשי ביום נשק. לסכות כמו לסוך (השורש ס"ך). נטיית כפולים על דרך ל"י (סכ"י), צורת מקור, בניין פיעל. ראה י' ייבין, 'חילופי גזרות בלשון חכמים ובלשון הפיוט', מחקרים בלשון, ד (תש"ן), עמ' 190: ביום השביעי בעצם לסכות.
- 163-164 השווה בראשית רבה פס"ח יא, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 782: ויקח מאבני המקום ... י"ב אבנים נטל, אמר כך גזר הקב"ה שמעמיד י"ב שבטים. מגינים ריבוי של מגן. נחנן כמו הוענק, זכה. בצל שדי לוננים על פי תהלים צא, א: בצל שדי יתלונן. לוננים משורש לו"ן. לנטיית ע"ו כמו כפולים, השווה להלן, טור 200: נובבים.
- 165 להשען כך נדמה לי להשלים. השווה נוסח אחר: למשען. וזה על פי תהלים יח, יט: ויהי ה' למשען לי. ישבם בארץ כנען על פי בראשית לז, א: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. ישבם השווה נוסח אחר: יושבים.
- 166 ידוע תדע על פי בראשית טו, יג: ויאמר לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה. במען במענה. נמשכו כולם לצוען העניין על פי בראשית מו, ז: וכל זרעו הביא אתו מצרימה. צוען כינוי למצרים על פי תהלים עח, יב: בארץ מצרים שדה צען.
- 167 לצוען ירדו כשבעים יחסים על פי בראשית מו, כז: כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 223 (לעיל): לשם לשבעים הושטף. יחסים בני המשפחה. ללשון השווה משנה קידושין ד, א: עשרה יוחסין עלו מבבל. ובשש מאת אלף על פי שמות יב, לז: ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף. השווה סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 17 (מהד' מלאכי, עמ' 177): כבולים הדריך ציר שש מאות אלף; שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 224 (לעיל). עמוסים כינוי לישראל

- על פי ישעיה מו, ג: שמעו אלי בית יעקב וכל שארית בית ישראל העמסים מני בטן הנשאים מני רחם.
- 168 השווה משנה אבות ה, ד: עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים, עשר מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים ועשרה על הים; חופת אליהו רבה, אוצר מדרשים, עמ' 176: עשרה נסים נעשה לאבותינו במצרים וכנגדן הביא עשר מכות על המצריים בים. נוגסים כינוי למצריים על פי שמות ג, ז: ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו.
- 169 לנוגסים עושים מסך על פי ישעיה יט, יד: ה' מסך בקרבה רוח עושים. עושים בנוסח הפנים כתוב: עושים. כנראה זו טעות כתיבה ל'עושים'. השווה נוסח אחר: רוח עיועים. ונפשם ממות לא חסך על פי תהלים עח, נ: לא חשך ממות נפשם.
- 170 לשון ים בדלתים סך על פי איוב לח, ח: ויסך בדלתים ים. לשון ים על פי ישעיה יא, טו: והחרים ה' את לשון ים מצרים. סך סכך, סגר. כמובן הפייטן גזר את צורת העבר המקוצרת הזו על פי צורת העתיד שבפסוק: ויסך. וענן פרס למסך על פי תהלים קה, לט: פרש ענן למסך.
- 171 ולשובע המטור שאר הכוונה לשמות טז, ד: הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. ולשובע על פי שמות טז, ג: באכלנו לחם לשבע. שאר כמו בשר. הכוונה למן על פי שמות טז, ח: בתת ה' לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע. והשווה תלמוד בבלי יומא עה ע"א: אף המן כל זמן שישראל אוכלין אותו מוצאין בו כמה טעמים.
- 172 לריון הונבעו מי באר העניין על פי שמות טז, ו: והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם. לריון לרוויה. מי באר הצירוף על פי במדבר כ, יז: שם כא, כב. שם טוב ומטיב כינוי לאל על פי תהלים קיט, סח: טוב אתה ומטיב.
- 173 לפאר מטעם על פי ישעיה סא, ג: מטע ה' להתפאר. על פי ציר להאכילם כנראה הצלעית הזאת צריכה לבוא במחצית הראשונה של הטור הבא. השווה ח"נ. ציר כינוי משה. להאכילם בנוסח הפנים כתוב: להכלים. כנראה כך צריך לגרוס. השווה נוסח אחר לטור הבא: לידו מן האכילם. וזה על פי דברים ח, טז: המאכלך מן במדבר. השווה ויקרא רבה פכ"ז ו, עמ' תרלז: כך אמ' להן הקב"ה לישראל שלשה שלוחים שלחתי לכם, משה אהרן ומרים, שמא אכלו מכם, שמא שתו מכם, שמא הטריחו עליכם כלום ... המן בזכות משה.
- 174 לידו דת הנחילים כנראה הצלעית הזאת צריכה לבוא במחצית השנייה של הטור הקודם. השווה ח"נ. לידו באמצעותו, על ידו. דת כינוי לתורה.
- 175 השווה ויקרא רבה פכ"ז ו, עמ' תרלז: הבאר בזכות מרים. מחולת מחנים כינוי למרים. הצירוף על פי שיר השירים ז, א: מה תחזו בשולמית כמחלת המחנים. והעניין על פי שמות טו, כ: ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלת. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 66 (מהד' מירסקי, עמ' 231): לנבואת אשת מחולת מחנים; שלמה סולימן(?) , סדר עבודה, ' [...] זכור מילתי', טור 82 (מהד' הכהן, ב, עמ' 275): לצרת מחולת מחניי.
- 176 העניין על פי במדבר כ, א-ב: ותמת שם מרים ותקבר שם ולא היה מים לעדה. השווה מדרש אספה, בתי מדרשות, א, עמ' ריג: כיוון שמתה מרים ונסתלקה הבאר. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 115 (מהד' מירסקי, עמ' 147); סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 24 (מהד' מלאכי, עמ' 177); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 233 (לעיל); שלמה סולימן(?) , סדר עבודה, ' [...] זכור מילתי', טור 89 (מהד' הכהן, ב, עמ' 275). הלכה מעינים הצירוף על פי שופטים ו, כא: ומלאך ה' הלך מעיניו.
- 177 השווה מכילתא דר' ישמעאל, דויסע בשלח, ה, עמ' 173: מתה מרים נסתלקה הבאר וחזרה בזכות משה ואהרן. נאמנים כינוי לישראל. ציר אמונים כינוי לאהרן. הצירוף על פי משלי יג, יז: וציר אמונים מרפא.
- 178 מכהן כגוע עתקו עננים השווה מדרש פטירת אהרן, בית המדרש, א, עמ' 95: ויראו כל העדה כי

- גוע אהרן ... וראו שנסתלקו ענני כבוד שנתן להם הקב"ה בזכותו. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 116 (מהד' מירסקי, עמ' 147); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 234 (לעיל). מכהן בנוסח הפנים כתוב: מכהון. צ"ל: מכהן. כינוי לאהרן. כגוע כאשר מת. עתקו זזו, נסתלקו. ועוד החזירים היות מענינים השווה מכילתא דר' ישמעאל, דויסע בשלח, ה, עמ' 173: מת אהרן נסתלק עמוד הענן וחזרו שניהם בזכות משה. מענינים בנוסח הפנים כתוב: מענינים. צ"ל: מענינים. המשמעות: משמשים כענינים, מגינים.
- 179 משמרות קודש הכוונה לכוהנים. הצירוף על פי במדבר יח, ה: ושמרתם את משמרת הקדש. לכפר בקודש על פי ויקרא ו, כג: וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש.
- 180 מוכנים לטהרות קודש הכוונה לכוהנים. לטהרות קודש לצירוף השווה דברי הימים ב, ל, יט: ולא כטהרת הקדש. לטהרות השווה נוסח אחר: לטהרת. לשלח עזרם מקודש על פי תהלים כ, ג: ישלח עזרך מקדש.
- 181 על פי במדבר יז, ה: למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני ה'. יוזר בנוסח הפנים כתוב: יואזר. צ"ל: יוזר. זהו מלשון 'מוזר', הכוונה כאן: יורחק. כל יקרב כל זר על פי במדבר יז, ה: למען אשר לא יקרב איש זר.
- 182 מחליק מחלקות גזר המדובר בקרח. העניין על פי במדבר טז, ב: ויקמו לפני משה. השווה שלמה סולימן(?), סדר עבודה, '[...] זכור מילתי', טור 93 (מהד' הכהן, ב, עמ' 275): לחלוק אץ חולק על כה'. מחליק כינוי לקרח. השווה נוסח אחר: מחליק לב. כנראה על פי משלי כח, כג: מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון. חלקו בולע והושת מוזר על פי במדבר טז, לב-לג: ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 120 (מהד' מירסקי, עמ' 148); סדר עבודה, 'ארוםם בכל עת', טור 78 (מהד' מלאכי, עמ' 113); סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 27 (מהד' מלאכי, עמ' 178); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 250 (לעיל); שלמה סולימן(?), סדר עבודה, '[...] זכור מילתי', טור 90 (מהד' הכהן, ב, עמ' 275).
- 183 על פי במדבר יז, ה: למען אשר לא יקרב איש זר ... ולא יהיה כקרח וכעדתו. לא יגש השווה ויקרא כא, כא: כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אשי ה'. אבל השווה גם נוסח אחר: יגיש.
- 184 המדובר בעוזה על פי דברי הימים ב, כו, יט-כ: ויזעף עזיהו ובידו מקטרת להקטיר ובזעפו עם הכהנים והצרעת זרחה במצחו לפני הכהנים בבית ה' מעל למזבח הקטרת ... וגם הוא נדחף לצאת כי נגעו ה'. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 120 (מהד' מירסקי, עמ' 148); סדר עבודה, 'ארוםם בכל עת', טור 79 (מהד' מלאכי, עמ' 113); סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 27 (מהד' מלאכי, עמ' 178); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טורים 246-247 (לעיל); שלמה סולימן(?), סדר עבודה, '[...] זכור מילתי', טור 91 (מהד' הכהן, ב, עמ' 275). בגבהותו ביהירותו. ורד וירד.
- 185 על פי דברי הימים ב, כו, כא: וישב בית החפשיית מצרע כי נגזר מבית ה'. ירד להתענות השווה נוסח אחר: הִיָּחַפֵּשׁ (=יצא לחופש) להתגנות. להתגנות להתבזות. השווה נוסח אחר: לחנות.
- 186 מאשר מכיון ש- .זעף על פי דברי הימים ב, כו, יט: ויזעף עזיהו. ליטול מתנות לקחת את מנתם, את מתנות הכהונה. הצירוף השווה תהלים סח, יט: לקחת מתנות באדם.
- 187 מתנות ארבע ועשרים על פי במדבר יח, יא: וזה לך תרומת מתנם. והשווה ספרי במדבר קיט, עמ' 142-143; תוספתא חלה ב, ז, עמ' 281. והשווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 682 (מהד' יהלום, עמ' 137); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 254 (לעיל).
- 188 משמרות ארבע ועשרים על פי דברי הימים א, כד, ז-יח. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 253 (לעיל). כן לנגדם משמרים השווה נחמיה יב, ט: אחיהם לנגדם למשמרות.

- לנגדם במידה כנגד מידה.
- 189 נערץ בסוד קדושים כינוי לאל על פי תהלים פט, ח: אל נערץ בסוד קדשים רבה ונורא על כל סביביו.
- 190 טהור וקדוש כינוי לאל. 'טהור' על פי חבקוק א, יג: טהור עינים.
- 191 לעשה נוראים כינוי לאל על פי ישעיה סד, ב: בעשותך נוראות לא נקוה. לעשה בנוסח הפנים כתוב: לעשר. ציר צבאים כינוי לכוהן גדול.
- 192 מכניסים את הכוהן הגדול בסוד העבודה, ממלאים את ידיו, על פי ויקרא ח, לג: ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מלאיכם כי שבעת ימים ימלא את ידכם.
- 193 ניחוחי אשה קטורת. מחשה כינוי לאל על פי ישעיה נז, יא: הלא אני מחשה ומעלם.
- 194 מקדם לפני. מקריבי אשה הכוונה לכוהנים.
- 195 לנבונים הכוונה לכוהנים. כאשר עשה ביום הזה על פי ויקרא ח, לד: כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשת לכפר עליכם.
- 196 מלאכתו עש כמו יעשו מובחנים כנראה עדיף הנוסח: מלכתו כמו עש' יעשו מובחנים. מובחנים כוהנים. אנשים חכמים ונבונים על פי דברים א, יג: הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 268 (לעיל).
- 197 נבונים כוהנים. משבט לוי השווה סדר עבודה, 'אגיד תהלות', טור 25 (מהד' מלאכי, עמ' 13); סדר עבודה, 'חש איש', טור 121 (מהד' מלאכי, עמ' 168); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 241 (לעיל). מזרע אהרון על פי ויקרא כא, כא: כל איש אשר בו מום מזרע אהרון הכהן לא יגש להקריב את אשי ה'. להנוי כמו לנוות, ליפות. השווה אלעזר בירבי קילר, גוף היוצר לפרשת קרח, 'אז בעשרו ביקש להדוי', טור 2 (מהד' אליצור, עמ' 272): בלי בה להנוי.
- 198 השווה תוספתא כפורים א, ו, עמ' 222: אמרו עליו על פנחס איש חבתה שעלה גורלו להיות כהן גדול. וראה תוספתא כפשוטה ד, עמ' 721, 728. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 127 (מהד' מירסקי, עמ' 149): משפחות ברורים / גורל יטילו / לגדל סגן / לעלותו בעשור; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 72 (מהד' מירסקי, עמ' 231): טהורי שבט יפילו גורל; סדר עבודה, 'זאת היא', טור 14 (מהד' מלאכי, עמ' 162): הדורי שבטו / גורלות יפילו / ואת אשר יעלו / אותו יעלו; סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 37 (מהד' מלאכי, עמ' 178): ממוני שבט יפילו פור; שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 261 (לעיל): מגרילים בעדתם; סעדיה גאון, סדר עבודה, 'בה' יצדקו ויודוהו', טור 82 (סידור רס"ג, עמ' רפד): בכהנה גורל יוטל למי תהיה למנה. בית נוי בית הנווה שלי, כלומר בית מקדשי.
- 199 על פי משנה יומא א, א: שבעת ימים קדם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין. מחוכמים כוהנים.
- 200 על פי משנה יומא א, ג: וקורין לפניו בסדר היום. נובכים משורש נו"ב, ממללים. לנטיית ע"ו על דרך כפולים, השווה לעיל, טור 164: לוננים. אימרי נעימים הצירוף על פי משלי טו, כו: אמרי נעם.
- 201 בלשכת פרהדרין ישיבוהו על פי משנה יומא א, א: שבעת ימים קדם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פלהדרין. ישיבוהו השווה נוסח אחר: יסיבוהו (מן השורש סב"ב).
- 202 זאת דעת רבי יהודה במשנה יומא א, א: אף אשה אחרת מתקינין לו, שמא תמות אשתו, וראה תלמוד ירושלמי יומא פ"א ה"א, לח ע"ד, עמ' 563: כך מקדשין לו אשה אחרת על תניי שמא יארע דבר באשתו. והשווה 'אז באין כול', טור 706 (מהד' יהלום, עמ' 140): גלופה מעצם / שנייה יארס; שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 266 (לעיל): נשואה שנייה בנושאים / להעזירו ממציאים; סדר עבודה, 'מנוחה' (מהד' מלאכי, עמ' 67): התקינו לעומתו / שמה תמות. נות בית כינוי לאשה על פי תהלים סח, יג: ונות בית תחלק שלל.

- 203 נז, ב: יבוא שלום ינוחו על משכבותם הלך נכחו. יפרוש כדת נכוחו על פי משנה יומא א, א: מפרישין כהן גדול מביתו. יפרוש כנראה כמו יפרוש. השווה נוסח אחר (ראה ח"נ): יפרש, והמילון ההיסטורי מציע שני פירושים לפועל הזה: א. יפרש, ב. יפרש (לשון פרישה והפרשה). נכוחו ביושר, על פי ישעיה נז, ב: יבוא שלום ינוחו על משכבותם הלך נכחו.
- 204 על פי משנה יומא א, א: ומתקנין לו כהן אחר תחתיו, שמא יארע בו פסול. אחר כוהן אחר. ראה גם ח"נ: כהן אחר. לנוכחו כלומר לנכחו, תחתיו. אבל בנוסח הפנים כתוב: סיחו. בקרי בטומאת קרי. השווה תלמוד ירושלמי יומא פ"א ה"א, לח ע"ד. וראה תוספתא כפשוטה ד, עמ' 723-724. וכן השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 705 (מהד' יהלום, עמ' 140). יקריב כוהן אחר במקומו. השווה נוסח אחר: יגיש.
- 205 ניחוחו יעביר לפניו על פי משנה יומא א, ב: כל שבעת ימים ... ומקטיר את הקטרת. יפקחו עיניו הציורף על פי בראשית ג, ה: ונפקחו עיניהם.
- 206 על פי משנה יומא א, ג: וקורין לפניו בסדר היום. השווה סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 55): ומלמדים אתו סדר יום הכפורים. נכניו הכוונה לכוהנים.
- 207-208 על פי משנה יומא א, ד: ערב יום הכפורים עם חשכה, לא היו מניחים אותו לאכול הרבה, מפני שהמאכל מביא את השנה. והשווה 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 57): כדי שלא ינום ולא יישן ולא יטמא ולא יפסל ולא תראינה עיניו שינה ותנומה. בערב יומו בערב יום הכיפורים. ממעייטים בנוסח הפנים כתוב: מקדימים. נראה יותר הנוסח האחר (ראה ח"נ): ממעייטים. נומה שינה. ובקרי בטומאת קרי. השווה נוסח אחר: בטריה, והכוונה ל'קרי לילה'. נועמו המילה הזאת משורשרת לטור הבא, ולאחריה: ינעימו. אבל בנוסח הפנים כתוב: נאמו. השווה נוסח אחר: נועמו.
- 209-210 על פי משנה יומא א, ו: ואם רגיל לקרות – קורא, ואם לאו – קורין לפניו ובמה קורין לפניו? באיוב ובעזרא ובדברי הימים. זכריה בן קבוטל אומר: פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל. נועמו ינעימו צירוף של שם עצם ופועל מאותו השורש. תחכמונים כוהנים. בשינון מלכים קדמונים השווה סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 55): ואם עם הארץ הוא, משיחין לפניו שיחת מלכים שיחת חסידים הראשונים; סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 721 (מהד' יהלום, עמ' 142): בסיח מלכים; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 139 (מהד' מירסקי, עמ' 151): בשיח מלכי קדם; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 84 (מהד' מירסקי, עמ' 189): מלכים קדמונים. וראה א' מירסקי, 'פירוש קדמון על 'אתה כוננת עולם ברב חסד', הנ"ל, הפיוט – התפתחותו בארץ-ישראל ובגולה, ירושלים תשנ"א, עמ' 292: כגון בבית שני שהיו נעשים כהנים גדולים על ידי שוחד ממון שהיו נותנים לקיסר מלך רומי והיו עמי הארץ אז מספרין לפניו בשיחות של מלכים קדמונים ולא בכתבי הקדש ובלשון שהיה מבין בו וכל זה שלא יישן ויראה קרי). וכן השווה פינחס הכהן, סדר עבודה, 'אקרא בגרון', טור 95 (מהד' אליצור, עמ' 417): ובשיח מלכים. אבל השווה הערה מוזרה של המהדירה שם: אך 'שיח מלכים' כאן קשה, ואולי הוא רמז לדברי הימים. וכן השווה סדר עבודה, 'ארוםם בכל עת', טור 86 (מהד' מלאכי, עמ' 113): בשיח נגידי קדם; סדר עבודה, 'אחלה לרוכב שמים', טור 31 (על פי המילון ההיסטורי): בשיח מלכים. ניצוח ארבעה כתבי אמונים איוב, עזרא, דברי הימים ודניאל. השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 720 (מהד' יהלום, עמ' 142): ובארבעה ספרים / חוקרים לימודו; יוסף אבן אביתור, 'אל אלהים בך יצדקו', טור 109 (מהד' רוזנברג, עמ' 23): נועם נאמנה סודרים למוליו / בארבעה ספרי תבונה. נאמנים כוהנים.
- 211 על פי משנה יומא א, ה: משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך. השווה סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 55): ושלא תחליף ותקריב ראשון אחרון אחרון ראשון, ולא תקטיר מבחון ותכניס לפניו ולא תעשה כמעשה הצידוקים; תוספתא כפורים א, ח, עמ' 222-223. והשווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור

- 271 (לעיל). ויוגרש השווה נוסח אחר: ויגורש.
- 212 על פי משנה יומא א, ה: והעלוהו לעלית בית אבטינס. נואי מעשה לעשות בנוסח הפנים כתוב: נצח כמו. אבל לפי נוסחים אחרים: נואי מעשה לעשות, נואי מעשה כהן ל[עשות]. נואי לניקוד המילה, ראה ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 164, הע' 78. פירש לשון פירוש ובידור. כמו הסביר. ניפרש לשון פרישה והפרשה.
- 213 על פי משנה יומא א, ה: הוא פורש ובוכה, והם פורשין ובוכין. מבוכה הכוונה גם ל'מבוכה' (מהשורש בו"ך) וגם ל'בכי' (מהשורש בכ"י).
- 214 נא לא תהי תוחלתינו ממושכה שלא יחכו ליציאתו של הכוהן הגדול יותר מידי. הצירוף על פי משלי יג, יב: תוחלת ממושכה מחלה לב. לסיבה לבכיתם, השווה תוספתא כפורים א, ח, עמ' 222: למה פורש ובוכה, מפני שצריך להשביעו, למה פורשין ובוכין, מפני שצרכו להשביעו; תלמוד בבלי יומא יט ע"ב: הוא פורש ובוכה שחשדוהו צדוקי והם פורשין ובוכין דא"ר יהושע בן לוי כל החושד בכשרים לוקה בגופו. הפייטן מוסיף כאן עוד סיבה לבכיה. ברוח נמכה לביטוי השווה משנה אבות ה, יט: עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה.
- 215 נמכה לזקוף הצירוף על פי תהלים קמו, ח: ה' פקח עורים ה' זקף כפופים. נמכה כאן הכוונה לישראל. בצחצוחו בטהרתו. באצבע צרדה יעוררו נצוחו על פי משנה יומא א, ז: בקש להתנמנם, פרחי כהונה (כ"י קויפמן, פרמה ולו: לויה) מכין לפניו באצבע צרדה.
- 216 נוצר עיר נוחו השווה נוסח אחר: נוצר לשמור עיר נוחו. הכוונה לתהלים קכז, א: שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. השווה תוספתא כפורים א, ט, עמ' 223; סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 57); סדר עבודה, 'נפש וביאר', טור 162 (מהד' מלאכי, עמ' 184); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אזורה גבורה', טור 276 (לעיל). ולפני י"י ישפך סיחו על פי תהלים קב, א: תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו.
- 217 בית איזי הכוונה לבית מקדש על פי תהלים קלב, יג: בחר ה' בציון אוה למושב לו.
- 218 מבני לוי הכוונה לצעירי לויים. על פי נוסח המשנה בדפוס שם (יומא א, ז): פרחי כהנה מכין לפניו באצבע צרדה, ואילו על פי כתבי יד קויפמן, פרמה, לו למשנה: פרחי לויה מכין לפניו באצבע צרדה. כך גם בסדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 57): פרחי לויה מכין לפניו באצבע צרדה. עד קרות סכוי על פי משנה יומא א, ז-ח: ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן השחיטה ... ולא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהיתה העזרה מלאה מישראל. קרות השווה נוסח אחר: קראת. סכוי כינוי לתרנגול על פי איוב לח, לו: מי נתן לשכוי בינה.
- 219 על פי משנה יומא א, ח: בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו ... ביום הכפורים מחצות ... ולא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהיתה העזרה מלאה מישראל. אבל נראה שהפייטן גורס שתורמים מזבח עם קריאת גבר גם ביום הכיפורים. לדעה שונה ממנו, השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 142 (מהד' מירסקי, עמ' 152): להרים דשן / חצות לילה יקדימה; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 87 (מהד' מירסקי, עמ' 190): תורמי דשן / מחצות נועדו. ואילו השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טורים 724-726 (מהד' יהלום, עמ' 142): זמן הגיע / עת לתרום מזבח ... חש גבר לקרות. לדשן מזבח הכוונה לתרומת דשן.
- 220 על פי משנה יומא ב, א: בראשונה, כל מי שרוצה לתרום את המזבח, תורם: ובזמן שהן מרבין, רצין ועולין בכבש, וכל הקודם את חברו בארבע אמות זכה. סלול מסילה, דרך. ירוצו השווה להלן, טור 339: סלול כבש ירוצו כפורח. כפורח כממהר. סולח כינוי לאל על פי תהלים קג, ג: הסלח לכל עונכי.
- 221 סולח חטא עמוסים הכוונה לאל. עמוסים כינוי לישראל על פי ישעיה מו, ג: העמסים מני בטן. ירצם בארבעה פייסים על פי משנה יומא ב, ב: ארבעה פיסות היו שם.

- 223 ששים לדשן מזבחות כנראה הכוונה שוב לתרומת דשן, וזהו הפיס הראשון על פי משנה יומא ב, ב: התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפיס ... וזה הפיס הראשון. וניירות תמיד להאחות על פי משנה יומא ב, ג: הפיס השני ... ומי מדשן את המנורה. להאחות להתחבר.
- 224 סמי קטורת על פי משנה יומא ב, ד: הפיס השלישי – חדשים לקטרת בואו והפיסו. וניתוחי נתחות על פי משנה יומא ב, ד: והרביעי – חדשים עם ישנים, מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 146 (מהד' מירסקי, עמ' 153): לערוך הנתחים. מרובעי השווה סדר עבודה, 'אתן תהלה', טור 97 (מהד' שפיגל, עמ' 47): מרובעי פייס. בארבע שמחות קשה לדעת למה הכוונה. אולי הפייטן קושר לארבע שמחות של אלישבע. השווה ספרי זוטא פ"ז יז, עמ' 252: באותו היום ראתה אלישבע בת עמינדב ארבע שמחות ואבל אחד, ראתה יבמה מלך אחיה נשיא בעלה כהן גדול שני בניה סגני כהונה ואבל אחד על שני בניה.
- 225 שמחות הכין השווה נוסח אחר: שמחות תגדל נא. והצירוף על פי ישעיה ט, ב: הגדלת השמחה. במכונו במקדש על פי ישעיה יח, ד: אשקטה ואביטה במכוני. נוגה ברק בהאזינו על פי משנה יומא ג, א: אם הגיע, הרואה אומר: ברקאי; תוספתא כפורים א, טו, עמ' 226: ברק בורקי; תלמוד ירושלמי יומא פ"ג ה"א, מב ע"א (עמ' 571): ברק ברוקה, אנהר מנהרא. וראה תוספתא כפשוטה ד, עמ' 743, הע' 80-81. נוגה ברק השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 149 (מהד' מירסקי, עמ' 153); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 91 (מהד' מירסקי, עמ' 190); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 28 (מהד' מירסקי, עמ' 207); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 94 (מהד' מירסקי, עמ' 234); יוחנן הכוהן, סדר עבודה, 'אזכר סלה', טור 466 (מהד' ויסנשטרן, עמ' 138); סדר עבודה, 'אגיד תהלות', טור 30 (מהד' מלאכי, עמ' 13); פינחס הכוהן, סדר עבודה, 'אקרא בגרון', טור 144 (מהד' אליצור, עמ' 418); סדר עבודה, 'ירואי דוק', טור 61 (מהד' מלאכי, עמ' 179); שלמה סולימן (?), סדר עבודה, '[...] זכור מילתי', טור 119 (מהד' הכהן, ב, עמ' 277). ברק המילון ההיסטורי מפרש את המילה, לא כפועל 'ברק', כי אם כשם עצם 'ברק'. בהאזינו כאשר השמיע לו.
- 226 סוכת ומאזין שינונו הכוונה לכוהן הגדול השומע את התורה. סוכת ומאזין לצירופים דומים, השווה למשל דברים כז, ט: הסכת ושמע ישראל; רשות, 'אלי אלי אזור', טור 15 (מהד' מלאכי, עמ' 209): סכות והקשיב שועה. שלח מתי ישמיע ששונו נשלח הכוהן הגדול כדי להשמיע ששונו. השווה נוסח אחר: שְׁלִיחַ מְתִי שְׁשֻׁנו, וגם זה כינוי לכוהן גדול.
- 227 על פי משנה יומא ג, א: מתתיא בן שמואל אומר: האיר פני כל המזרח עד שבחברון? והוא אומר: הן. מעת יבשרו ראה נוסח אחר: קול עת יבשרו, והשווה ישעיה מ, ט: הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים.
- 228 סותו פושט כמוסרו על פי משנה יומא ג, ד: פרסו סדין שלבוץ בינו לבין העם, פשט. סותו בגדו. וחוף טובל על פי משנה יומא ג, ג: חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום, וכלן בקדש על בית הפרוה, חוף מזו בלבד; תלמוד בבלי יומא לא ע"א: וכולן בקודש בבית הפרוה חוף מראשונה שהיתה בחול ע"ג שער המים ובצד לשכתו היתה; תוספתא כיפורים א, כ, עמ' 228.
- 229 לבד חוצה להטבילה ראה הטור הקודם: וחוף טובל.
- 230 שר כוהן גדול. בעטותו בגדי סגולה על פי משנה יומא ג, ד: הביאו לו בגדי זהב, ולבש. בגדי סגולה בגדי זהב.
- 231 שגולה כאן כינוי לישראל על פי דברים ז, ו: להיות לו לעם סגלה. תען שירים הצירוף על פי שמות טו, כא: ותען להם מרים שירו לה'.
- 232 סוקרים בו העם מסתכלים בדמותו של כוהן גדול הלובש בגדי זהב. בפנים מזהירים על פי דניאל יב, ג: והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע, והשווה להלן, טור 356. כדמות מיכאל שר שרים השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טורים 319-320 (לעיל): נידמה כשהוא עומד /

כמיכאל השר הגדול העומד. והשווה מסכתות קטנות שמחות, ספר חיטוב הקבר, עמ' 253: וכל זמן שהיו ירושלים ובית המקדש קיימים למטה, והיה כהן גדול מזרע אהרן עומד ומקריב קרבנות לפני הקב"ה, ומיכאל שר הגדול העומד על ישראל, היה ממונה ככהן גדול עומד ומקריב קרבנות למעלה לפני הקב"ה; תלמוד בבלי זבחים סב ע"א; קונטרס אחרון ממדרש ילמדנו, בית המדרש, ו, עמ' 87; מדרש עשרת הדברות, בית המדרש, א, עמ' 64; סדר רבה דבראשית לט, בתי מדרשות, א, עמ' מא.

233 על פי משנה יומא ז, ה: כהן גדול משמש בשמונה כלים, וההדיוט בארבעה: בכתנת ובמכנסים ובמצנפת ובאבנט. מוסיף עליו כהן גדול: חשן ואפוד ומעיל וציץ. פרחי כהונה כוהנים צעירים.

234 מאומרי סלח נא כינוי לישראל על פי במדבר יד, יט: סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך. ראה הטור הבא.

235 על פי במדבר יד, יט: סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך. עם כבד עון כינוי לישראל על פי ישעיה א, ד: הוי גוי חטא עם כבד עון.

236 סוחחים כמו מתפללים. לנושא עון כינוי לאל על פי שמות לד, ז: נשא עון ופשע וחטאת. והוא רחום יכפר עון על פי תהלים עח, לח: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו.

237-238 המדובר במה שנאמר במדבר כה, א-ב: וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות את בנות מואב ותקראן לעם לזבחי אלהיהן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן. הסו כמו שתקו. מלשון 'הס'. בזימת שטים השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 96 (מהד' מירסקי, עמ' 191): פשע ערות שטים. וראה א' מירסקי, 'פירוש קדמון על 'אתה כוננת עולם ברב חסד'', הנ"ל, הפיוט – התפתחותו בארץ-ישראל ובגולה, ירושלים תשנ"א, עמ' 293: שנאמר ויחל העם לזנות אל בנות מואב (במדבר כב, א). וכן השווה סדר עבודה, 'ארום בכל עת', טור 94 (מהד' מלאכי, עמ' 113): וכס עון שיטים; סדר עבודה, 'זאת היא', טור 44 (מהד' מלאכי, עמ' 163): מגלי עריות / וזימת שטים; שלמה אבן גבירול, סדר עבודה, 'אלהים אל ראשון', טור 202 (מהד' ירדן, עמ' 268): סאון חרפת שטים. ובהקשר אחר השווה סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 594 (מהד' יהלום, עמ' 128): מעון שטים. כנמאסו כאשר נמאסו. השווה נוסח אחר: כנמסו (לשון תמיסה). ערוה השווה גם נוסח אחר: עריה. כי שתיים רעות עשו הצירוף על פי ירמיה ב, יג: כי שתיים רעות עשה עמי. שתיים רעות הפייטן קושר את הפסוק הזה בזימת שיטים. השווה סדר עבודה, 'נפש וביאר', טור 182 (מהד' מלאכי, עמ' 185): עילם שתיים רעות נעשות בשיטים.

239 על פי שמות כח, מב: ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה ממתנים ועד ירכים יהיו.

240 השווה תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: מכנסים מכפרת כל גילוי עריות; תלמוד בבלי ערכין טז ע"א. טהור עינים כינוי לאל על פי חבקוק א, יג: טהור עינים מראות רע.

241-242 המדובר בהפשטת הכתונת של יוסף. רע חרשו הצירוף על פי משלי ו, יד: תהפכות בלבו חרש רע. ועל בעל החלומות התלחשו הצירוף על פי תהלים מא, ח: יחד יתלחשו כל שנאי עלי יחשבו רעה לי. בעל החלומות כינוי ליוסף על פי בראשית לז, יט: הנה בעל החלומות הלזה בא. עד כתנתו לפשוט חשו על פי בראשית לז, כג: ויהי כאשר בא יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף את כתנתו את כתנת הפסים אשר עליו.

243 עונשו מהונם כתונת לקנות כאן המדובר בכתונת של הכוהן הגדול. השווה משנה יומא ג, ז: בשחר היה לובש פלוסיין שלשנים עשר מנה, ובין הערבים הנדוין שלשמונה מאות זוז; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: בשחר היה לובש שלשמונה עשר מנה, ובין הערבים שלשנים עשר מנה, הכל שלשים מנה. אלו משלצבור. מעקביו ועד פסיו למנות השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 97 (מהד' מירסקי, עמ' 191): מפסי יד / עד עקבת רגל. והשווה 'י' אדלר, 'פירוש כתב-יד לעבודה ליום כיפור 'אתה כוננת עולם ברב חסד' ליוסי בן יוסי', פרקי שירה מגנזי השירה והפיוט של קהילות ישראל, בעריכת 'י' דישון וא' חזן, ירושלים תש"ן, עמ' 175.

- 29: הכתנת היה כל כך ארוכה מפס ידו של כהן עד רגלו. וכן השווה י"ח ערובתה, 'אזכיר עבודת אישי כהן', טור 11 (מהד' מלאכי, עמ' 43): מפסי יד ועד עקב כלילה; סדר עבודה, 'נפש וביאר', טור 185 (מהד' מלאכי, עמ' 185): עד פסי יד מעיקבות; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 159 (מהד' מירסקי, עמ' 155): ימלא בכתנת ... עד פסי יד. פסיו השווה בראשית רבה פפ"ד ח, מהד' תיאודור ואלבק, עמ' 1010: פסים שהיתה מגעת על פס ידו. אך השווה גם נוסח אחר לקטע שלנו (ראה ח"נ): מעקיבו ועד סופו.
- 244: השווה תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: כתונת מכפרת על שפירות דם. ממעונות מן השמים על פי דברי הימים ב ל, כז: למעון קדשו לשמים. במ כנראה יש להעדיף את הנוסח האחר: בה, כלומר בכתונת. מוחל עונות כינוי לאל.
- 245-246: השווה תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: מצנפת מכפר על גסי רוח. מנין? אמר רבי חנינא יבא דבר שבגובה ויכפר על גובה; תלמוד בבלי ערכין טז ע"א. מגביהי לב השווה משלי טז, ה: תועבת ה' כל גבה לב יד ליד לא ינקה. אבל השווה גם נוסח אחר לקטע שלנו: מגביהי ראש. מניקוש כנראה כמו ממוקש של חטא. אבל השווה גם נוסח אחר: במי ניקוש.
- 247-248: השווה תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב, ערכין טז ע"א: אבנט מכפר על הרהור הלב, היכא דאיתיה; ותלמוד ירושלמי יומא פ"ז ה"ה, מד ע"ב, עמ' 594: אבנט היה מכפר על [הגנבים]. ואית דבעי מימר. על[העוקמנים. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 163 (מהד' מירסקי, עמ' 157): יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברכ חסד', טור 100 (מהד' מירסקי, עמ' 192): סדר עבודה, 'נפש וביאר', טור 181 (מהד' מלאכי, עמ' 185): שלמה סולמן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טורים 291-292 (לעיל); שלמה אבן גבירול, סדר עבודה, 'אלהים אל ראשון', טור 206 (מהד' ירדן, עמ' 269). חגרי אזר ... דמות בני בבל על פי יחזקאל כג, טו: חגורי אזור במתניהם סרוחי טבולים בראשיהם מראה שלישים כלם דמות בני בבל כשדים ארץ מולדתם. לעוז כמו לעוז. בנוסח הפנים כתוב: לעוז. אבל בשביל החריזה, צ"ל: לעוז. ממגדל עוז מן השמים על פי משלי יח, י: מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. במ כנראה עדיף הנוסח (ראה ח"נ): באבנט. אזור עוז כינוי לאל על פי תהלים צג, א: לבש ה' עז התאזר.
- 249: הכוונה לשמות יד, יא-יב. המרו על ים הצירוף על פי תהלים קו, ז: וימרו על ים בים סוף. ומעלו מעל הצירוף על פי יחזקאל טו, ח: יען מעלו מעל. בעוים בעוונם.
- 250: על פי מיכה ז, יט: ותשליך במצלות ים כל חטאתם. כלומר צבע המעיל מכפר על לשון הרע של ישראל בים שיש לו אותו צבע, על פי שמות כח, לא: ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת. והשווה תלמוד ירושלמי ברכות פ"א מ"ב, ג ע"א, עמ' 6: מגיד שהתכלת דומה לים. והשווה שלמה הבבלי, סדר עבודה, 'אדרת תלבושת', טור 278 (מעיל): כרום ים גואן גו גבוהים. עווים עוונם, טעותם. המילון ההיסטורי מציע שני פירושים למילה הזאת: א. צורת שם פעולה של הפועל בבניין פיעל 'עווי', ב. משם עצם 'עווי' - 'עוויים'. השווה נחמיה בן שלמה, גשם, טור 224 (מהד' קצומטה, עמ' 164): צפו חרטומים בעוים, וראה הערה שם, עמ' 192.
- 251: על פי תהלים פה, ג: נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה. השווה שלמה אבן גבירול, סדר עבודה, 'אלהים אל ראשון', טור 228 (מהד' ירדן, עמ' 271): אשרי נשוי פשע.
- 252: על פי שמות כח, לג: ועשית על שוליו רמני תכלת וארגמן ותולעת שני על שוליו סביב ופעמני זהב בתוכם סביב.
- 253: על פי שמות כח, לה: והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה' ובצאתו.
- 254: על פי תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: מעיל מכפר על לשון הרע. מנין? א"ר חנינא יבא דבר שבקול ויכפר על קול הרע; תלמוד בבלי ערכין טז ע"א. לא יריע לצירוף השווה צפניה א, יב: לא ייטיב ה' ולא ירע. עקלקול דרך לא ישרה. כאן הכוונה ללשון הרע.
- 256: מפתחות פיתוחי חתם על פי שמות לט, ו: ויעשו את אבני השם מסבת משבצת זהב מפתחת פתוחי חותם על שמות בני ישראל. השווה למילה 'פיתוחי' המשמשת הרבה בחטיבה הבאה

(טורים 257, 258, 266).

- 257 **אש תם כינוי ליעקב על פי בראשית כה, כז: ויעקב איש תם ישב אהלים. אש כמו איש.**
- 258 **על פי שמות כח, ט-י: ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל ששה משמטם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדותם. כתולדותם דהיינו הסדר היה: ראובן שמעון לוי יהודה דן נפתלי גד אשר יששכר זבולון יוסף בנימין. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טורים 305-308 (לעיל). שתי אבני פקידתם הכוונה לשתי אבני שוהם.**
- 259 **נפשם להשתעשע הצירוף על פי תהלים צד, יט: תנחומיך ישעשעו נפשי.**
- 260 **תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: אפוד מכפר על עבודת כוכבים, שנאמר אין אפוד ותרפים (הושע ג, ד); תלמוד בבלי ערכין טז ע"א. פסל מיכה השווה שופטים יח, יג-יד: ויעברו משם הר אפרים ויבאו עד בית מיכה ויענו חמשת האנשים ההלכים לרגל את הארץ ליש ויאמרו אל אחיהם הידעתם כי יש בבתי האלה אפוד ותרפים ופסל ומכסה. עובר על פשע כינוי לאל על פי מיכה ז, יח: נשא עון ועבר על פשע.**
- 261 **על פי מיכה א, ה: בפשע יעקב כל זאת ובחטאות בית ישראל.**
- 262 **פנה הכוונה לכוון הגדול. כהואל כאשר ניאות, התרצה. וגם במשמעות: התחיל. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 401 (לעיל): ראשו סמך והואל / לחנן לאל. וראה ז' בן-חיים, 'תרומת מורשת השומרונים לחקר תולדותיה של העברית', דברי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ג (תש"ל), עמ' 67-68, 70-71. אך אולי המשמעות היא בפשטות: מיהר. לחלות פני אל ראה למשל זכריה ז, ב: וישלח בית אל שראצר ורגם מלך ואנשיו לחלות את פני ה'.**
- 263 **אל אלהי הצבאות על פי הושע יב, ו: וה' אלהי הצבאות ה' זכרו. מעקלי משפט יוצדקו להלאות השווה תלמוד בבלי זבחים פח ע"ב: חושן מכפר על הדינין, שנא' ועשית חושן משפט (שמות כח, טו). מעקלי משפט הצירוף על פי חבקוק א, ד: על כן יצא משפט מעקל. להלאות כלומר לייגע את מעקלי משפט. בנוסח הפנים כתוב: לה[א]לות.**
- 264 **פועלי חושן על לבו על פי שמות כח, כט: ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרון לפני ה' תמיד. פועלי חושן כאן הכוונה לשמות של י"ב שבטי ישראל. מפליא פלאות כינוי לאל על פי ישעיה כט, יד: לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא. 265-266 על פי שמות כח, לו: ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש לה'; שם שם, לח: והיה על מצח אהרן.**
- 267 **נתן בתעצומיו הצירוף על פי תהלים סח, לו: הוא נתן עז ותעצמות לעם. וילבש בגדי ריקומיו על פי משנה יומא ג, ד: הביאו לו בגדי זהב, ולבש. בגדי ריקומיו הצירוף על פי יחזקאל כו, טז: ואת בגדי רקמתם יפשטו. כאן הכוונה לבגדי זהב.**
- 268 **פוקד שאלת אוריו ותמיו על פי משנה יומא ז, ה: באלו נשאלין באורים ותמים. פוקד כמו נצטווה עליו. ואילו המילון ההיסטורי מפרש את המילה, לא כפועל בזמן עבר בבניין פועל 'פוקד', כי אם כצורת הבינוני פועל של הפועל בבניין קל 'פוקד'. אוריו ותמיו על פי שמות כח, ל: ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים. בכתב היד נראה כתוב: אורין ותומין. אך בשביל החרוזה, כנראה יש לגרוס: אוריו ותמיו. ראה הערתו של ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 140, הע' 35. ראשונה יקדיש פעמיו על פי משנה יומא ג, ד: וקדש ידיו ורגליו. פעמים כאן הכוונה לידי ורגליו. השווה שמעון בר מגס, סדר עבודה, 'אתה מראשית', טור 51 (מהד' יהלום, 282): ופעמיו קידש.**
- 269 **על פי משנה יומא ג, ד: וקדש ידיו ורגליו ... קבל את הדם וזרקו, נכנס להקטיר קטרת שלשחר.**
- 270 **על פי משנה יומא ג, ד: ולהקריב את הראש ואת האברים ואת החבתין ואת היין. ויביא אל בית פרוה על פי משנה יומא ג, ו: הביאוהו לבית הפרוה.**
- 271 **ומסתופף בסדין על פי משנה יומא ג, ו: פרסו סדין שלבוץ בינו לבין העם. מסתופף הלשון השווה**

- סדר עבודה, 'אצחצח דבר גבורות', טור 52 (מהד' מלאכי, עמ' 103): מסתופף בלשכה.
- 272 ומקדיש שלישית על פי סיפא משנה יומא ג, ו: וקדש ידיו ורגליו. וקורב אצל פרו על פי משנה יומא ג, ח: בא לו אצל פרו. קורב מתקרב.
- 273-274 על פי משנה יומא ג, ח: ופרו היה עומד ביו האולם ולמזבח ... וסומך שתי ידיו עליו ומתודה. מסוכך כמו מכוסה. להסתכך ראשו של הפר תחת ידיו של כוהן גדול. בעדו ובעד נהוה על פי ויקרא טז, ו: בעדו ובעד ביתו.
- 275 הביטוי 'ובהתודותו תטהרו' חוזר להופיע להלן, בטורים 294, 337. השווה סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 61): אף הוא מתכוון לגמור את השם כנגד המברכים ואומר להם תטהרו.
- 276 צפצף השמיע קול. כאן הכוונה לווידוי. בועד מול הקהל. ביראה וגם ברעד הצירוף על פי תהלים נה, ו: יראה ורעד יבא בי.
- 277 על פי משנה יומא ג, ט: בא לו למזבח העזרה, לצפון המזבח, הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו. צירים שנים הכוונה לסגן וראש בית אב. העד כמו העיד, כלומר העמיד אותם כעדים. ולשער אתון על פי יחזקאל מ, טו: ועל פני השער היאתון (האיתון); תרגום נביאים על אתר, עמ' 363: וקדם תרעא מציעא; תלמוד ירושלמי עירובין פ"ה ה"א, כב ע"ג, עמ' 474: שבעה שמות נקראו לו, שער סור, שער היסוד, שער חריסית, שער איתון, שער התווק, שער חדש, שער העליון. והשווה גם סדר עבודה, 'ארומם לאל', טור 393 (מהד' יהלום, עמ' 185): לשער היסוד; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 204 (מהד' מירסקי, עמ' 164): לשער איתון; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 135 (מהד' מירסקי, עמ' 196): לשער התיכון; יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 39 (מהד' מירסקי, עמ' 207): שער היסוד; שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 342 (לעיל): לאיתון.
- 278 על פי משנה יומא ג, ט: בא לו למזבח העזרה, לצפון המזבח, הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו. אחד הכוונה לסגן. והכף בשמאל התקיננו כנראה זהו שיבוש מלשון משנה יומא א, ה: ואת הכף בשמאלו. וראה להלן, טור 301: והכף בשמאל התקיננו, וזה נכון. הפייטן היה צריך לדבר כאן על ראש בית אב משמאלו, כגון: והאב בשמאל התקיננו.
- 279 לערוך ערכי על פי שמות מ, ד: וערכת את ערכו.
- 280 צאנו כינוי לישראל.
- 281 על פי משנה יומא ג, ט: ושם שני שעירים, וקלפי היתה שם ובה שני גורלות. ציון זאת מילת מילוי רגילה בפייטנות לאקרוסטיכון צד"י. הכוונה כאן: שני שעירים מצוינים.
- 282 על פי משנה יומא ד, א: טרף בקלפי והעלה שני גורלות. אחד כתוב עליו: לשם, ואחד כתוב עליו: לעזאזל. צבורים בקלפי הכוונה לשני הגורלות. טורף הונע והונד, על פי לשון המשנה שם. לערוף לשון כריתה והריסה, כמו לשחוט. הכוונה כאן לשחיטת שעיר לה'. לערוף לשון חיבור והצטרפות. הכוונה כאן לשליחת שעיר לעזאזל, שבראשו קושרים לשון של זהורית. לחרית 'טורף' – 'לצרוף', ע' הכהן מבין שחרית צירי 'טורף' בחולם 'לצרוף' (כך ניקדתי בפרסומי הקודמים) משקפת את ההגייה הבבלית. ראה ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 144. ואילו ניקדתי אותן כאן, בעקבות המילון ההיסטורי, בחריזה הרגילה בתנועת a: 'טורף' – 'לצרוף'.
- 283 צפיר כינוי לשעיר על פי דניאל ח, כא: והצפיר השעיר מלך יון. טורף כאן כמו הומת ונאכל. לעזאזל לכתוב הזה ראה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 399 (לעיל): עזאזל. צורף לשון חיבור והצטרפות.
- 284-285 על פי משנה יומא ד, א: אם שלשם עלה בימינו, הסגן אומר לו: אישי כהן גדול, הגבה ימינך! עמוסים כינוי לישראל על פי ישעיה מו, ג: העמסים מני בטן. כן כינוי לאל. יענה על פי המשנה שם, אולי צ"ל: יעלה. וידי צילו הצירוף על פי תהלים קכא, ה: ה' צלך על יד ימינך. צילו הכוונה לאל.

- 287-286 על פי משנה יומא ד, א: נתנן על שני השעירים ואומר: לה' חטאת. צילו כאן הכוונה לכוהן הגדול. ציקו כמו: יציקתו. צפיריו שעיריו.
- 289-288 על פי משנה יומא ד, ב: קשר לשון שלזהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שלוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו. חיתוה לשון גריפת גחלים. אבל בנוסח הפנים כתוב: יתהו. אין זה ברור למה מתכוון הפייטן כאן. לשחיטה ולשליחות דרך זה בניגוד לתלמוד בבלי יומא מא ע"ב. שם מפרשים 'ולנשחט כנגד בית שחיטתו' (ד, ב) – כנגד צוארו. השווה תוספתא כפורים ב, ב, עמ' 230. וראה תוספתא כפשוטה ד, עמ' 759-757. והשווה גם סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם מראש', טורים 23-22 (מחזור ליום כיפור, עמ' כא); סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 781 (מהד' יהלום, עמ' 148); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 210 (מהד' מירסקי, עמ' 165); ופיוטי יוסי בן יוסי, עמ' 34; נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טורים 446-444 (מהד' קצומטה, עמ' 103); יצחק אבן גיאת, סדר עבודה, 'אל אל אשא דעי', טור 167 (מהד' מלאכי, עמ' 17); אברהם אבן עזרא, סדר עבודה, 'אמוני לבב', טור 120 (מהד' לוין, עמ' 98). כך כמו קשר.
- 290 להועד להועיד. לשון קביעה וייעוד. היודע ועד כינוי לאל על פי ירמיה כט, כג: ואנכי היודע ועד.
- 291 מתמועד כמו מתמעד, כלומר נכשל. הגרסה בנוסח הפנים: מתועד, כנראה משובשת. אצל פרו צועד על פי משנה יומא ד, ב: בא לו אצל פרו שניה.
- 293-292 על פי משנה יומא ד, ב: בא לו אצל פרו שניה, וסומך שתי ידיו עליו ומתודה. וכך היה אומר. ענייה כינוי לישראל על פי ישעיה נד, יא: עניה סערה לא נחמה. צג הציג, כלומר הניח את ידיו.
- 295 קשב שמע. בדרישה ובחקירה הצירוף על פי דברים יג, טו: ודרשת וחקרת.
- 296 על פי משנה יומא ד, ג: שחטו וקבל במזרק את דמו, ונתנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל, כדי שלא יקרש. כהלכה ומקרא לצירוף השווה פינחס הכהן, שופרות, 'אפוצץ קולי ביקרה', טור 466 (מהד' אליצור, עמ' 400): טעמי דת הלכה ומקרה.
- 297 ולדביר היכל לצירוף השווה מלכים א ו, ה: ויבן על קיר הבית יצוע סביב את קירות הבית סביב להיכל ולדביר.
- 298 קיטר רקוחי רוקח כנראה הצלעית הזו אינה שייכת לעניין כאן, שהרי אחר כך הפייטן מדבר על ההכנה להקטרת הקטורת. ומחתות זהב בידו קח על פי משנה יומא ד ג: נטל את המחתה. ומחתות זהב על פי משנה יומא ד, ד: בכל יום היה חותה בשלכסף, ומערה בתוך שלזהב, והיום חותה בשלזהב ובה היה מכניס. קח לקח.
- 299 קח ועלה וחתה בוערת על פי משנה יומא ד, ג: נטל את המחתה ועלה לראש המזבח, ופנה גחלים אילך, וחותה מן המעכלות הפנימיות. בוערת גחלים.
- 300 על פי משנה יומא ה, א: הוציאו לו את הכף ואת המחתה, וחפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף. פירחי מקוטרת הכוונה לכוהנים. 'מקוטרת' – השווה שיר השירים ג, ו: מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מכל אבקת ווכל. מגיס כך נראה לי לנקד את המ"ם. השווה נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טור 484 (מהד' קצומטה, עמ' 105): בימגס. וזה כינוי למחתה של קטורת על פי פירוש המילה המחתה שבמשנה כאן. השווה תלמוד בבלי יומא מז ע"א: והכא מחתה דקטורת דתניא הוציאו לו כף ריקן מלשכת הכלים ומחתה גדושה של קטורת מלשכת בית אבטינס; תלמוד ירושלמי יומא פ"ה ה"א, מב ע"ב, עמ' 582: כיני מתנית', את הכף ואת הבזך, מהו כף, מגיס. והשווה גם יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 155 (מהד' מירסקי, עמ' 198); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אספר גדולות', טור 44 (מהד' מירסקי, עמ' 208); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אז בדעת חקר', טור 116 (מהד' מירסקי, עמ' 236); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 368 (לעיל).
- 301 על פי משנה יומא ה, א: נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו. המדובר במשנה במחתת הגחלים, אבל נראה שהפייטן מתייחס אליה כמחתת הקטורת. השווה הרמב"ם, משנה תורה

- עבודת יום הכיפורים ד, א: היו מן הדין שיוליך המחתה בשמאלו וכף הקטורת בימינו אבל מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה אינו יכול לסובלה בשמאלו עד הארון לפיכך נוטל המחתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו.
- 302 קופץ ממהר. היכל קונו כינוי לקודש הקדשים. קונו כינוי לאל על פי שמות טו, טז: עם זו קנית.
- 303 קונו יישר סלול השווה משלי ג, ו: והוא יישר ארחתיך. סלול דרך. היכל מרוקם הכוונה לקודש הקדשים.
- 304 קושט גם מלשון ייפוי, וגם מלשון קושט (=אמת, יושר), כלומר הלך בדרך ישרה. ולפני הארון קם על פי משנה יומא ה, א: הגיע לארון.
- 305 קם כדמות תרשישים תרשיש היה מן האבנים שהיו בחושן של הכהן הגדול על פי שמות כח, כ: והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם. השווה סדר גן עדן (נוסחא ב'), בית המדרש, ג, עמ' 134: כנגדם למעלה אותם המלאכים משרתי עליון הנקראים תרשישים, וראש המעלה הזאת אלעזר בן אהרן הכהן המשרת בחופה זאת שהוא היכל שלישי בגן עדן. והשווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם ברב חסד', טור 103 (מהד' מירסקי, עמ' 192): דמותו כתרשיש. וראה א' מירסקי, 'פירוש קדמון על 'אתה כוננת עולם ברב חסד', הנ"ל, הפיוט – התפתחותו בארץ-ישראל ובגולה, ירושלים תשנ"א, עמ' 294: כמלאך שהוא נמשל לתרשיש. לפני אבן שתיית מקודשים על פי משנה יומא ה, ב: משנטל הארון – אבן היתה שם מימות הנביאים הראשונים, ושתייה היתה נקראת.
- 306 על פי משנה יומא ה, א: צבר את הקטרת על גבי הגחלים ... יצא ובא לו בדרך בית כניסתו.
- 307 קדש קדשים נתעשן בקטורה על פי משנה יומא ה, א: ונתמלא כל הבית כלו עשן. קטורה קטורת. מפיל עתירה לצירוף השווה דניאל ט, כ: ומפיל תחנוני לפני ה'.
- 308 בעת צרה הצירוף על פי ישעיה לג, ב: ה' חננו לך קוינו היה זרעם לבקרים אף ישועתנו בעת צרה. ומתפלל תפלה קצרה על פי משנה יומא ה, א: ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון.
- 309 על שוא ותפלה אלו מטבעות של תפילת הכהן הגדול, שאינם נמצאים במקורות חז"ל. והשווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אזורה גבורה', טור 381 (לעיל): קיצר תחן מלהפחידם / על עוונותם (נ"א: שיגגם) ועל מרדם; ולהלן, טור 312. וראה י' תבורי, 'תפילת הכהן הגדול ביום הכיפורים – בפיוט ובתפילה', מסורת הפיוט, ב (תש"ס), רמת-גן, עמ' 67. תבורי אינו מציין שם את שם הפייטן בעל הקטע שהוא מביא. הוא כמוכח שלמה סולימן.
- 310 קד אפים לצירוף השווה למשל שמואל א כד, ח: ויקד דוד אפים ארצה וישתחו. בלי לעכב תוחלת קהילה על פי משנה יומא ה, א: ולא היה מאריך בתפלתו, שלא להבעית את ישראל.
- 311 מבטחת על בוטחת ב-.
- 312 קושי עון העוון הקשה.
- 313-314 השווה תלמוד ירושלמי יומא פ"ה ה"ג, מב ע"ג: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא השנה הזאת שנת זול שנת שובע שנת משא ומתן שנת גשומה ושחונה וטלולה וכו'. ועוד השווה תלמוד בבלי יומא נג ע"ב; תלמוד בבלי תענית כד ע"ב; ויקרא רבה פ"כ ד, עמ' תנה; פסיקתא דרב כהנא פכ"ו ד, עמ' 391; פסיקתא רבתי פמ"ז, קצ ע"ב; תנחומא בוכר אחרי מות ד, ל ע"א; מדרש תנחומא אחרי מות ג. והשווה סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 65): וכך היה מתפלל: יהי רצון מלפניך שתהא השנה הזאת שנת שחונה וכו'. שים בנוסח הפנים כתוב: שם. השווה נוסח אחר: שית. ארצינו דשונה על פי תהלים כב, ל: כל דשני ארץ. אף ערסינו רעננה על פי שיר השירים א, טז: אף ערשנו רעננה. ערסינו כאן הכוונה לילדים. השווה מחזור ליום כיפור, עמ' 481: [שנה] שלא תפיל אשה את פרי בטנה.
- 315 רעננה כאן כינוי לישראל. לבה יועלץ על פי שמואל א ב, א: עלץ לבי בה'. יועלץ / יוערץ השווה למשחק צלילים.
- 316 לו פרץ הנפרץ כנראה הכוונה להתגלות האל לפני כוהן גדול בקודש הקדשים. לאמונה

- J. Z. Lauterbach, "A Significant Controversy between the Sadducees and the Pharisees", in idem, *Rabbinic Essays*. Cincinnati, 1951; repr. New York, 1973, 72ff. והשווה להלן, טורים 318, 319. פרץ הנפרץ אולי כינוי לחזון. הלשון על פי שמואל א ג, א: ודבר ה' היה יקר בימים ההם אין חזון נפרץ. ואל מבית לפרכת רץ על פי ויקרא טז, טו: והביא את דמו אל מבית לפרכת.
- 317 רץ כמלאך יי צבאות על פי מלאכי ב, ז: שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. לדימויו של הכוהן הגדול כמלאך, השווה סרך הברכות ד, כה, עמ' 284-285; סדר עבודה, 'אתה כוננת עולם מראש' טור 22 (מחזור ליום כיפור, עמ' כ); סדר עבודה, 'אז באין כול', טור 541 (מהד' יהלום, עמ' 123); יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 157 (מהד' מירסקי, עמ' 155). ונטל דם פר על פי משנה יומא ה, ג: נטל את הדם ממי שהיה ממרס בו.
- 318 רגליו צוערות ומתיראות הכוהן הגדול היה פוחד מפני התגלות האל. השווה לעיל, טור 316; ולהלן, טור 319. צוערות או מלשון מצער ומועט, או מלשון עצר ועצב. ועיניו לארץ ראות השווה ישעיה לג, יז: מלך ביפיו תחזינה עיניך תראינה ארץ מרחקים.
- 319 כנראה המדובר בהתגלות האל. השווה לעיל, טורים 316, 318.
- 320 על פי משנה יומא ה, ג: והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה. ריסס כמו פיזור. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 384 (לעיל): ריסס עליה פעם / ושבע לפני הפעם. במשיכה כינוי לתורה על פי תהלים יט, ח: תורת ה' תמימה משיבת נפש. ריבה לשון ריבוי. אולי גם לשון רביב, כמו ריבב, המטיר.
- 321 על פי משנה יומא ה, ג: ולא היה מתכון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף.
- 322 על פי משנה יומא ה, ג: יצא והניחו על כן הזהב שבהיכל. היכן הכין.
- 323 נסכן מלשון סכנה. ולשחוט שעיר עם רכן על פי משנה יומא ה, ד: הביאו לו את השעיר, שחטו. רכן התכופף.
- 324-325 על פי משנה יומא ה, ד: הביאו לו את השעיר, שחטו וקבל במזרק את דמו ... והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה. עם קדושו כינוי לישראל על פי ישעיה מט, ז: כה אמר ה' גאל ישראל קדושו. רמה כמו זרק והשליך. ריגשו נראה כי הכוונה להזהר.
- 326 על כן שמו ברינה על פי משנה יומא ה, ד: יצא והניחו על כן שני, שהיה בהיכל.
- 327 על פי משנה יומא ה, ד: נטל דם הפר והניח דם השעיר, והזה ממנו על הפרכת שכנגד הארון מבחוץ.
- 328 על פי משנה יומא ה, ד: נטל דם השעיר והניח דם הפר, והזה ממנו על הפרכת שכנגד הארון מבחוץ. עש עשה. לותרון למחילה. חבצלת השרון כינוי לישראל על פי שיר השירים ב, א: אני חבצלת השרון שושנת העמקים.
- 329 כפצח רון על פי ישעיה נד, א: פצחי רנה וצהלי.
- 330 על פי משנה יומא ה, ד: ולא היה מתכון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף.
- 331 רון ותחנונים השווה נוסח אחר: רון וצהלה, על פי ישעיה נד, א; שם יב, ו: צהלי ורני יושבת ציון. ושאר הדמים קבע על פי משנה יומא ה, ד: ערה דם הפר לתוך דם השעיר, ונתן את המלא בריקן.
- 332 מספר רובע כינוי לישראל על פי במדבר כג, י: ומספר את רבע ישראל. רבעה כינוי למזבח, המרובע בארבע קרנות.
- 333 רבעת קרניו עש כחפצון על פי משנה יומא ה, ה: ויצא אל המזבח אשר לפני ה', זה מזבח הזהב. התחיל מחטא ויורד ... מקרן מזרחית-צפונית וכו'. רבעת קרניו כינוי למזבח. עש עשה. כחפצון כמו חפץ, רצון. השווה שלמה סולימן, ה' מלכנו לפרשת ויקרא, 'יי מלכנו מתי', טור 2 (על פי המילון ההיסטורי): נא להביא בארץ חפצון; יוסף אלברדאני, מהד' בארי, עמ' 415: ממקום חפצון. אנשי לצון הצירוף על פי ישעיה כח, יד: לכן שמעו דבר ה' אנשי לצון.
- 334 מרעית צאן כינוי לישראל על פי תהלים עט, יג: ואנחנו עמך וצאן מרעיתך. עת רצון על פי תה'

- סט, יד: ואני תפלתי לך ה' עת רצון.
- 335 וסמך ידיו על ראש השעיר המשתמר על פי משנה יומא ו, ב: בא לו אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו עליו, ומתודה. המשתמר שעיר המשתלח, לא כמו שעיר לה', אינו נשחט (לכן 'משתמר').
- 336 רשע עמו הודה והתמרמר השווה סדר עבודה, 'שבעת ימים' (מהד' יהלום ושורץ, עמ' 67): בא לו אצל שעיר המשתלח והתודה עליו אשמת קהילה. התמרמר לשון התרגזות. ודוי וכך היה אמר על פי משנה יומא ו, ב: ומתודה. וכך היה אומר.
- 338 שאג כאן כמו התוודה. חט חטא. ושלח שליח המשתלח על פי משנה יומא ו, ג: מסרו למי שהיה מוליכו. הפייטן משחק כאן בצירוף של שלוש מילים מאותו שורש. המשתלח כינוי לשעיר המשתלח.
- 339 סלול כבש ירצו כפורח על פי משנה יומא ו, ד: וכבש עשו לו. השווה לעיל, טור 220: סלול כבש ירצו כפורח. סלול דרך. פורח ממחר. ומלויים יצאו עם שליח על פי משנה יומא ו, ד: מיקירי ירושלים היו מלויין אותו עד סכה הראשונה.
- 340 חלבי פר ושעיר ריצה על פי משנה יומא ו, ז: בא לו אצל הפר ואצל השעיר הנשרפין. קרען והוציא את אימוריהן, נתנן במגיס והקטירן על גבי המזבח. ריצה את האל בחלבי פר ושעיר, היינו הקטירן. השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 405 (לעיל): והקטיר חלבי אשם.
- 341 חנין התחנן. השווה לעיל, טור 144. ריב ומצה הצירוף על פי ישעיה נח, ד: הן לריב ומצה תצומו.
- 342 פשיט כמו הסיר. מדגליו משבטי ישראל. מיהר ופשט כליו על פי משנה יומא ז, א: בא לו כהן גדול לקרות, אם רצה לקרות בבגדי בוך – קורא, ואם לא – קורא באצטלית לבן משלו. ולפי הפייטן, הכוהן הגדול קורא באצטלית לבן משלו. השווה להלן, טור 344: בלבוש עצמו כצויו ממונה. ופשט בנוסח הפנים כתוב: וקדש. כליו בגדיו.
- 343 והתרוממו שפליו הצירוף על פי איוב ה, יא: לשום שפלים למרום. שפליו כינוי לישראל.
- 344 ישמיעוהו על פי משנה יומא ו, ח: אמרו לו לכהן גדול: הגיע שעיר למדבר. ממונה כוהן גדול. בלבוש עצמו בנוסח הפנים חסרות המילים האלה.
- 345 על פי משנה יומא ז, א: וכהן גדול עומד ומקבל וקורא 'אחרי מות' ו'אך בעשור' ... ומברך עליה שמונה ברכות.
- 346 כברכם כאשר בירכם. טבל שלישית וקדש פעם חמשת על פי משנה יומא ז, ג: וטבל, עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי זהב, ולבש וקדש ידיו ורגליו.
- 347 מוספיו ומוספי עם על פי משנה יומא ז, ג: ויצא ועשה את אילו ואת איל העם, ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה. השית הניח. וקידש פעם שישית על פי משנה יומא ז, ד: קדש ידיו ורגליו.
- 348-349 על פי משנה יומא ז, ד: קדש ידיו ורגליו ופשט וירד וטבל ועלה ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן, ולבש, קדש ידיו ורגליו. כקידש כאשר קידש. עט עטה, לבש. להלבין חאט המונית על פי ישעיה א, יח: אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. חאט חטא. מבעית במקור א כתוב: המונית. אולי כינוי להמון העם. אבל בשביל החריזה, יש להעדיף את הנוסח במקור ב: מבעית. ראה הערתו של ע' הכהן, עבודת דוקטור, א, עמ' 140, הע' 35. צאן מרעית כינוי לישראל על פי תהלים עט, יג: ואנחנו עמך וצאן מרעיתך.
- 350 כקידש כאשר קידש. לברק חנית אולי כמו: במהירות. הצירוף על פי חבקוק ג, יא: לנגה ברק חניתך. מאריכי מענית על פי תהלים קכט, ג: על גבי חרשו חרשים האריכו למעניתם.
- 351 גוזר תענית לצירוף השווה משנה תענית א, ה: בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור. וקידש פעם שמינית על פי משנה יומא ז, ד: קדש ידיו ורגליו.
- 352-353 על פי משנה יומא ז, ד: קדש ידיו ורגליו, ופשט וירד וטבל, עלה ונסתפג. כקידש כאשר קידש. חגורו בגדי לבן. נצח באישורו כך בנוסח הפנים (מקור ג). אבל השווה נוסח אחר (מקור א): [ז.].

- ח]מישית טבל בשרו. מכיוון שמקור ג חסר את שתי הסטרופות הקודמות (טורים 348-351), כנראה המעתיק ניסה להשלים את חתימת שם הפייטן. כלומר: 'סלול' (טור 339), 'יחנין' (טור 341), 'לק' [...] (טור 343), 'יען' (טור 345), 'מוספיו' (טור 347), ואז 'נצח' (כאן בטור 353), ויוצא מזה: סולימן. ואילו במקורות אחרים מובאים הטורים 348-351 שבהם הפייטן ממשיך את החתימה: 'ניהל' (טור 349), 'י' [...] (טור 351), וכאן בטור 353 צריכה לבוא המילה המתחילה באות זי"ן: ז' [...]. והחתימה השלמה תהיה: סולימן יזכה לחיי עולם. נצח המילון ההיסטורי מציע שני פירושים למילה הזאת: א. 'נצח', ב. כפועל 'נצח' (=שיבח). שארו גופו.
- 354 עש עשה. משליכי רהב כינוי לישראל, המשליכים וזורקים את גאותם.
- 355 על פי משנה יומא ז, ג-ד: ויצא ועשה את אילו ואת איל העם, ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה ... הביאו לו בגדי זהב ולבש, וקדש ידיו ורגליו, ונכנס להקטיר את הקטרת שלבין הערבים ולהטיב את הנרות. בזהב בבגדי זהב. שילחב הדליק.
- 356 שילחב פניהם כחמה מזהרת על פי דניאל יב, ג: והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע. והשווה לעיל, טור 232.
- 357 השלים קדושו על פי סיפא של משנה יומא ז, ד. השלים גמר. שמן ששון תהלה ותפארת על פי ישעיה סא, ג: לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר שמן ששון תחת אבל מעטה תהלה תחת רוח כהה וקרא להם אילי הצדק מעט ה' להתפאר.
- 358 על פי משלי כ, כט: תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה.
- 359 צפצפה יפה השווה למשחק צלילים. צפצפה השמיעה קול. יפה כתרצה כינוי לישראל. הצירוף על פי שיר השירים ו, ד: יפה את רעיתי כתרצה. חן וכבוד על פי תהלים פד, יב: חן וכבוד יתן ה'. מכאן הדיבור בגוף ראשון של העם אל הכוהן הגדול.
- 360 על פי תהלים כא, ט: תמצא ירך לכל איביך ימינך תמצא שנאיך.
- 361 חן וכבוד על פי תהלים פד, יב: חן וכבוד יתן ה'. תמימין כינוי לישראל.
- 362 תמים דעת כינוי לאל על פי איוב לו, ד: תמים דעות עמך. יתמימו השווה מחזור ראש השנה, עמ' 78: תוקפי תפארתך יתמימו בקול.
- 363 יד ושם על פי ישעיה נו, ה: ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות. עונת תמו השווה שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טור 448 (לעיל): תם עון איומתו.
- 365 כבאו כאשר באו. ריסם תשעים על פי משנה יומא ו, ד: עשר סכות מירושלם ועד צוק, תשעים ריס – שבעה ומחצה לכל מיל.
- 366 תם הכוונה לישראל על פי כינויו של יעקב בבראשית כה, כז: ויעקב איש תם ישב אהלים. נתענה היה בצום. אש עיתי הממונה הכוונה לשליח השעיר על פי ויקרא טז, כא: ושלח ביד איש עתי המדברה. אש איש.
- 367 יהב תקווה, על פי תהלים נה, כג: השלך על ה' יהבך. תינה אמר.
- 368 והלווה עד ביתו על פי משנה יומא ז, ד: ומלוין אותו עד ביתו.
- 369 והלעיטם תענוג סעידתו השווה יוסי בן יוסי, סדר עבודה, 'אזכיר גבורות אלוה', טור 271 (מהד' מירסקי, עמ' 172); שלמה סולימן, סדר עבודה, 'אאזרה גבורה', טורים 446-447 (לעיל); נחמיה בן שלמה, סדר עבודה, 'אנאים גבורות', טור 527 (מהד' קצומטה, עמ' 107): משתה יאריח הלום.
- 370 בחכמה ודעת הצירוף על פי קהלת א, טז: ולבי ראה הרבה חכמה ודעת.
- 371 לזאת מודעת כינוי לתורה על ישעיה יב, ה: זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל ישראל. השווה שלמה סולימן(?) סדר עבודה, [...] זכור מילתי, טור 86 (מהד' הכהן, ב, עמ' 275): להורות ולהודיעה / בזאת מודעת. אל תיראי תולעת על פי ישעיה מא, יד: אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל. תולעת כינוי לישראל.
- 372 על פי ישעיה א, יח: אם יהיו חטאיכם כשנים ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו. תולעת כאן

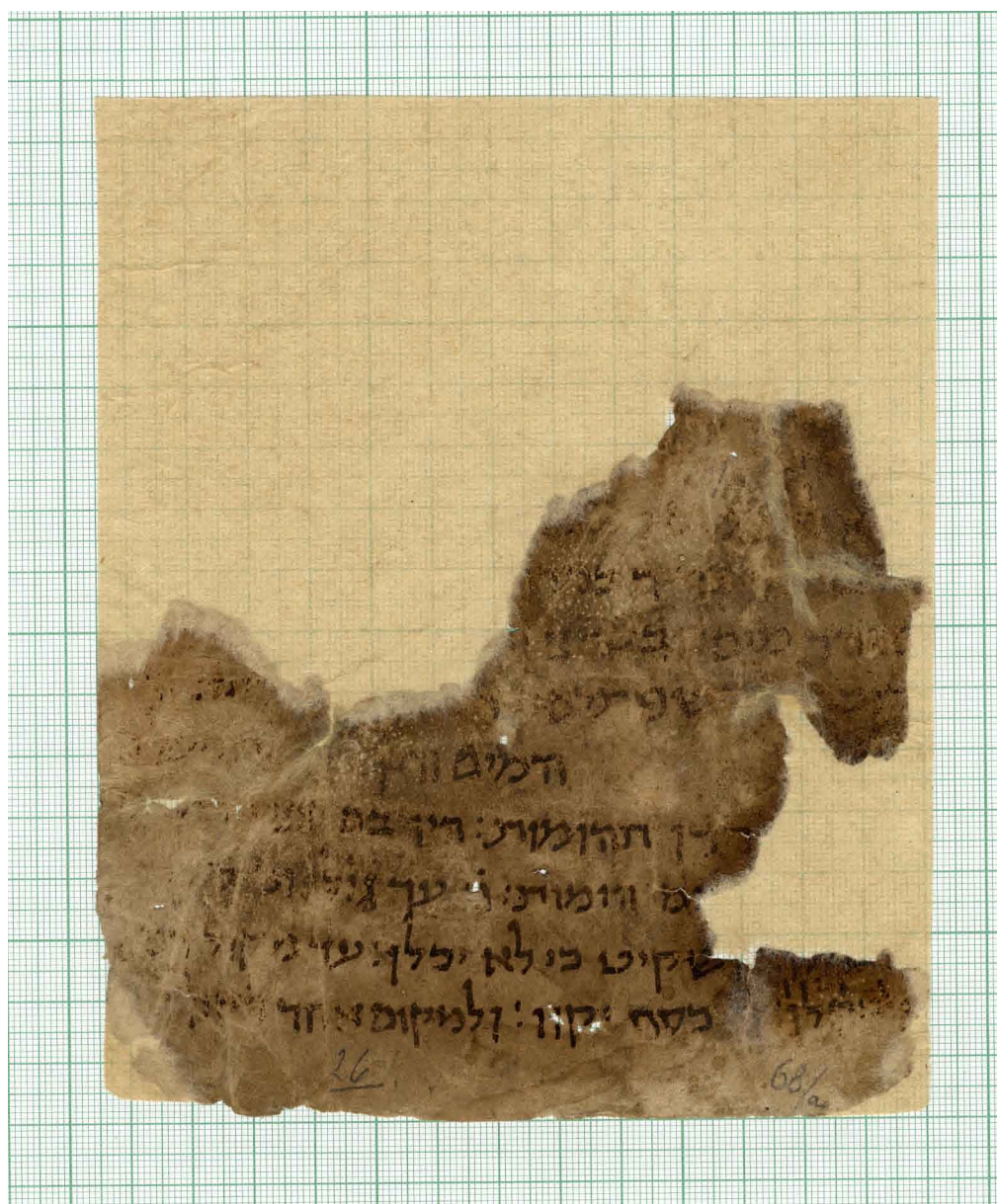
- גם במשמעות צבע אדום, כלומר חטא. ללשון נופל על לשון, השווה סעדיה גאון, סדר עבודה, 'בה' יצדקו ויודוהו', טורים 179-180 (סידור רס"ג, עמ' רפח): בתולעת כראינו אותותינו / והלבין מאודם מגלעת // תלבין כן אשמתינו / ותאמר אל תיראי תולעת.
- 373 אנשי תבונה כינוי לישראל. הצירוף על פי משלי י, כג: כשחוק לכסיל עשות זמה וחכמה לאיש תבונה.
- 374 תבונה הבינו הפועל והמושא מאותו השורש.
- 375 מפעלות אל על פי תהלים מו, ט: לכו חזו מפעלות ה'. שננו לימדו. תינו תיארו, אמרו.
- 376 כבוד אשר לא ידול על פי ישעיה יז, ד: ביום ההוא ידל כבוד יעקב. ידול כמו ידל. לשם החריוה.
- 377 מה נהדר כוהן גדול רמיזה לתפילה לאחר העבודה.

Appendix

Plates

Location	Budapest – Magyar Tudományos Akadémia (Hungarian Academy of Sciences)
	MS Kaufmann, Geniza 68 (olim 26)
Size	165mm × 140 mm
Script	Oriental Square
Vocalization	Babylonian

By courtesy of the Oriental Collection of the Library of the Hungarian Academy of Sciences

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Bibliography

Piyyut and Prayer – Texts and Studies

- י' אדלר, 'פירוש כתב-יד לעבודה ליום כיפור' אתה כוננת עולם ברב חסד' ליוסי בן יוסי, פרקי שירה מגנזי השירה והפיוט של קהילות ישראל, בעריכת י' דישון וא' חזן, ירושלים תש"ן, עמ' 9-45
- ש' אליצור, פיוטי ר' אלעזר בירבי קילר, ירושלים תשמ"ח
- ש' אליצור, פיוטי ר' יהודה בירבי בנימן, ירושלים תשמ"ח
- ש' אליצור, קדושה ושיר: קדושתאות לשבתות הנחמה לרבי אלעזר בירבי קילר, ירושלים תשמ"ח
- ש' אליצור, בתודה ושיר: שבעתות לארבע הפרשיות לרבי אלעזר בירבי קילר, ירושלים תשנ"א
- ש' אליצור, פייטן בעידן של מפנה: ר' יהושע בר כלפה ופיוטיו, ירושלים תשנ"ד
- ש' אליצור, פיוטי רבי פינחס הכהן, ירושלים תשס"ד
- ט' בארי, החזן הגדול אשר בבגדאד: פיוטי יוסף בן חיים אלברדאני, ירושלים תשס"ג
- י' בער, סדר עבודת ישראל, ירושלים תרצ"ז
- ש' ברנשטיין, משה אבן עזרא, שירי הקדש, תל-אביב תשי"ז
- ד' גולדשמידט, סדר הקינות לתשעה באב, ירושלים תשכ"ח
- ד' גולדשמידט, מחזור לימים הנוראים, כרך א – ראש השנה, כרך ב – יום כיפור, ירושלים תש"ל
- ד' גולדשמידט וי' פרנקל, מחזור לסוכות שמיני עצרת ושמחת תורה, ירושלים תשמ"א
- י' דוד, שירי ר' יצחק אבן גיא 1038-1089, ירושלים תשמ"ח
- י' דודזון, גנזי שעכטער, ספר שלישי – פיוטים ושירים, ניו יורק תרפ"ח
- י' דודזון, ש' אסף וי' יואל, סדור רב סעדיה גאון, ירושלים תש"ל
- א"מ הברמן, 'ספר קרובה', ידיעות המכון לחקר השירה העברית, ג (תרצ"ז), עמ' צא-קלב
- א"מ הברמן, פיוטי רבי שמעון ב"ר יצחק, ברלין-ירושלים תרצ"ח
- א"מ הברמן, 'מעמד וסדר העבודה ליום כיפור מפייטן בשם בנימין', סיני, ע (תשל"ב), עמ' י-כג
- ע' הכהן, קדושתאותיו של ר' שלמה סולימן אלסנג'ארי למועדי השנה, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, שני כרכים, ירושלים תשס"ד
- ע' הכהן, 'לשאלת תפוצת קדושתאותיו של ר' שלמה סולימן אלסנג'ארי ולתולדות מחקר פייטנותו', מחקרי ירושלים בספרות עברית, כא (תשס"ז), עמ' 47-89
- נ' ויסנשטרן, פיוטי יוחנן הכהן בירבי יהושע, חיבור לשם קבלת התואר דוקטור לפילוסופיה, ירושלים תשמ"ד
- מ' זולאי, פיוטי ינאי, ברלין תחר"ץ
- מ' זולאי, האסכולה הפייטנית של רב סעדיה גאון, ירושלים תשכ"ד
- מ' זולאי, ארץ-ישראל ופיוטיה – מחקרים בפיוטי הגניזה, בעריכת א' חזן, ירושלים תשנ"ו
- י' טובי, פיוטי רב סעדיה גאון, ירושלים תשמ"ב
- י' יהלום, פיוטי שמעון בר מגס, ירושלים תשמ"ד
- י' יהלום, שפת השיר של הפיוט הארץ-ישראלי הקדום, ירושלים תשמ"ה

- י' יהלום, מחזור ארץ-ישראל – קודקס הגניזה, ירושלים תשמ"ז
- י' יהלום, אז באין כול – סדר העבודה הארץ-ישראלי הקדום ליום הכיפורים, ירושלים תשנ"ז
- י' יהלום, פיוט ומציאות בשלהי הזמן העתיק, תל-אביב תש"ס
- י' ייבין, 'חילופי גזרות בלשון חכמים ובלשון הפיוט', מחקרים בלשון, ד (תש"ן), עמ' 161-204
- ד' ירדן, שירי הקדש לרבי שלמה אבן גבירול, כרך א, ירושלים תשמ"ו
- י' לוי, שירי-הקודש של אברהם אבן עזרא, כרך ב, ירושלים תש"ם
- א' מירסקי, פיוטי יוסי בן יוסי, ירושלים תשל"ז
- א' מירסקי, הפיוט – התפתחותו בארץ-ישראל ובגולה, ירושלים תשנ"א
- צ' מלאכי, ה"עבודה" ליום הכיפורים – אופיה, תולדותיה והתפתחותה בשירה העברית, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, ירושלים תשל"ד
- צ' מלאכי, בנועם שיח – פרקים מתולדות ספרותנו, לוד תשמ"ג
- צ' מלאכי, סדר עבודת יום הכיפורים לר' יצחק אבן גיאת הספרדי, לוד תשנ"ז
- ו' פדבה, "וארץ אצהיל בשירות מנושקות" – קדושתא לפסח לשלמה סולימן, קבץ על יד, ס"ח יא (כא) חלק ב, עמ' 1-61
- ע' פליישר, 'מחזורי פיוט מתוך קדושתא ליום כיפור המיוחסת ליוסי בן יוסי', קבץ על יד, ז (תשכ"ח), עמ' 1-79
- ע' פליישר, פיוטי שלמה הבבלי, ירושלים תשל"ג
- ע' פליישר, שירת הקודש העברית בימי הביניים, ירושלים 1975
- ע' פליישר, היוצרות בהתהוותם והתפתחותם, ירושלים תשמ"ד
- ע' פליישר, 'תשלוס סדר עבודה לרב סעדיה גאון מעזבונו של א' וילסקר ז"ל', תרביץ, נח (תשמ"ט), עמ' 191-205
- ע' פליישר, "מבטלי" עשרת הדיברות – בפיוט, במדרש ובתרגום, תרביץ, סו (תשנ"ו), עמ' 60-92
- י' פרנקל, מחזור פסח, ירושלים תשנ"ג
- י' פרנקל, מחזור שבועות, ירושלים תש"ס
- נ' קצומטה, סדרי עבודה ליום הכיפורים מן הדורות הסמוכים לר' סעדיה גאון, עבודה מחקרית מורחבת לתואר מוסמך, האוניברסיטה העברית, ירושלים תשנ"ח
- נ' קצומטה, "אאזרה גבורה" סדר עבודה ליום הכיפורים לשלמה סולימן אלסנג'ארי, פרקי שירה: מגנזי השירה והפיוט של קהילות ישראל, ג (תשס"ג), עמ' 9-66
- צ"מ רבינוביץ, מחזור פיוטי רב ינאי לתורה ולמועדים, שני כרכים, ירושלים תשמ"ה-תשמ"ז
- י' רוזנברג, קובץ מעשי ידי גאונים קדמונים, ברלין תרט"ז
- ח' שירמן, 'הקרב בין בהמות ולויתן', דברי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ג (תשל"ל), עמ' 27-62
- ח' שירמן, שירים חדשים מן הגניזה, ירושלים תשכ"ו
- ש' שפיגל, אבות הפיוט – מקורות ומחקרים לתולדות הפיוט בארץ ישראל, ניו-יורק וירושלים תשנ"ז
- W. J. van Bakkum, *The Qedushta'ot of Yehudah according to Genizah Manuscripts*. Groningen, 1988.
- W. J. van Bakkum, "Shir Ha-Shirim, a Medieval Hebrew Poem for the Seventh Day of Passover," *Dutch Studies* 1 (1995), 21–84.
- W. J. van Bakkum, *Hebrew Poetry from Late Antiquity: Liturgical Poems of Yehudah*. Leiden, Boston, and Cologne, 1998.
- J. Elbogen, *Studien zur Geschichte des jüdischen Gottesdienstes*. Berlin, 1907.
- N. Katsumata, "An Additional Seder Avodah for Yom Kippur by Shelomoh Suleiman Al-Sinjari," *Frankfurter Judaistische Beiträge* 29 (2002), 1–56.

- N. Katsumata, *The Liturgical Poetry of Nehemiah ben Shelomoh ben Heiman HaNasi: A Critical Edition*. Leiden, Boston and Cologne, 2002.
- N. Katsumata, *Hebrew Style in the Liturgical Poetry of Shmuel HaShlishi*. Leiden and Boston, 2003.
- M. D. Swartz and J. Yahalom, *Avodah: An Anthology of Ancient Poetry for Yom Kippur*. University Park, Pennsylvania, 2005.

Rabbinic and Other Literatures – Texts and Studies

- אבות דרבי נתן, מהד' ש"ז שכטר עם ציונים למקבילות בין הנסחים ולתוספות שבמהדורת שכטר בתוספת "אקדמות מילין" מאת מ' קיסטר, ניו יורק וירושלים תשנ"ז
- אגדת בראשית, מהד' ש' בובר, קרקוב תרס"ג
- אוצר מדרשים, מהד' י"ד אייזנשטיין, ניו-יורק תרע"ה
- בית המדרש, מהד' א' ילינק, שישה חדרים, ירושלים תשכ"ז³
- במדבר רבה, מדרש רבה על חמשה חומשי תורה וחמש מגלות, וילנה תרל"ח
- בראשית ברא, מהד' י' תיאודור וח' אלבק, שלשה כרכים, ברלין-ירושלים, תרס"ג-תרצ"ו
- בראשית רבתי, מהד' ח' אלבק, ירושלים ת"ש
- בתי מדרשות, מהד' א' ורטהימר, שני כרכים, ירושלים תשמ"ט
- דברים רבה, מהד' ש' ליברמן, ירושלים תשכ"ה
- ויקרא רבה, מהד' מ' מרגליות, שני כרכים, ירושלים תשי"ג-תשי"ד
- ילקוט שמעוני לר' שמעון הדרשן, ורשה תרל"ח
- כתבי הקדש בארמית, מהד' א' שפרבר, כרך ג – תרגום יונתן לנביאים אחרונים, ליידן 1992
- ש' ליברמן, תוספתא כפשוטה – באור ארוך לתוספתא, ניו-יורק תשט"ו-תשמ"ח
- מדרש הגדול על חמשה חומשי תורה, ספר בראשית, מהד' מ' מרגליות, ירושלים תש"ז
- מדרש משלי, מהד' ב' ויסוצקי, ניו יורק תש"ן
- מדרש תהלים המכונה שוחר טוב, מהד' ש' בובר, וילא תרנ"א
- מדרש תנאים על ספר דברים, מהד' ד' הופמן, ברלין 1909
- מכילתא דר' שמעון בר יוחי, מהד' י"ג אפשטיין וע"צ מלמד, ירושלים תשט"ו
- מכילתא דרבי ישמעאל, מהד' ח"ש הורוביץ וי"א רבין, ירושלים תש"ך²
- מסכתות קטנות, מהד' מ' היגר, ניו-יורק תר"ץ-תרצ"ז
- מרכבה שלמה, מהד' ש' מוסיוב, ירושלים תרפ"א
- ספרא דבי רב הוא ספר תורת כהנים, מהד' א"ה ווייס, וינה תרכ"ב
- ספרי על ספר במדבר וספרי זוטא, מהד' ח"ש הורוביץ, לייפציג תרע"ז
- ספרי על ספר דברים, מהד' א"א פינקלשטיין, ברלין ת"ש
- פילון האלכסנדרוני, כתבים, כרך שני, בעריכת ס' דניאל-נטף, ירושלים תשנ"א
- פסיקתא דרב כהנא, מהד' ד' מנדלבוים, שני כרכים, ניו-יורק תשמ"ז²
- פסיקתא רבתי, מהד' מ' איש-שלום, וינה תר"ן
- פרקי דרבי אליעזר עם ביאור ר' דוד לוריא, ורשה תרי"ב
- קהלת רבה, מדרש רבה על חמשה חומשי תורה וחמש מגלות, וילנה תרל"ח
- שיר השירים, מדרש חזית, מהד' ש' דונסקי, ירושלים ותל-אביב תש"ם
- שמות רבה, מדרש רבה על חמשה חומשי תורה וחמש מגלות, וילנה תרל"ח
- שמות-רבה פרשות א-יד, מהד' א' שנאן, ירושלים ותל-אביב תשמ"ד
- תוספתא על פי כתבי יד ערפורט ווינה, מהד' מ"ש צוקרמנדל, ירושלים תש"ל

תוספתא על פי כתב יד וינה, מהד' ש' ליברמן, ניו-יורק תשט"ו-תשמ"ח
 תלמוד ירושלמי יוצא לאור על פי כתב יד סקליגר 3 (Or. 4720) שבספריית האוניברסיטה של ליידן עם
 השלמות ותיקונים, מבוא מאת יעקב זוסמן, האקדמיה ללשון העברית, ירושלים תשס"א
 תנחומא על חמשה חומשי תורה, ורשא תרל"ה
 תנחומא הקדום והישן המיוחס לרבי תנחומא על חמשה חומשי תורה, מהד' ש' בובר, וילנה תרמ"ה

- E. G. Clarke, *Targum Pseudo-Jonathan of the Pentateuch: Text and Concordance*. Hoboken, 1984.
 A. Díez Macho, *Neophyti I – Targum Palestinense Ms de la Biblioteca Vaticana*. Madrid and Barcelona, 1968–1979.
 L. Ginzberg, *The Legends of the Jews*. 7 vols. Philadelphia, 1909–1938.
 M. L. Klein, *The Fragment-Targums of the Pentateuch according to their Extant Sources*. Rome, 1980.
 J. Mann, *The Bible as Read and Preached in the Old Synagogue*. Cincinnati, 1940; repr. New York, 1971.
 P. Schäfer, *Synopse zur Hekhalot-Literatur*. Tübingen, 1981.

Indices

Scriptural Index

<i>Genesis</i>		3:5	172
1:1	69, 156	3:6	162, 163
1:2	60, 156	3:13	163
1:3	61	3:16	163
1:5	8	3:17	162, 164
1:6	10, 61, 156	3:18	164
1:7	156	3:19	71, 163
1:8	10, 60, 61	3:23	163, 164
1:9	63, 99, 158	3:24	164
1:11	64	4:1	72
1:12	158	4:2	22, 72, 164
1:13	12, 158	4:3	164
1:14	14, 61, 65, 66, 158, 159	4:4	72
1:15	158	4:5	72
1:16	65, 159	4:8	72
1:19	14	4:10	72
1:20	16, 66	4:25	72
1:21	159	6:7	73
1:23	16	6:9	73
1:24	161	6:11	73
1:26	60	7:11	73
1:27	70	8:21	161
1:28	161	8:22	159
1:31	18, 71	9:2	59
2:1	20	9:5	68
2:2	20, 70	9:9	167
2:3	20	11:3	74
2:7	18, 69, 70	11:4	74
2:8	155	11:8	74
2:9	162	12:1	74
2:15	162	13:18	68
2:16	162	14:15	75
2:17	70, 161	14:18	84
2:18	70, 83, 162	15:13	168
2:20	161	16:10	67
2:21	162	17:19	75
2:22	164	17:21	167

19:27	42	<i>Exodus</i>	
21:1	76	1:22	79
21:4	75	2:23	79
22:1	26	3:1	80
22:2	76, 165	3:7	169
22:3	26, 76	3:9	79
22:4	76, 164, 165	3:15	162
22:6	164, 165	3:16	40
22:7	165	4:10	80
22:8	165	4:22	62
22:9	76, 165	12:37	4, 30, 168
22:10	76, 166	13:21	79
22:12	76, 100, 167	14:3	80
22:13	28, 76, 166, 167	14:11	176
22:17	167, 168	14:12	176
22:18	167	14:21	79, 167
25:21	77, 168	14:22	12, 158
25:23	168	14:29	12, 158
25:27	77, 78, 177, 183	15:2	71, 82
26:3	168	15:5	64
26:4	168	15:8	70
26:5	168	15:10	157
27:29	168	15:11	167
28:11	66	15:13	82
29:32	78	15:16	66, 76, 93, 155, 168, 180
30:20	162	15:20	169
30:24	78	15:21	80, 174
32:25	77	16:3	169
33:14	79	16:4	169
34:25	78	16:6	169
34:30	78	16:8	169
35:18	78	16:13	70
37:1	168	16:33	81
37:19	175	16:35	32
37:23	85, 175	17:4	79, 80
37:31	85	17:5	79
42:36	78	17:6	79
46:7	168	18:8	70
46:27	79, 168	18:16	80
48:16	79	20:8	71
49:14	78	26:33	91
49:19	78	28:4	38, 85, 86, 93
49:20	78	28:6	86
49:21	78	28:9	86, 177
49:22	66	28:10	40, 87, 177
49:25	78	28:15	87, 177
49:26	78	28:17	87
49:27	30	28:20	87, 180
		28:21	87

28:29 177
 28:30 87, 177
 28:31 176
 28:32 86
 28:33 86, 176
 28:35 80, 176
 28:36 87, 177
 28:38 87, 177
 28:42 85, 175
 29:36 92
 30:7 42, 88, 94
 30:8 94
 34:6 89
 34:7 175
 35:31 156
 39:6 176
 40:4 178

Leviticus

1:5 48
 4:4 44
 4:20 50
 6:23 170
 8:15 50
 8:33 171
 8:34 VII, 34, 171
 9:9 50
 10:15 93
 11:9 68
 11:13 160
 11:19 160
 11:47 16
 16:1 93
 16:4 93
 16:5 44
 16:6 46, 178
 16:8 44
 16:10 46
 16:12 46, 91
 16:15 48, 50, 92, 181
 16:21 50, 93, 183
 16:22 93
 16:23 54
 16:24 42, 52
 16:27 52, 93
 16:30 38
 16:34 34, 93
 21:21 170, 171
 23:26 93

23:32 93, 157
 25:21 162

Numbers

1:52 66
 5:18 157
 6:23 94
 6:24 94
 6:25 94
 6:26 94
 11:3 155
 11:16 159
 14:19 175
 15:20 69
 16:2 82, 170
 16:32 82, 170
 16:33 82, 170
 17:5 32, 81, 170
 18:5 170
 18:11 82, 170
 20:1 80, 169
 20:2 169
 20:8 80
 20:17 79, 169
 20:26 80
 21:22 79, 169
 22:1 175
 23:10 34, 181
 24:1 94
 25:1 175
 25:2 175
 25:13 34, 82
 29:7 93
 29:11 93

Deuteronomy

1:13 36, 171
 5:12 71
 5:21 156
 6:4 155
 7:6 174
 8:16 169
 10:17 40
 13:15 179
 16:13 63
 27:9 174
 27:14 158
 28:66 164
 32:4 168

32:8	67
32:9	66
32:11	76
32:28	69
33:6	78
33:17	14
33:18	78
33:22	78

Joshua

7:22	76
8:33	54, 95, 96
10:12	66

Judges

3:20	61
6:21	169
8:26	80
18:13	177
18:14	177

1 Samuel

1:9	77
2:1	180
3:1	181
5:31	96
7:10	162
13:5	168
24:8	180
25:29	91

2 Samuel

1:26	74
7:17	165
10:12	165
11:27	161
22:9	75
22:12	73
22:29	68
22:31	159

1 Kings

6:5	179
6:15	166
7:2	155
8:5	168
10:12	81

2 Kings

3:7	82
8:22	82
13:23	40
19:23	164, 166

Isaiah

1:4	175
1:18	5, 56, 95, 182, 183
1:21	85
3:16	59, 66
4:5	80
4:6	80
5:1	78
5:7	28
5:24	80
6:1	71
6:3	VIII
9:2	174
10:32	66
11:15	169
12:3	155
12:5	183
12:6	181
17:4	184
17:12	61, 158
18:4	174
19:14	169
19:25	54
24:1	24
26:4	18, 69, 96
26:16	90
27:1	160
28:2	61
28:14	181
28:19	163
28:20	161
28:24	69
28:28	88
29:14	177
30:13	74
30:26	68
30:33	26, 75, 155
33:2	180
33:6	8
33:7	26, 76, 165, 166
33:15	56
33:17	181
37:24	164, 166

38:14	157	9:19	157
40:9	174	10:11	59
40:11	80	10:12	22
40:12	12, 64, 67, 70, 156, 157	15:4	163
40:22	63, 71, 74, 156, 158	17:1	89
40:24	158	17:9	87
40:26	14	17:10	86, 167
40:28	59	22:19	18
41:2	24, 38	29:23	179
41:14	183	30:8	78
43:3	167	31:14	61
44:6	81, 155	31:21	155
46:3	90, 169, 173, 178	32:30	161
48:13	60, 156	32:41	86
49:7	181	49:23	158
51:3	155	50:42	158
51:16	59, 70		
52:7	54	<i>Ezekiel</i>	
53:7	166	2:6	87
53:12	28	3:12	VIII
54:1	181	13:6	165
54:9	24, 74	13:11	74
54:11	179	13:12	74
55:10	12	15:8	176
56:5	183	20:14	165
57:2	172	20:40	161
57:11	171	23:15	38, 85, 176
57:15	44, 167	24:10	157
57:20	158	26:16	177
58:4	182	29:4	68
58:10	61	31:18	156
58:12	64, 81	32:12	79
59:16	84	36:38	92
61:3	169, 183	39:4	66
61:8	167	40:15	89, 178
64:2	171	40:34	89
65:5	10	45:25	167
66:1	69		
66:8	165	<i>Hosea</i>	
<i>Jeremiah</i>		3:4	177
2:3	78	5:14	78
2:13	69, 175	12:4	77
2:18	79	12:5	28
2:21	88	12:6	162, 177
3:3	87	13:15	167
5:18	165		
5:22	63, 64	<i>Joel</i>	
6:23	158	2:2	156

4:11	63	<i>Psalms</i>	
<i>Amos</i>		9:13	22
1:11	28, 77	9:16	68
4:13	157	10:16	82
<i>Micah</i>		11:6	155
1:4	61, 157	14:6	93
1:5	177	18:12	73
7:18	177	18:19	168
7:19	176	19:3	65
<i>Nahum</i>		19:5	14
3:2	65	19:6	56
<i>Habakkuk</i>		19:8	74, 91, 181
1:4	177	20:3	170
1:7	59, 80, 156, 160	20:5	167
1:12	70, 161	21:9	183
1:13	171, 175	22:30	180
3:3	71	29:3	158, 162
3:4	91	33:12	168
3:11	65, 182	35:8	68
3:14	64	38:5	71
<i>Zephaniah</i>		39:7	72
1:12	176	41:8	175
<i>Haggai</i>		42:8	73, 158
1:11	163	44:22	38
<i>Zechariah</i>		46:9	184
1:6	162	49:13	164
6:13	71	50:1	161
7:2	177	50:10	68, 69, 160, 161
<i>Malachi</i>		55:6	178
2:6	32	55:23	183
2:7	181	65:7	59
3:4	167	68:13	76, 165, 171
3:20	85	68:19	170
3:22	32	68:36	177
3:23	32	69:14	181
		73:9	24
		74:17	156
		76:5	157, 160, 162
		77:13	155
		78:12	168
		78:23	30
		78:38	175
		78:50	169
		79:11	166
		79:13	181, 182
		80:14	160
		80:16	78
		84:12	183
		85:3	176

88:5	92	144:4	72
88:13	64, 158, 161	146:8	173
89:8	48, 171	146:10	VIII
90:3	156	147:4	40
91:1	168	148:1	155
92:1	164		
92:3	65	<i>Proverbs</i>	
92:14	36	1:5	48
93:1	59, 176	2:6	162
93:4	10, 61, 157	3:6	180
94:19	95, 177	3:19	60
96:13	85	6:14	175
102:1	173	6:23	160
102:21	166, 167	7:4	66
102:28	77	8:12	60
103:3	173	8:14	69
103:12	42, 88	8:27	61
103:20	10	10:23	184
104:1	158	12:11	163
104:2	160	13:12	173
104:3	61	13:17	169
104:9	63	13:25	64
104:24	71	15:26	171
104:25	16, 160	16:2	79
104:27	160	16:5	176
104:28	160	18:4	96
105:11	160	18:10	176
105:39	79, 169	18:19	81
106:1	73, 74	20:27	164
106:7	176	20:29	183
107:26	158	22:20	60
109:10	78	28:23	170
112:4	61	28:19	163
116:15	75	29:4	69
119:12	80	30:15	96
119:68	169		
119:118	85	<i>Job</i>	
120:2	168	1:21	76
120:3	168	5:11	182
120:4	168	9:10	8
121:1	166	12:10	36
121:2	166	18:5	157
121:5	178	21:14	73
127:1	36, 173	21:15	73
129:3	182	22:14	74
130:42	164	23:13	155
132:13	155, 173	24:13	22
132:14	71	24:18	22
136:13	66	25:3	166
140:8	168		

26:13	67
28:8	66
28:11	157
30:25	80
33:6	69
36:4	183
36:5	77
37:6	8, 60
38:8	169
38:11	12, 63
38:36	173
39:29	67, 160
40:10	158
40:18	67
40:20	68
40:23	18, 69
40:24	68
40:25	68, 161
41:20	16
41:23	79
41:26	66, 68
<i>Song of Songs</i>	
1:16	180
2:1	181
2:3	78
2:13	164
3:6	77, 88, 179
5:10	77
5:14	67
6:4	96, 183
6:5	76, 84
6:10	86
7:1	169
7:2	95
<i>Lamentations</i>	
2:9	73
2:20	74
4:22	96
<i>Ecclesiastes</i>	
1:5	68
1:16	183
3:11	64
4:12	30
6:12	164

8:1	87
12:9	59
12:11	159
<i>Daniel</i>	
3:22	59
7:10	157
8:21	89, 178
9:20	180
11:10	79
12:1	40
12:2	159
12:3	174, 183
<i>Ezra</i>	
5:8	79
6:4	79
<i>Nehemiah</i>	
2:20	85
6:9	165
8:10	56
9:13	156
9:17	167
9:28	167
12:9	170
13:17	62, 72
<i>1 Chronicles</i>	
4:18	80
10:13	78
16:18	160
24:7	82, 170
24:18	82, 170
29:11	8, 90
<i>2 Chronicles</i>	
16:9	59
26:16	81
26:19	81, 170
26:20	170
26:21	170
30:12	165
30:19	170
30:27	76, 157, 176

Index of Poets

Abraham ben Itshak	Shelomoh ibn Gabirol
84	67, 70, 74, 85, 86, 160, 165, 175, 176
Abraham ibn Ezra	Shemuel HaShelishi
VII, 179	59, 61, 63, 64, 86
Binyamin	Shimeon bar Itshak
67, 164	67
Dusa	Shimeon bar Megas
80	61, 69, 78, 177
Eleazar birabi Kalir	Yannai
61, 67	62, 63, 64, 66, 74, 91, 161
Eleazar birabi Kilar	Yehoshua bar Khalfa
162, 171	72
Hedvata ben Abraham	Yehoshua HaKohen
156	59
Itshak ibn Giyyat	Yehudah
74, 179	VI, 62, 78
Meir bar Itshak	Yehudah birabi Binyamin
161	67
Meshulam bar Kalonimus	Yohanan HaKohen
65, 70, 91, 94	59, 61, 94, 162, 174
Mishaël birabi al-Satl	Yose ben Yose
155	VII, 60, 61, 62, 64, 66, 67, 69, 70, 72, 73, 75, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 160, 162, 163, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 183
Nehemiah ben Shelomoh	Yosef al-Baradani
VI, 67, 74, 84, 89, 96, 155, 158, 160, 161, 162, 165, 166, 167, 176, 179, 183	82, 181
Pinehas HaKohen	Yosef birabi Nisan
60, 78, 83, 172, 174, 179	59, 63, 73
Reuben	Yosef ibn Avitur
75	64, 70, 77, 95, 160, 172
Saadya Gaon	
VIII, 60, 61, 68, 70, 72, 83, 84, 94, 155, 166, 171, 184	
Shelomoh HaBavli	
59, 67, 160, 161, 163, 165, 176	

